

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ
ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ» / «ДУАЛЬНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

**«DUAL EDUCATION AS A FORM
OF IMPROVING THE QUALITY OF SPECIALIST
TRAINING» / «DUAL EDUCATION IN TIME
OF WAR»**

Kyiv, 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ
ПОЛПШЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ /
ДУАЛЬНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВІЙНИ**

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції**

27 листопада 2024 року

Київ 2024

УДК 378.147 (082)

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Науково-методичного центру ВФПО (протокол від 02.09.2024 № 3)*

Дуальна освіта як одна із форм поліпшення якості підготовки фахівців /
Дуальна освіта під час війни : матеріали Міжнародної науково-практичної
конференції, 27 листопада 2024 р., Науково-методичний центр ВФПО. – Київ,
2024. – 208 с.

**Відповідальні за випуск: Алла ЧАЙКОВСЬКА, Ольга
ХРУСТАЛЬОВА, Юлія СТРИШЕНЕЦЬ, Ірина МОРГУН (Державна
установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»)**

Редактори

Ірина СЄРОВА, Людмила ТАЛЮТА

**За точність і зміст матеріалів, достовірність і розкриття проблеми відповідальність
несуть автори публікацій**

27 листопада п. р. відбулася 7 конференція, присвячена питанням розвитку дуальної форми здобуття освіти «Дуальна освіта як одна із форм поліпшення якості підготовки фахівців» / «Дуальна освіта під час війни». Її проведено відповідно до Плану проведення наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2024 рік (лист ІМЗО від 12.01.2024 № 21/08-57 «Перелік проведення наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2024 рік»).

Захід традиційно відбувається під егідою Міністерства освіти і науки України, в партнерстві з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, Українською Асоціацією Маркетингу за участі роботодавців, представників закладів освіти, громадських організацій, міжнародних проєктів, здобувачів освіти. Обговорення набуло характеру науково-професійної дискусії. Перед учасниками заходу були поставлені завдання, які мають бути виконані та реалізовані в процесі розгортання ДФЗО, яка вже не є експериментом, а має запрацювати на «повну силу». Відрадно, що підготовку здобувачів за дуальною формою планується підтримати на державному рівні через певні фінансові механізми.

Не дивлячись на всі труднощі, пов'язані з війною, процес упровадження підготовки здобувачів у закладах освіти за дуальною формою не зупинився, а набирає обертів. Війна значно зменшила можливості бізнесу інвестувати в освіту та підготовку фахівців, але цей процес не зупиняється.

Заклади освіти та роботодавці мають стати партнерами. Тільки тоді всі відчують переваги такої співпраці. Головна вигода від такої співпраці – це якісна підготовка фахівців, наразі за спеціальностями, які потрібні саме для підприємства-партнера. Бізнес є інвестором для освіти. Це важливо враховувати під час налагодження партнерства. Заклади мають враховувати потреби бізнесу і намагатися знайти взаємовигідні рішення. Якщо цей зв'язок є, бізнес готовий інвестувати в інфраструктуру, забезпечити місця для практики, навчання, стажування та допомогти покращити зміст освіти.

Конференція є стабільна платформа для обговорення проблем та формування партнерства. У 2024 р. стартує експериментальний проєкт у системі Міністерства охорони здоров'я України із підготовки фахівців з реабілітації у сфері охорони здоров'я – спеціальність 227 Терапія та реабілітація / фізична терапія, ерготерапія.

Мета проведення заходу – ознайомлення з менеджментом упровадження підготовки фахівців у закладах вищої та фахової передвищої освіти України за дуальною формою; аналіз проблем та викликів упровадження підготовки фахівців за дуальною формою в закладах освіти та підприємствах-партнерах пов'язаних із війною; імплементація концепції дуальної освіти в освітній процес закладів освіти; визначення перспектив розвитку дуальної освіти в Україні.

Основні питання

- Перспективи розвитку дуальної освіти в Україні.
  - Дуальна форма навчання у контексті політики зайнятості під час воєнного стану.
  - Виклики та можливості розвитку дуальної форми здобуття освіти в умовах воєнного стану.
  - Практичні кейси організації освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти.
  - Практичні кейси реалізації дуальної форми здобуття освіти: перспективи та виклики (досвід закладів освіти та роботодавців-партнерів).
  - Особливості організації контрольних заходів під час ДФЗО.
  - Навчально-методичне забезпечення дуальної форми здобуття освіти.
- Проблеми організації практичної частини дуальних навчальних програм.
- Позиція стейкхолдерів щодо впровадження та розвитку дуальної форми здобуття освіти.
  - Кращі практики з впровадження змішаного навчання та дуальної форми здобуття освіти в умовах релокації ЗВО.
  - Розширення практик упровадження ДФЗО у галузях, не підпорядкованих Міністерству освіти і науки України (експеримент Міністерства охорони здоров'я України).
  - Популяризація дуальної форми здобуття освіти.
  - Ретроспектива змін портрета здобувача ДФЗО.
  - Представлення успішних кейсів проходження навчання на підприємствах (досвід здобувачів).
  - Формування пошукового порталу «Дуальна освіта в Україні» – пропозиція до співпраці.

Дякуємо Збройним силам України за можливість жити і працювати!
Підтримуємо їх кожен на своєму місці!

ГРАНОВСЬКА Олена, викладач,
СИДОРЕНКО Валерія, студентка II курсу,
спеціальність «Підприємництво та торгівля»
ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Ринок праці в наші дні диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі професійної освіти. Приймаючи на роботу випускників закладів вищої освіти, роботодавців цікавить не стільки формат їх «знань», скільки готовність до здійснення професійної діяльності. Однак установи освіти поки ще не в змозі переорієнтуватися на нові цілі підготовки фахівців. Упровадження таких освітніх заходів, як використання зарубіжного досвіду організації освітнього процесу, впровадження інноваційних технологій, комп'ютеризація освітніх процесів, мають підвищити кваліфікаційний рівень випускників закладів освіти [2, с. 15].

Система дуальної освіти – це практика, коли в підготовці фахівців беруть участь одразу два заклади – освітній і підприємство. Освітній процес потрібно організувати в такий спосіб, що в освітньому закладі здобувач освіти спочатку отримує базові теоретичні знання, а потім він практикується на підприємстві, яке заздалегідь уклало із закладом освіти угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. Такою є дуальна форма навчання.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному закладі освіти. Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Дуальну форму професійної освіти нині розглядають як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен. Потрібна нова форма підготовки фахівців на основі соціального партнерства підприємств і професійних закладів [5, с. 92].

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [3, с. 19]. Також сумлінна праця може забезпечити майбутньому фахівцю як додаткові доходи, так і стаж роботи, що є дуже важливим під час подальшого працевлаштування.

У сучасних умовах ці переваги є суттєвими. Дуальна система дозволяє поєднати в освітньому процесі і теоретичну, і практичну підготовку. Як показує досвід передових країн, для кожного здобувача освіти розробляють

індивідуальну програму і кожен має право вибрати власну траєкторію руху до окресленої мети – отримання відповідного ступеня з конкретної спеціальності. Процедура охоплює встановлення черги освоєння курсів, вибір дисциплін з варіативної частини, визначення кількості предметів на кожен семестр і, нарешті, складання розкладу. Для реалізації дуальної програми має бути викладач. Його основна функція полягає у розробці, уточненні та корекції індивідуальної гнучкої програми навчання для кожного студента з урахуванням його особистих можливостей і потреб у рамках умов, визначених специфікою закладу освіти. Протягом всього терміну навчання здобувач освіти постійно працює з таким викладачем [4, с. 106].

Індивідуальний підхід до організації процесу навчання дає кожному студенту можливість вибрати ту чи іншу дуальну програму і не залежати в своєму виборі від інших студентів.

Висновок

Проведений розгляд дуальної системи навчання вказує на те, що для студентів дуальне навчання – оптимальний шанс рано придбати самостійність і легше адаптуватися до майбутнього життя. Вже під час навчання вони отримують за свою працю на підприємстві грошову винагороду, а після його закінчення – роботу, до якої добре підготовлені. Дійсно, така організація підготовки фахівців необхідна в нашому суспільстві для підвищення рівня практичної підготовки, формування і розвитку ключових компетентностей та сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної діяльності. Це свідчить про те, що потрібна методика та вибір дидактичних засобів навчання, які потрібно використовувати для проведення занять.

Список використаних джерел

1. Волкова І. В. Дуальна форма навчання: теоретико-методичний аспект. *Актуальні проблеми дуальної форми навчання* : міжвузівський зб. наук. статей «Лінгвістика і літературознавство». Київ : Аспект-Поліграф, 2018. Вип. 14. С. 6–12.
2. Ганніченко Т. А. Формування дуальної форми навчання «Теорія та методика навчання» ; Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2018. 21 с.
3. Тушко К. Ю. Педагогічні умови формування дуальної форми освіти у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тушко Клавдія Юріївна. Хмельницький, 2018. С. 15–25.
4. Фролова Н. В. Психолого-педагогічні умови формування дуальної форми освіти : канд. пед. наук : 13.00.08, 13.00.02 / Фролова Н. В. Харків, 2018. 209 с.
5. Штейнталь Г. Дуальна форма навчання. Київ, 2019. Ч. I. 200 с.

ТІХОВА Єлизавета, канд. біол. наук, викладач,
ТІХОВА Тетяна, викладач-методист
ВСП «Кадіївський педагогічний фаховий коледж
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
chernishevskaja.alisa@gmail.com
tatianatihova2012@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема оновлення змісту, технологій та форм здобуття освіти в Україні, особливо в умовах воєнного стану, є однією з найбільш актуальних у сучасній педагогічній галузі. В закладах освіти України останнім часом активно впроваджують різні форми здобуття освітніх послуг. Згідно із ст. 9 Закону України «Про освіту» передбачено такі форми здобуття освіти: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна [1]. Законом України «Про вищу освіту» у ст. 49, п. 6. зазначено: «Дуальна форма здобуття вищої освіти – це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору» [2]. Отже, дуальність педагогічної фахової освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої (професійної) сфер з підготовки педагогічних працівників. Перевагою дуальної форми здобуття освіти є урахування вимог роботодавців, що передбачає впровадження закладом освіти інноваційних технологій, методичних і наукових розробок з метою підвищення якості знань молоді. Однією з важливих педагогічних умов підготовки здобувачів освіти до самостійно-творчої діяльності та реалізації інтелектуального потенціалу є готовність молоді до науково-дослідної роботи.

Сутність та шляхи формування до науково-дослідної роботи студентської молоді розглянуто в наукових працях дослідників: А. Алексюка, Н. Дем'яненко, І. Зязюна, В. Майбороди, монографічному дослідженні О. Микитюк, присвяченому розвитку та становленню наукової роботи у вищих педагогічних закладах освіти України. У науково-методичній літературі науково-дослідна діяльність розглядається як інтелектуальна праця, спрямована на придбання знань, умінь, навичок, досвіду [3, с. 10]. Успішне володіння навичками наукового пошуку допомагає здобувачам

освіти порівняно легко долучатися до професійної діяльності, переносити наукові знання в площину практичного використання.

Отже, на нашу думку, дуальна форма освіти посилює можливості здобувачів освіти педагогічних закладів практично-професійного зростання, що визначається у підвищенні власної теоретичної підготовки, а саме: отримання навчально-методичних, психолого-педагогічних знань, наукових понять, методів та технологій педагогічної діяльності; формування аналітичних, прогностичних, рефлексивних умінь; розвитку критичного мислення, практично-дослідницьких навичок наукового пошуку, проектних досліджень, когнітивних здібностей. Специфіка дуальної освіти визначається й тим, що у здобувачів освіти формуються професійні компетентності та загальнолюдські якості: наполегливість у досягненні поставленої мети, вимогливість до виконання завдань, допитливість та ініціативність, дисциплінованість та уважність, працелюбність та відповідальність, гуманізм та толерантність, прагнення до саморозвитку, самовдосконалення.

У наш час військових подій, жорстокої війни дистанційна освіта стає високотехнологічною формою здобуття якісної освіти. У нашому коледжі з 2014 року активно впроваджують дистанційну форму навчання на освітньому порталі Moodle з ефективним використанням інтернет-програм для відеоконференцій: Google Meet, Zoom, Google Classroom. Результативність науково-дослідної роботи в коледжі забезпечується її організацією, а саме: розроблено методичні рекомендації з написання курсових проєктів; оформлено індивідуальні плани роботи здобувачів освіти; визначено завдання, рекомендації, побажання, що висвітлено на освітньому порталі Moodle у потижневому та тематичному режимах з чітким визначенням термінів виконання практичних завдань і самостійної роботи; запропоновано та обговорено тематику й проблему науково-дослідної роботи з врахуванням специфіки практичної діяльності студента (враховано особливості освітньої діяльності закладу, де працює здобувач освіти, його основні напрями, проблеми, перспективи розвитку); заплановано проведення онлайн-консультативних тижнів, вільних комунікативних спілкувань з використанням різних можливостей мобільного зв'язку; визначено порядок оцінювання результатів науково-дослідної роботи, що впливає на рейтинговий показник студентів.

Аналіз дуальної форми навчання переконує, що в структурі науково-дослідної роботи особливого значення набуває самоосвітня діяльність молоді, а саме такі її компоненти: мотиваційний, практично-діяльнісний, організаційний, особистісно-рефлексивний, компетентнісний.

Результати моніторингу дають змогу констатувати, що в науково-дослідній роботі здобувачі освіти достатньо володіють спеціальними (професійними) компетентностями, що визначається в практичному дослідженні актуальності теми, плануванні, діагностуванні. Але виникають і

деякі проблеми дуальної форми навчання, що пов'язано з відсутністю вільного часу молоді, недостатньої теоретичної підготовки з наукового понятійного апарату та навичок з наукового підходу до опису текстів, оновлення навчально-наукового, методичного комплексів з урахуванням тенденцій розвитку освітніх закладів роботодавців. Окремо виникає проблема у здобувачів освіти стосовно оформлення наукового тексту. Виходячи з власного педагогічного досвіду, в опису тематики наукового дослідження вони частіше використовують популярний стиль. У зв'язку з цим варто зорієнтувати молодь до традиційно визнаних науковцями підвидів наукового стилю: суто науковий, науково-популярний, навчально-науковий і науково-діловий. За своїм призначенням і сферою використання, кожен із цих підвидів наукового стилю переважає в тому чи іншому жанрі:

- суто науковий стиль: статті в журналах, наукові праці, дисертації, монографії, доповіді;
- науково-популярний: нариси, книги, лекції, статті;
- навчально-науковий: підручники, навчальні та методичні посібники, програми, збірники задач, завдань і вправ, лекції, конспекти, навчально-методичні матеріали;
- науково-діловий: технічна документація: контракти, інструкції, повідомлення про випробування та аналізи, формули винаходів, реферати;
- науково-інформативний: реферати, анотації, патентні описи;
- науково-довідковий: словники, довідники, каталоги [4].

Отже, аналізуючи науково-дослідну роботу здобувачів освіти педагогічного фахового коледжу, її результативність в умовах дуального навчання, зазначаємо важливість вивчення молоддю передового педагогічного досвіду безпосередньо на базах закладів освіти свого працевлаштування та використання отриманої педагогічної майстерності у власних дослідженнях, наукових статтях, конференціях тощо.

Отже, науково-дослідна діяльність здобувачів освіти за дуальною формою навчання вимагає активізації самоорганізації, системного підходу до проведення цього виду роботи, що дає можливість отримати якісну педагогічну освіту, збагачує практичні вміння та навички, розвиває компетентнісні якості та краще соціалізує молодь у професійну діяльність, долучає до наукового пошуку протягом всього життя.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Ковальчук Лариса. Моделювання науково-педагогічних досліджень : навч. посіб. Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с.

4. Науковий текст і вимоги до нього. URL : <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=444859>

ГУЦУЛЯК Мирослава, викладач-методист вищої категорії,
ГУЦУЛЯК І. Т., викладач вищої категорії
ВСП «Тлумацький фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»
tar280267@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ У ВСП «ТЛУМАЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ» ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АВТОМАТИЗАЦІЇ, КОМП'ЮТЕРНО- ІНТЕГРОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА РОБОТОТЕХНІКИ

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є посилення практичної складової освітнього процесу з метою підвищення якості надання освітніх послуг та забезпечення ринку праці конкурентоспроможними фахівцями. У досягненні цієї мети значну роль відіграє дуальна форма здобуття вищої освіти.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання у ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування».

Впровадження елементів дуальної освіти у коледжі здійснюється відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», проекту Положення «Про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти» та Положення «Про організацію навчання у ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування».

Елементи дуальної освіти присутні під час проходження студентами різних видів виробничих практик. Технологічні та переддипломні практики студенти проходять на виробництві. Керівники практик розробляють щоденники-звіти з урахуванням усіх вимог, які дозволяють студентам

отримати відповідні навички та практичні вміння, пройшовши весь виробничий процес, вивчивши діяльність усіх структурних підрозділів.

З цією метою між ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування» та провідними підприємствами укладаються двосторонні угоди про співпрацю, що дозволяють студентам проходити практичне навчання, а викладачам – стажування на виробництві.

На сучасному етапі виникла необхідність організувати освітній процес так, щоб студент отримував базові теоретичні та практичні знання в закладі освіти, а також мав змогу долучатися до виробничого процесу як працівник підприємства. Для розв'язання цієї задачі потрібно впроваджувати в освітній процес елементи дуального навчання, яка є результатом взаємодії закладу освіти з роботодавцями. Слід зазначити, що ця система має незаперечні переваги: посилюється мотивація здобувачів освіти до отримання знань та набуття навичок; робота в тісному контакті зі замовником дає змогу своєчасно отримувати повну інформацію про вимоги роботодавця до майбутнього фахівця, що своєчасно корегує програму навчання; підприємства отримують кваліфіковані кадри, готові якісно працювати без додаткових витрат на первинне ознайомлення із робочими процесами.

Концепція дуальної освіти передбачає просторове і часове поєднання навчання у закладі вищої освіти та на підприємствах. Упровадження елементів дуальної освіти у процес здобуття вищої освіти сприяє підвищенню рівня ефективності інтеграції освіти, науки і бізнесу. Саме поєднання теоретичної бази та практичних навичок забезпечує належний рівень конкурентоспроможності фахівця на ринку праці.

У ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування» успішно налагоджено практику впровадження елементів дуальної освіти в освітній процес.

Здобувачі освіти у ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету природокористування» за спеціальністю 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка» в другому семестрі 2023-2024 н.р. мали змогу отримати навички з використанням підходу впровадження елементів дуальної освіти в освітній процес. Зокрема, студенти четвертого курсу Роде Ростислав та Селітра Володимир здобули навички з елементами дуального навчання на підприємстві «Plamet» Івано-Франківськ. Здобувачі освіти за результатами навчання з елементами дуальної освіти успішно пройшли атестацію та отримали позитивні відгуки від роботодавців. Студенти зазначають, що елементи дуальної освіти в освітньому процесі формують широке коло можливостей для кар'єрного розвитку.

Робота щодо запровадження дуальної форми здобуття освіти триває і набуває постійного і системного характеру, напрацьовується необхідний

досвід, створюються методичні документи, налагоджуються виробничі зв'язки. При цьому систематично проводять роз'яснювальну роботу зі студентами щодо переваг навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Процес упровадження дуальної освіти не завершується в кінцевому випадку лише підготовкою фахівців. Заклад освіти в умовах реалізації дуальної форми навчання має також запровадити моніторинг працевлаштування випускників та налагодити тристоронній зворотний зв'язок з роботодавцями в системі «ЗВО-випускник-підприємство». Саме така комунікація є запорукою ефективної взаємодії усіх зацікавлених сторін (випускників, працедавців, ЗВО та держави).

Саме дуальну форму професійної освіти нині розглядають як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен.

Список використаних джерел

1. Ажажа М. А. Управління процесом упровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1 (20). С. 14–24 (DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-1-14-24>)

2. Андрущенко І. С. Дуальна освіта – інноваційна технологія навчання. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії вища освіта – ринок праці* : тези XV всеукр. наук.-метод. конф. (Харків, 28 верес. 2018 р.). Харків : ХДУХТ, 2018. С. 23–24.

3. Бегма О. На виробництво – вже підготовленим. 2018. *Сільські вісті*. 15. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19562/index.php?n=38199> (дата звернення: 22.09.2024).

4. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyiosviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita> (дата звернення: 19.09.2024).

5. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. 2019. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_2/20.pdf (дата звернення: 22.09.2024).

6. Мінн У. Дуальне навчання: досвід Німеччини. *Маркетинг в Україні*. 2016. № 6. С. 53–62.

7. Серік М. Л., Федак Н. В. Модель дуальної освіти і проблеми її впровадження в Україні. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії вища освіта – ринок праці* : тези XV всеукр. наук.-метод. конф. (Харків, 28 верес. 2018 р.). Харків : ХДУХТ, 2018. С. 4–6.

ЮНАК Остап, PhD за спеціальністю «Телекомунікація та радіотехніка», заступник директора з навчальної роботи,
КУРОВСЬКА Любов, заступник директора з виховної роботи
Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж інформаційних технологій Національного університету «Львівська політехніка»
ostap.yunak@itcollege.lviv.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1698-473X>
liubov.kurovska@itcollege.lviv.ua

ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Головною відмінністю дуальної освіти від традиційних форм навчання є тісна взаємодія між освітніми установами та бізнесом. Студенти не лише отримують теоретичні знання в закладах освіти, а й набувають практичного досвіду на робочих місцях. Цей підхід дає змогу адаптувати освітні програми до реальних потреб роботодавців, що підвищує ефективність освітнього процесу. Також варто зазначити, що дуальна освіта сприяє скороченню періоду адаптації випускників до умов праці. Вони вже знайомі з робочими процесами, технологіями та корпоративною культурою на момент завершення навчання. Це дає їм змогу швидше долучатися до професійної діяльності і показувати високу продуктивність з перших днів роботи.

Незважаючи на переваги дуальної освіти, її впровадження пов'язане з певними викликами. По-перше, це необхідність налагодження ефективної співпраці між закладами освіти та бізнесом. Це вимагає координації та узгодження програм навчання, графіків стажування та оцінювання результатів. По-друге, є проблема браку достатньої кількості підприємств, які готові приймати студентів на стажування. Не всі компанії мають змогу інвестувати час і ресурси в навчання фахівців-початківців. Тому важливим є створення сприятливих умов для бізнесу, зокрема податкові пільги та державні гранти. Ці виклики виникають на різних рівнях – від законодавчих і економічних до організаційних та культурних. Нижче розгляньмо основні проблеми, з якими стикаються учасники процесу впровадження дуальної системи освіти (рис. 1).

Проблема стандартизації та регулювання. Для ефективного функціонування цієї системи потрібні узгоджені стандарти, які охоплюють як навчальну, так і виробничу частину програми. Без чітких правил виникають труднощі в координації між закладами освіти та підприємствами, що може призводити до різних інтерпретацій процесу навчання і різних підходів до оцінювання результатів.

Недостатня правова захищеність студентів. Інший аспект нормативної проблеми полягає в тому, що не завжди чітко визначено права та обов'язки студентів під час проходження практики на підприємстві. Це може

створювати правову захищеність студентів в умовах виробничого процесу, особливо в питаннях трудового законодавства, страхування та соціальних гарантій.

Рис. 1. Виклики дуальної освіти

Брак достатньої кількості підприємств. Не всі підприємства готові активно залучатися до процесу дуальної освіти. Це може бути пов'язано з браком ресурсів або просто з небажанням інвестувати в навчання студентів,

які можуть не залишитися в компанії після завершення навчання. Для багатьох малих і середніх підприємств це є великим навантаженням, оскільки вони не мають достатніх кадрових і фінансових ресурсів для забезпечення якісного навчання студентів.

Високі витрати на навчання студентів. Витрати на навчання та адаптацію студентів можуть бути суттєвими для підприємств, особливо коли йдеться про складні технологічні галузі, де потрібно інвестувати в обладнання та навчальні матеріали. Також необхідні кваліфіковані працівники, які б могли виконувати роль наставників для студентів, що також вимагає додаткових ресурсів.

Брак стимулів для роботодавців. Підприємства не отримують значних державних стимулів, як-от податкові пільги чи інші форми підтримки, для участі в дуальній системі освіти. Це знижує їхню мотивацію до співпраці з закладами освіти та інвестицій у підготовку фахівців-початківців.

Низька зацікавленість студентів. Іноді студенти не бачать значних переваг у дуальній системі, особливо якщо їхні очікування щодо практичної роботи не відповідають реаліям. Низький рівень заробітної плати під час стажування, рутинні або некваліфіковані завдання можуть знизити мотивацію студентів продовжувати участь у програмі.

Складнощі в координації між закладами освіти та підприємствами. Ефективне впровадження дуальної освіти вимагає тісної співпраці між закладами освіти та роботодавцями, що іноді може бути важким завданням. Це стосується координації навчальних планів, узгодження розкладу роботи та навчання студентів, а також спільного оцінювання їхніх результатів.

Брак спеціально підготовлених кадрів для наставництва. Успіх дуальної освіти значною мірою залежить від професіоналізму наставників на підприємствах, які мають передавати практичні знання студентам. Однак не всі працівники підприємств готові або здатні виконувати таку роль. Наставництво вимагає спеціальної підготовки, вміння пояснювати та керувати процесом навчання, що не завжди можливо в умовах повсякденної роботи.

Неготовність закладів освіти до адаптації навчальних планів. Багато закладів освіти дотримуються стандартних освітніх програм, які можуть бути недостатньо гнучкими для адаптації під вимоги дуальної освіти. Це стосується як часових рамок, так і змісту навчальних курсів, що мають бути узгоджені з практичними потребами підприємств.

Нестача фінансування для модернізації освітньої інфраструктури. Закладам освіти потрібно інвестувати у модернізацію своїх програм і матеріально-технічної бази, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці. Без належного фінансування вони не можуть забезпечити навчання на рівні, необхідному для інтеграції з виробничими процесами на підприємствах.

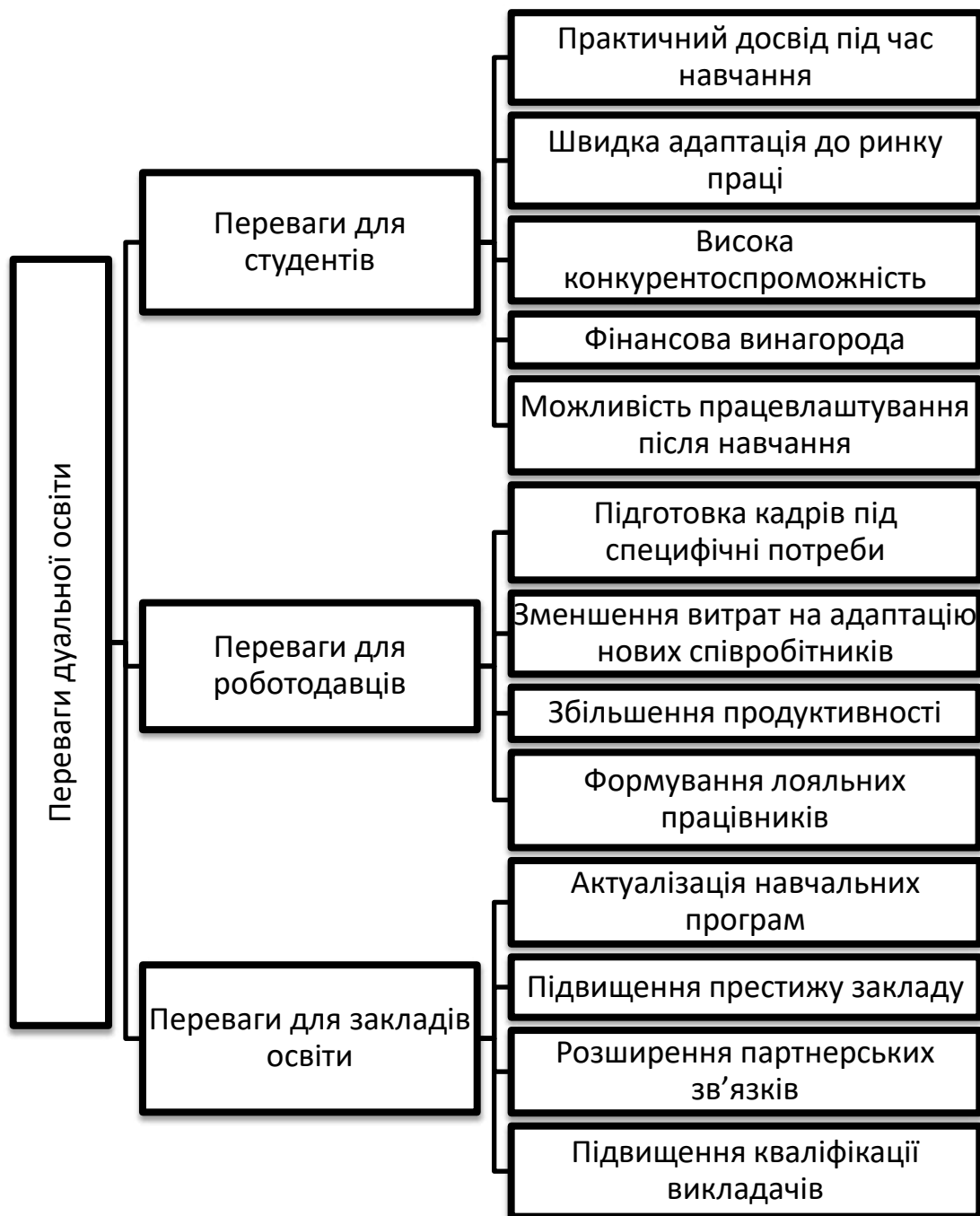

Рис. 2. Переваги дуальної освіти

Сприйняття дуальної освіти як «мени престижної». У деяких суспільних групах є стереотип, що дуальна освіта менш престижна, ніж академічна освіта. Це може знижувати зацікавленість абітурієнтів у виборі таких програм, оскільки вони можуть вважати, що університетська освіта без практичного компонента дає більше можливостей для кар'єрного зростання.

Опір змінам у закладах освіти. Впровадження нових моделей освіти, як-от дуальна система, може стикатися з опором з боку адміністрації, викладачів чи інших зацікавлених сторін. Традиційні моделі навчання можуть бути глибоко вкоріненими в культурі закладів освіти, і зміни можуть викликати незадоволення або невизначеність.

Переваги дуальної освіти для всіх учасників процесу можна поділити на кілька ключових категорій: для студентів, роботодавців та закладів освіти. Цей підхід до навчання має системний характер, оскільки кожен учасник процесу отримує унікальні можливості та вигоди (рис. 2).

Переваги для студентів

Практичний досвід під час навчання. Основною перевагою дуальної освіти для студентів є змога паралельно з теоретичним навчанням у закладі освіти здобувати практичні навички безпосередньо на підприємстві. Це дає студентам шанс відчувати реалії професії ще до завершення навчання.

Швидка адаптація до ринку праці. Завдяки практичній складовій дуальної освіти, випускники мають менші труднощі під час переходу від навчання до роботи. Вони вже знайомі з виробничими процесами, технологіями та робочими умовами, що дає їм змогу швидко долучатися до професійної діяльності.

Високий рівень конкурентоспроможності. Завдяки набутим практичним навичкам, студенти мають перевагу над своїми однолітками, які проходили традиційні форми навчання. Вони краще розуміють вимоги професії, мають досвід роботи у конкретних компаніях, що підвищує їх шанси на працевлаштування.

Фінансові можливості. У багатьох випадках студенти, які навчаються за дуальною системою, можуть отримувати фінансову винагороду за свою роботу на підприємстві під час навчання. Це зменшує їхню залежність від стипендій або інших джерел фінансування і сприяє кращій мотивації до навчання.

Можливість працевлаштування після завершення навчання. Оскільки студенти вже пройшли стажування на підприємстві, роботодавці мають змогу оцінити їх професійні якості й прийняти рішення про працевлаштування після завершення навчання. Це створює для студентів високу ймовірність отримати роботу без додаткових витрат часу на пошуки вакансій.

Переваги для роботодавців

Підготовка кадрів під специфічні потреби підприємства. Дуальна освіта дає змогу підприємствам впливати на процес підготовки майбутніх фахівців, залучаючи їх до своїх виробничих процесів уже на стадії навчання. Це дає змогу навчати фахівців-початківців відповідно до вимог конкретного бізнесу або галузі.

Зменшення витрат на адаптацію нових співробітників. Після завершення навчання випускники дуальної освіти вже знайомі з робочими процесами, обладнанням та корпоративною культурою підприємства. Це скорочує період адаптації та навчання нових співробітників і, відповідно, зменшує витрати на цей процес.

Збільшення продуктивності. Оскільки студенти вже мають практичний досвід, вони можуть одразу виконувати продуктивну роботу, що підвищує загальну ефективність роботи підприємства. Це також позитивно впливає на мотивацію студентів, оскільки вони відчувають свою цінність у колективі.

Формування лояльних працівників. Підприємства, які беруть участь у програмі дуальної освіти, мають змогу формувати лояльних працівників, які розуміють специфіку роботи та мають довгострокову зацікавленість у професійному розвитку в межах компанії. Випускники, які пройшли стажування на підприємстві, часто прагнуть залишитися працювати в тій самій компанії, що знижує плинність кадрів.

Переваги для закладів освіти

Актуалізація навчальних програм. Заклади освіти, які співпрацюють з підприємствами в межах дуальної освіти, мають змогу постійно оновлювати свої навчальні програми відповідно до вимог сучасного ринку праці і випускати фахівців, які відповідають актуальним потребам бізнесу.

Підвищення престижу закладу освіти. Участь у програмах дуальної освіти підвищує репутацію закладів освіти, оскільки вони показують свою спроможність підготувати конкурентоспроможних фахівців, готових до реальних умов праці. Це може залучати більше абітурієнтів, які прагнуть отримати якісну освіту та гарантоване працевлаштування.

Розширення партнерських зв'язків. Взаємодія з підприємствами в межах дуальної освіти сприяє налагодженню партнерських відносин, що може відкрити додаткові можливості для розвитку закладів освіти. Такі партнерства можуть містити спільні дослідницькі проєкти, залучення підприємств до освітніх ініціатив, надання студентам доступу до новітніх технологій і ресурсів.

Інтеграція викладачів у виробничий процес. Завдяки співпраці з підприємствами, викладачі можуть краще зрозуміти сучасні технології та методи роботи у відповідних галузях, що допоможе їм більш ефективно передавати ці знання студентам. Це забезпечує підвищення кваліфікації педагогів і зміцнення зв'язків між теорією та практикою.

Отже, дуальна освіта є перспективною та ефективною формою підготовки фахівців, яка має значні переваги для всіх учасників процесу: студентів, роботодавців та закладів освіти. Вона забезпечує практичний досвід для студентів, допомагає роботодавцям готувати кадри під власні потреби, а освітнім установам – підтримувати актуальність своїх програм і підвищувати престиж.

Проте впровадження дуальної системи освіти стикається з низкою викликів, як-от відсутність чіткої нормативної бази, недостатня кількість підприємств-учасників, організаційні труднощі та соціальні бар'єри. Для успішного розвитку дуальної освіти необхідна співпраця між державою, бізнесом та установами освіти з акцентом на створення стимулів для всіх сторін та подолання наявних викликів.

Як результат належно організована дуальна система освіти сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, поліпшенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та зміцненню зв'язків між освітою і бізнесом.

Список використаних джерел

1. Курок В., Гребеник А. Дуальна освіта як інноваційна форма підготовки фахівців у закладах вищої освіти. *Педагогічні науки теорія історія інноваційні технології*. 2020. № 1 (95). С. 239–248.

2. Кучер О. Роль партнерства стейкхолдерів і закладу освіти в упровадженні дуальної форми здобуття освіти. *Молодь і ринок*. 2024. № 6/226. С. 164–170.

3. Герлянд Т., Гоменюк Д. Можливості для реалізації професійного навчання через упровадження елементів дуальної освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Інноваційна професійна освіта*. 2022. Ч. 1, № 2. С. 56–58.

4. Перезовова І. В., Побігун С. А. Дуальна форма здобуття вищої освіти як продукт соціального партнерства. *Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects*. 2021. № 1. С. 216–217.

5. Гайдук О. Рівні забезпечення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання: європейський досвід. *Інноваційна професійна освіта*. 2022. Ч. 1, № 2. С. 53–55.

6. Канаш О. Є. Дуальна вища освіта як відповідь на економічний запит суспільства. *Economy and human-centrism: the modern foundation for human development*. 2021.

7. Опушко Н. Дуальна освіта в університетах німецькомовних країн Європи. *Mod. Inf. Technol. Innov. Methodol. Educ. Prof. Train. Methodol. Theory Exp. Probl.* 2023. № 67. С. 137–150.

8. Ліпатов В., Попова Л. Формування професійної іншомовної компетентності майбутнього педагога в умовах дуальної освіти. *Ess*. 2024. № 6 (1). С. 49–56.

9. Кулалаєва Н. Дорожня карта для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти. *Professional Pedagogics*. 2021. Ч. 2, № 21. С. 5–11.

СЕРЬОГІНА Ірина, канд. пед. наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет
irinaseryogina73@gmail.com

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗВО

Не викликає сумнівів факт про те, що дуальна освіта в закладах вищої освіти є важливим аспектом підготовки кваліфікованих фахівців, оскільки дає змогу поєднувати теоретичні знання з практичними навичками.

На наш погляд, досить вдало формулюють визначення поняття «Дуальна освіта» науковці Т. Іщенко та Я. Штанько у методичному посібнику з організації та підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в закладах вищої та фахової передвищої освіти «Концепт розвитку дуальної освіти»: «Дуальна форма здобуття освіти (ДФЗО) – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, зазвичай, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти. Водночас, ДФЗО – спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору» [1, с. 7].

У нашому дослідженні ми спиралися на думку представлених вище авторів, які виокремлюють чотири моделі дуальної вищої освіти, як-от:

1. Вища освіта з інтегрованою професійною (професійно-технічною) освітою. Це вища освіта, поєднана з професійно-технічною освітою. Особливістю є поєднання навчання в закладі вищої освіти та в закладі професійно-технічної освіти, а також у компанії, де здобувачі перебувають у статусі «учня», а не стажиста чи працівника підприємства.

2. Вища освіта з інтегрованою практичною підготовкою. Це найбільш поширена модель у Німеччині, що передбачає тривалу практику на підприємстві як практиканта/стажиста.

3. Вища освіта з інтегрованою професійною діяльністю. Це поєднання навчання із професійною діяльністю. Часто така модель прийнятна для фахівців, що працюють, і які виявили бажання здобути вищу освіту, отже, за згодою роботодавця робочий час для академічного навчання скорочується. Застосовується тільки на рівні магістратури, тобто пропонується для осіб, які вже здобули першу вищу освіту.

4. Вища освіта без відриву від професійної діяльності. Ця модель, яку пропонується виключити з переліку моделей ДВО, означає, що працівник навчається у вільний від роботи час [1, с. 10].

Водночас науковці Т. Іщенко та Я. Штанько акцентують увагу на основних завданнях дуальної освіти.

1. Підвищення якості підготовки фахівців, які формують основу трудового потенціалу для інноваційного розвитку економіки відповідно до сучасних вимог ринку праці і потреб роботодавців через: модернізацію змісту та способів реалізації практичної складової освітнього процесу; зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу за збереження рівня теоретичної підготовки, що забезпечує дотримання стандартів освіти; підвищення мотивації здобувачів до навчання; посилення ролі роботодавців у системі підготовки фахівців на всіх етапах – від участі у формуванні змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання.

2. Підвищення конкурентоспроможності випускників закладів освіти, скорочення періоду їх адаптації до професійної діяльності, сприяння росту зайнятості молоді: підвищення мотивації здобувачів освіти для отримання кваліфікації (спеціальності) та можливості працевлаштування; підвищення професійної мобільності і конкурентоздатності випускника на ринку праці; сприяння розвитку особистості.

3. Зміцнення взаємозв'язку та інтеграції освіти, науки, виробництва у всіх галузях економіки задля прискореного обміну знаннями та інноваціями [1, с. 12].

Підсумовуючи, можемо виокремити низку проблем, що можуть виникати в системі організації дуальної освіти, а саме:

- недостатня співпраця між ЗВО та підприємствами, оскільки без налагодженої комунікації важко забезпечити відповідність навчальних програм потребам ринку праці;

- відсутність нормативно-правового регулювання, оскільки необхідність чітких законодавчих рамок для реалізації програм дуального навчання може стати перешкодою;

- нестача кваліфікованих викладачів та менторів, оскільки підготовка фахівців вимагає не лише освітнього процесу, а й залучення професіоналів з практичним досвідом;

- неадекватне фінансування, оскільки саме недостатнє фінансування програм дуальної освіти може обмежити їх реалізацію та розвиток.

Отже, ми вважаємо, що для виконання основних завдань дуальної освіти необхідно окреслити її перспективи, що охоплюють:

- збільшення конкурентоспроможності випускників, оскільки практичний досвід роботи під час навчання підвищує шанси на працевлаштування;

- оптимізацію навчальних програм, оскільки створення програм, що відповідають потребам галузі, може поліпшити якість освіти;

- розвиток партнерства з бізнесом, оскільки розширення співпраці між ЗВО та підприємствами може призвести до нових можливостей для студентів;
- інновації в освітньому процесі, оскільки інтеграція сучасних технологій та впровадження у навчання, може зробити освітній процес більш ефективним.

Список використаних джерел

1. Концепт розвитку дуальної освіти : метод. посіб. з організації та підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в закладах вищої та фахової передвищої освіти / за заг. ред. Т. Іщенко, Я. Штанька. Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2023. 147 с.

2. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. URL : [https:// mon.gov.ua/ua/news/polozhennya-produalnu-formu-zdobuttya-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyiosvitizareyestrovano-v-minyusti](https://mon.gov.ua/ua/news/polozhennya-produalnu-formu-zdobuttya-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyiosvitizareyestrovano-v-minyusti)

3. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України / за заг. ред. В. Бугайчук, О. Давліканова, І. Лилик [та ін.]. Київ : ТОВ «Вістка», 2022. 240 с.

4. Штанько Я. Положення про дуальну форму здобуття освіти прийнято: що далі? URL : <https://nmc-vfpo.com/wpcontent/uploads/2023/07/prezentacziya-30.06.2023.pdf>

ГЕРАСИМИК-ЧЕРНОВА Тетяна, викладач-методист,
заступник директора з НР
ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ»
t.gerasumuk@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Щоб забезпечити соціально-економічне відновлення України в умовах сьогодення потрібно змінити підходи до практичної підготовки здобувачів освіти, оскільки через низку причин практична підготовка вітчизняних здобувачів фахової передвищої та вищої освіти за якістю поступається теоретичній. І роботодавці, і здобувачі фахової передвищої та вищої освіти наголошують на недостатній готовності випускників до виконання професійних обов'язків в умовах реального виробничого процесу.

У вітчизняній освіті донедавна усталеною була лише інституційна форма здобуття освіти. Україна активно вивчає зарубіжний досвід навчання і викладання та прагне запроваджувати передові ідеї освітнього Європейського простору у підготовку здобувачів освіти. Однією з таких ідей є узгодженість

теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців різних кваліфікацій через застосування дуальної форми здобуття освіти.

Практична підготовка студентів у межах дуальної та інституційної форм здобуття вищої освіти суттєво відрізняються. Озвучимо деякі відмінності.

По-перше, традиційно практична підготовка відбувається на практичних заняттях та у процесі проведення різних видів практик, сумарна тривалість яких не досягає мінімальних для дуального навчання 25 % навчальних годин (не кажучи вже про 60 %). За умов дуального навчання практична підготовка майбутнього фахівця здійснюється на робочому місці з виконанням відповідних посадових обов'язків, за що здобувач вищої освіти отримує заробітну плату.

По-друге, за дуальної форми здобуття вищої освіти між студентом і підприємством укладається трудовий договір, яким окреслюються посадові обов'язки здобувача освіти й оплата його праці, із числа досвідчених працівників призначають куратора.

По-третє, освітній процес чітко розмежований на аудиторне навчання й навчання на виробництві за розробленим студентом єдиним індивідуальним начальним планом. Оцінюванню підлягають обидва періоди навчання.

По-четверте, за практичну підготовку студента однаковою мірою відповідають заклад вищої освіти й підприємство-роботодавець. Це посилює їхні партнерські стосунки, сприяє удосконаленню навчальних планів й освітніх програм. Здобувачі освіти працюють на сучасному обладнанні підприємств-роботодавців, виконують дослідження за темами, актуальними в обраній професії. Підприємства-роботодавці мають змогу поповнити свій кадровий потенціал якісно підготовленими молодими фахівцями.

Вектор української фахової передвищої та вищої освіти спрямований на запровадження навчання у дуальної формі. Задля цього ще у 2018 році розроблено Концепцією підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [4], відповідно до наказу МОН «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» організовано проведення експерименту (2019-2023 рр.). У цьому пілотному проєкті брали участь понад 50 закладів фахової передвищої та вищої освіти. Окремі заклади вищої освіти з власної ініціативи також розпочали застосування дуальної форми здобуття вищої освіти.

В основу пілотного проєкту покладено німецький досвід [3]. Вибір зроблено не випадково, оскільки німецька система дуальної професійної освіти має велику історію успішного розвитку, визнана на міжнародному рівні та є передумовою економічної продуктивності країни, адже успішна професійна освіта призводить до збільшення шансів у майбутньому як для молоді, так і для економіки країни» [2].

Хід і результати пілотного проєкту висвітлюються у звітах та аналітичних матеріалах [1]. Окрім цього, на поінформованості широкого студентського загалу про навчання за дуальною формою позитивно позначається публікаційна активність вітчизняних авторів, статті яких присвячені суті і значенню цієї форми здобуття освіти, а також наявні у відкритому доступі матеріали сайтів закладів освіти – учасників пілотування.

Список використаних джерел

1. Давліканова О., Іщенко Т., Чайковська А. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Київ, 2020. 96 с. URL : <https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2020/09/dualna-web-15-53.pdf> (дата звернення: 23.09.2024).

2. Довгенко, Я. О., Яременко Л. І., Яременко Ю. В. Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/511> (дата звернення: 23.09.2024).

3. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України : практичний посіб. / В. Бугайчук, О. Давліканова, І. Лилик [та ін.]. Київ : ТОВ «Вістка», 2022. 240 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2024/03/09/Ontologi.book6.03.23.pdf>

4. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.09.2024).

TESLYUK Yu. V., PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University
yuli4ka0177@gmail.com

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF DUAL EDUCATION IN UKRAINE

Dual education is an education system that combines theoretical knowledge with practical training in the workplace. It has gained considerable popularity in Europe, especially in Germany and Austria, where this model of education has been

actively used for many years. In Ukraine, the dual system of education is still at the development stage, but it has great prospects due to its relevance and response to the challenges of the modern labour market. The advantages of dual education are:

1. High adaptability to the needs of the labour market. Dual education allows students to acquire practical skills directly in the conditions of real production or in enterprises. This provides young professionals with up-to-date knowledge that can be applied immediately after graduation. For employers, this means lower costs for adapting employees.

2. Reducing youth unemployment. By working in companies during their studies, students often have the opportunity to get a job before they graduate. This also reduces the risk of graduates not being in demand on the labour market.

3. Closer cooperation between educational institutions and enterprises. The dual education system encourages closer relations between higher education institutions and enterprises. This makes it possible to update educational programmes according to the needs of the market, which makes education more relevant and practical.

Prospects for the introduction of dual education in Ukraine:

1. Institutional support. In 2020 Ukraine adopted a number of legislative acts supporting the implementation of dual education. For example, the concept of the development of dual education was adopted, which defines the main directions of the development of this system. This creates a legal framework for expanding cooperation between educational institutions and enterprises.

2. Business demand. Ukrainian enterprises are increasingly interested in specialists who do not need additional training or retraining. Dual education solves this problem by allowing young people to acquire theoretical knowledge and practical skills at the same time.

3. Growing popularity among students. Young people in Ukraine are actively interested in the dual education model, as it provides an opportunity not only to obtain a diploma, but also to gain practical experience and guarantees of future employment. This is particularly important in conditions of labour market instability and high competition.

4. Partnership programmes with European countries. Ukraine has prospects for expanding cooperation with EU countries in the field of dual education. Such partnerships will make it possible to adopt the experience of European countries and adapt it to Ukrainian realities.

Challenges on the way to implementation:

1. Inadequate infrastructure. Many Ukrainian educational institutions do not have the appropriate material and technical base for the full implementation of dual education. It is therefore necessary to invest in the development of educational programmes and to ensure that enterprises are willing to cooperate.

2. Lack of qualified mentors. The training of qualified mentors in enterprises who will work with students is an important aspect for the successful development

of dual education. Currently, this process is just beginning and Ukraine still lacks professionals who can effectively train young people in enterprises.

3. Financial issues. For the development of dual education, it is necessary to develop financing mechanisms that take into account the needs of both educational institutions and enterprises. This can include both government support programmes and stimulating private investment in training processes.

Therefore, dual education has great prospects in Ukraine, especially given the modern challenges of the labour market and the need to improve the quality of vocational education. For its successful implementation it is necessary to intensify cooperation between the state, business and educational institutions, develop infrastructure and introduce systemic reforms. Taking into account the experience of European countries, Ukraine has every chance to build an effective model of dual education that will contribute to economic growth and increase the competitiveness of Ukrainian specialists at the international level.

Dual education opens up significant opportunities for Ukraine to modernise its education system and bring it closer to the standards of European countries. It is capable of solving the key problems of modern education - the gap between theory and practice, the lack of demand for graduates on the labour market, and the shortage of qualified personnel for enterprises. However, the successful implementation of this model requires overcoming a number of challenges: creating a modern infrastructure, providing financial support and developing mentor training programmes.

The key task is to create a stable system of cooperation between educational institutions and business, where employers are not only consumers but also active participants in the educational process. This is the only way to achieve a harmonious development of dual education, which will benefit both students and the country's economy as a whole.

КАРЛІНСЬКА Яніна, канд. пед. наук

Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв
y.karlinska@kmaecm.edu.ua

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДНА З ФОРМ ПОЛПШЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Дуальна освіта, яка поєднує теоретичне навчання з практичною підготовкою, набирає популярності у всьому світі. Особливо це стосується сфери сценічного мистецтва, де поєднання знань і практичного досвіду є критично важливим для успішної кар'єри. Як зазначає американський педагог Джон Дьюї: «Навчання – це не підготовка до життя; навчання – це життя само

по собі» [1]. Ця ідея підкреслює важливість реального досвіду у формуванні професійних навичок.

Дуальна освіта виникла в Німеччині на початку ХХ століття. Вона була спрямована на підготовку робітників у промисловості, проте з часом її концепція була адаптована до різних професій, зокрема в сфері мистецтв. У 1969 році у Німеччині було ухвалено Закон про професійну освіту, що закріпив основи дуальної системи, котра об'єднала заклади освіти і підприємства для забезпечення якісної підготовки.

У ХХ ст. багато країн почали запроваджувати аналогічні моделі. Наприклад, у Швейцарії та Австрії також розвинулася дуальна освіта, що вплинула на підготовку фахівців у різних галузях, зокрема і мистецтві.

Дуальна освіта в Україні регулюється кількома ключовими документами, які забезпечують її впровадження та розвиток у сфері сценічного мистецтва. Основними з них є:

1. Закон України «Про освіту» (2017) окреслює загальні принципи, мету та завдання освітньої системи, зокрема важливість практичного навчання.

2. Закон України «Про вищу освіту» (2014) визначає основні положення щодо формування освітніх програм, які можуть містити елементи дуальної освіти, сприяючи інтеграції теоретичних знань і практичних навичок.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації дуальної форми навчання» (2019) містить чіткі вказівки щодо реалізації дуальної освіти в Україні, зокрема процедури співпраці між закладами освіти та підприємствами.

4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки наголошує на необхідності впровадження нових освітніх технологій і форм навчання, зокрема дуальної освіти, для поліпшення якості підготовки фахівців, розширення перехресного вступу, спільних, міждисциплінарних і подвійних програм, дуальної та інших форм здобуття освіти.

Ця нормативно-правова база створює умови для впровадження дуальної освіти у сфері сценічного мистецтва, що сприяє підвищенню якості підготовки фахівців у цій галузі.

Дуальна система навчання забезпечує баланс між теоретичними знаннями та практичними навичками. Здобувачі освіти мають змогу вивчати теорію в аудиторіях і відразу ж застосовувати ці знання на практиці. Як стверджує Ханс-Ульріх Райнк: «Дуальна освіта є містком між теорією і практикою, що дає змогу студентам виявити свій потенціал у реальних умовах» [2].

Співпраця закладів освіти з театрами, продюсерськими компаніями та іншими установами сценічного мистецтва є важливим аспектом дуальної освіти. Це дає змогу студентам отримувати досвід роботи в реальних умовах, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Наприклад, у

Німеччині багато театральних академій мають укладені угоди з професійними театрами, що забезпечує студентам проходження практики.

Дуальна освіта пропонує адаптивний підхід до навчання, що дає змогу студентам поєднувати навчання з роботою. Це є критично важливим у сфері мистецтва, де робочі години можуть бути нестандартними. Наприклад, студенти можуть працювати над проектами, репетиціями або виставами, що дає їм змогу отримувати реальний досвід водночас навчаючись у закладах освіти.

Крім *hard skills*, дуальна освіта також сприяє розвитку *soft skills*, як-от комунікація, командна робота та управлінські здібності. Це особливо важливо в сфері сценічного мистецтва, де колективна робота є основою успішних проєктів.

У Німеччині програма «*Duale Ausbildung*» успішно інтегрує заклади освіти з підприємствами, забезпечуючи студентам змогу працювати в театрах та мистецьких компаніях. Наприклад, Берлінський театр співпрацює з декількома театральними академіями, що дає змогу студентам проходити стажування в реальних умовах.

У Канаді також реалізуються програми дуальної освіти. Університет Торонто, наприклад, пропонує магістерську програму в сценічному мистецтві, що охоплює практику в місцевих театрах, даючи змогу студентам отримати безпосередній досвід роботи в галузі.

Хоча дуальна освіта має безліч переваг, вона також зіштовхується з певними викликами. Насамперед необхідність тісної співпраці між закладами освіти та галуззю може бути ускладнена бюрократичними перешкодами. Також не всі театри готові приймати студентів на практику через обмежені ресурси або нестачу тьюторів.

Проте, незважаючи на виклики, перспективи дуальної освіти обнадійливі. Попит, що зростає в кваліфікованих фахівцях у сфері сценічного мистецтва, підштовхує до розвитку нових програм та ініціатив. Важливим аспектом є адаптація дуальної освіти до швидко змінюваних умов ринку праці, що дасть змогу студентам залишатися конкурентоспроможними.

Переваги:

- студенти отримують реальний досвід роботи у галузі, що дає їм змогу швидше адаптуватися до професійного середовища;
- тісна взаємодія між закладами освіти і підприємствами забезпечує актуальність навчальних програм;
- випускники з практичним досвідом мають більше шансів знайти роботу.

Недоліки:

- багато закладів освіти зіштовхуються з проблемою недостатнього фінансування для реалізації дуальної освіти;

- відсутність стандартів може призводити до варіативності в підготовці студентів;

- вимагає зміни підходів в навчанні та додаткових ресурсів.

Шляхи вдосконалення:

- установа загальнонаціональних стандартів для програм дуальної освіти;

- активне залучення державних і приватних інвестицій для підтримки програм;

- регулярне навчання та підвищення кваліфікації викладачів, щоб вони могли ефективно поєднувати теорію і практику.

Отже, розвиток дуальної освіти в Україні потребує комплексного підходу для подолання існуючих недоліків і реалізації її потенціалу.

Дуальна освіта є ефективним методом підготовки фахівців у галузі сценічного мистецтва, який забезпечує високу якість освіти через поєднання теоретичних знань та практичного досвіду. Як зазначає Білл Гейтс: «Коли я думав про свій досвід у навчанні, я зрозумів, що найкращі знання отримуються через практику» [5]. Це підтверджує важливість інтеграції практичного навчання у процес підготовки фахівців.

Дуальна освіта має великий потенціал у поліпшенні якості підготовки фахівців сценічного мистецтва, відповідаючи потребам сучасного ринку праці. Інтеграція теорії з практикою, тісна співпраця з галуззю та розвиток soft skills – все це робить дуальну освіту важливим інструментом для підготовки успішних фахівців у цій динамічній та конкурентній сфері.

Список використаних джерел

1. Duhon J. Dual Education in the Performing Arts: A New Approach. *Journal of Arts Education*. 2019. № 45 (2). P. 67–79. [DOI:10.1007/s12053-019-09612-3] (<https://doi.org/10.1007/s12053-019-09612-3>).

2. Raine H.-U. Bridging Theory and Practice: The Role of Dual Education in the Arts. *International Journal of Arts and Education*. 2018. № 36 (3). P. 112–125. [DOI:10.1080/09583968.2018.1433574] (<https://doi.org/10.1080/09583968.2018.1433574>).

3. Stokes L. The Benefits of Dual Education in Performing Arts. *Arts and Humanities in Higher Education*. 2020. № 19 (1). P. 20–34. [DOI:10.1177/1474022217752347] (<https://doi.org/10.1177/1474022217752347>).

4. Kauffmann A. Innovative Practices in Dual Education: Lessons from Germany. *Educational Research Review*. 2017. № 22. P. 30–45. [DOI:10.1016/j.edurev.2017.08.002] (<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2017.08.002>).

5. Gates B. The Importance of Practical Learning in Arts Education. *The Future of Learning*. (2015). № 10. P. 44–56. [Link] (<https://www.gatesfoundation.org/learning>).

ГОПАНЧУК Л. М., кандидат технічних наук,
викладач фахових дисциплін,
ВИСОЦЬКА К. О., здобувач фахової передвищої освіти
Волинський фаховий коледж
Національного університету харчових технологій

СУЧАСНА СИСТЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ

Одним із актуальних завдань сучасної освіти є забезпечення виробничої сфери кваліфікованим персоналом, конкурентоспроможним на ринку праці. Незважаючи на високий рівень теоретичних знань випускників закладів освіти, більшість з них мають недостатній рівень сформованості практичних умінь і навичок. Через брак ефективної системи взаємодії «держава – заклад освіти – підприємство» рівень підготовки випускників не завжди відповідає вимогам роботодавців. Це одна з причин низького працевлаштування випускників. У зв'язку з цим виникає потреба запроваджувати такі інноваційні форми та підходи до організації освітнього процесу, який би підвищував рівень активності учнів, створював умови для їх самоорганізації, професійної орієнтації, саморозвитку, та поєднував теоретичні знання з практичними вміннями та навичками.

Дуальна освіта вимагає координації між закладами освіти та бізнесом, які оцінюють навчання здобувачів освіти. Теоретичну базу викладають в закладі освіти, тоді як практичного досвіду набувають в реальній компанії, студентам забезпечують ефективне навчання на робочому місці. Йдеться не лише про застосування знань в організації, а також про збагачення освіти через занурення студентів у бізнес-середовище, роблячи компанію активним учасником їхнього освітнього досвіду [1].

Дуальна освіта – це унікальна освітня модель, яка поєднує навчання в аудиторії з практичним досвідом на робочому місці. Така форма здобуття освіти пропонує студентам можливість застосувати теоретичні знання безпосередньо до сценаріїв реального світу, сприяючи цілісному розумінню обраної ними галузі.

На ринку праці, що швидко розвивається, попит на кваліфікованих і готових до роботи людей є високим, ніж будь-коли. Дуальна освіта відповідає цій потребі, випускаючи фахівців із поєднанням академічних знань і практичних навичок, що робить їх дуже бажаними для роботодавців. Наприклад, можливості подвійної освіти поширені в галузях, як-от виробництво, технології, охорона здоров'я та готельний бізнес. Однак доступність програм може відрізнятися залежно від регіональних і галузевих чинників [2].

Ми вважаємо, опираючись на досвід дуальної форми, що процес навчання в аудиторії, тобто традиційне навчання забезпечує лише базові знання, необхідні для певної професії, водночас дуальна освіта охоплює і теоретичне навчання, щоб гарантувати, що студенти мають всебічне розуміння предмета і практичну підготовку безпосередньо на виробництві.

Відмінною рисою дуальної освіти є навчання без відриву від виробництва, коли здобувачі освіти беруть активну участь у реальному робочому середовищі. Цей практичний досвід є безцінним, оскільки він дає змогу студентам відточувати свої навички, адаптуватися до динаміки робочого місця та будувати мережу у своїй галузі. До головних переваг такого навчання варто віднести насамперед практичний досвід, адже теоретичні знання, не підкріплені практикою, швидко забуваються. Збалансування теорії та практики має низку проблем. Проблема полягає в тому, щоб знайти тонкий баланс між теорією та практикою. Ефективні програми подвійної освіти бездоганно поєднують навчання в аудиторії з практичним застосуванням, пропонуючи всебічний освітній досвід [3].

Ключові ролі в дуальній освіті лягають на тьютора. Для спостереження за здобувачем освіти, закладом освіти та підприємством найкраще призначити тьютора, тобто наставника із закладу освіти. Тьютори є основним рушієм проєкту та несуть відповідальність за розробку освітньої програми, навчальні плани, індивідуальні графіки, зокрема запропонований графік, цілі тощо, а також за проведення відповідного нагляду та оцінювання. Для них вкрай важливо розуміти цю роботу, щоб пропонувати плідну співпрацю, контактувати та переконувати компанії в перевагах цієї форми навчання [3].

Також важливо для правильного та ефективно-фахового навчання призначити наставника від компанії, який також має вирішальне значення для кінцевого результату цього типу навчання, а також його належної інтеграції в організацію. Вони координують роботу зі закладом освіти, щоб узгодити досвід студента з потребами робочої програми. Наставник компанії планує навчання стажиста та наголошує на важливості такої політики іншим співробітникам.

Отже, ми бачимо такі переваги дуальної освіти, бо три сторони, залучені до подвійного навчання, отримують переваги від такого досвіду. Цей факт змушує нас класифікувати переваги відповідно до кожного з них.

1. *Для закладу освіти.* Дуальна освіта дає змогу урізноманітнити пропозиції закладу освіти, залучити нових студентів і підвищити його престиж. Успішні проєкти підвищують довіру з-поміж інших студентів, зміцнюючи стосунки між викладачами і студентами, тримаючи викладачів у курсі бізнес-реалій.

2. *Для компанії.* Участь у формуванні майбутніх працівників підкреслює суспільну значимість компанії. Це допомагає виявити молоді таланти,

потенційно зменшуючи витрати на наймання. Стажисти, знайомі з культурою компанії можуть стати амбасадорами бренда.

3. *Для студента.* Подвійна освіта дає студентам змогу відчувати реальний робочий світ, отримати технічні навички та навички міжособистісного спілкування. Це допомагає визначити відповідні навички для резюме та узгодити навчання з очікуваннями, сприяючи зниженню рівня передчасного відсіву школи [4].

Дуальна та традиційна освіта мають різні підходи. Вибір між дуальною та традиційною освітою залежить від індивідуальних уподобань та кар'єрних цілей. Розуміння відмінностей і оцінювання особистих стилів навчання допомагає майбутнім студентам приймати зважені рішення щодо свого освітнього шляху. Визнаючи цінність обох підходів, деякі заклади освіти інтегрують елементи дуальної освіти в традиційні навчальні програми. Встановлення правильного балансу дає змогу студентам отримати користь як від теоретичних знань, так і від практичного досвіду.

Отже, ми вважаємо, що майбутнє дуальної освіти полягає в сприйнятті технологічних досягнень. Інтеграція передових технологій у навчальні програми підвищує актуальність освіти, гарантуючи, що випускники добре підготовлені до вимог галузей, що розвиваються. Оскільки світ стає все більш взаємопов'язаним, програми дуальної освіти вивчають можливості для глобальної співпраці. Партнерство між закладами освіти та галузями промисловості в міжнародному масштабі надає студентам різноманітний досвід і перспективи. Залишатися налаштованим на мінливі вимоги галузі є важливим для подальшого успіху дуальної освіти. Адаптація навчальних програм до мінливих потреб галузей гарантує, що випускники залишатимуться актуальними та цінними на ринку праці, що постійно змінюється. Нині дуальну форму навчання тільки починають активно впроваджувати в український освітній процес, яка покликана не лише налагодити ефективну співпрацю закладів освіти з ринком праці, а й створити для здобувачів освіти реальні умови для вивчення теоретичного матеріалу на практиці.

Список використаних джерел

1. Балута Т. П. Дуальність освіти як фактор модернізації сучасного суспільства. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2021. № 1. С. 98–102.

2. Бойчевська І. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині. URL : <https://nmcpto.sumy.ua/wp-content/uploads/2024/04/Дуальна-системаНімеччини.pdf>

3. Дуальна форма здобуття освіти у закладах вищої та фахової передвищої освіти очима роботодавців: аналітичний звіт / О. В. Бучинська,

О. Б. Давліканова, І. В. Лилик, А. Б. Чайковська. Київ, 2020. 98 с. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/11/10/Dualna_2_2%20edit%206-11.pdf

4. Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників : наказ М-ва освіти і науки України від 23.06.2017 № 916. ULR : <https://osvita.ua/legislation/proftech/56443>

СТУПНИК Микола, д-р техн. наук, професор,
ОЛІЙНИК Тетяна, д-р техн. наук, професор,
ЧУБАРОВ Владислав, канд. техн. наук, доцент,
КУШНІРУК Наталія, канд. техн. наук, доцент
Криворізький національний університет
stupnik@knu.edu.ua
taoliylik@knu.edu.ua
chubarov.vladyslav@knu.edu.ua
kushniruk-natalia@knu.edu.ua

ДОСВІД І РЕКОМЕНДАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КРИВОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Сучасний ринок праці вимагає від фахівців не лише ґрунтовних теоретичних знань, але й високої адаптивності, практичних навичок та вміння швидко реагувати на зміни. Зважаючи на це, дуальна система освіти є інноваційним підходом до підготовки фахівців, який поєднує теоретичне навчання в освітніх закладах з практичним досвідом на робочих місцях. Такий підхід дає змогу студентам не лише здобувати знання, але й безпосередньо застосовувати їх у реальних умовах праці, що підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці. Так само університети отримують змогу оновити освітні програми, зосередившись на розвитку теоретичних і аналітичних навичок, водночас покладаючись на підприємства для забезпечення практичної підготовки студентів на сучасному обладнанні. Це знижує потребу в постійному технічному оновленні бази університетів, що може бути ресурсомістким і тривалим процесом. Така співпраця сприяє інтеграції освіти та бізнесу, даючи змогу університетам залишатися конкурентоспроможними у світовому освітньому середовищі, навіть у періоди економічної нестабільності або швидкої технологічної зміни. Університети, зосереджені на впровадженні дуальної освіти, можуть адаптувати свої ресурси та зусилля до стратегічного партнерства, що дає змогу залишатися на передовій освітнього процесу без втрати якості освіти.

Перші кроки щодо впровадження дуальної освіти у Криворізькому національному університеті було зроблено у травні 2019 року.

Відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 щодо запровадження пілотного проекту з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти Криворізький національний університет включено до затвердженого переліку закладів вищої освіти, що беруть участь у цьому проекті, за спеціальністю 133 Галузеве машинобудування та 184 Гірництво. До проекту приєдналися підприємства групи «Метінвест», а саме ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат», ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» та науково-виробниче об'єднання «Ракурс».

Між вищезазначеними підприємствами та Криворізьким національним університетом підписано договори про співпрацю з реалізації дуальної форми здобуття освіти.

У рамках цих договорів у 2019 році відбувся перший набір студентів за спеціальністю 184 Гірництво освітньо-професійної програми «Збагачення корисних копалин» для здобуття ступеня вищої освіти «магістр».

Було випущено 8 магістрів.

У 2021 році зараховано ще 15 студентів-магістрів дуальної форми, з яких 11 студентів навчаються коштом підприємств і 4 студенти – на бюджеті.

Навчальний план підготовки фахівців узгоджено з кожним підприємством. Також спільно з комбінатами розроблено робочі програми навчальних дисциплін та програму індивідуальної роботи студентів, яку вони виконують на відповідних робочих місцях.

За графіком освітнього процесу здобувач освіти за дуальною формою навчання перебуває 60 % відсотків свого часу на теоретичному навчанні у стінах КНУ та 40 % (практична частина) – здобувач перебуває на виробництві.

Разом з керівниками від підприємств було розроблено та затверджено теми курсових та випускових робіт магістрів. Це дало змогу орієнтувати освітній процес на реальні потреби бізнесу, забезпечуючи студентам можливість працювати над актуальними практичними завданнями, підвищити рівень інтеграції теоретичних знань і практичних компетенцій у рамках освітніх програм. Такий підхід дав змогу студентам глибше зануритися у специфіку галузі та отримати відповідні практичні навички, а підприємствам отримати молодих фахівців, які вже мають досвід виконання конкретних виробничих завдань.

Аналізуючи результати сесії здобувачів ОПП «Збагачення корисних копалин» (рис. 1-2), які навчалися за дуальною формою (ЗКК-19МДО) та звичайною денною (ЗКК-19прх), встановили, що середній бал успішності (перший семестр) групи ЗКК-19-1 МДО по ПівнГЗК становив 87 бала, по ПівдГЗК – 81,6 бала, по ЦГЗК – 78,1 бала, по ІНГЗК – 93,3 бала, середня

кількість балів по групі ЗКК-19-1 мпрх складає 72,5 бала. У другому семестрі отримано такі результати: середній бал успішності групи ЗКК-19-1 МДО по ПівнГЗК становив 89,35 бала, по ПівдГЗК – 88,85 бала, по ЦГЗК – 85,15 бала, по ІНГЗК – 90,15 бала, середня кількість балів по групі ЗКК-19-1 мпрх становить 78,9 бала.

За результатами аналізу успішності здобувачів ОПП «Збагачення корисних копалин» (групи ЗКК-19-1 МДО і ЗКК-19-1 мпрх), які навчалися за різними формами навчання, можна зробити такі висновки:

- здобувачі, які навчалися за дуальною формою (ЗКК-19-1 МДО), демонструють вищі результати, ніж студенти з денної форми навчання (ЗКК-19-1 мпрх). Середній бал в першому семестрі по підприємствах коливається від 78,1 до 93,3 бала, тоді як у студентів денної форми середній бал становить 72,5;

- усі групи показали поліпшення результатів у другому семестрі. Середній бал у групі ЗКК-19-1 МДО знову є вищим порівняно з групою ЗКК-19-1 мпрх (від 85,15 до 90,15 бала у дуальній формі проти 78,9 бала у денній).

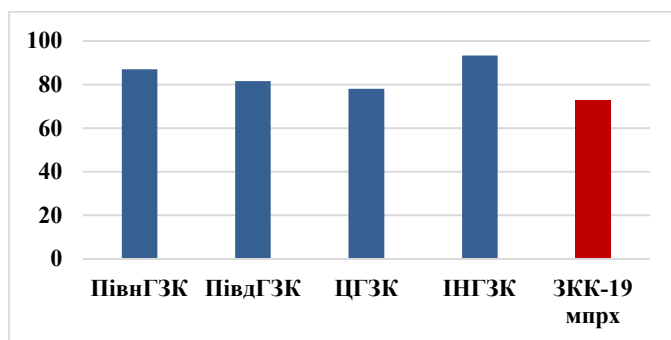

Рис. 1. Порівняння успішності здобувачів, що навчаються за різними формами перший семестр

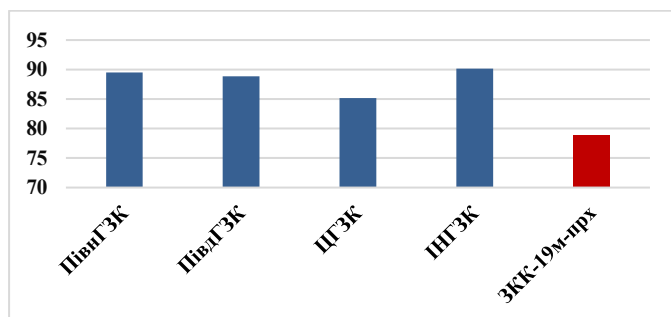

Рис. 2. Порівняння успішності здобувачів, що навчаються за різними формами другий семестр

Студенти, які навчалися за дуальною формою (ЗКК-19-1 МДО), в обох семестрах демонстрували вищі показники успішності, що свідчить про ефективність цієї форми навчання.

Отже, враховуючи вищесказане, можна зробити висновки, що дуальна форма навчання дає змогу студентам ефективніше застосовувати отримані знання та навички в реальних умовах та позитивно впливає на їхні академічні

результати, а також надає здобувачам перевагу на ринку праці завдяки набутому досвіду роботи під час навчання.

Задля подальшої реалізації цього проєкту необхідно:

1. Залучати більшу кількість підприємств та організацій до співпраці із закладами освіти.

2. Удосконалити нормативну та законодавчу базу, що дасть змогу залучати до цієї програми не тільки підприємства, що мають у своїх структурах навчальні центри чи відділи, а й ФОПи.

3. Важливим аспектом є вдосконалення системи наставництва на підприємствах, щоб студенти отримували індивідуальну підтримку та зворотний зв'язок від професіоналів, тому необхідно проводити регулярні тренінги для наставників.

ТОХТАМИШ Тетяна, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
tunchka10@gmail.com

РОЛЬ РОБОТОДАВЦІВ У ПРОЦЕДУРІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Згідно з визначенням, що наведене у Положенні «Про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» дуальна форма здобуття фахової передвищої та вищої освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання в закладах освіти та інших суб'єктах освітньої діяльності з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для оволодіння програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації [0].

Упровадженню дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) сприяла налагоджена співпраця підприємств та університетів, передумовою було потреби підприємств у кваліфікованих кадрах. Сучасне бізнес-середовище поступово змінює своє ставлення до формування команди фахівців, розуміючи, що потрібно самому навчати та займатися підготовкою кадрів для власного підприємства.

Особливу увагу під час вибору партнерських закладів освіти роботодавці приділяють наявності кафедр, які готують здобувачів за затребуваними роботодавцями спеціальностями, особливо технічними. Інколи роботодавці взагалі не мають особливого вибору, тому що фахівців потрібної їм спеціальності навчають лише 1-2 заклади освіти в країні або регіоні. Така ситуація сприяє налагодженню та розвитку багаторічної

співпраці, яка дозволяє закладам освіти забезпечити бази практичної підготовки, стажування педагогічних працівників, проведення спільної науково-дослідної роботи. Отже, укладання договору про співпрацю в рамках підготовки здобувачів за ДФЗО стає для підприємства наступним очікуваним кроком [0].

Важливими критеріями вибору роботодавцями закладу вищої освіти (ЗВО) для співпраці є:

- репутація ЗВО;
- престижність диплома, виданого ЗВО;
- рекомендації третіх осіб;
- особисте знайомство із представниками ЗВО.

Для налагодження партнерських відносин між ЗВО та підприємствами необхідне також бажання закладу освіти. Іноді у викладацького складу ЗВО є побоювання щодо впровадження ДФЗО, які пов'язані зі страхом втратити робоче місце або скорочення кількості годин. Це може негативно вплинути на фінансове становище викладачів. Також може бути несприйняття деякими працівниками ЗВО ідеї дуальної форми здобуття освіти, тобто лише формальний підхід до її організації без внесення реальних та необхідних змін до організації освітнього процесу та небажання брати до уваги особливості робочих процесів.

Зараз підприємства гостро відчують потребу у молодих фахівцях. Останні декілька років спостерігається тенденція зниження якості підготовки фахівців за деякими дефіцитними спеціальностями. Під час добору здобувачів освіти роботодавці керуються саме рекомендаціями ЗВО. Часто представники факультетів запрошують роботодавців на захист кваліфікаційних робіт з метою звернути увагу на конкретних здобувачів.

Переважна більшість роботодавців схиляється до думки, що одному здобувачеві освіти за дуальною формою достатньо одного наставника на підприємстві. Здебільшого це постійна людина, закріплена за здобувачем протягом всього періоду навчання. Проте за умови забезпечення ротації з метою ознайомлення здобувача з особливостями роботи різних відділів компанії або ділянок виробництва наставники теж змінюються. Такий підхід організації навчання на робочому місці є найефективнішим для підготовки здобувача [0].

В Україні застосовують дві моделі дуальної освіти – модель з інтегрованою практичною підготовкою та з інтегрованою професійною діяльністю. Перша модель передбачає поєднання навчання в ЗВО та на підприємстві здобувачів першої вищої чи фахової передвищої освіти. Другу модель розроблено для поєднання навчання в ЗВО та на підприємстві осіб, які вже здобули фахову передвищу або першу вищу освіту, працюють на ньому та мають бажання продовжити навчання за своїм профілем або профілем, що визначило підприємство.

ДФЗО має певні труднощі, до яких можна віднести:

- недостатнє розуміння ЗВО та роботодавцями особливостей організації освітнього процесу в рамках ДФЗО. Тому необхідно проводити систематичну роз'яснювальну роботу для чіткого розуміння різниці між виробничою практикою, стажуванням, заочною та дуальною формами здобуття освіти;

- проблема зарахування здобувача на посаду відповідно до кваліфікаційного рівня. Оскільки здебільшого мова йде про здобуття першої вищої освіти, роботодавці шукають можливості брати здобувачів на відповідні посади, а не як кваліфікованих робітників. Тому здобувачі не зможуть набути компетентностей у повному обсязі, передбачених освітньою програмою;

- підприємства часто занепокоєні тим, що їх інвестиції у здобувача не повернуться, оскільки випускники не зобов'язані відпрацьовувати на підприємстві певний час після завершення навчання й можуть піти до іншого роботодавця через специфіку роботи на конкретному підприємстві, умови праці чи низьку заробітну плату, особливо як порівняти з пропозиціями, які здобувачі отримують від міжнародних компаній, або рівнем заробітної плати в інших країнах;

- роботодавці не розуміють всіх бюрократичних нюансів, яких зобов'язані дотримуватися заклади освіти.

Перевагами впровадження ДФЗО в Україні є:

- можливість отримати готового фахівця одразу після випуску із ЗВО;
- підготовка фахівця, адаптованого під реалії виробництва;
- орієнтація на реальні потреби ринку та на роботодавця, який створює робочі місця;
- можливість внесення змін в освітні програми;
- можливість залучення додаткового «ресурсу» за меншу фінансову винагороду;
- соціальний ефект;
- іміджеві переваги для компанії [0].

Перешкодами для впровадження дуальної форми здобуття освіти в Україні можуть бути:

- додаткові фінансові витрати та витрати часу;
- нестабільність ситуації в країні;
- низький рівень підготовки здобувачів закладами освіти;
- відсутність гарантій, що здобувач залишиться працювати в компанії;
- відсутність державної підтримки;
- відсутність відповідних норм у трудовому законодавстві;
- укомплектованість штату працівників;

- небажання здобувачів працювати в Україні, велика кількість конкурентних пропозицій сусідніх країн (Польща, Балтійські країни, Чехія та ін.);

- застаріла система освіти.

Головними причинами, що спонукали вітчизняні підприємства запровадити ДФЗО, є бажання отримати кваліфіковані кадри, не витратити час на адаптацію та перенавчання працівників, бути учасником інноваційних змін, формування позитивного сприйняття бренда підприємства.

Наразі в Україні ще не розроблено механізм зобов'язання здобувачів відпрацьовувати певний час на підприємстві після закінчення навчання. Тому роботодавці переймаються за свої інвестиції у здобувача, який після випуску з ЗВО може обрати роботу у конкурента. Для формування філософії щодо співпраці роботодавців та ЗВО в Україні потрібен час й активна робота із популяризації ДФЗО.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт «Думки роботодавців про дуальну освіту» / О. В. Бучинська, О. Б. Давліканова, І. В. Лилик, А. Б. Чайковська. Київ, 2020. 98 с.

2. Про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : положення. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#n14>

СКИДАН Олег, д-р екон. наук, професор,
БУГАЙЧУК Віта, канд. екон. наук, доцент,
ГРАБЧУК Інна, канд. екон. наук, доцент
Поліський національний університет

ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Дуальна освіта, яка передбачає поєднання теоретичного навчання у закладах освіти з практичним досвідом на підприємствах, є інноваційною моделлю, що має потенціал рушійної сили розвитку української системи вищої та фахової передвищої освіти.

В умовах військового конфлікту в Україні роль дуальної освіти стає ще більш актуальною, оскільки сприятиме підготовці кваліфікованих кадрів для відбудови економіки та соціальної сфери. Однак упровадження цієї моделі в умовах війни супроводжується численними викликами (рис. 1).

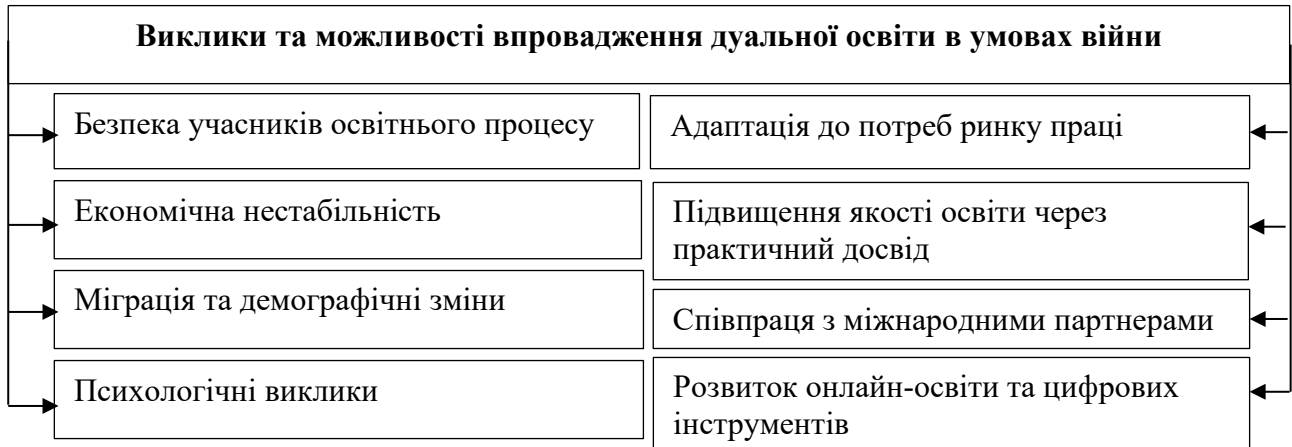

Рис.1. Сучасні виклики та можливості впровадження та розвитку дуальної форми здобуття освіти

Джерело: власні дослідження

Через військові дії в Україні частина території є небезпечною для перебування, що ускладнює доступ до виробничих підприємств та безпечно переміщення студентів і викладачів, що у свою чергу, вимагає розробки нових підходів до організації освітнього процесу, як дистанційне навчання та використання симуляторів для заміни практичних занять.

Водночас в умовах війни багато підприємств припиняють свою діяльність або значно скорочують обсяги виробництва. Зазначене обмежує кількість баз практик для студентів і можливість проходження стажування. Більше того, економічна нестабільність зменшує фінансування на впровадження нових освітніх програм, що робить розвиток дуальної освіти фінансово затратним.

Значна частина населення, через військові дії, змушена залишити свої домівки, що зумовлює скорочення кількості студентів в окремих регіонах та зростання в інших, створюючи нерівномірний попит на дуальні програми практичного навчання. Повернення біженців у довгостроковій перспективі може спричинити хвилю попиту на перекваліфікацію, що ставить нові виклики для дуальної освіти.

Студенти та викладачі, які проживають у зоні конфлікту, піддаються значному стресу, що може вплинути на їхню мотивацію та продуктивність. Психологічний стан молоді потребує особливої уваги, а заклади освіти потрібно вводити в програму підтримки психічного здоров'я.

Дуальна освіта в Україні, як інтегрована модель, що на основі теоретичного навчання у закладах освіти з практикою на підприємствах, стала предметом обговорення в національній системі освіти з моменту ініціювання пілотного проекту Міністерства освіти і науки (МОН) у 2019 році. Втім, незважаючи на прогрес і підтримку, ця модель зіштовхнулася з низкою загроз,

що виникли до війни, під час війни, а також наявними труднощами, які можуть зберегтися після завершення військового конфлікту (рис. 2.).

Рис. 2. Загрози розвитку дуальної освіти за період життєвого циклу
Джерело: власні дослідження

На момент запуску пілотного проекту законодавчі рамки дуальної освіти в Україні не були до кінця врегульовані, що створювало труднощі для закладів освіти та підприємств. Відсутність чітких нормативних актів обмежувала впровадження дуальних програм, низка шкіл та університетів були вимушені діяти в умовах правової невизначеності, що стримувало роботодавців від активної участі в програмі.

Хоча концепція дуальної освіти забезпечила тісну співпрацю між закладами освіти та підприємствами, на практиці сторони не завжди були готові до такої взаємодії. Як результат виникла недовіра між роботодавцями та установами освіти, що перешкоджало ефективному впровадженню програми.

В Україні не було достатньої кількості викладачів, які мають досвід роботи за дуальною моделлю, що створило додаткові перешкоди, більшість педагогів потребували підвищення кваліфікації та адаптації до нових вимог освітнього процесу.

Військовий конфлікт в Україні створив нові ризики для проведення практичних занять на підприємствах, особливо в зонах активних бойових дій. Така ситуація змусила більшість дуальних програм перейти на дистанційні форми навчання, що істотно знизило ефективність отримання практичних навичок, особливо в технічних і виробничих галузях.

Через витрати на військові потреби держава змушена скорочувати фінансування сфери освіти, що ускладнює реалізацію дуальної освіти і потребує значних інвестицій у розвиток матеріально-технічної бази та підготовку кадрів.

Однак, перспективний аналіз передбачає і загрози розвитку дуальної освіти і після завершення військового конфлікту:

- освітні заклади та підприємства, які раніше були залучені до дуальних програм, можуть виявити значні пошкодження або взагалі зруйновані, що вимагатиме значних інвестицій у відновлення інфраструктури та матеріально-технічної бази для розвитку дуальної освіти;

- через втрату молоді під час війни та еміграції частина деяких учасників освітнього процесу буде відсутньою, що створює ризики для поповнення навчальних груп та може знизити попит на деякі спеціальності, особливо у виробничій сфері;

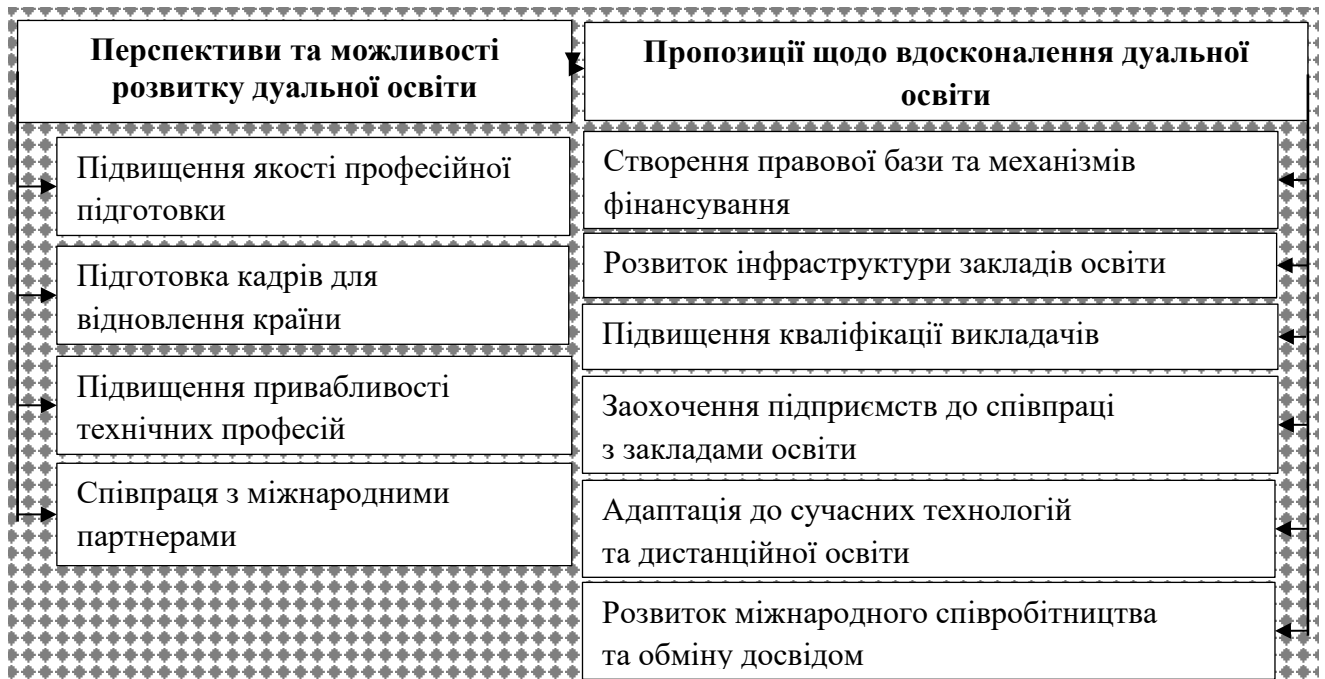
- після завершення війни на ринку праці очікується висока конкуренція на робочі місця, і може призвести до перенасичення фахівців з деяких напрямів. Заклади освіти мають бути готові до оперативної адаптації програм для відповідності новим потребам, що є непростим завданням;

- як студенти, так і викладачі можуть відчувати психологічний тиск після пережитих військових дій, що впливає на їх мотивацію та продуктивність.

Для підтримки здорового освітнього середовища потрібно забезпечити психологічні потреби учасників освітнього процесу, що потребуватиме додаткових ресурсів.

Поряд зі загрозами відкриваються і можливості (рис. 3). Відтак, в умовах війни потреба у фахівцях у галузях будівництва, медицини, інформаційних технологій, логістики та інших значно зростає. Дуальна освіта

дозволяє адаптувати освітні програми до актуальних потреб ринку праці, готуючи фахівців, здатних оперативно долучитися до відбудови країни.

Рис. 3. Перспективи, можливості та пропозиції розвитку дуальної освіти в Україні

Джерело: власні дослідження

З допомогою дуальної форми навчання підвищується якість освіти через практичний досвід. Навчання на реальних підприємствах довершує якість підготовки фахівців і дозволяє здобути навички, що є особливо доречним в умовах обмеженого доступу до сучасного обладнання у закладах освіти. Випускники дуальної форми навчання швидше адаптуються на робочому місці.

Під час військового стану активізувалася співпраця з міжнародними партнерами. Україна отримує значну підтримку з боку міжнародних організацій, що відкриває нові можливості для розвитку дуальної освіти через залучення фінансування для створення сучасних центрів освіти, обміну досвідом із закордонними партнерами та впровадження найкращих європейських практик. Такі програми сприяють розвитку освітніх та виробничих стандартів, що відповідають міжнародним вимогам. Велика кількість країн, зокрема Німеччина, мають розвинену дуальну систему освіти, і співпраця з такими державами може сприяти обміну досвідом, підвищенню якості навчання та підготовки викладачів, що відповідають найкращим міжнародним стандартам.

Варто відзначити і розвиток онлайн-освіти та цифрових інструментів. Війна підштовхнула заклади освіти до активного використання онлайн-

технологій, які також застосовуються в дуальній освіті. Віртуальні симулятори, онлайн-курси та інші цифрові інструменти можуть частково замінити практичну підготовку, особливо для професійної діяльності, де безпосередня практика є небезпечною або недоступною.

Висновок

Попри всі виклики, які виникають у разі впровадження дуальної освіти в умовах військового конфлікту, її потенціал у підготовці кваліфікованих кадрів для відбудови та розвитку України є надзвичайно великим. Залучення програм міжнародного досвіду, розвиток онлайн-технологій та адаптації до потреб ринку праці можуть сприяти швидкому розвитку дуальної освіти, створюючи її надійним інструментом відновлення національної економіки. Це дозволить не тільки підвищити якість освіти, але й забезпечити молодь реальними можливостями для самореалізації та працевлаштування. Дуальна освіта може стати важливою частиною післявоєнної відбудови України, допомагаючи країні в її прагненні до стабільного та процвітаючого майбутнього.

Дуальна форма освіти має великі перспективи в Україні, оскільки вона дозволяє підготувати кваліфікованих фахівців, готових до роботи в сучасних умовах. Для успішного розвитку цієї моделі потрібно вдосконалювати законодавчу базу, модернізувати інфраструктуру закладів освіти, підвищувати кваліфікацію викладачів та розширювати співпрацю з підприємствами. За умов стратегічного підходу та активної державної підтримки дуальна освіта може стати каталізатором розвитку економіки та підготовки кваліфікованих кадрів для відбудови й майбутнього процвітання України.

СИРЯТСЬКА Тетяна, канд. мистецтвознавства,
доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано
Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського
stethr69@gmail.com

ПРИНЦИПИ РОБОТИ НАД ПОЛІФОНІЧНИМИ ЦИКЛАМИ М. СКОРИКА

Методичної літератури, присвяченої прелюдіям та фугам М. Скорика, доволі небагато. З-поміж перших розробок, де надано рекомендації щодо їх виконання, слід відзначити роботу Д. Личковської, Л. Черкас [6], де розглядається Прелюдія та Фуга *F-dur*. Найбільш цінне надбання цих методичних рекомендацій – запропонована аплікатура у низці складних епізодів із подвійними нотами [6, с. 28, с. 30, с. 31], яка може стати в пригоді здобувачу, що працює над цим циклом, і зауваження щодо потреби точного

виконання всіх штрихів, «особливо тоді, коли в одній руці проходять два голоси, які потрібно виконувати контрастними штрихами» [6, с. 30]. Важливе також спостереження авторів щодо ролі гомофонного начала в Фузі *F-dur* [6, с. 31]. З-поміж пізніших публікацій можна виокремити статтю К. Івахової щодо темпоритму фортепіанних творів М. Скорика, де зазначено, що «в прелюдях і фугах композитор зберігає класичну жанрову чіткість і організуючу роль метра, що певною мірою обмежує темпову свободу» [3]. Це доволі справедливе зауваження, як ми побачимо в процесі наступного аналізу, оскільки низка прелюдій і фуг спокушають виконавця використовувати *tempo rubato* через ілюзію свободи висловлювання, наявність *quasi*-імпровізаційних епізодів. Однак насправді агогічних указівок у М. Скорика доволі мало, що зумовлено важливою роллю ритмічного компонента, який може пронизувати всю форму (як, наприклад, Фуга *F-dur*), і строгістю, неокласичністю естетичних орієнтирів цього циклу.

У підручнику Н. Ревенко, присвяченому фортепіанному виконавству, натомість, доволі мало спостережень щодо принципів роботи над поліфонічними творами М. Скорика. Відзначено лише їх загальні естетико-стильові особливості, як-от прагнення «узагальнити класичний і сучасний досвід» [8, с. 70], близькість до Й. С. Баха та Д. Шостаковича [8, с. 71]; строгість і лінійність фуг [8, с. 71], хоча, як ми побачимо в процесі аналізу, ця теза може бути спростована в низці мініциклів; вагому роль інверсійної форми теми, яка може мати «свою систему проведень» [там само], тяжіння до барвистих сонорних ефектів і «розведення реєстрів» у кульмінації [там само].

Наступний етап, згідно з Н. Ревенко – це «виявлення зв'язку між частинами цього циклу» [9, с. 200]. Це цілком слушне спостереження, яке має бути спрямоване не тільки на вияв «єдності» [там само], але й рівня контрастності частин у циклі, що надасть інтерпретатору початковий вектор роботи. У випадку з прелюдями та фугами М. Скорика ми будемо спостерігати, що навіть доволі контрастні частини мініциклу можуть виявляти свою єдність на рівні інтонаційної структури теми (*C-dur*) або взагалі містити арку в фузі, яка повертає звукообраз, закладений у Прелюдії (*Des-dur*). Виявлення і співвіднесення схожих фрагментів, арок має стати одним із початкових етапів роботи над драматургією мініциклу.

Третім етапом роботи стає аналіз форми і основної теми. Перший спрямований на побудову загальної виконавської драматургії, а щодо аналізу теми, він дає можливість оцінити жанрову природу всієї частини (інструментальний чи вокальний тематизм), звуковисотну структуру (гостра хроматика чи тяжіння до відносної діатоніки), панування легатного чи більш сухого, «клавірного» або маркатного штриха, що врешті вплине на характер усієї мініатюри.

Щодо роботи над динамічним планом, то у випадку з прелюдями та фугами М. Скорика вона доволі проста, оскільки в частинах мініциклів ясно

позначено ключову кульмінаційну зону – як правило, вона характеризується динамікою *fortissimo*, рідше – *fff*, максимальним ущільненням фактури, «розсуванням» реєстрів правої та лівої рук, нерідко – найбільш інтенсивним ритмічним рухом (особливо за підходу до кульмінації).

Для досягнення якісного звучання і осмисленого інтонування із чутними голосами і проведеннями теми, фуги рекомендують грати у вигляді окремих голосів, а потім – попарно [9, с. 202]. І, врешті, не слід забувати універсальний спосіб роботи над творами будь-якого стилю і жанру – тривала гра – вслуховування в повільному темпі перш ніж його виконання в «концертному» варіанті.

Окрім таких консервативних методів, деякі педагоги рекомендують використовувати інноваційні для вдосконалення поліфонічних навичок. Так, Н. Іліницька описує два варіанти «роботи в трійках» [4, с. 75]. Перший передбачає, що троє учасників сідають в один ряд, при цьому центральний – мовчить, а крайні розмовляють. Той, хто в центрі, має почути, про що говорять сусіди. У ролі вербального матеріалу тут можуть виступати казки, вірші, проза. Другий варіант – всі учасники розміщуються трикутником і розмовляють одночасно. Їх завдання – почути одне одного. Н. Іліницька зауважує, що результати такої роботи з'являються не одразу, і «цю навичку необхідно напрацьовувати» [4, с. 75], втім у перспективі вони вчать чути одночасно декілька голосів, що і важливо для виконання поліфонії.

Висновки. Отже, методи роботи над прелюдіями та фугами М. Скорика полягають в ознайомленні з музичним текстом та наявними аудіозаписами; виявленні типу співвідношення частин мініциклу, а також схожих епізодів і арок; аналізі форми (проведення теми, найбільш складних епізодів, кульмінації, репризи) і ключової теми кожної частини (інструментальна / вокальна, *legato* / *portamento* / *marcato*, діатоніка / хроматика), після чого уже пропонується перейти до більш кропіткої роботи – гри окремих голосів, пар голосів (особливо, коли композитор застосовує контрастні штрихи в різних голосах), і традиційно грати переважно в повільному темпі, лише пізніше переходячи до більш жвавого (останній завжди має бути визначений найбільш складним, ритмічно і фактурно насиченим епізодом форми).

Список використаних джерел

1. Бевз М. Валентин Борисов як свідок свого часу. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. Харків, 2011. Вип. 33. С. 66–72.

2. Івахова К. П. Історико-мистецтвознавчі та художньо-дидактичні дослідження фортепіанної творчості Мирослава Скорика. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 279–285.

3. Івахова К. Темпоритм фортепіанних творів М. Скорика. *Культура і сучасність*. 2015. № 1. С. 141–145.

4. Іліницька Н. С. Особливості роботи над поліфонією зі студентами факультету мистецтв (традиційні та інноваційні методи). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2018. Вип. 31. С. 72–76.

5. Кияновська Л. Мирослав Скорик: людина і митець. Львів : СПОЛОМ, 2008. 591 с.

6. Личковська Д. І., Черкас Л. І. Поліфонічні твори для фортепіано українських композиторів ХХ ст. : метод. реком. для студентів диригентських факультетів музичних вузів. Київ, 1996. 18 с.

7. Скорик М. Прелюдія та Фуга Des-dur. Катерина Нанай – фортепіано, Університетський коледж Київського університету імені Бориса Грінченка. Київ, грудень 2013 року. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=2gOpts6ltj4> (дата звернення: 24.01.2024).

8. Ревенко Н. Інструментальне виконавство (фортепіано) : навч.-метод. посіб. Миколаїв : Вид-во «РАЛ-поліграфія», 2020. Ч. II. 212 с.

9. Ревенко Н. Методи роботи над поліфонічними циклами європейських композиторів в сучасній практиці педагога-піаніста. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлінського. Педагогічні науки*. 2019. № 1 (64). С. 199–204.

ФІЛАТОВА Валентина, викладач
ВСП «Бобровицький фаховий коледж
імені О. Майнової НУБіП України»
valyaf180878@gmail.com

ДУАЛЬНА АГРАРНА ОСВІТА: ФОРМУЛА ВЗАЄМОДІЇ

Дуальна аграрна освіта має багато переваг як для підприємств, так і для закладів освіти, проте ключовим здобутком цієї форми навчання залишається кваліфікований та одночасно адаптований до умов виробництва випускник.

Не «заочка», не «дистанційка», не виробнича практика, а окрема самобутня форма, яка поєднує навчання в університеті чи коледжі і на робочому місці, – дуальна освіта останнім часом попри критику стає в Україні дедалі популярнішою.

Запровадження і поширення дуальної освіти дозволяє вирішити таку важливу для будь-якої економіки світу проблему, як невідповідність компетенцій. Адже, не є секретом, що здебільшого сьогодні зберігається підхід до освіти, який був поширений у минулому сторіччі, характерними

ознаками якого є стандартизація навчання централізоване керування освітою та ринком праці.

У 2023 році закінчився пілотний проєкт щодо запровадження дуальної форми здобуття вищої та фахової передвищої освіти, який був започаткований у 2019 році. Проте, не зважаючи на п'ятирічний досвід упровадження, багато питань у сфері дуального навчання залишаються відкритими, а нові виклики сьогодення вимагають від закладів освіти пошуку раціональних шляхів розв'язання проблем та ефективніших рішень.

Традиційно вважається, що ДФЗО більше підходить до технічних спеціальностей, пов'язаних з набуттям навичок певних операційних процесів, але, як показує європейський та вітчизняний досвід, ефективні практики є в різних галузях економіки, у сфері підготовки фахівців із маркетингу, фінансів, оподаткування, торгівлі, у сфері міжнародних відносин тощо. Підґрунтям для запровадження дуальної освіти є галузі, де існує системна проблема нестачі кваліфікованих працівників та службовців. Найчастіше готувати для себе працівників за дуальною формою навчання беруться сільськогосподарські компанії та підприємства. Але як зазначають фундатори цієї форми, вона дійсно має галузеву специфіку – тобто для кожної сфери мають бути прописані свої особливості.

Всі роботодавці погоджуються, що здобувачі освіти мають отримувати ґрунтовні теоретичні знання та практичні навички ще під час навчання у закладі освіти. Вони також зазначають, що хотіли б мати можливість впливу на зміст освітніх програм і не лише у частині варіативної складової.

Механізм реалізації політики дуального навчання закладу вищої освіти покликаний забезпечити поєднання різних елементів в єдине ціле.

Основні етапи реалізації дуального навчання.

1. *Підготовчий етап.* Розроблення нормативно-правової бази для запровадження дуальної освіти у повному обсязі.

2. *Організаційний етап.* Визначення чітких траєкторій навчання за всіма спеціальностями. Складання розкладу, графіка освітнього процесу, заходів щодо оцінювання результатів навчання. Що стосується варіантів організації освітнього процесу та графіка чергування фаз навчання в закладі освіти й на підприємстві, то вони різняться залежно від специфіки підготовки здобувачів за певними спеціальностями, потреб підприємства тощо.

Роботодавці відзначають, що критеріями вибору закладів освіти для організації ДФЗО є наявність в закладі фахових циклових комісій, його територіальне розміщення, досвід попередньої співпраці тощо. Також роботодавці зазначають, що дуже часто ініціативу з впровадження ДФЗО та залучення роботодавців у цей процес проявляють самі заклади освіти.

3-поміж мотиваційних інструментів, які можуть бути реалізовані в межах співпраці із ЗФПО та здобувачами, роботодавці називають:

- виплату заробітної плати здобувачам за фактично відпрацьований час на підприємстві (періоди навчання на робочому місці);
- призначення роботодавцями мотивуючих стипендій кращим студентам за успішне теоретичне навчання та активну участь у проходженні виробничої практики на підприємствах;
- сплату роботодавцем вартості навчання здобувача на контрактній основі в закладі освіти.

3. *Завершальний етап* – створення кластерів дуальної освіти на базі конкурентоспроможних закладів освіти та заінтересованих роботодавців – підприємств, установ, організацій. Навчання почергово у закладі освіти та на виробництві або в установі, із поступовим заглибленням студентів у виробничу сферу.

Отже, впровадження ДФЗО потребує перегляду структури освітніх програм і з урахуванням сучасних вимог галузевого ринку, освітні програми мають бути інноваційно-технологічними, за замовленням підприємства, що забезпечить швидку адаптацію фахівця в робочий ритм підприємства.

Отже, дуальна освіта дозволяє розв'язувати, на перший погляд, досить різнопланові соціально-економічні проблеми, що дозволяє, як модно зараз казати, досягти синергетичного ефекту! Проте, якщо в більшості випадків таку метафору використовують для пафосу, то у цьому випадку це точно не перебільшення. Адже дуальна освіта дозволяє створювати нові робочі місця, економити кошти платників податків, змінювати ринок праці, якщо треба державну службу, допомагає реформувати освіту, а найголовніше, створює передумови, мотивує молодь учитись і працювати не заробітчанином за кордоном, а в своїй країні.

КУЗЬМЕНКО Л. М., канд. с/г наук, доцент
Полтавський державний аграрний університет
larysa.kuzmenko@pdau.edu.ua

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Вперше законодавчо дуальну освіту в Україні визначено у 2018 році Концепцією підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [4]. На рік пізніше визначення дуальної форми здобуття освіти ввійшло до Закону України «Про вищу освіту» [3].

Полтавський державний аграрний університет відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 23.09.2022 № 850 увійшов до переліку закладів фахової передвищої та вищої освіти для впровадження протягом 2019-2023 років пілотного проєкту щодо підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти за обраними спеціальностями [7].

Заклад вищої освіти назвав основними причинами, які спонукали впровадити дуальну форму здобуття вищої освіти – це розвиток практичної підготовки здобувачів освіти та співпраці з роботодавцями. Про це вказано в аналітичному звіті за результатами четвертого року цього пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [1].

Порядок запровадження й організації навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти у Полтавському державному аграрному університеті регламентує Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти [6].

Для кожного здобувача, який проходить навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти, на кожен навчальний семестр складають програму і графік практичного навчання. В університеті для організації та методичного супроводу навчання здобувачів за дуальною формою здобуття вищої освіти призначено координатора від університету та куратора. На підприємстві також керівником підприємства визначають координатора та наставника. Програми і графіки погоджують з науково-педагогічними працівниками, які здійснюють викладання освітніх компонентів.

Для перезарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти за частинами освітніх компонентів, внесених до програм практичного навчання на робочих місцях у рамках реалізації елементів дуальної форми здобуття вищої освіти, наставники дуальної освіти від підприємств заповнюють щосеместру форми оцінювання рівня набуття компетентностей під час практичного навчання на робочому місці кожного здобувача. За результатами співбесід викладачі визнають здобувачам здобуті під час практичного навчання на робочому місці компетентності й оцінюють відповідно до шкали і критеріїв оцінювання результати навчання, визначені робочими програмами освітніх компонентів.

Фактично впровадження елементів дуальної форми здобуття вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні технологічних спеціальностей у Полтавському державному аграрному університеті розпочалось у 2022 році на підприємствах Агроіндустріального холдингу «МХП». Чотири здобувачі вищої освіти 3-го курсу ОПІ Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва розпочали практичне навчання на робочих місцях у рамках реалізації елементів дуальної форми здобуття вищої освіти у філії «Птахокомплекс» та три здобувачі вищої освіти 3-го курсу ОПІ Харчові технології – у філії «Переробний комплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика».

У другому семестрі 2022-2023 навчального року на дуальну форму здобуття вищої освіти було переведено п'ять здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. Здобувачі вищої освіти продовжили навчання в університеті і здобували загальні, фахові компетентності та результати навчання на робочих місцях на одних з кращих підприємств Полтавської області. Це ПП «Агроекологія», ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат» та ТОВ «НВП «Глобинський свинокомплекс»».

Також одна здобувачка вищої освіти бакалаврського рівня спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва розпочала навчання за дуальною формою на ТОВ «Миронівська птахофабрика».

У 2023-2024 навчальному році продовжилося навчання здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня за дуальною формою здобуття вищої освіти. Три студенти ОПП Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва навчалися на базі ТОВ «Вінницька птахофабрика» й ПрАТ «Миронівська птахофабрика», два здобувачі ОПП Харчові технології філії «Переробний комплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика». П'ять здобувачів вищої освіти магістерського рівня ОПП Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва перейшли на дуальну форму здобуття вищої освіти на базі ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» агропромхолдингу «Астарта-Київ».

У поточному 2024-2025 навчальному році за дуальною формою навчаються здобувачі вищої освіти Полтавського державного аграрного університету технологічних спеціальностей на кращих підприємствах області і України.

Деякі із студентів, які навчалися за дуальною формою здобуття вищої освіти, сьогодні вже випускники, які продовжують своє кар'єрне зростання на виробництві.

Після закінчення університету Дар'я Колбасюк – помічник директора ТОВ «Вінницька птахофабрика», Максим Комишний – підмінний начальник дільниці філії «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика», Анна Сахно – молодший фахівець відділу контролю якості ПрАТ «Миронівська птахофабрика», Тетяна Бірюліна – інспектор з контролю якості продукції, Ніна Мусіяка – стажист майстра дільниці філії «Переробний комплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика» [2, 5].

Усі здобувачі вищої освіти, які пройшли навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти, позитивно оцінюють переваги здобуття результатів навчання в умовах виробництва, як засобу підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, адже це сприяло їх професійному розвитку, зануренню в професійне середовище, адаптації в колективі.

Список використаних джерел

1. Аналітичний звіт за результатами четвертого року пілотного проекту, що реалізується відповідно до Наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проекту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / [Бучинська О. та ін.] / за ред. І. Лилик. Київ : ТОВ «Вістка», 2023. 190 с. URL : https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2024/01/dual-studi_4year_22-01_compressed.pdf (дата звернення: 30.10.2024).

2. Завершилось навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Харчові технології за дуальною формою здобуття вищої освіти. *Полтавський державний аграрний університет*. URL : <https://www.pdau.edu.ua/news/zavershylos-navchannya-zdobuvachiv-vyshchoyi-osvity-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vyshchoyi> (дата звернення: 30.10.2024).

3. Про вищу освіту : Закон України п. 6 ст. 49. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

4. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

5. Підведення підсумків навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва за дуальною формою здобуття вищої освіти. *Полтавський державний аграрний університет*. URL : <https://www.pdau.edu.ua/news/pidvedennya-pidsumkiv-navchannya-zdobuvachiv-vyshchoyi-osvity-pershogo-bakalavrskogo-rivnya> (дата звернення: 30.10.2024).

6. Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти у Полтавському державному аграрному університеті (нова редакція). *Полтавський державний аграрний університет*. URL : https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyadualformazdobosvity2023_0.pdf (дата звернення: 30.10.2024).

7. Про внесення змін до Наказу Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296 та визнання такими, що втратили чинність, Наказів Міністерства освіти і науки України від 15.09.2021 № 991 та від 30.11.2021 № 1278. *Міністерство освіти і науки України*. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-15102019-1296-ta-viznannya-takimi-sho-vtratali-chinnist-nakaziv-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-15092021-991-ta-> (дата звернення: 30.10.2024).

ГРАНОВСЬКА Олена, викладач,
ЦМИКОВА Валерія, студентка II курсу, спеціальність «Підприємництво та торгівля»
ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЛЬ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

Дуальна форма навчання – це система, яка успішно працює в країнах Європи й вже починає закріплюватись і на українському ґрунті [1]. Завдяки їй студенти мають унікальну можливість інтегруватися в робоче середовище ще під час навчання: це суттєво підвищує їхні шанси на ринку праці та допомагає краще застосовувати отримані знання на практиці. Дуальна форма навчання – це система, яка поєднує теоретичні знання з практичним досвідом у реальних умовах роботи. Ця форма навчання зародилася в Німеччині: ще в минулому столітті там запровадили навчання з пропорцією: 30 % теорії, 70 % практики. Пізніше цей підхід поширився в Європі, Канаді, Південній Кореї та Китаї. Вперше таку систему освіти в українських закладах освіти було апробовано у 2015-2017 роках, а статистика була приємно приголомшливою: рівень працевлаштування збільшився до 97 %, якість професійної підготовки – на 12-17 %. Аналітичний центр кадрового порталу grc.ua опублікував результати статистичного аналізу, згідно з яким 44 % студентів після випуску із закладів освіти, що здійснюють свою діяльність у сфері вищої або фахової передвищої освіти, не працюють, ще 29 % отримали роботу, яка лише частково пов'язана з отриманим фахом [2].

Студенти дуальної форми навчання не лише вивчають теорію в аудиторіях, але й застосовують її під час стажувань у компаніях-партнерах. Вони мають можливість бути більш підготовленими до професійної діяльності, знайомляться зі сучасними технологіями та методами роботи, що використовується в їхній сфері і отже, отримують необхідні уміння та знання не лише з підручників, але й на практиці. Оскільки головною проблемою вищої освіти в Україні є те, що вона на 80 % є суто теоретичною, навіть у технічних закладах вищої освіти, а ті 20 %, що отримують якісь практичні навички, навчаються на старому обладнанні, тому досвід їх також не є актуальним. Це призводить до того, що більшість випускників залишається без роботи та вимушені працювати не за фахом, за копійки або їхати на заробітки до інших країн [3].

Саме дуальне навчання сприяє розвитку креативності та ініціативності у студентів. Теоретичні знання, яких вони набувають в закладі освіти, доповнюються та перевіряються на практиці, що робить їхню освіту більш цінною й актуальною. Як результат випускники готові до викликів професійного світу.

Дуальна форма навчання базується на тісній співпраці між освітніми закладами та підприємствами. Основні аспекти цієї системи:

1. Секреція теорії та практики: студенти проводять певну частину свого навчання свого навчального часу в університеті, де здобувають теоретичні знання, а іншу частину – на підприємствах, де застосовують ці знання на практиці.

2. Індивідуальні програми: кожен студент має можливість формувати свою навчальну траєкторію, орієнтуючись на свої інтереси та кар'єрні цілі.

3. Професійний розвиток: студенти отримують доступ до новітніх технологій, інноваційних процесів та сучасних методів роботи, завдяки чому стають конкурентоспроможними фахівцями.

Дуальна форма навчання надає численні переваги як студентам, так і роботодавцям, спрямована на інтеграцію теоретичного знання та практичного досвіду, забезпечує всебічний розвиток майбутніх фахівців. Отже, основні переваги:

- *Практичний досвід.* Студенти мають можливість зрозуміти аспекти майбутньої професії та застосувати свої знання в реальних умовах.

- *Працевлаштування.* Студенти, які вже працювали на підприємствах під час навчання, отримують значні переваги під час пошуку роботи після випуску.

- *Фінансова стабільність.* Додатковий дохід під час навчання для підприємств, а також для студентів. Одним з ключових принципів концепції дуальної освіти в Україні є оплата роботи студента під час його навчання на підприємстві. Навіть не стільки з позиції заробляння грошей, хоча це теж важливо для студентів, ключова річ в іншому. У наш час всі рахують гроші. І якщо організація бере до себе студентів на дуальне навчання і зобов'язана платити їм, то це означає, що їх не використовуватимуть для «підсобних робіт». Це означає, що для них знайдуть адекватну роботу».

- *Кадровий резерв.* Можливість підготувати майбутніх працівників.

- *Інноваційний та свіжий погляд.* Молоді фахівці можуть приносити нові ідеї та підходи. Заклади освіти зі свого боку отримують цінний зворотний зв'язок від практики й можуть постійно оновлювати свої освітні програми.

Отже, запровадження дуальної форми навчання сприяє розвитку галузей економіки, що потребують висококваліфікованих кадрів. Підприємства можуть підготувати співробітників відповідно до своїх стандартів і потреб, що підвищує ефективність їхньої роботи. Такий підхід приносить взаємну вигоду як для роботодавців, так і для молодих фахівців. Тому дуальна форма навчання має всі шанси стати ключовим елементом освітньої системи України. Завдяки безпосередній взаємодії з роботодавцями, цей підхід сприяє формуванню компетенцій, які є нині актуальними. Студенти стають більш самостійними, впевненими у своїх силах та готовими до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. URL : <http://surl.li/mbttgd>
2. URL : <http://surl.li/ihhkbh>
3. URL : <http://surl.li/esneul>
4. URL : <http://surl.li/kesipp>

БІЛЧЕНКО Олександр, канд екон. наук, доцент,
bilichenko77@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5241-3195>

ПІСТРУЙ Антоніна, фахівець відділу дуальної освіти
pistruiantonina23@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-1908-5043>

Миколаївський національний аграрний університет

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ У МИКОЛАЇВСЬКОМУ НАУ

***Анотація:** У науковій роботі розглянуто сучасні вимоги ринку праці до випускників закладів вищої освіти. Розкрито зміст дуальної форми навчання та її основні переваги. Наведено досвід реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти у Миколаївському національному аграрному університеті.*

Уряд України в 2018 році схвалив Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Цей документ передбачає встановлення рівноправного партнерства між різними стейкхолдерами: закладами освіти, роботодавцями та студентами. Метою такого співробітництва є: працевлаштування випускників, безпосередній вплив на процес підготовки здобувачів освіти, набуття досвіду практичного застосування компетентностей та адаптація молодих фахівців до сучасних умов професійної діяльності.

Ринок праці потребує від молоді не лише наявності глибоких теоретичних знань, а й практичних навичок, які дозволяють швидко змінюватися до мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища. У цьому контексті підготовка фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти стає все більш актуальною. Вона дозволяє здобувачам вищої освіти одночасно отримувати ґрунтовну теоретичну підготовчу базу в університеті та практичний досвід на підприємствах. Це не лише підвищує конкурентоспроможність, але й сприяє розв'язанню проблеми нестачі кваліфікованих кадрів на ринку праці.

Основна мета дуальної форми підготовки студентів – створення ефективної системи освіти, яка забезпечує формування у здобувачів вищої

освіти необхідних для сучасного ринку праці компетенцій. Це охоплює встановлення тісного партнерства між університетами, роботодавцями та студентами, щоб підготувати здобувачів, які здатні не лише теоретично опанувати свою спеціальність, а й успішно застосовувати ці знання в реальних робочих умовах. Такий підхід сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, що дозволяє здобувачам вищої освіти більш впевнено входити в професійне середовище після закінчення навчання [1].

Дуальна форма здобуття вищої освіти має кілька вагомих переваг:

1) Набуття практичного досвіду ще під час навчання робить майбутніх випускників підготовленими до виконання посадових обов'язків.

2) Трудова діяльність в умовах реального виробничого середовища; взаємодія з робочими процесами та умовами дозволяє здобувачам вищої освіти краще зрозуміти вимоги професії та адаптуватися до них.

3) Полегшення працевлаштування молоді: проходження дуального навчання; сприяє успішному працевлаштуванню, завдяки отриманому досвіду.

4) Зменшення розриву між теорією та практикою, поєднання навчання та роботи дозволяє більш ефективно застосовувати теоретичні знання на практиці.

5) Розвиток ключових компетенцій: студенти розвивають не лише професійні, а й соціальні навички, як-от комунікація, командна робота та адаптивність [2].

Особливо корисною дуальна форма здобуття вищої освіти є для тих студентів, які планують побудувати кар'єру за своєю спеціальністю. Адже, це дає змогу пройти всі шаблі професійного зростання – від низового рівня до керівної ланки.

Дуальна форма здобуття вищої освіти відкриває широкі можливості для сучасної молоді та підтверджує, що «теорія без практики мертва».

У Миколаївському національному аграрному університеті процес реалізації дуальної форми здобуття вищої освіти розпочався ще в 2017 році. Здобувачі вищої освіти Миколаївського НАУ обирають дуальну освіту, оскільки працюючи на підприємстві, набувають досвіду роботи. Дуальна освіта розвиває самостійність та дає змогу отримувати фінансову винагороду за свою працю. Миколаївський національний аграрний університет уклав договори та постійно співпрацює з підприємствами як-от обласне комунальне підприємство «Миколаївоблтеплоенерго», акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк», «СП «Південна Аграрно-Експортна Компанія» (ПАЕК), Навчально-науково-практичний центр МНАУ. Для оформлення дуальної форми навчання здобувачі вищої освіти проходять конкурсний відбір [3, с. 64].

Організацію дуального навчання покладено на відділ дуальної освіти, який співпрацює з усіма факультетами університету. Розроблені програми

дуального навчання погоджують працівники підприємств-партнерів, декани факультетів та затверджує перший проректор університету. Навчально-методичний супровід дуального навчання здійснюють досвідчені науково-педагогічні працівники та фахівці-виробничники. Результати, яких досягають студенти за підсумками заліково-екзаменаційних сесій, показують вищий рівень підготовки здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною формою.

Війна внесла свої корективи в організацію освітнього процесу. У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, особливого значення набули питання щодо формування безпечного освітнього простору. Зазнали змін і бази проходження навчання. Частина підприємств-партнерів були релаксовані вглиб країни, деякі відмовилися від навчання здобувачів вищої освіти з огляду на неможливість організувати безпечні умови, пошкодження матеріально-технічної бази, або призов до лав Збройних Сил України досвідчених працівників-тьюторів. Проте, не зважаючи на всі складнощі військового часу, учасники освітнього процесу показали свою зацікавленість і надалі реалізовувати дуальну форму здобуття вищої освіти.

Досягнуті Миколаївським національним аграрним університетом результати роботи щодо зміцнення та розвитку дуального навчання здобули визнання і на міжнародному рівні. За підсумками шістнадцятої міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті», яка відбувалася за інформаційної та методично-організаційної підтримки Національної академії педагогічних наук України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (м. Київ, 2024 рік), університет нагороджено золотою медаллю у номінації «Навчайся працюючи: досвід упровадження дуальної освіти».

Сучасний ринок праці висуває підвищені вимоги до підготовки здобувачів вищої освіти, що охоплюють не лише теоретичні знання, але й практичні навички. Дуальна форма здобуття вищої освіти виявилася ефективним інструментом для забезпечення конкурентоспроможності молодих фахівців та розв'язанням проблеми нестачі кваліфікованих кадрів. Упровадження цього підходу в освітній процес сприяє інтеграції теорії та практики, що дає змогу студентам більш впевнено входити в професійне середовище після закінчення навчання. Інноваційний досвід Миколаївського національного аграрного університету вже отримав міжнародне визнання та підтвердив зростаючу популярність дуального навчання з-поміж здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*. 2021. № 3. С. 58–65.

2. Цимбал С. Дуальна освіта: поєднання теорії та практики. *Технологічна освіта: сучасні реалії та перспективи розвитку* : матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 лютого 2024 р.). Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. 326 с.

3. Біліченко О. С. Досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти в Миколаївському НАУ. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 листопада 2022 р.). Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2022. 128 с.

ЦАРЮК Ніна, викладач загальнотехнічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Лисичанський гірничо-індустріальний фаховий коледж, м. Черкаси
nina-tsar@i.ua

ПРИНЦИПИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ І МОЖЛИВІСТЬ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Мета дуальної освіти – швидко та якісно навчити молодь навичок, необхідних сучасному ринку. Інакше кажучи, забезпечити країну робочими руками, кадрами середньої ланки. Усі ми знаємо, що більшість закладів освіти часом дають знання, відірвані від реального життя. І коли молодий фахівець після закінчення коледжу потрапляє до робочого середовища, природно, стереотипи можуть руйнуватися. За дуального навчання здобувач освіти постійно стикається зі справжньою роботою. Тому великий плюс дуального навчання – це занурення у справжнє живе робоче середовище з людськими стосунками, реальними виробничими проблемами, яких йому потрібно навчитися вирішувати самотужки.

Освіту постійно вдосконалюють, реалізуючи нові концепції, підходи та прийоми навчання. Традиційні методики стають менш ефективними, оскільки тільки вони не можуть бути застосовані у навчанні нового покоління. Зараз здобувачі освіти більш мобільні, енергійні та допитливі, але, водночас, їхнє сприйняття в чомусь стає поверховим. Рідко у кого виникає бажання проводити весь вільний час за підручниками в бібліотеках, заглиблюючись у нудну теорію. Жвавість розуму сучасної молоді хоче відразу спробувати застосувати отримані знання на практиці. І це добре!

У країнах Європи вже давно користується популярністю дуальна система освіти, яка полягає у розумному балансі теорії та практики під час навчання в університеті чи коледжі. Які її основні принципи?

В освітньому процесі бере участь заклад освіти та підприємство. Заклад освіти надає навчання теоретичної частини, а підприємство – практичної. У цьому є безліч плюсів – як для підприємства, так і для здобувача освіти. Останній, у разі успішного проходження практики, отримує одразу робоче місце.

Навчання відбувається за принципом «30/70», де 30 % – це вивчення теорії, а 70 % – практика. Дуальна система освіти не бачить сенсу у довгих лекціях та семінарах, які займають більшу частину часу. Рішення «30/70» дозволяє перенести студента в робочу атмосферу, яка приносить значно більше користі в процесі здобуття професії.

Дуальне навчання дає здобувачам освіти правильну мотивацію. Роки навчання вони живуть надією, що після закінчення закладу освіти їм буде легко знайти достойну роботу і отримувати гідну заробітну плату. Але ці очікування часто нічим не підкріплюються. На багатьох підприємствах під час практики здобувачі освіти фактично є спостерігачами. Не маючи достатнього досвіду роботи, після отримання свідоцтва про освіту вони можуть розраховувати тільки на роботу з мінімальним окладом. За дуальної системи освіти все інакше. Здобувачі освіти працюють офіційно і зі зростанням їх навичок і вмінь зростає і їх заробітна плата. До кінця навчання в коледжі або університеті здобувач освіти може переходити на повний робочий день, отримуючи гідний оклад, який відповідає його знанням.

Крім того, дуальна система освіти дозволяє роботодавцю вибирати робітників, детально вивчаючи їх якості. Три місяці випробувального терміну – це замало, тоді як здобувач освіти працює для підприємства кілька років, і це дозволяє керівнику повною мірою сформуванню психологічний портрет робітника.

Оскільки у процесі навчання бере участь і заклад освіти, і підприємство, і держава, то не виникає проблем із фінансуванням. Керівники підприємств, заводів, невеликих фірм завжди раді допомогти у матеріально-технічному забезпеченні закладу освіти, а держава, водночас, готова скерувати гроші на підприємство, щоб забезпечити гідний рівень практики майбутнім фахівцям.

Для курсових і дипломних проєктів вибирають проблеми, які є на підприємстві. Здобувачі освіти працюють над дослідженням проблеми, пропонують дієві способи, що допомагають знайти шляхи вирішення. Отже, усі навчальні роботи студентів старших курсів впливають на розвиток підприємства.

Чи має право на життя дуальна система освіти в Україні сьогодні?

Дуальною системою освіти в Україні вже зацікавилися давно. Деякі заклади освіти користуються нею експериментально вже з 2015 року, але до повного її впровадження ще далеко. На це є багато причин.

Дуальна система освіти передбачає працевлаштування здобувачів освіти з початкових курсів. Звичайно, за індивідуальним графіком, адже деякі

здобувачі освіти неповнолітні. Роботодавцям це не дуже вигідно, адже такого працівника слід супроводжувати, консультувати, надавати йому підтримку. До цього готові не всі підприємства, особливо комерційні. Правду кажучи, їм набагато простіше взяти працівника, який уже володіє потрібними навичками та знаннями, на повний робочий день. Із цим не виникає проблем, оскільки в Україні достатньо фахівців, які вже мають освіту, а часто і досвід.

Навчальна програма більшості закладів освіти передбачає, що теорії в ній більше, ніж практики. Цілком можливо, що після введення дуальної системи у закладі, треба буде переписувати всі підручники, навчально-методичні комплекси, а можливо навіть скорочувати штат викладачів. Щоб до цього прийти – потрібен час. На батьківщині дуальної системи, у Німеччині, цю систему освіти впроваджували кілька століть, отже і в Україні не вдасться одразу зробити принципи цієї системи ефективними.

Перешкодою запровадження дуального навчання також є надлишок здобувачів освіти на деяких спеціальностях за дефіциту відповідних підприємств. Багато професій вважають не надто привабливими та не престижними, а деякі – навпаки. Нерідко попит перевищує пропозицію, тож виникають проблеми з працевлаштуванням. Не всі підприємства можуть прийняти на практику всіх охочих здобувачів освіти, а згодом і забезпечити їх робочими місцями.

Звісно, дуальна система – один із найефективніших способів налагодити вищу та професійну освіту в Україні. Теоретично Україна має всі шанси на її реалізацію, але поки що не всі сторони процесу готові до кардинальних змін. Щоб реалізувати головні постулати дуального навчання, потрібно, щоб соціум був до цього готовий. І тоді можна незабаром чекати змін у системі освіти університетів та коледжів. Водночас дуальну форму здобуття освіти не мають абсолютизувати, а рішення про її впровадження та вибір спеціальностей, підготовка за якими здійснюватиметься за дуальною формою, має прийматися з урахуванням потреб роботодавців та особливостей національної економіки і законодавства.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reformaprofesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita>

2. Дуальна освіта. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. URL : <https://snu.edu.ua/index.php/dualna-osvita/> (дата звернення: 01.11.2024).

3. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : Наказ МОН від 13.04.2023 № 426. URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89459/ (дата звернення: 29.10.2024).

ЛИШЕНКО Маргарита, д-р екон. наук, професор,
проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи,
ТОДЕРІЮК Ірина, директор Центру підвищення кваліфікації,
ГЛУХОДІД Ганна, провідний фахівець Центру підвищення кваліфікації
Сумський національний аграрний університет
lm_1980@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ В СУМСЬКОМУ НАУ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Дуальна освіта набуває все більшої актуальності у сучасному світі, адже вирішує низку проблем, зокрема: відсутність зв'язку між теорією та практикою в освітньому процесі, асинхронність освітніх програм ЗВО з вимогами ринку праці, безробіття з-поміж молоді, низький рівень кооперації освіти та бізнесу і високі показники затрат компаній на адаптацію персоналу. Дуальна освіта – дієвий механізм підготовки висококваліфікованого фахівця в системі вищої освіти нашої держави, що сприяє розвитку людського капіталу, освіти та економіки загалом.

Сумський НАУ протягом 2019-2023 рр. був активним учасником Проекту Міністерства освіти і науки України із запровадження дуальної освіти [1]. З 2021 р. до участі в Проекті долучено ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ» [2]. 2021 р. на базі ТОВ «Молоко Вітчизни відкрито Центр дуальної освіти. Кількісні показники залученості здобувачів Сумського НАУ до навчання за дуальною формою здобуття освіти, представлено на рис. 1.

Рис. 1. Кількісні показники здобувачів-дуальників СНАУ, зокрема здобувачі ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж СНАУ», станом на 01.11.2024

Джерело: узагальнено авторами на основі даних ДФЗО у СНАУ

Часовий проміжок упровадження дуальної освіти 2019-2024 рр. супроводжувався низкою несприятливих чинників зовнішнього середовища від жорстких карантинних обмежень з метою запобігання гострій респіраторній хворобі COVID-19, спричиненій коронавірусом SFRS-CoV-2 до дії воєнного стану в Україні. Кількісні показники залученості здобувачів до дуальної освіти протягом перших чотирьох років мали помірно стабільний

характер. Пріоритетом № 1 у Сумському НАУ під час впровадження дуального навчання було обрано створення ефективної системи дуального навчання. У 2023-2024 н. р., врахувавши досвід попередніх періодів та запровадивши низку адаптивних рішень, Сумському НАУ вдалося збільшити кількісні показники здобувачів-дуальників більше ніж удвічі.

Важливим елементом за впровадження дуальної освіти є наявність чіткого алгоритму переведення здобувачів з денної форми навчання на ДФЗО. Алгоритм переходу здобувача Сумського НАУ для навчання за дуальною формою здобуття освіти містить сім основних кроків, зокрема:

- укладення двостороннього договору про співпрацю;
- успішний результат відбору мотивованого здобувача підприємством для навчання за ДФЗО;
- заява здобувача денної форми навчання про переведення на ДФЗО;
- працевлаштування здобувача на базі підприємства за фахом та пред'явлення документа, що засвідчує цей факт;
- укладення тристороннього договору між Сумським НАУ, здобувачем та підприємством;
- розробка та затвердження індивідуального плану та програми навчання здобувача;
- наказ про переведення здобувача на навчання за ДФЗО.

За період 2019-2024 рр. Сумський НАУ побудував надійну мережу партнерів дуального навчання, географія яких охоплює Сумську, Київську, Вінницьку, Полтавську, Дніпропетровську, Чернігівську області. Значний внесок у розвиток дуальної освіти в Сумському НАУ здійснила реалізація Меморандуму про співпрацю (2023 р.) з проектом «Дуальна освіта для України» що реалізовували в партнерстві ГО «Українська Асоціація Маркетингу» та за фінансової підтримки Проекту USAID «Економічна підтримка України». Цього ж року на сайті Сумського НАУ створено багатофункціональну вебсторінку «Дуальна освіта», що сприяє реалізації інформаційної підтримки процесу розвитку дуальної освіти [3]. Додатковий внесок у розвиток дуального навчання здійснили засідання тематичних міжуніверситетських студентських клубів з ДФЗО, що відбувалися систематично протягом 2023 р. у режимі онлайн.

Квінтесенцією досвіду впровадження дуального навчання вважають саме кількісні показники, зображені на рис. 1, проте, отриманню якісно-кількісних показників завжди передують системна низка заходів на основі управлінських рішень. Спираючись на досвід впровадження дуальної освіти в Сумському НАУ, ми виокремили три самопосилювальні чинники під час реалізації дуального навчання:

- позитивний досвід кожного наступного здобувача, що навчається за дуальною освітою;

- структурована інформаційна підтримка: вебсторінка «Дуальна освіта», месенджери, агітаційна робота координаторів на факультетах і технічна підтримка (Moodle) учасників дуального навчання;

- функціонування двосторонньої мережевої комунікації з-поміж координаторів, здобувачів, наставників, кураторів.

Однак, незважаючи на всі вагомі напрацювання у процесі запровадження дуальної освіти станом на сьогодні, Сумський НАУ усвідомлює необхідність розвитку дуальної освіти і, водночас, вбачає низку викликів, зображених на рис. 2, що потребують вирішення.

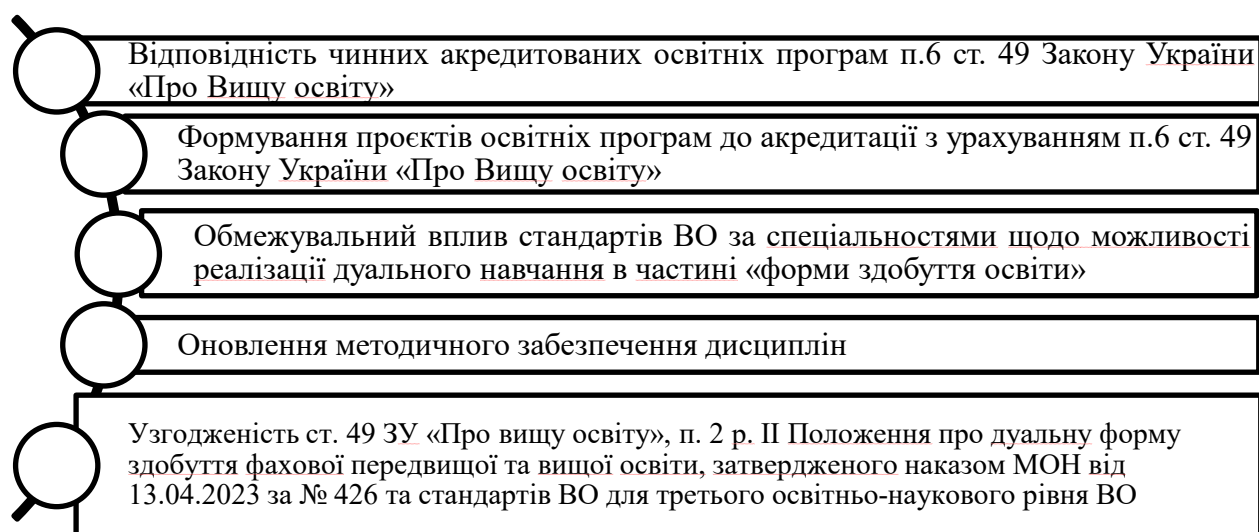

Рис. 2. Виклики сьогодення на шляху розвитку дуального навчання

Джерело: сформовано авторами

З метою пошуку ефективних рішень у подоланні нових викликів, що постають перед ЗВО в процесі розвитку ДФЗО, у жовтні 2024 р. Сумський НАУ в партнерстві з ДУ «НМЦ ВФПО» ініціював проведення семінару: «Дуальна аграрна освіта: досягнення та виклики в процесі євроінтеграції».

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, незважаючи на перепони, зокрема: протиепідемічні обмеження, значні часові затрати на узгодження програм та індивідуальних графіків навчання, психологічну неготовність здобувачів, дію воєнного стану, дуальне навчання розвивається та має значні перспективи в системі вищої освіти. Шестирічний досвід реалізації ДФЗО продемонстрував велику кількість переваг для всіх учасників процесу від підготовки кваліфікованого фахівця через співпрацю освіти і бізнесу до прямих бенефітів роботодавців у контексті формування кадрового резерву а надто в умовах дії воєнного стану. Колегіальне вирішення викликів сьогодення, що представлені на рис. 2, безумовно дасть змогу залучати більшу кількість здобувачів, що, у свою чергу, зробить значний внесок в освіту та економіку України.

Список використаних джерел

1. Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296.

2. Про внесення змін до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 : Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.09.2021 № 991.

3. Інструментарій щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) URL : <https://era-ukraine.org.ua/instrumentariy-shchodo-vprovadzhennia-dualnoi-formy-zdobuttia-osvity-dfzo/>

4. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 № 426.

СУХОМЛИН Андрій, канд. мед. наук, викладач,
ВЕСНІНА Людмила, д-р мед. наук, професор, завкафедри фізіології,
ЗАПОРОЖЕЦЬ Тетяна, д-р мед. наук, професор,
СУХОМЛИН Тетяна, канд. мед. наук, доцент,
КОКОВСЬКА Оксана, канд. мед. наук, доцент,
МІЩЕНКО Сергій, канд. біол. наук, доцент
Полтавський державний медичний університет
dr.andrew1203@gmail.com

МІСЦЕ ФІЗІОЛОГІЇ У ДУАЛЬНІЙ ОСВІТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Дуальна освіта – методика навчання здобувачів освіти, відповідно до якої теоретичний матеріал викладають у закладах освіти, а здобуття практичних навичок та досвіду відбувається безпосередньо на виробництві. Така методика усуває недолік традиційної освіти – відірваність від практичної роботи. Практичні заняття безпосередньо на виробництві сприяють поглибленому вивченню та засвоєнню теоретичного матеріалу [1].

Також дуальна освіта сприяє працевлаштуванню випускників закладів освіти. Це пов'язано з кількома чинниками: по-перше, здобувачі освіти здобувають практичні навички безпосередньо на виробництві з усвідомленням усіх нюансів виробничого процесу, а по-друге, у них з'являються знайомства та контакти з працівниками підприємства з можливістю подальшого працевлаштування [3].

В Україні запровадження дуальної освіти розпочалася не так давно. У 2018 році була схвалена урядом «Концепція підготовки фахівців». Вона визначає поняття, принципи та етапи впровадження дуальної освіти в Україні.

Уряд затвердив низку нормативних документів її реалізації та широкого впровадження в освітній процес. Метою широкого запровадження дуальної освіти має стати наближення теперішніх здобувачів освіти до практичної роботи, поєднання теоретичної підготовки в освітньому закладі та практичну підготовку на виробничому підприємстві [2].

Дуальна освіта, незважаючи на значні позитивні результати, має і низку недоліків. Так, можливе погіршення якості засвоєння теоретичного матеріалу через невідповідність навчальної програми освітнього закладу принципам реалізації виробничого процесу. Також у робітників на виробництві відсутній досвід викладання теоретичних засад виробничого процесу. Після завершення навчання випускники закладів освіти не завжди можуть влаштуватися на роботу на підприємство, де навчалися, через відсутність вакансій. Але, не зважаючи на ці недоліки, дуальна освіта зберігає привабливість та має низку переваг над традиційною освітою. Також, слід зберігати баланс між вивченням теоретичного матеріалу та здобуттям практичних навичок [5].

Запровадження дуальної освіти в Україні розпочалося лише останнє десятиліття, а в системі медичної освіти такі принципи вже давно існують. Медична освіта функціонує у нерозривному зв'язку зі системою охорони здоров'я, з її лікувально-профілактичними закладами.

Так, здобувачі освіти на перших курсах вивчають теоретичні дисципліни як-от анатомія, гістологія, біохімія, фізіологія, мікробіологія, фармакологія, патологічна фізіологія та низка інших. У подальшому студенти на старших курсах вивчають клінічні дисципліни. Клінічні кафедри розташовуються в лікувально-профілактичних закладах системи охорони здоров'я і здобувачі освіти вивчають клінічні дисципліни у лікарнях, обстежуючи та вивчаючи план лікування реальних хворих.

У подальшому, маючи клінічний досвід, здобувачі освіти обирають свою майбутню спеціальність і відповідний фах, вступаючи в інтернатуру. В інтернатурі майбутні лікарі працюють за відповідним фахом під наглядом досвідчених лікарів, що сприяє формуванню кваліфікованих фахівців.

Перед вивченням клінічних дисциплін здобувачам освіти необхідно вивчити теоретичні навчальні компоненти, що їм дасть розуміння нормальних та патологічних процесів в організмі людини. Фізіологія – це одна з таких навчальних дисциплін. Фізіологія вивчає функціонування організму на клітинному, тканинному та органному рівні й регуляцію цих функцій в цілісному організмі, з урахуванням впливу навколишнього середовища та різноманітних умов існування. Методи фізіологічних досліджень широко використовуються в практичній роботі лікаря, тобто є клінічними методами дослідження. Результатами цих досліджень є показники, що інтерпретує лікар у своїй роботі. Отже, навчальна дисципліна та наука «фізіологія» поєднує фундаментальні науки з практичною медициною, а її вивчення наближає

здобувачів освіти до вивчення патологічної фізіології, фармакології та клінічних дисциплін [4].

Перспектива використання майбутніми лікарями теоретичних знань, здобутими на кафедрі фізіології, спонукає професорсько-викладацький склад до практично орієнтованого викладання навчальної компоненти «фізіологія» у медичному закладі освіти. Свідченням цього є принципи укладання типової програми фізіології, на основі якої складені нашою кафедрою робочі програми та силабуси за різними спеціальностями, відповідно до яких проводять практичні заняття для здобувачів освіти у вигляді лабораторних робіт, де досліджують функціонування органів та систем організму на тваринах чи людині з використанням лабораторних й інструментальних методів дослідження, які в майбутньому використовуватимуть здобувачі освіти для роботи в клініці. Наприклад, дослідження рефлексів центральної нервової системи, дослідження артеріального тиску, тонів серця, визначення груп крові та інші, які ми проводимо під час практичних занять, потім використовуватимуть у клініці. Також важливою частиною є практичне навчання на нашій кафедрі, де вивчають фізіологічні основи електрокардіографії, електроміографії, електроенцефалографії, реографії, сфігмографії, спірографії та інших клінічних інструментальних методів дослідження функціонування організму. Основним завданням при цьому є розуміння принципів цих досліджень та вивчення фізіологічних процесів, які реєструються цими методами, щоб у подальшому вміло застосовувати ці знання та практичні навички для діагностування різних захворювань [4].

Висновок

Отже, сучасним напрямом викладання здобувачам освіти фізіології в медичних закладах освіти є медична фізіологія, яка сприяє розвитку клінічного мислення у майбутніх лікарів та підвищенню мотивації до вивчення навчальної компоненти та обґрунтовує роль теоретичних закономірностей у клінічному аспекті, що поєднує теоретичну та практичну підготовку. Тому вивчення навчальної компоненти «фізіологія» супроводжується формуванням у здобувачів освіти здібностей до аналізу і систематизації отриманих теоретичних та практичних знань, тобто сприяють професійному спрямуванню навчання. Особливу роль у цьому відіграє «медична фізіологія», яка поєднує теоретичну та практичну підготовку здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Вем'ян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. № 5. С. 29–34.

2. Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 4 (132). С. 90–94. URL : http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.04.094_u

3. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів на ринку праці України. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 2. С. 83–86.

4. Медична фізіологія – сучасний напрямок викладання фізіології в медичних ВНЗ / І. В. Міщенко, О. В. Коковська, Т. М. Запорожець [та ін.]. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2024. Т. 24, Вип. 1 (85). С. 188–191.

5. Яремко Р. Теоретичний аналіз дуальної системи освіти. *Теорія контрольності та актуальні проблеми сучасної психології* : матеріали наукових читань, присвячених 115-й річниці від дня народження Ярослава Івановича Цурковського – відомого українського вченого-психолога, громадського діяча (м. Львів, 20 лютого 2020 р.). Львів, 2020. С. 89–93.

ГУБЕНКО Інна, канд. мед. наук, доцент,
СТЕПАНОВА Галина, канд. біол. наук,
ШЕВЧЕНКО Олександра, канд. психол. наук, доцент,
ЧЕРНЯК Валерій, канд. мед. наук,
ШЕВЧЕНКО Василь, викладач
Черкаська медична академія
halynastepanova@gmail.com

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення системи підготовки фахівців з фізичної терапії в Україні відповідно до міжнародних стандартів та впровадження ефективних освітніх моделей, зокрема дуальної форми навчання, що поєднує теоретичну підготовку з практичним досвідом. В умовах реформування системи охорони здоров'я та зростання потреби в кваліфікованих реабілітологах особливої ваги набуває питання якісної практичної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз світового досвіду демонструє, що підготовка фахівців з фізичної терапії характеризується тісною інтеграцією теоретичного навчання та клінічної практики. У різних країнах діють різні умови доступу до професії: у частині країн Європейського Союзу це – на рівні бакалавра, тоді як у США, Канаді, Австралії – на рівні магістра.

Дослідження показують, що студенти найефективніше засвоюють знання та навички саме під час реальної практики в клінічних умовах. До того ж симуляції та практичні заняття в аудиторіях, хоч і є корисними, не можуть цілком відтворити складність реальних клінічних ситуацій [1].

Міжнародний досвід свідчить про позитивні результати впровадження компетентнісно-орієнтованої підготовки фізичних терапевтів у багатьох країнах. Зокрема у Бельгії, особливу увагу приділяють інтеграції теоретичних знань з практичними навичками, а у Великій Британії розроблено чітку систему оцінювання клінічних компетенцій. США впровадили інноваційні підходи до організації практичної підготовки, тоді як у Японії та Індії активно розвивається система наставництва. Особливо цікавим з огляду на схожість освітніх систем є досвід Польщі, де успішно реалізують компетентнісний підхід до підготовки фахівців [2].

Особливої уваги заслуговує система оцінювання практичних навичок студентів через упровадження довірених професійних активностей (ЕРА). Ця інноваційна система дозволяє краще диференціювати рівні підготовки студентів та формує більш надійну оцінку готовності до самостійної практики. Важливими перевагами такого підходу є забезпечення безпеки пацієнтів та створення чітких критеріїв для оцінювання прогресу студента [3].

У контексті розвитку дуальної освіти в Україні важливим є досвід використання п'ятирівневої системи оцінювання готовності студентів до самостійної роботи. На першому рівні студент лише спостерігає за роботою досвідченого фахівця, не виконуючи самостійних дій. Другий рівень передбачає виконання завдань під безпосереднім контролем наставника. На третьому рівні студент працює самостійно, але може звернутися за допомогою. Четвертий рівень характеризується автономною роботою з періодичними консультаціями. Найвищий, п'ятий рівень, передбачає здатність здійснювати наставництво для молодших колег [3].

Значним кроком у розвитку міжнародних стандартів стала Рамкова програма компетентностей з реабілітації, запропонована ВООЗ у 2021 році. Програма визначає ключові цінності та компетенції фахівців, серед яких важливе місце посідають співчуття та емпатія, повага до різноманітності людей, до гідності і прав людини, а також до самовизначення кожного пацієнта [4].

В Україні підготовка фахівців з реабілітації розпочалася у 2015 році після запровадження спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія». Важливими етапами розвитку стали розробка стандартів вищої освіти, зміна назви спеціальності на «Терапія та реабілітація» у 2022 році та затвердження у 2023 році спеціалізацій підготовки магістрів: фізична терапія, ерготерапія і терапія мови і мовлення.

Перспективи впровадження елементів дуальної освіти в підготовку фізичних терапевтів в Україні вносять декілька важливих напрямів. Першочерговим завданням є розвиток партнерства між закладами освіти та клінічними базами, що супроводжується впровадженням структурованої системи оцінювання практичних навичок. Паралельно слід розробляти механізми забезпечення якості практичної підготовки та створювати систему підготовки клінічних наставників. Не менш важливим є розвиток матеріально-технічної бази для практичного навчання.

Висновок

Упровадження елементів дуальної освіти у підготовку фізичних терапевтів в Україні має значний потенціал для підвищення якості освіти та відповідності міжнародним стандартам. Ключовими аспектами успішної імплементації є: структурована система оцінювання практичних навичок, тісна співпраця закладів освіти з клінічними базами та впровадження компетентнісного підходу відповідно до рекомендацій ВООЗ. Це дозволить забезпечити високий рівень практичної підготовки фахівців та їхню готовність до самостійної професійної діяльності.

Досвід провідних країн світу демонструє, що такий підхід є найбільш ефективним для підготовки висококваліфікованих фахівців з фізичної терапії, здатних надавати якісні реабілітаційні послуги відповідно до сучасних міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Timmerberg J. F., Chesbro S. B., Jensen G. M., Dole R. L., Jette D. U. Competency-Based Education and Practice in Physical Therapy: It's Time to Act! *Physical Therapy & Rehabilitation Journal*. 2022. Vol. 102, No. 5. P. 1-9. DOI: 10.1093/ptj/pzac018.
2. Фастівець А. В. Світовий досвід підготовки фахівців фізіотерапії та ерготерапії. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. Вип. 51. С. 156–172.
3. Ten Cate O. Nuts and bolts of entrustable professional activities. *Journal of Graduate Medical Education*. 2013. Vol. 5, № 1. P. 157–158. DOI: 10.4300/JGME-D-12-00380.1.
4. Rehabilitation Competency Framework: World Health Organization. Geneva : WHO, 2020. 36 p. URL : <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/rehabilitation-competency-framework> (дата звернення: 15.09.2024).

БОГДАН Жанна, канд. психол. наук, доцент,
завідувачка кафедри психології і соціології,
САВІНА Марія, здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 053 «Психологія»
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця;
Zhanna.Bogdan@hneu.net
Vaselisa2020@gmail.com
ВОВК Ганна, директор благодійної організації
«Благодійний фонд "ФОРТ ДОБРОВІЛЬ"»
vovk21021984@gmail.com

**ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ: ДОСВІД СПІВПРАЦІ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД "ФОРТ ДОБРОВІЛЬ"»
ТА ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ**

Актуальність проблеми. Сучасна система вищої освіти в Україні розвивається з численними викликами, серед яких – забезпечення високої якості підготовки фахівців, здатних швидко адаптуватися до потреб ринку праці. Дуальна освіта як інноваційна модель, основою якої є теоретичне навчання у закладі освіти в поєднанні з практичною підготовкою на базі підприємств та організацій, стала відповіддю на ці потреби. В руслі цього напрямку розвитку вищої освіти було підписано меморандум між благодійною організацією «Благодійний фонд "ФОРТ ДОБРОВІЛЬ"» та кафедрою психології і соціології Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця, що спрямовано саме на підвищення якості практичної підготовки фахівців у галузі психологічної допомоги та підтримки соціально значущих ініціатив. Така співпраця дає змогу забезпечувати практично-орієнтований підхід у підготовці фахівців у сфері соціально-психологічної роботи; координувати дії у сфері молодіжної політики, зокрема через підтримку ініціатив, спрямованих на професійний розвиток молоді та адаптацію до сучасного ринку праці; організовувати програми психологічної підтримки та реабілітації громадян, які постраждали від військових дій. Дуальна форма навчання щодо зазначеної співпраці була розглянута на засіданні кафедри психології і соціології разом з гарантом освітньо-професійної програми спеціальності «Психологія», робочою групою та залученими стекхолдерами, це впровадження має забезпечувати здобувачам необхідне опанування практичних компетентностей через поєднання освітнього процесу з практикою на реальних робочих місцях. Отже, такий підхід вирішує деякі проблеми, зокрема дефіциту практичного досвіду у випускників та їх невідповідності вимогам роботодавців.

Основні результати. Серед основних завдань Меморандуму – підтримка молодіжної політики, що вимагає інтеграції зусиль освітніх установ, громадських організацій і підприємств. Програми фонду сприяють розвитку лідерських якостей у молоді, залучаючи їх до волонтерських та громадських ініціатив, що не тільки підсилює професійний розвиток, а й формує соціально відповідальних громадян. Це, у свою чергу, збагачує суспільство і підтримує соціальну стабільність. Інтеграція психологічної підтримки є соціальною ініціативою, важливою для підтримки населення, яке постраждало від військових дій. Співпраця з кафедрою психології і соціології ХНЕУ ім. С. Кузнеця дозволяє розробляти програми, що містять індивідуальну та групову терапію, підтримку сімей і дітей, а також психосоціальні тренінги. Студенти мають змогу не лише набувати професійних практичних компетентностей, а й робити значний внесок у суспільство, що працює з постраждалими групами.

У межах співпраці було враховано запити, за якими ведеться робота за такими напрямками: *консультативна програма*, де кожен учасник зможе отримати підтримку для подолання стресових ситуацій, тривожності, депресії та інших психологічних травм, що виникають через воєнні події; *створення груп*, які надають змогу учасникам ділитися досвідом та знайти підтримку у подібних ситуаціях; *психологічна підтримка для сімей та дітей*, консультації для дітей, які пережили стресові ситуації, робота з батьками, що спрямована на відновлення родинних відносин і створення сприятливого домашнього середовища; *психосоціальні тренінги для адаптації у нових умовах*, які навчають учасників стратегій подолання стресу, управління емоціями та розвитку особистих навичок, це особливо актуально для осіб, які стикаються з новими життєвими обставинами, зокрема переселенням.

Висновки

Отже, розвиток дуальної освіти в Україні є важливим інструментом підвищення якості підготовки фахівців, що здатні відповідати актуальним вимогам ринку праці. Меморандум про співпрацю між благодійною організацією «Благодійний фонд "ФОРТ ДОБРОВІЛЬ"» та кафедрою психології і соціології ХНЕУ ім. С. Кузнеця виступає ефективним механізмом інтеграції теоретичної освіти та практичної підготовки. Це не лише зміцнить професійні компетентності майбутніх фахівців у сфері психології, але й зробить вагомий внесок у суспільно важливі ініціативи, спрямовані на підтримку населення, яке постраждало від військових дій. Участь студентів у програмах психологічної допомоги та реабілітації дає змогу здобути цінний практичний досвід та розвивати професійні навички. Перспективи розширення програми дуальної освіти та активізація нових проєктів підтверджують прагнення до сталого розвитку суспільства й забезпечення його соціальної стійкості.

ПЕРЕВОЗОВА Ірина, д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри підприємництва та маркетингу, координатор дуальної освіти,
НАЗАРЕНКО Ольга, методист Координаційного центру дуальної освіти
КОСТИРКО Христина, технік Координаційного центру дуальної освіти
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
ccde@nung.edu.ua

МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Дуальна форма здобуття вищої освіти (ДФЗВО) є сучасним підходом до навчання, що дозволяє здобувачам денної форми поєднувати академічну освіту з практичною підготовкою на робочих місцях на підприємствах, в установах або організаціях (далі – роботодавці). Ця форма спрямована на засвоєння освітньої програми, вдосконалення практичних навичок, здобуття професійної кваліфікації та розвитку ключових компетентностей [1].

Особливістю дуальної освіти є перенесення частини освітнього процесу (зокрема, аудиторних занять, самостійної роботи) в умови реального професійного середовища. Це передбачає виконання здобувачами освітніх завдань у форматі трудової діяльності на робочих місцях.

Головною метою впровадження дуальної форми в університеті є підвищення рівня підготовки здобувачів до професійної діяльності, що сприяє покращенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці [2].

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу входить до переліку перших 44 закладів вищої освіти України, що запровадили дуальну форму, і станом на 01.11.2024 активно співпрацює з понад 20 підприємствами в контексті її реалізації. За ДФЗВО в університеті навчаються 58 здобувачів 12 спеціальностей (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка показників ДФЗО за 2020-2025 н. р.

Навчальний рік	Спеціальність, к-ть	Здобувачі, к-ть осіб
2020-2021 н. р	14	38
2021-2022 н. р.	17	68
2022-2023 н. р.	15	86
2023-2024 н. р.	14	84
1 с. 2024-2025 н. р.	12	58

Моніторинг і контроль опанування складових освітніх компонентів відповідної освітньої програми, досягнення програмних результатів навчання є невід’ємними елементами забезпечення її ефективності. У процесі організації освітнього процесу за ДФЗО це передбачає тісну взаємодію університету та підприємства (рис. 1).

На кафедрі розробляють індивідуальні плани навчання, складають графіки освітнього процесу на підприємстві та в університеті (модель поділеного дня) та адаптують навчальні програми. Від кафедри призначають відповідальну особу за ДФЗО та наставника на підприємстві, які контролюють та координують процес навчання.

Рис. 1. Основні елементи моніторингу навчання за ДФЗО в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу

Працівники кафедри комунікують з наставником підприємства для координації освітнього процесу і розв'язання оперативних питань. Важливим інструментом моніторингу є опитування студентів, викладачів і наставників для оцінювання якості освітнього процесу, результати яких публікують на офіційних ресурсах університету. Оцінювання результатів навчання студентів проводять спільно з наставниками підприємств, які контролюють виконання завдань у виробничих умовах [3].

Контроль знань студентів здійснюють за допомогою поточного, модульного та підсумкового контролю (рис. 2).

На етапі поточного контролю оцінюють виконані практичні завдання, професійну поведінку здобувачів, їх дисципліну та роботу в команді. Здобувач готує проміжні звіти про виконання практичних завдань на робочому місці, які оцінюють наставники від роботодавця [4]. Оцінювання навчання за ДФЗО на підприємстві заносять у Google Форму, яке враховують у підсумкову оцінку.

Модульний контроль охоплює окремі блоки дисципліни. Підсумковий контроль передбачає складання екзаменів або заліків, що охоплюють як теоретичні, так і практичні аспекти. Оцінюється рівень сформованості професійних компетентностей здобувача на основі залікових відомостей, звітів про проходження практики, а також висновків наставника з підприємства [5]. Наставник від підприємства/роботодавця надає рекомендації щодо відповідності роботи програмі навчання.

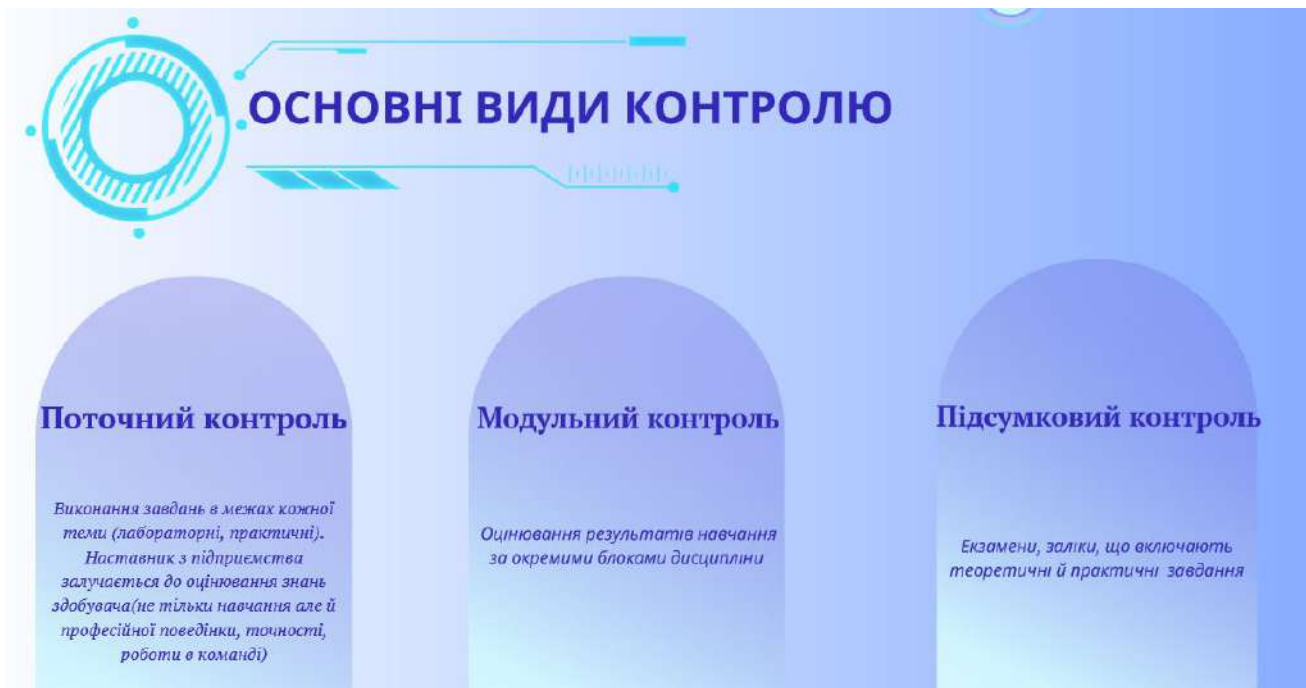

Рис. 2. Основні види контролю знань студентів за освітніми компонентами

Університет активно використовує сучасні платформи для організації освітнього процесу (Moodle, Google Classroom), що сприяє ефективній взаємодії між студентами, викладачами та наставниками.

Якість теоретичної підготовки здобувача, ефективність навчання за ДФЗО на робочому місці, рівень інтеграції освітнього процесу в робоче середовище – це точки контролю освітнього процесу за ДФЗО.

Натомість, недостатнє залучення роботодавців до формування освітніх програм, відсутність єдиних стандартів для моніторингу ОП за цією формою навчання формують перешкоди успішному впровадженню ДФЗО в ЗВО.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita>

2. Навчатися і працювати: 10 питань про дуальну освіту. Укрінформ. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3310741-navcatisa-i-pracuvati-10-pitan-pro-dualnu-osvitu.html>

3. Анненков В. П. Модернізація змісту освіти в технічному коледжі на засадах дуального підходу. Київ, 2020.

4. Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 4 (132). С. 90–94. URL : http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.04.094_u

5. Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти / В. Бугайчук, О. Бучинська, О. Давліканова [та ін.] ; за заг. ред. М. Романова. Київ : ТОВ «Вістка», 2023. 281 с.

СУРОВИЦЬКИЙ Микола, викладач, спеціаліст вищої категорії;
СУРОВИЦЬКА Олена, викладач, спеціаліст вищої категорії
Відокремлений структурний підрозділ
«Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ»
olenasurovytskagati@gmail.com

УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ» У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Дуальна освіта – це форма підготовки фахівців, що поєднує теоретичне навчання у закладі освіти з практичним навчанням на робочому місці. Головна ідея дуальної освіти полягає в тому, щоб студенти не лише здобували теоретичні знання, але й активно застосовували їх у реальних умовах виробництва чи сфері послуг. Це сприяє глибшому розумінню обраної професії, а також розвитку навичок, необхідних для успішної адаптації на ринку праці.

В умовах нашого сьогодення тема дуальної освіти є надзвичайно актуальною, оскільки вона спрямована на подолання розриву між теоретичною підготовкою студентів та реальними потребами сучасного ринку праці. За сучасного швидкого розвитку технологій і постійної зміни вимог до фахівців класичне навчання часто не встигає адаптуватися до нових викликів, що призводить до дефіциту практичних навичок у випускників. Дуальна освіта дозволяє зменшити цей розрив, забезпечуючи молодь реальним досвідом роботи ще під час навчання. Це дає можливість студентам не лише отримувати глибокі знання, але й одразу застосовувати їх на практиці, що значно підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці [1].

Практичне значення дуальної освіти також полягає в тому, що вона сприяє розвитку кваліфікованих кадрів для економіки, які можуть швидко долучитися до робочого процесу після випуску. Для підприємств це означає змогу залучення молодих фахівців, які вже знайомі з виробничими процесами та здатні виконувати реальні завдання без тривалого періоду адаптації. Крім того, дуальна освіта стимулює партнерство між закладами освіти та бізнесом, що дозволяє навчальним програмам бути більш адаптованими до вимог галузей і відповідати конкретним професійним стандартам. Це також сприяє зниженню рівня безробіття з-поміж молоді та створює перспективи для стабільного розвитку трудового ринку, оскільки випускники краще

підготовлені до вимог роботодавців і мають більше шансів на працевлаштування за спеціальністю.

Дуальна освіта поєднує теорію та практику, що дозволяє студентам краще засвоювати матеріал, адже вони можуть бачити реальні приклади застосування знань. Для реалізації цієї форми навчання заклад освіти має укласти договори з підприємствами чи установами, які готові надати студентам можливість практичного навчання. На підприємстві за студентом часто закріплюють наставника, який допомагає адаптуватися до умов праці, розвивати професійні навички та контролює виконання завдань. Дуальна освіта дозволяє підвищити рівень професійної підготовки студентів, враховуючи реальні потреби ринку праці, що знижує ризик безробіття з-поміж випускників. Часто навчальний план влаштований у такий спосіб, щоб студенти могли суміщати навчання з роботою.

Заклади фахової передвищої освіти є одними з найбільш прийнятних для впровадження дуальної форми навчання. Це зумовлено їхнім орієнтуванням на професійні спеціальності, які вимагають прикладних знань. Програми навчання оновлюють, щоб умістити більше практичних дисциплін і забезпечувати студентам змогу застосування знань у реальних умовах. Заклади освіти активно співпрацюють з бізнесом та організаціями, щоб організувати робочі місця для практики студентів. Упровадження дуальної освіти на рівні фахової передвищої освіти часто підтримує держава, оскільки це сприяє зменшенню безробіття з-поміж молоді та розвитку кваліфікованих кадрів для економіки. Важливою складовою є також підготовка викладачів та наставників, які працюють зі студентами в умовах дуальної освіти, щоб вони мали відповідну підготовку для ефективно організації освітнього процесу.

До того ж, дуальна освіта в багатьох країнах Європи вже довела свою ефективність. У Німеччині, де дуальна система навчання працює десятиліттями, студенти одночасно навчаються в закладах освіти і працюють на підприємствах. Це дозволяє їм отримати реальний практичний досвід, що робить їх затребуваними на ринку праці. Цю модель підтримує держава і охоплює більшість професійно-технічних спеціальностей, а близько 50 % випускників одразу працевлаштовуються за спеціальністю. У Швейцарії дуальна освіта стала важливим елементом у підготовці висококваліфікованих фахівців у таких галузях, як інженерія, ІТ, медицина та навіть мистецтво. Навчальні програми гнучкі та враховують вимоги конкретних галузей, що робить випускників готовими до реальних викликів роботи. Австрія також активно впроваджує дуальну систему, і сьогодні 80 % молоді, які навчаються за цією моделлю, одразу знаходять роботу. Досвід країн із розвиненою системою дуальної освіти надихає інші країни та створює стійку основу для переходу до практико-орієнтованого навчання [2].

Враховуючи все вищезазначене, вимоги сьогодення та вдалий зарубіжний досвід, ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж» не

може лишатися осторонь цього процесу. Керівник та педагогічний колектив коледжу постійно працюють над пошуком актуальних форм та засобів навчання, тому можливості впровадження дуальної освіти вже кілька років активно випробовують у процесі навчання. Особливу увагу приділяють підготовці здобувачів освіти зі спеціальності «Комп'ютерна інженерія», за якою коледж підготував вже не одне покоління молодих фахівців, починаючи з 2009 року.

Упровадження дуальної освіти під час підготовки фахових молодших бакалаврів з комп'ютерної інженерії успішно функціонує у ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ» вже понад чотири роки і демонструє суттєві результати. Програма, що охоплює курси з основ апаратного забезпечення, програмування, мережесих технологій та кібербезпеки, побудована з акцентом на практичну підготовку, яку студенти здобувають безпосередньо на підприємствах-партнерах. Важливим аспектом стало співпраця з телекомунікаційними провайдерами, аграрними підприємствами та ІТ-компаніями, що дало змогу адаптувати навчальний план до реальних потреб ринку.

У рамках цієї моделі студенти регулярно проходять практику на робочих місцях, де під керівництвом досвідчених менторів отримують практичний досвід і навички. У коледжі за кожним студентом закріплюють наставника з числа викладачів, який контролює виконання завдань та координує освітній процес разом із керівниками практики від підприємств. Це не лише забезпечує всебічний зворотний зв'язок, але й дозволяє проводити проміжне оцінювання та вносити корективи у навчання відповідно до індивідуальних потреб студента.

Постійний моніторинг і адаптація програми на основі зворотного зв'язку від партнерів дає змогу підтримувати її актуальність у стрімко змінюваній сфері інформаційних технологій. Завдяки цьому, випускники програми вже стали затребуваними фахівцями на ринку праці, демонструючи високу практичну готовність і адаптацію до реальних умов роботи. Дуальна освіта в коледжі дала змогу суттєво підвищити працевлаштування випускників, порівняно з попередніми роками, адже випускники вже мають досвід, відповідають вимогам компаній-партнерів і є конкурентоспроможними в галузі.

Отриманий досвід дозволяє розробити низку ключових рекомендацій, які сприятимуть ефективному впровадженню дуальної освіти у закладах фахової передвищої освіти за спеціальністю «Комп'ютерна інженерія»:

- розробити адаптовану програму, яка інтегрує теоретичні знання з реальними практичними задачами в галузі комп'ютерної інженерії. Програма має містити курси з апаратного та програмного забезпечення, мережесих технологій та кібербезпеки;

- встановити партнерські відносини з телекомунікаційними провайдерами, ІТ-компаніями, підприємствами аграрної сфери, що використовують сучасні комп'ютерні системи. Це дасть змогу студентам здобувати навички на реальних проєктах;

- запровадити цикли практичного навчання, де студенти 1-2 рази на тиждень працюють на підприємстві під керівництвом ментора, закріпленого за ними з боку компанії-партнера. Це допоможе їм адаптуватися до професійних стандартів та технологій;

- на кожного студента призначити наставника з числа викладачів коледжу, який координуватиме їхні завдання та навчальні досягнення у співпраці з менторами підприємства. Регулярне оцінювання прогресу дозволить студентам побачити свої сильні та слабкі сторони і вдосконалювати навички;

- проводити регулярні зустрічі з партнерами для перегляду навчальної програми і оновлення її відповідно до змін у сфері комп'ютерної інженерії та вимог роботодавців. Це гарантує, що навчання залишатиметься актуальним і ефективним.

Отже, варто відзначити, що набутий досвід не є вичерпним і потребує подальшого глибшого та тривалішого вивчення особливостей упровадження дуальної освіти та моніторингу одержаних результатів навчання. Проте, вже на сьогодні чітко можна стверджувати: дуальна освіта підвищує конкурентоспроможність студентів на ринку праці та є ефективною моделлю, яка забезпечує підприємства кваліфікованими кадрами, адаптованими до реальних вимог професії.

Список використаних джерел

1. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів на ринку праці України. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 2. С. 83–86.

2. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*. 2021. С. 58–65.

3. Методичні рекомендації щодо організації та проведення навчання за дуальною системою в аграрних навчальних закладах / Т. Д. Іщенко, М. П. Хоменко, А. Б. Чайковська [та ін.]. Київ : Агроосвіта, 2017.

4. Рашкевич Ю. До 70 % навчання на виробництві і 30 % – в аудиторіях: уряд визначив, як в Україні впроваджуватимуть дуальну освіту. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/do-70-navchannya-na-virobnictvi-i-30-vauditoriyah-uryad-viznachiv-yak-v-ukrayini-vprovadzhuvatimut-dualnu-osvitu> (дата звернення: 17.10.2022).

МАМЧИЧ Тетяна, II курс магістратури, спеціальність: 014.07 «Середня освіта. Географія»

ФЕКЕТА Ірина, канд. біол наук, доцент, наук. керівник
Ужгородський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВІДОКРЕМЛЕНОГО СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ «ЗАКАРПАТСЬКИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІСОТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УКРАЇНИ»)

Усе більше і більше можливостей відкривається перед сучасною молоддю. Світ постійно змінюється, модернізується, ринок праці потребує усе більше нових кваліфікованих кадрів, тому система освіти також не стоїть на місці. Кожного року з'являються нові програми, спеціальності, професії, які дивують одних та є вже звичними для інших.

З 24 лютого 2022 року Україна перебуває в стані повномасштабної війни з Російською Федерацією, і тому сьогодні вимагає впровадження нових підходів до освіти: дистанційне навчання, змішане, дуальна форма навчання і т. інше.

Дуальна форма освіти – це спосіб, що передбачає поєднання навчання одночасно і в закладах освіти, і на робочих місцях. До того ж, теоретичні заняття становлять приблизно 30 % навчального плану, інша частина йде на практичну роботу. Основне завдання дуальної форми навчання – це подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Батьківщиною дуальної освіти вважають Німеччину, яка запровадила навчання у пропорції «30 % теорії, 70 % – практики» ще в минулому сторіччі. Далі цей підхід запозичили в Європі, Канаді, Південній Кореї та Китаї [1].

Відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, яку 19 вересня 2018 року схвалив Кабінет Міністрів [2], у коледжі розпочався процес підготовки до впровадження дуальної форми навчання.

У 2024-2025 навчальному році дуальна освіта в коледжі здійснюється на базі однієї спеціальності 187 Деревообробні та меблеві технології (освітньо-професійна програма «Деревообробні та меблеві технології»). У перспективі планується поширення вище вказаної форми навчання і на інші спеціальності.

Розроблене Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої освіти у ВСП «Закарпатський лісотехнічний фаховий коледж Національного лісотехнічного університету України» [3] визначає порядок організації освітнього процесу за дуальною формою навчання та

запроваджене з метою створення оптимальних умов для поєднання здобувачами вищої освіти навчання з роботою за фахом через реалізацію їх практичної підготовки на робочих місцях.

Призначено у закладі освіти координатора – особу, яка здійснює організаційний, методичний та документальний супровід дуальної форми здобуття освіти. Надалі було здійснено відбір партнерів-роботодавців, з ними укладено і підписано договір про співпрацю, де вказано, що метою договору є здійснення співпраці між сторонами на засадах партнерства, взаємовигоди та спільності інтересів з метою розширення й поглиблення змісту їх освітньої та виробничо-практичної діяльності щодо впровадження освіти за дуальною формою навчання.

У коледжі розроблено процедуру відбору здобувачів освіти і погоджено з Радою роботодавців.

Упровадження дуальної форми освіти дозволяє студентам поєднувати навчання на стаціонарі та проходити практику (працювати) на підприємствах, здобуваючи практичний досвід роботи, і на практиці освоювати отримані знання.

Здобувач освіти, який виявив бажання навчатися за дуальною формою подає заяву встановленого зразка. Роботодавець надає згоду на навчання здобувача освіти за дуальною формою.

Заяву розглядають дирекція коледжу за участю представника ради роботодавців, координатора дуальної форми здобуття освіти у коледжі, куратора групи, завідувача відділення, представника студентської ради та батьків здобувача освіти/законних представників і приймають рішення про надання дозволу на здобуття освіти за дуальною формою навчання.

Переведення на навчання за дуальною формою здобуття фахової передвищої освіти здійснюється до початку навчального семестру та/або протягом 30 календарних днів від його початку за наказом директора коледжу, супроводжується внесенням відповідних змін до індивідуального навчального плану здобувача та відображається в ЄДЕБО.

Укладають тристоронній договір про здобуття фахової передвищої освіти за дуальною формою, де прописані обов'язки та права сторін договору.

На підприємстві укладають згоду на забезпечення навчання на робочому місці (за дуальною формою здобуття фахової передвищої освіти) для кожного здобувача освіти, де вказують спеціальність (187 Деревообробні та меблеві технології), освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр, а також призначають від підприємства координатора, який забезпечує супровід навчання за дуальною формою здобуття освіти, та наставника здобувача фахової передвищої освіти. До пакета документів додають наказ про прийняття на роботу та довідку з місця роботи.

Розроблено і погоджено радою роботодавців ЗЛФК «Функції координаторів, куратора та наставника від роботодавця в реалізації дуальної

форми здобуття освіти у Закарпатському лісотехнічному фаховому коледжі», де вказують, що дуальна форма передбачає часткове перенесення процесу формування програмних компетентностей і результатів навчання в умови професійної практичної діяльності. До того ж частину обсягу освітньої діяльності замість аудиторної та самостійної роботи виконують у формі навчання на робочому місці (робочих місцях) з відповідним перерозподілом часу освітніх компонентів. Навчання на робочому місці здійснюється виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору. Виконання освітньо-професійної програми за дуальною формою може передбачати переміщення здобувача освіти між робочими місцями на підприємстві або його навчання на робочих місцях у кількох роботодавців.

У цьому документі прописано обов'язки особи, що виконує функції координатора дуальної форми здобуття освіти від Закарпатського лісотехнічного фахового коледжу, особи (осіб), що виконує обов'язки куратора і т. інше.

Також було розроблено систему оцінювання результатів навчання за дуальною формою. Індивідуальний навчальний план здобувача освіти, який навчається за дуальною формою розробляє куратор, який передбачає вивчення всіх тем дисциплін навчального плану не лише в умовах закладу освіти, а і на підприємстві.

Метою діяльності колективу коледжу є формування ефективних та продуктивних зв'язків з роботодавцями для поліпшення якості освітніх послуг та ефективності роботи загалом.

Дуальна освіта має низку переваг, але поряд з ними є достатньо велика кількість невирішених питань. Особливо гостро стоїть проблема мотивації для роботодавців, а також необхідність створення центру наставництва. Не визначеним є питання щодо форми контролю наставником виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти на робочому місці відповідно до програми практичного навчання на виробництві.

Кожне підприємство має технологічний процес відповідно до профілю виробництва. Тому здобувач освіти за дуальною формою навчання на одному підприємстві не завжди може отримати необхідні знання, досвід і кваліфікацію в повному обсязі. Отже, доцільно було б періодично змінювати місце стажування (роботи) здобувача освіти.

Як результат проведеної роботи щодо дослідження запровадження дуальної форми навчання у ВСП «Закарпатський лісотехнічний фаховий коледж Національного лісотехнічного університету України» можна зробити такі висновки:

1. Дуальна форма навчання сприяє швидкому отриманню випускника високої конкурентоздатності, який відповідає сучасному ринку праці.

2. Як результат запровадження дуальної освіти більша частина молоді буде працевлаштована, отже, це буде запобігати трудовій міграції населення. У воєнні та післявоєнні часи це питання державної ваги.

3. Під час запровадження дуальної форми навчання можливе налагодження ефективної співпраці закладів освіти із ринком праці та створення реальної можливості впливу фахівців ринку на зміст навчальних програм.

4. Під час воєнних дій в Україні за складного економічного становища країни і населення важливе значення має поєднання навчання та трудової діяльності, паралельне навчання у кваліфікованих фахівців та педагогів; залучення фахівців підприємства до педагогічної діяльності; налагодження професійних контактів; фінансова підтримка, адаптація до ринку праці.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. МОН України. 01.02.2018. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/profesiyno-tekhnichna-osvita/reforma-profesiynoi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita>

2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/kolegiya-ministerstva/02/kontseptsii-dualnoi-osviti.doc>

3. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої освіти у відокремленому структурному підрозділі «Закарпатський лісотехнічний фаховий коледж Національного лісотехнічного університету України» від 4 вересня 2024 року.

ЯКУБОВСЬКА Марія, канд. філол. наук, доцентка Конгрес літераторів України

ДАНЬШОВА Валентина, викладачка-методистка вищої категорії ДВНЗ «Київський-механіко-технологічний фаховий коледж»

ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА У СИСТЕМІ ДУАЛЬНОЇ ОСВИТИ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Третє тисячоліття буде найменоване як епоха психології та педагогіки. Здолавши вікові прерії орієнтації на інтелектуалізм та смарт-технології, людство вкотре зупинилося на потребі повернутися до людини як наймогутнішого духовного епіцентру Всесвіту, смислового стрижня світової історії.

Упровадження системи дуальної освіти у практиці ЗВО дає змогу оптимізувати освітній процес, сприяє ефективному формуванню компетентнісних професійних навичок студентів, відповідно до заданого профілю; тим самим вивільняє час для посилення гуманітарної складової у системі підготовки фахівців.

Витоки дуальної освіти беруть початок у Німеччині у 70-х роках, згодом цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни. В Україні дуальне навчання запроваджували впродовж 2015-2017 років.

За нашими переконаннями, впровадження в Україні системи дуального навчання дає змогу посилити гуманітарну складову у системі вивчення предметів гуманітарного циклу. Війна показала людству, яку роль у побудові гармонії Всесвіту відіграє система духовних цінностей людини, бо власне вона творить фундамент людської індивідуальності, який стає основою для формування сили спротиву.

У часи воєнного лихоліття ламаються стіни бюрократії, застарілого мислення й саботажу, твориться світ модерної української школи. На наш погляд, цей архетип *дуальної освіти* є філософсько-психологічною основою, на якій базується формування парадигми сучасної освіти.

Педагогіка, виконуючи свої історичні завдання, створює передумови для утвердження якісних інноваційних процесів педагогічної методології, у яких окреслюється алгоритми системних процесів, в основі яких формування ціннісних наративів сучасної людиноцентричної педагогіки, системне еволюційне осмислення дискурсу сучасної освіти та розвитку соціуму.

Ворога можна перемогти тільки на найвищому системному світоглядному рівні, впорядкувавши хаос нижчих пластів людського буття. Перебуваємо у тому часі, коли старі слова та сенси зникають. Нові народжуються у гromі небесного бою. Ця війна – це боротьба сенсів і смислів, боротьба ціннісних орієнтацій. «Протиставлення Я-егоцентричного (нижчого) і Я-духовного (вищого) та закономірності руху особистості від першого до другого виступає сутністю нашої концепції, гуманізуючи її і надаючи розвивального характеру» [3, с. 32].

Використання на уроках словесності у системі закладів освіти технічного напрямку творчості письменників-воїнів сприяє формуванню цілісності, життєстійкості сучасних студентів, як наслідок – посилюється ефективність їхнього професійного становлення.

У світі літератури відбулися свої трансформації. На передню хвилю духовного буття у період війни вийшла могутня хвиля літературного покоління військових. Їхні слова часто ставали останніми посланнями для світу, заповітами, наказами, ставали прощанням... Останнім пострілом... І першим словом нової ери літочислення, нової ери, у якій люди житимуть за законами честі і совісті, морального сумління.

Серед знакових проєктів можна виокремити «Слова і кулі»: він з'явився з ініціативи культурно-видавничого медіа «Читомо» та Українського ПЕН-клубу і став можливим за сприяння Національного фонду на підтримку демократії (NED). З-поміж авторів інтерв'ю письменники Артем Чапай, Дмитро Крапивенко, Галина Крук, Анатолій Дністровий, Олексій Сінченко, Вікторія Амеліна, Андрій Любка, Богдан Коломійчук, Валерій Пузік, Петро Яценко, Ігор Мітров, Ярина Черногуз, Катерина Міхаліцина, Євгенія Подобна, Максим Кривцов, Максим Скубенко, Тетяна Огаркова, Володимир Єрмоленко, Павло Стех, Сергій Шебеліст, Павло Вишебаба, Дмитро Лазуткін, Леся Ганжа, Федір Шандор, Олександр Михед. Ця книга – це оповіді про війну, про тих, «хто оберігає наше теперішнє й робить можливим наше майбутнє». Передмову до видання написав Сергій Жадан «Такі, як були. Зовсім інакші».

Потреба правди стала визначальною доктриною нової системи критичного мислення, утвердженого у системі літератури воєнного спротиву. Біблійні настанови «І будете як діти» стали знаковим кодом нового покоління, яке на фронті бореться найперше за утвердження системи духовних цінностей, за територію правди – без брехні, без подвійних стандартів.

Література, яка сформована на мужності і правді, є окремим ідеологічним фронтом, без якого жодна битва не буде виграна. Оноре де Бальзак наголошував, що «Книга життєздатна лише у тому випадку, коли її дух спрямований у майбутнє... Та далеко не досить показати, що сучасне вище за минуле; треба ще викликати передчуття майбутнього, яке вище за наше сучасне...» [2, с. 132]. Вважаючи мелодію тексту первинною структурою архетипу художнього твору будь-якого жанру доходимо до розуміння трактування синергетики мистецького твору як цілісного духовного вселенського початку, яке проростає несподіваними спорідненими паростками у творах нового літературного покоління, народженого війною. Представники цього літературного покоління мають мужність утверджувати своє «Я-духовне», «Ми-духовне», свою життєву візію і на полі бою, і у літературі.

Система дуальної освіти на основі моделювання синергетичних прийомів дозволяє пояснити причинно-наслідковий смисл речей і творити особистість нової епохи. «У добу, коли вже більше нічого не тримається за життя, всі наші ідеї про життя слід переглянути. Цей болісний розрив призводить до того, що речі мстять за себе, і поезія, якої більше немає в нас і яку нам не вдається віднайти в навколишніх речах, раптом пробивається з лихого сторони речей; і ніхто ніколи не бачив стільки злочинів, безглузду, вигадливість яких не можна пояснити нічим іншим, як нашим безсиллям опанувати життя» [1, с. 32].

Після чергової масованої атаки ворога, коли збираємо і оплакуємо своїх загиблих, ридаємо, окроплюємо землю чорними сльозами, пригортаємо до грудей своїх дітей, заспокоюємо собак і котів, тоді вибухаємо словами текстів своїх і чужих, які стали своїми; розуміючи безперервність нашої багатолітньої боротьби. Усвідомлюючи, що це покоління говорить словами свого негасимого болю, який уже став початком величі «Ми – духовного» цілої епохи, що стає основою формування ментального здоров'я.

Список використаних джерел

1. Антонен Арто. Театр і його Двійник. Київ : Вид-во Жупанського, 2021.
2. Бальзак О. Думки про мистецтво. Київ : Мистецтво, 1981.
3. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ : Академвидав, 2012.
4. Дрозач М. І. Розвиток професійного навчання кадрів на виробництві в контексті зарубіжного досвіду. *Наука та інновації*. 2008. Т 4, № 3. С. 88–94.
5. Дуальна освіта. МОН України. 01.02.2018. Архів оригіналу за 11 серпня 2020. URL : <https://akty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240902-shho-take-dualna-osvita-yiyi-perevagy-ta-poshyrennya-v-ukrayini/>

REPETUN Alona, Lecturer
Zaporizhzhya State Medical and Pharmaceutical University
novosolovaalona@gmail.com

TRANSFORMATION OF DUAL EDUCATION FOR MEDICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF DISTANCE LEARNING

Dual education is a form of education that combines theoretical training in an educational institution with practical activities in the workplace. It has become widespread in countries such as Germany, Austria and Switzerland, where the educational system is directly combined with practice in cooperation with companies and organizations.

Dual education in the field of medicine improves the quality of training of future specialists, facilitates rapid integration into professional activities and ensures a higher level of readiness to practice medicine. Researchers M. Meyer [2, p. 423-438] emphasize that dual education allows students to gain practical experience in the field of medicine during their studies. This reduces the adjustment period when entering the workforce after graduation, which is critical in medicine where experience can be vital. In addition to technical skills, medical students acquire social skills and learn to communicate with patients and colleagues,

according to Ya. Alamri [1, p. 4-6]. This develops their sense of responsibility and ethical principles, which are an integral part of medical practice.

The COVID-19 pandemic and full-scale war have significantly affected the higher medical education system in Ukraine, necessitating a transition of educational institutions to distance learning formats. However, the pandemic and the war in Ukraine have affected medical education, resulting in the closure of university campuses, the transition to online learning, and interruptions in clinical training. Medical students, who in peacetime focused on their studies and the gradual formation of their professional identity, are now faced with challenges that radically alter their lives and professional development. We can confirm that these global crises have also served as a catalyst for students to feel more integrated into the broader medical community and to develop a greater appreciation for patient-centered care. In addition, medical students have gained a deeper understanding of their personal needs and priorities.

In order to address the challenges faced by the higher education system – in particular, teaching methods for distance learning and maintaining student motivation – the Ministry of Education and Science of Ukraine, together with higher education institutions, has implemented alternative learning approaches and begun to use advanced technological tools, including online platforms, web services, simulation training, and so on.

High-tech simulation centers have been established in a number of medical higher education institutions in Ukraine, including the Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University (ZSMPPhU). These centers use advanced training equipment and simulators to create educational video materials. Effective online training has been developed to cultivate not only theoretical knowledge, but also practical skills and competencies. Medical simulation has become an integral part of the educational process. ZSMPPhU's simulation training centers are an essential part of the educational process in the training of medical students. The powerful material and technical base provides an opportunity for highly qualified training of future specialists in both online and offline modes, facilitating the development of algorithms for providing assistance and clinical reasoning among learners. This makes it possible to improve practical skills and minimize medical errors in their future professional activities.

Using the Microsoft Teams platform, advanced technologies, such as a Virtual Patient Simulator, ZSMPPhU implemented the latest technologies, such as the Virtual Patient Simulator, into the educational process for international and domestic students, interns, and trainees. This program incorporates core aspects from various clinical disciplines and is equipped with scenarios in cardiology, pulmonology, neurology, endocrinology, pediatrics, infectious diseases, and emergency care. These scenarios aid in enhancing skills in history taking, physical examination, interpretation of laboratory and diagnostic methods, and the prescription of appropriate treatment, addressing both the primary disease and its

complications. A significant feature of the Virtual Patient system is its 1,000 remote access points to the BodyInteract server, enabling up to a thousand students to simultaneously interact with «patients» under different scenarios. This feature facilitates access from lecture halls, or any location or country, on any device.

In addition, one of the forms of dual education during the full-scale war in Ukraine was the volunteer activity of medical students, which develops a socially active personality. In regions where hostilities are less intense, medical students may be involved in work in hospitals or health care facilities, where they work under emergency conditions. This experience is an important part of their training, as students gain practical skills in real-life crisis management scenarios. Volunteering provides opportunities for self-actualization in a variety of professional settings.

In summary, the COVID-19 pandemic and the military conflict in Ukraine have highlighted the critical need for transformation within the educational system. The introduction of a dual education model for medical students has become an adaptive tool that allows the integration of theoretical knowledge with practical skills in real-time conditions. Despite its advantages, the dual education model faces numerous challenges, including logistical and organizational issues, ensuring student safety during military actions, psychological stress, and limited access to educational resources. Overcoming these challenges requires additional resources, such as simulation-based training and volunteerism. Implementing dual education in crisis situations facilitates students' rapid engagement in medical practice, thereby enhancing their professional competencies.

REFERENCES

1. Alamri, Ya. Dual degrees in medicine: Options for medical students. *Journal of Cancer Education*. 2018. № 33 (1), Vol. 33. P. 4–6.
2. Mordhorst, L., & Jenert, T. (2022). Curricular integration of academic and vocational education: A theory-based empirical typology of dual study programs in Germany. *Higher Education*, 156–175.
3. Meyer, R. (2019). Integration of vocational and academic education – corporate and academic learning cultures. *Reports on vocational education. Durchlässigkeit zwischen beruflicher und hochschulischer Bildung [Integration von Berufs- und Hochschulbildung – betriebliche und hochschulische Lernkulturen. Reports on vocational education. Durchlässigkeit zwischen beruflicher und hochschulischer Bildung]*, 423–438.
4. Praktychnyi posibnyk. Ontolohiia dualnoi osvity: dosvid Nimechchyny ta Ukrainy [Practical Guide. Ontology of dual education: experience of Germany and Ukraine]. (2022) / avtor(k)y: Buhaichuk V., Davlikanova O., Lylyk I. ta inshi. Kyiv : TOV «Vistka», 240 [in Ukrainian].

ЛИХМАН Віктор, д-р мед. наук, професор, генеральний директор
Комунального некомерційного підприємства «Обласний центр онкології»
м. Харків
Харківський національний медичний університет
prof.lykhman@gmail.com

УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА МОЛОДШИХ КУРСАХ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

Актуальність проблеми. Сучасна медична освіта України вимагає інноваційних підходів до підготовки фахівців, які мають відповідати потребам охорони здоров'я. Традиційна система освіти, побудована на основі теоретичного навчання, часто не дозволяє забезпечити необхідний рівень практичних навичок у студентів. Проблема недостатньої практичної підготовки особливо актуальна для студентів молодших курсів, які тільки починають знайомитися з медичною сферою. Саме тому ранній доступ до оволодіння практичними навичками та клінічним досвідом може значно підвищити професійну готовність фахівців-початківців.

Дуальна освіта, яка успішно працює в інших країнах, пропонує ефективне розв'язання цієї проблеми. Поєднання теоретичного навчання з регулярною практикою в медичних закладах створює передумови для розвитку компетентностей, які потрібні майбутнім медикам [3]. Метою цієї статті є аналіз впливу дуальної освіти на підготовку студентів молодших курсів медичних університетів та обґрунтування необхідності її впровадження для підвищення якості підготовки фахівців.

Основні результати. Дуальна освіта забезпечує інтеграцію теоретичного навчання з практикою в реальних умовах, дає змогу студентам одночасно здобувати знання в університеті та застосовувати їх на практиці, що сприяє розвитку надзвичайно професійних навичок. Такий підхід допомагає студентам краще розуміти, як теоретичні знання застосовувати в реальних умовах. У країнах Західної Європи, де дуальну освіту активно використовують у підготовці медичних працівників, студенти вже на початкових етапах мають змогу працювати в медичних закладах, що значно підвищує їхні професійні навички [2]. В Україні дуальна освіта поки що не є поширеною практикою, проте досвід інших країн свідчить про її високу ефективність.

Основна перевага дуальної освіти для молодших курсів полягає в тому, що студенти можуть швидко освоїти базові клінічні навички. Раннє залучення до практичної роботи мотивує студентів для кращого засвоєння теоретичного матеріалу. Вони не тільки усвідомлено засвоюють знання, а й

опановують уміння, необхідні для роботи з пацієнтами, що суттєво зменшує стрес під час переходу до клінічної практики на старших курсах.

Крім того, психологічна адаптація до клінічного середовища підтримує важливу роль у підготовці медиків. Існуючі дослідження вказують, що студенти, які беруть участь у дуальних програмах, демонструють кращу емоційну стійкість і готовність до роботи з пацієнтами [3]. Раннє залучення до клінічної практики також сприяє розвитку комунікативних навичок та здатності працювати в команді, що є компонентом майбутньої медичної діяльності.

Однак упровадження дуальної освіти в медичних університетах має певні виклики. Одна з головних проблем – це обмеження кількості клінічних баз, доступних для практики студентів. Ще одна проблема – це необхідність перепідготовки викладачів, які мають керувати навчальною практикою, це, в свою чергу, наголошує на важливості підготовки викладачів, здатних адаптувати теоретичні знання до практичних завдань та забезпечити ефективне навчання в клінічних умовах, вимагає додаткових ресурсів та часу, які можуть бути обмежені для університетів.

Аналіз досліджень показує, що студенти, які навчаються за дуальною системою, демонструють кращі результати під час практичних іспитів та швидше освоюють базові клінічні навички. У дослідженні [2] встановлено, що студенти, які взяли участь у дуальній програмі, мали на 20 % вищі оцінки за клінічними навичками зі студентами, які навчалися лише за традиційною програмою.

Крім того, дуальна освіта сприяє розвитку професійної самостійності студентів [1]. Рання практика дозволяє студентам не лише вивчити основи професії, але й сформувати власний стиль роботи, що сприяє їхньому професійному зростанню.

Для успішного впровадження дуальної освіти на молодших курсах медичних університетів необхідно розширити співпрацю з медичними закладами, які можуть стати базами для практичної підготовки студентів. Потрібно створити партнерські відносини між університетами та лікарнями для забезпечення цієї форми освіти.

Також необхідним є створення адаптованих навчальних планів, що об'єднують теорію та практику. Важливо розробляти програми, що враховують міжнародний досвід дуальної освіти та будуть адаптовані до потреб студентів на молодших курсах.

Висновки. Дуальна освіта на молодших курсах медичних університетів є ефективним інструментом підготовки фахівців, що підтверджується численними дослідженнями науки. Вона сприяє не тільки засвоєнню теоретичних знань, а й розвитку практичних навичок та професійної самостійності студентів. Позитивний досвід країн, що вже впровадили дуальну систему в медичну освіту, може стати основою для розвитку цього

підходу в Україні. Подальші дослідження та активне впровадження дуальної освіти удосконалюють підготовку студентів та підвищують якість медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Савчук Р. Проблеми і перспективи розвитку дуальної освіти для повоєнного відновлення України. *Професійна педагогіка*. 2024. № 1 (28). С. 89–102. URL :<https://doi.org/10.32835/2707-3092.2024.28.89-102>

2. Taylor B S, Mazurek P H, Gutierrez S, Tyson J, Futrell S, Jackson J, et al. (2022). Educational outcomes of a 4-year MD-MPH dual-degree program: high completion rates and higher likelihood of primary care residency. *Acad Med.*;97(6):894–8. <https://doi.org/10.1097/ACM.0000000000004603>.

3. Christensen B R, Becnel C M, Chan L P, Minetos P D, Clarke J F, Kahn M J (2020). A comparison of match outcomes between traditional medical degree and dual-degree applicants. *PLoS ONE*. 15 (12): e0244147. URL : <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0244147>

ЗАДОРОЖНА Валентина, викладач,

КОЗУБ Катерина, викладач

ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»

tinazadoroznaja@gmail.com

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ОСВІТИ

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до підготовки фахівців, акцентуючи увагу на практичних навичках, адаптованих до конкретних професій. Відповіддю на ці виклики стала дуальна форма освіти, яка поєднує теоретичне навчання у закладах освіти з практичним досвідом на виробництві. Ця модель набирає популярності в усьому світі завдяки своїй ефективності у підготовці висококваліфікованих фахівців. Досвід різних країн у цій сфері має свої особливості, які варто дослідити та врахувати для впровадження успішних практик.

Дуальна освіта – це система, в якій теоретичне навчання в закладах освіти інтегрується з практикою на реальних робочих місцях. Студенти мають змогу застосовувати свої знання в реальних умовах, що підвищує їхню компетентність і готовність до професійної діяльності [3]. Ця форма освіти спрямована на зменшення розриву між академічними знаннями та потребами ринку праці, створюючи високий рівень взаємодії між закладами освіти та роботодавцями.

Німеччину вважають піонером у впровадженні дуальної системи освіти, яка є основою професійної підготовки в країні. Система передбачає, що студенти одночасно навчаються в професійних школах і працюють у компаніях. Роботодавці та заклади освіти спільно розробляють навчальні програми, а навчання практично розподіляють між теорією та практикою в пропорції 50:50.

Одним з ключових чинників успіху німецької моделі є тісна взаємодія між державою, установами освіти та бізнесом [1]. Держава забезпечує законодавчу підтримку, а компанії активно залучені до процесу підготовки фахівців. Роботодавці беруть участь у формуванні навчальних програм, надають місця для стажування та оплачують студентам працю. Ця модель забезпечує високу якість освіти та майже 100 % працевлаштування випускників [2].

Австрія успішно адаптувала німецький досвід, зосередивши увагу на співпраці з малими та середніми підприємствами (МСП). Дуальна освіта тут охоплює широкий спектр професій, і підприємства відіграють важливу роль у практичному навчанні студентів. Система підтримується державою, яка надає податкові пільги підприємствам, що беруть участь у програмі дуальної освіти.

Австрійський досвід показує, що така форма освіти значно знижує рівень безробіття з-поміж молоді, а випускники легко інтегруються в робочий процес завдяки досвіду, отриманому під час навчання.

У Швейцарії понад 70 % молоді обирає дуальну форму освіти. Тут навчання також поєднує теоретичну підготовку у професійних школах та практику на підприємствах. Відмінністю швейцарської моделі є гнучкість: студенти можуть обирати спеціалізації та адаптувати програми до власних потреб і бажань. Велику увагу приділяють інтеграції молоді у світ професій ще під час навчання в школі.

Завдяки такій системі Швейцарія має один з найнижчих рівнів безробіття з-поміж молоді в Європі. Успіх забезпечується завдяки співпраці між бізнесом, установами освіти та урядом, а також активному залученню соціальних партнерів.

У Північній Америці дуальна освіта розвивається під назвою кооперативної освіти (co-op). Університет Ватерлоо в Канаді є одним із найбільших світових центрів кооперативної освіти, де студенти поєднують навчання з оплачуваною практикою в компаніях. Ця модель дозволяє студентам отримати досвід роботи в різних галузях, що значно підвищує їх шанси на працевлаштування після закінчення навчання.

Важливою особливістю кооперативної освіти є те, що студентам надають змогу проходити кілька стажувань у різних компаніях протягом навчання. Це розширює їхній практичний досвід і допомагає визначитися з майбутньою професійною діяльністю.

Попри численні переваги, впровадження дуальної форми освіти супроводжується певними труднощами. Це, зокрема, висока вартість організації програм, необхідність підготовки викладачів та наставників, а також потреба в постійному оновленні навчальних програм відповідно до змін на ринку праці. У деяких країнах спричиняє складнощі пошук достатньої кількості підприємств, готових надавати місця для стажування.

Україна має потенціал для впровадження дуальної форми освіти, враховуючи міжнародний досвід [3]. Необхідно створити законодавчу базу, яка б регулювала співпрацю між закладами освіти та бізнесом. Важливим аспектом є мотивація роботодавців через податкові стимули та державні програми підтримки. Варто також розвивати пілотні проекти у співпраці з великими підприємствами для апробації дуальної освіти на практиці.

Отже, міжнародний досвід підготовки фахівців за дуальною формою освіти показує, що ця модель є ефективною для забезпечення потреб ринку праці у кваліфікованих фахівцях. Німеччина, Австрія, Швейцарія, США та Канада демонструють різні підходи до реалізації цієї системи, але всіх їх об'єднує тісна співпраця між бізнесом, установами освіти та державою. Для України важливо вивчити та адаптувати ці успішні практики, щоб забезпечити конкурентоспроможність випускників і поліпшити ситуацію на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Бойчевська І. Дуальна система Німеччини. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Сумській області. URL : <http://nmcpto.sumy.ua/wpcontent/uploads/2017/04/>

2. Дутке А., Шейнцманн К. Професійна освіта та підготовка кадрів: німецький досвід. Харків : Основа, 2019.

3. Марценюк Л. В., Груздев О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*. Київ, 2021. № 7.

ЛИПЧЕЙ М. С., аспірант Мукачівського державного університету
lypchei.m@ukr.net

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В ЗАКЛАДАХ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Дуальна освіта є одним із сучасних підходів до підвищення якості підготовки фахівців у різних галузях, зокрема у лісовому господарстві. Така форма навчання передбачає тісну взаємодію між закладами освіти та

підприємствами, де майбутні фахівці можуть на практиці застосовувати здобуті теоретичні знання. Сьогодні питання організації дуальної освіти для підготовки кваліфікованих фахівців актуалізується на рівні держави, адже роботодавці зацікавлені в компетентних працівниках, які володіють професійними компетентностями. У розрізі сказаного виявляється значна актуальність організації дуального навчання в закладах передвищої освіти з метою підготовки майбутніх фахівців лісового господарства визначено, адже потреба встановлення готовності роботодавців долучатися до організації підготовки здобувачів освіти за дуальною формою здобуття освіти, передбачає:

- прагнення і теоретичну підготовленість роботодавців до участі в удосконаленні освітніх програм професійної підготовки майбутніх фахівців лісового господарства, в роботі кваліфікаційних комісій, захисті курсових робіт та дипломних проєктів студентів;

- наявність сучасної бази і технічного забезпечення для проведення практичних занять на виробництві з умовами, наближеними до реальної практичної діяльності майбутніх фахівців лісового господарства, але з урахуванням вимог до навчальної роботи студентів;

- узгодження матеріального і фінансового забезпечення (наприклад, виплати заробітної плати здобувачам освіти за фактично відпрацьований час на підприємстві, що водночас є періодом навчання на робочому місці; призначення роботодавцями мотивуючих стипендій кращим студентам за успішне теоретичне навчання та активну участь у проходженні виробничої практики на підприємствах; сплата роботодавцем вартості навчання здобувача на контрактній основі в закладі освіти та інших [1]);

- керівництво і викладацький корпус закладів фахової передвищої освіти, в яких здобувають відповідну спеціальність майбутні фахівці лісового господарства, покликані ознайомитися, проаналізувати й оцінити досвід партнерства роботодавців та закладів освіти, що дасть змогу дійти висновку про можливість створення спільного проєкту конкретного роботодавця і закладу освіти. Таким досвідом можуть бути організовані виробничі практики студентів, під час яких відзначалася тісна співпраця викладачів і керівників практик;

- у процесі розробки спільного освітнього проєкту за дуальною формою навчання його учасники (викладачі та роботодавці) покликані врахувати проблеми, які раніше виявлялися в процесі проведення виробничої практики у традиційних умовах навчання і можуть виникати під час налагодження співпраці роботодавців із закладами освіти;

- у розробці спільного проєкту реалізації партнерських відносин на рівні «заклад передвищої освіти – роботодавці» доцільно проаналізувати пропозиції з обох сторін щодо підвищення ефективності такої співпраці та

розробити практичні рекомендації для впровадження дуального навчання в систему підготовки фахівців лісового господарства.

Важливим позитивним аспектом організації дуального навчання є реалізація партнерських відносин з представниками малого, середнього та великого бізнесу, які анонсували свої вимоги до різних складників підготовки майбутніх працівників. Рівень зацікавленості роботодавців у належному рівні теоретичної підготовки та особливо сформованості практичних умінь і навичок майбутніх фахівців ще на етапі навчання свідчить про потенціал розвитку дуальної форми здобуття освіти, що зумовлює їхнє прагнення впливати на зміст освітніх програм залежно від напрямку підготовки студентів [1].

Позитивний ефект дуального навчання майбутніх фахівців лісового господарства також визначатиметься поєднанням теоретичного навчання з виробничою практикою, що дозволяє студентам отримати практичні навички, що є незамінними для роботи в реальних умовах лісового господарства.

Завдяки дуальній освіті, студенти, які здобувають професію у сфері лісового господарства, матимуть змогу проходити навчання не лише в аудиторіях, а й безпосередньо в умовах лісових господарств, де вони виконуватимуть обов'язки на виробництві під керівництвом досвідчених фахівців. Це дозволяє їм краще зрозуміти специфіку роботи, засвоїти принципи сталого використання природних ресурсів та вдосконалити навички управління екосистемами. Окрім цього, дуальна система освіти сприяє формуванню праксеологічної компетентності майбутніх фахівців. Вони навчаються ефективно організовувати свою діяльність, приймати зважені рішення в нестандартних ситуаціях, що особливо важливо для лісового господарства, де необхідно враховувати численні екологічні, економічні та соціальні чинники.

Для закладів передвищої освіти дуальна освіта є не лише змогою підвищити якість освітнього процесу, але й адаптувати освітні програми до потреб ринку праці. Заклади передвищої освіти можуть тісніше співпрацювати з лісовими господарствами, залучаючи їх до розробки навчальних програм, що враховують сучасні вимоги до фахівців у цій сфері. Така зорієнтованість забезпечить більш гнучку та практично орієнтовану підготовку фахівців й дозволить випускникам бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Отже, дуальна освіта є ефективною формою підвищення якості підготовки майбутніх фахівців лісового господарства. Вона сприяє розвитку професійних навичок, адаптації до виробничих умов, підвищенню праксеологічної компетентності та загалом формує відповідальних і підготовлених фахівців, готових до ефективної діяльності в галузі лісового господарства.

Список використаних джерел

1. Дуальна форма здобуття освіти у закладах вищої та фахової передвищої освіти очима роботодавців. (2020). URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/dualna-forma-zdobuttya-osviti-u-zakladah-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti-ochima-robotodavciv>

ЛИСЕНКО Алла, канд. пед. наук, доцент
Фаховий медико-фармацевтичний коледж
Полтавського державного медичного університету
alisenko28@gmail.com

ВПЛИВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Дуальна освіта є ефективною формою підготовки фахівців, яка поєднує теоретичне навчання з практичним досвідом на робочих місцях. Мета дуальної освіти – підготувати студентів, які матимуть не лише теоретичні знання, а й необхідні практичні навички, адаптовані до реальних потреб роботодавців. Ця система освіти стала особливо поширеною в Німеччині, Австрії та Швейцарії, де вона вже кілька десятиліть демонструє високу ефективність у підвищенні працевлаштованості випускників. Дуальна освіта особливо важлива для фахівців медико-фармацевтичного профілю, оскільки дозволяє формувати професійні навички та компетентності, необхідні для успішної роботи в медичних і фармацевтичних установах.

Зміни на ринку праці вимагають від закладів освіти нових підходів до підготовки кваліфікованих фахівців. Дуальна освіта, що поєднує навчання в закладі освіти з практичною діяльністю на базі підприємств, лікарень, аптек, стала перспективним рішенням, яке сприяє підвищенню рівня працевлаштування випускників.

Для фахівців медико-фармацевтичного профілю практична підготовка є основною умовою професійної придатності. Дуальна освіта забезпечує:

- набуття практичного досвіду: студенти працюють у клініках, аптеках або фармацевтичних компаніях під наглядом кваліфікованих наставників;
- формування професійних компетентностей: в умовах практики студенти розвивають необхідні навички та компетенції, що підвищують їхню готовність до роботи;
- оновлення знань: завдяки взаємодії з професіоналами, студенти отримують сучасні знання, які можуть бути відсутні у традиційній програмі навчання.

Позитивний вплив дуальної освіти на працевлаштування випускників можна пояснити кількома основними чинниками.

По-перше, дуальна освіта дозволяє студентам отримати досвід роботи в реальних умовах медичних і фармацевтичних закладів, що робить їх готовими до вирішення завдань, які виникають на робочих місцях. Завдяки цьому, роботодавці охочіше приймають випускників із досвідом дуальної освіти, адже вони адаптовані до умов конкретного робочого місця і готові до виконання професійних обов'язків з першого робочого дня.

По-друге, часто студенти, які проходять практику в межах дуальної освіти, залишаються працювати в тих самих установах після завершення навчання, що підвищує їхню стабільність та впевненість у професійному майбутньому. Це значно підвищує рівень їх працевлаштування, оскільки підприємства краще розуміють їхній професійний потенціал та готовність до виконання обов'язків.

По-третє, практична частина дуальної освіти сприяє розвитку професійних контактів, що також може вплинути на подальше працевлаштування. Випускники отримують навички комунікації з пацієнтами, колегами, що є важливою складовою для ефективної роботи в професійній діяльності.

До того ж окреслимо виклики впровадження дуальної освіти, серед яких нестача партнерських підприємств, оскільки для успішного функціонування дуальної освіти потрібна тісна співпраця з компаніями, які готові приймати здобувачів освіти на практику. Окрім того, установи, що приймають студентів, мають надавати ресурси для їхнього навчання, а також наставників і забезпечувати умови для якісного проходження практики, що вимагає фінансових та людських ресурсів тощо.

У здобувачів освіти Фахового медико-фармацевтичного коледжу є можливість проходити практику в клініках та аптеках, серед яких Полтавська обласна клінічна лікарня імені М.В. Скліфосовського, Дитяча міська клінічна лікарня Полтавської міської ради, Полтавський обласний клінічний онкологічний диспансер Полтавської обласної ради, Медичний лікувально-діагностичний центр «Медіон», мережа аптек «Ліки Полтавщини», Цифрова зуботехнічна лабораторія «Stomat-Service Lab» та інші. Це важливий досвід, який дає змогу застосувати їм отримані знання на практиці. Укладені договори про співпрацю надають додаткову підтримку й гарантують, що студенти отримають необхідну допомогу і практичні навички у своїй професії.

Успішне впровадження дуальної освіти потребує тісної співпраці між установами освіти та медико-фармацевтичними закладами. Перспективними напрямами для розвитку є:

- розроблення навчальних програм спільно з роботодавцями, що враховуватимуть конкретні потреби ринку;

- підвищення рівня підготовки наставників та інструкторів для забезпечення якісного навчання;
- розширення доступу до баз для практики, зокрема через створення симуляційних центрів.

Отже, дуальна освіта є ефективним підходом для підготовки кваліфікованих кадрів та має значний потенціал для підвищення рівня працевлаштування випускників фахової передвищої освіти. Вона надає здобувачам освіти змогу отримати практичний досвід, сформувані професійні навички, а також розвивати навички комунікації та співпраці. Водночас, упровадження дуальної освіти вимагає відповідної підтримки з боку закладів освіти, роботодавців та держави.

Список використаних джерел

1. Концепт розвитку дуальної освіти: методичний посібник з організації та підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в закладах вищої та фахової передвищої освіти / за ред. Т. Іщенко, Я. Штанька. Київ, 2023. 147 с.

АФАНАСЬЄВА Наталя, д-р психол. наук, професор,
професор кафедри психології і соціології,

НЕМАШКАЛО Каріна, канд. екон. наук, професор,
проректор з навчально-методичної роботи

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

natalia.afanasieva@hneu.net

karina.nemashkalo@hneu.net

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ

Актуальність проблеми. У сучасних умовах зростання вимог до професійної підготовки фахівців особливого значення набуває дуальна освіта, яка поєднує теоретичне навчання у закладах вищої освіти з практичною підготовкою на базі підприємств або установ [1]. Ця модель є особливо актуальною для підготовки психологів, оскільки дозволяє здобувачам вищої освіти отримати цінний практичний досвід, підкріплюючи його теоретичними знаннями.

Основними перевагами дуальної освіти в підготовці психологів є те, що вона посилює практичну складову навчання. Майбутні психологи мають змогу безпосередньо застосовувати отримані знання у реальних умовах, працювати з клієнтами під керівництвом досвідчених наставників. Це сприяє формуванню професійних навичок, які важко здобути лише в аудиторії.

Робота в реальному середовищі дозволяє здобувачам освіти краще адаптуватися до змінних умов професійної діяльності, розвиває їхню стресостійкість та здатність до швидкого прийняття рішень у невизначених умовах. Завдяки практичній орієнтації навчання здобувачі краще усвідомлюють значущість своїх знань та навичок, що сприяє підвищенню їхньої мотивації до навчання і саморозвитку [3].

Дуальна освіта створює можливості для тісної взаємодії між освітніми установами та роботодавцями, що забезпечує кращу відповідність навчальних програм сучасним вимогам ринку праці. Здобувачі вищої освіти, які вже мають практичний досвід, стають більш конкурентоспроможними на ринку праці, що значно полегшує їхній вступ до професійного середовища [2].

Основні результати. Дуальна освіта у підготовці психологів ставить перед собою кілька важливих завдань, які спрямовані на підвищення якості навчання та відповідність сучасним вимогам ринку праці. Одним із ключових завдань є усунення розриву між тим, як готують фахівців у закладах вищої освіти, і тим, що реально потребують роботодавці. Система дуальної освіти дає змогу адаптувати навчальні програми до актуальних вимог, що допомагає формувати фахівців, які готові до викликів сучасної професійної діяльності. Ще одним важливим аспектом є розробка навчальних програм, які відповідають різним потребам суспільства і ринку праці. У контексті психології це означає, що навчальні курси готують фахівців для роботи у різних сферах, а здобувачам освіти дають змогу отримати різнобічні знання, вміння і навички, необхідні для їхньої майбутньої кар'єри. Дуальна освіта також передбачає вдосконалення змісту і структури навчальних планів. Це означає, що навчальні програми стають більш гнучкими, зокрема сучасні методики, практичні заняття та реальний досвід роботи. Такий підхід дозволяє здобувачам не лише отримувати теоретичні знання, а й розвивати професійні навички, що є необхідними для високої кваліфікації та мобільності на ринку праці. Окрім цього, важливим завданням є забезпечення сучасного науково-методичного та матеріально-технічного супроводу освітнього процесу. Це містить використання новітніх технологій і методик навчання, створення практичних умов, максимально наближених до реальних, що підвищує ефективність професійної підготовки. Завдяки реалізації цих завдань дуальна освіта допомагає майбутнім психологам не лише адаптуватися до сучасних професійних викликів, а й стати компетентними, гнучкими та готовими до змін фахівцями.

Організація дуальної освіти для майбутніх психологів у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця є важливим кроком у підвищенні якості підготовки фахівців. Для цього необхідно запровадити низку інноваційних заходів, які дають змогу поєднати теоретичне навчання з практичним досвідом. Перш за все, важливо створювати партнерські відносини з різними установами, де психологи

можуть отримати практичний досвід. Це – психологічні центри, медичні установи, загальноосвітні заклади, бізнес-компанії з відділами управління персоналом тощо. Співпраця з такими організаціями дозволить здобувачам вищої освіти зануритися в реальне професійне середовище та набути необхідних навичок.

Крім того, інтеграція практичних кейсів у навчальні курси значно посилює зв'язок між психологічною теорією і практикою. Викладачі використовують реальні випадки з роботи партнерських установ для проведення інтерактивних занять та симуляційних тренінгів. Це допомагає здобувачам психологічної освіти краще розуміти складнощі професійної діяльності та навчатися ефективно вирішувати реальні проблеми. Важливим компонентом дуальної освіти є розробка спеціалізованих курсів, як-от «Психологічне консультування у кризових ситуаціях», «Інноваційні методи психологічної допомоги», «Методологія соціально-психологічного тренінгу» та інші. Вони сприяють оволодінню сучасними методами роботи з клієнтами, зокрема використанням онлайн-платформ та віртуальної реальності для психологічного консультування та психокорекції.

Наставництво та супервізія також відіграють важливу роль у підготовці висококваліфікованих фахівців. Призначення здобувачам освіти наставників із числа психологів-практикантів та проведення регулярних супервізійних сесій дають змогу їм краще орієнтуватися у професійній сфері та отримувати цінні поради від досвідчених фахівців. Гнучкі графіки навчання дозволяють здобувачам ефективно поєднувати теоретичні заняття з практикою. Модульна система навчання та адаптовані розклади забезпечують можливість проходити практику у зручний для них час.

Оцінювання здобувачів психологічної освіти має базуватися на їхніх практичних досягненнях, які можуть містити створення портфоліо з практичних робіт та виконання комплексних проєктів у партнерських організаціях.

Сучасні технології, як-от онлайн-платформи та VR-технології, можуть бути використані для поліпшення освітнього процесу. Віртуальна реальність дозволить здобувачам відпрацьовувати свої навички у симульованих умовах, максимально наближених до реальних.

Зворотний зв'язок від роботодавців є важливим інструментом для оцінювання ефективності дуальної освіти. Регулярні відгуки допомагають виявляти сильні та слабкі сторони програми, що дозволяє своєчасно коригувати навчальні плани відповідно до потреб ринку праці.

Висновки. Впровадження дуальної освіти у процес підготовки психологів сприяє не лише підвищенню якості освіти, але й забезпечує більш глибоке інтегрування теоретичних знань і практичних навичок. Це дозволяє виховувати професійно зрілих фахівців, які готові ефективно діяти в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Ажажа М. А. Управління процесом упровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1 (20). С. 14–24.

2. Зінченко С. М., Зінченко А. Л. Дуальна освіта як запорука соціального партнерства в професійній підготовці випускників вишів: зарубіжний досвід. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 192. С. 181–185.

3. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. Т. 2., Вип. 11. С. 83–86.

ДЕСЯТНЮК Лілія, викладач закладу вищої освіти
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
Liliiia_31@nmu.ua

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Перспективи розвитку дуальної освіти в Україні виглядають обнадійливими, хоча цей процес стикається з певними викликами. Дуальна освіта – це модель навчання, яка поєднує теоретичні заняття в закладах освіти з практичним навчанням на підприємствах або в інших установах. В Україні її активно розвивають, але для досягнення повного потенціалу потрібно подолати кілька важливих бар'єрів [1].

Ось основні напрями розвитку та виклики:

1. Підвищення якості навчання та відповідність вимогам ринку праці.

Дуальна освіта дозволяє студентам отримати актуальні знання та практичні навички, що відповідають потребам роботодавців. В Україні зростає попит на кваліфікованих фахівців у технічних, інженерних та ІТ-сферах, тому інтеграція практики в освітній процес є важливою для забезпечення конкурентоспроможності випускників.

2. Підтримка з боку держави та приватного сектору.

У квітні 2023 року в Україні було затверджене «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти», що створює юридичні підстави для розвитку цієї моделі [2].

Однак для її повноцінного впровадження потрібні додаткові кроки з боку уряду, зокрема:

- фінансування: стимулювання підприємств до співпраці зі закладами освіти через податкові пільги чи інші механізми;

- інфраструктура та навчальні програми: адаптація навчальних планів до реальних потреб галузей.

Важливо, щоб державні органи активно підтримували інвестиції в освіту та забезпечували умови для розвитку цієї моделі.

3. Розвиток партнерства між установами освіти та підприємствами.

Дуальна освіта вимагає тісної співпраці між закладами освіти та підприємствами, що, в свою чергу, потребує зміни підходів до освітнього процесу. Підприємства мають брати активну участь у створенні програм навчання та залучати студентів до реальних виробничих процесів.

4. Підготовка педагогічного складу та наставників.

Дуальна система навчання вимагає кваліфікованих наставників, які здатні поєднувати теоретичне навчання з практичними завданнями. Це означає, що викладачі та наставники на підприємствах мають мати відповідний рівень підготовки не тільки в академічних знаннях, а й у методиках практичного навчання.

5. Регіональні відмінності та доступність.

На сьогодні дуальна освіта розвивається переважно у великих містах і обласних центрах, де є більша кількість підприємств, готових співпрацювати зі закладами освіти. Однак для поширення цієї моделі в інших регіонах потрібно розвивати інфраструктуру та стимулювати підприємства в менш розвинених областях до участі в дуальній освіті.

6. Міжнародний досвід та адаптація.

В Україні можна запозичити кращі практики з країн, де дуальна освіта успішно впроваджена, наприклад, Німеччини, Австрії чи Швейцарії. Важливо адаптувати цей досвід до специфіки українського ринку праці та освітньої системи.

7. Залучення молоді до професійно-технічної освіти.

Дуальна освіта може стати ефективним інструментом для популяризації професійно-технічної освіти з-поміж молоді. Вона дає можливість студентам поєднувати теорію з практикою, що збільшує мотивацію до навчання і поліпшує шанси на успішне працевлаштування після випуску.

Ось кілька конкретних прикладів закладів вищої та фахової передвищої освіти в Україні, які вже активно впроваджують дуальну форму навчання або беруть участь у пілотних проектах, зокрема в партнерстві з підприємствами та організаціями:

1. Київський політехнічний інститут (КПІ).

Спеціальності: інженерія, інформаційні технології, механіка, телекомунікації. КПІ активно співпрацює з великими компаніями, як-от «IBM», «Microsoft», а також з підприємствами в галузях машинобудування та енергетики. Студенти можуть стажуватися на підприємствах, працювати над реальними проектами та здобувати практичні навички, що відповідають вимогам сучасного ринку праці [3].

2. Національний університет «Львівська політехніка».

Спеціальності: електроніка, інформаційні технології, машинобудування, будівництво. Львівська політехніка співпрацює з низкою місцевих підприємств, як-от «Львівський автомобільний завод» та Технічний центр «ІнтерТех». Студенти вивчають теоретичні дисципліни в університеті, а потім мають змогу застосувати їх на практиці на реальних виробничих об'єктах.

3. Державний університет телекомунікацій.

Спеціальності: телекомунікації, інформаційні технології. Університет працює з провідними операторами телекомунікацій, як-от «Київстар», «Vodafone Україна», «Лайфселл». Студенти здобувають практичні навички в реальних умовах і можуть працювати над інноваційними проєктами в сфері зв'язку.

4. Професійно-технічні коледжі.

«Харківський професійний ліцей зв'язку» – один з прикладів, де дуальну освіту активно використовують для підготовки фахівців у сфері телекомунікацій та інформаційних технологій.

Пілотні проєкти в рамках програми «ERASMUS+». В Україні в рамках програми «ERASMUS+» реалізують проєкти, які підтримують співпрацю між університетами та підприємствами, а також між університетами різних країн ЄС. Це дає змогу українським студентам отримувати міжнародний досвід у рамках дуальної освіти проходити стажування на підприємствах країн Європи.

Дуальна форма навчання в Україні має значний потенціал для розвитку, зокрема в технічних, інженерних та ІТ-сферах, де практика на підприємствах допомагає студентам отримувати не лише теоретичні знання, але й важливі навички для реального ринку праці. Успішні приклади впровадження дуальної освіти в окремих закладах освіти демонструють, що ця модель може стати важливим елементом у трансформації освітньої системи України.

Список використаних джерел

1. Дуальна форма навчання: що це і чому за нею майбутнє вищої освіти в Україні. URL : <https://gosta.media/nauka-ta-osvita/dualna-forma-osvity-shcho-tse-i-chomu-za-neiu-majbutnie-vyshchoi-osvity-v-ukraini/>

2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової перед вищої та вищої освіти : Наказ МОН від 13.04.2023 № 426. URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89459/

3. Дуальна форма освіти: як це працює в Україні. URL : <https://osvita.ua/vnz/83771/>

АНДРІЯШ Тетяна, викладачка вищої кваліфікаційної категорії професійно-орієнтованих дисциплін,
БАЮШ Оксана, завідувач навчально-виробничої практики, викладачка першої кваліфікаційної категорії професійно-орієнтованих дисциплін Фаховий коледж промислової автоматики та інформаційних технологій Одеського національного технологічного університету
boo8430@ukr.net

**ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
133 «ГАЛУЗЕВЕ МАШИНОБУДУВАННЯ» У ФКПАІТ ОНТУ**

В умовах переходу українського суспільства до інноваційної парадигми розвитку особливу увагу приділяють модернізації освіти та науки. Розвиток сучасної освіти пов'язаний із прагненнями та цінностями суспільства, тенденціями розвитку ринку праці. Характер вибору стратегії удосконалення освітнього середовища залежить від шляхів взаємодії державних установ, працедавців й закладів освіти, особливостей науково-технічного прогресу, актуальності процесів індустріалізації суспільства [8, с. 52].

Метою є дослідження перспектив упровадження дуальної форми освіти у Фаховому коледжі промислової автоматики та інформаційних технологій Одеського національного технологічного університету (далі ФКПАІТ ОНТУ) у воєнний час на прикладі практичного навчання здобувачів спеціальності 133 «Галузеве машинобудування».

Повномасштабне вторгнення і воєнний стан в Україні спричинили потребу кардинальних змін в усіх, без винятку, сферах суспільного життя, зокрема й у системі вищої та фахової передвищої освіти, а саме, у Фаховому коледжі промислової автоматики та інформаційних технологій Одеського національного технологічного університету. Здобувачі освіти спеціальності 133 «Галузеве машинобудування», як ніколи, стали необхідними на сучасних підприємствах м. Одеси і, як показало, наше дослідження, то перебування практикантів лише у період проходження технологічної і переддипломної практики стало недостатнім, щоб задовольнити потреби виробництва у цій галузі.

Отже, враховуючи проблеми сьогодення, зокрема умови воєнного часу, постало питання переходу на інноваційні форми навчання. Пошук творчих навчальних підходів у реалізації освітніх програм підштовхує український освітній простір до застосування дуальної освіти, яка дає змогу подолати економічну кризу і сприяти відбудові нашої країни.

За останні роки в Україні створено нормативно-правову базу дуальної освіти. Так, відповідно до ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про освіту» [1], ч. 1 ст. 49 ЗУ «Про

вищу освіту» [2], ст. 47 ЗУ «Про фахову передвищу освіту» [3], дуальну освіту віднесено до однієї з форм освіти в Україні. Згідно з ч. 1 ст. 49 ЗУ «Про вищу освіту», особа має право здобувати вищу освіту в різних формах або поєднувати їх. Визначення дуальної форми здобуття вищої освіти наведено у ч. 6 ст. 49 ЗУ «Про вищу освіту»: це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 до 60 % від загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору. Подібне визначення наведено і у п. 2 Положення [4]. Наказом МОН України від 13.04.2023 № 426 [4] дуальна форма освіти була поширена на систему фахової передвищої та вищої освіти. Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти [5] затверджені у кожному конкретному закладі вищої освіти. І звісно, одним із перших кроків упровадження дуальної освіти стала розробка і затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої освіти, яке введено в дію наказом ФКПАІТ ОНТУ від 05.09.2023 № 58-01 «Про введення в дію положень фахового коледжу» [6].

Галузеве машинобудування для розбудови України – це важлива складова розвитку економіки країни, яка має на меті створення та вдосконалення машин і технологій для підтримки та розширення різних секторів економіки.

В умовах швидко змінюваного світу та потреби у відновленні і модернізації інфраструктури України, галузеве машинобудування стає важливим чинником для подолання економічних викликів, розвитку виробництва та інвестиційного потенціалу.

Отже, відповідно до вищевикладеного, у ФКПАІТ ОНТУ стало необхідним упровадити дуальну форму навчання саме для спеціальності 133, передбачаючи такі етапи:

1 етап – розробка та введення в дію Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої освіти у ФКПАІТ ОНТУ;

2 етап – проведення моніторингу серед підприємств м. Одеси для дуальної освіти відповідно до стандартів та освітньої програми;

3 етап – підготовка форм договорів між коледжем, здобувачем фахової передвищої освіти та роботодавцем, що передбачає механізми здобуття освіти за дуальною формою;

4 етап – у процесі розробки навчальний план відповідно до професійного стандарту та потреб роботодавців м. Одеси;

5 етап – узгодження з роботодавцем змісту теоретичної та практичної частини підготовки, підбір компетентностей, передбачених освітньою програмою в межах освітніх компонентів, і загальних компетентностей, зазначених в конкретному професійному стандарті.

Серед мотиваційних інструментів, які можуть бути реалізовані в межах дуальної освіти для здобувачів є:

- виплата заробітної плати здобувачам за фактично відпрацьований час;
- призначення роботодавцями мотивувальних винагород кращим здобувачам освіти;
- сплата роботодавцем вартості навчання здобувача освіти (за умови здобуття ним освіти за кошти фізичних осіб) в закладі освіти;
- участь роботодавців і їхніх представників у роботі екзаменаційних комісій, захисті курсових робіт, кваліфікаційних робіт.

Отже, перевагами для закладів освіти, які застосовують аспекти дуальної форми навчання, можуть бути:

- використання матеріально-технічної бази підприємств для навчання здобувачів освіти на сучасному виробничому обладнанні з урахуванням інноваційних змін у машинобудівних технологіях;
- здійснення цільової підготовки кадрів для підприємств;
- можливості підвищення кваліфікації та стажування викладачів;
- сприяння швидкому професійному зростанню здобувачів освіти;
- забезпечення тісного взаємозв'язку й взаємовпливу різних систем, що призводить до якісних змін в освіті;
- організація й забезпечення участі фахівців-практиків у проведенні занять, участь в екзаменаційних комісіях, керівництві курсовими (дипломними) проектами з метою забезпечення підготовки фахівців, адаптованих до сучасного виробничого процесу;
- сприяння підвищенню мотивації та якості знань майбутніх фахівців, забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці у сфері галузевого машинобудування.

Дуальна форма здобуття освіти має дійсно низку переваг: дає змогу подолати суперечності між емпіричними знаннями, набутими під час навчання, та майбутньою професійною діяльністю; сприяє підвищенню мотивації та якості знань майбутніх фахівців, забезпечує конкурентоспроможність випускників на ринку праці і т. інше. Але водночас, практика реалізації дуальної форми засвідчує наявність певної невизначеності правового статусу наставників студентів, який охоплює значну часовитрату педагогічного працівника, психологічну й емоційну виснаженість поза межами основного робочого навантаження, особливо в сучасних умовах, тож потребує компенсації, що варто передбачити державним фінансуванням, що, до речі, є прогнозованими ризиками реалізації Концепції розвитку педагогічної освіти, затвердженої наказом МОН України від 16.07.2018 № 776 [7].

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (зі зм. та доп.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.11.2024).
2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 02.11.2024).
3. Про фахову передвищу освіту : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
4. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : Наказ МОН від 13.04.2023 № 426. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text> (дата звернення: 02.11.2024).
5. Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в Одеському національному технологічному університеті. Прийнято Вченою радою ОНТУ від 09.04.2024 протокол № 13. Введено в дію наказом ректора ОНТУ від 12.04.2024 № 109-01 «Про введення в дію рішення Вченої ради ОНТУ від 09.04.2024 протокол № 13». URL : <https://ontu.edu.ua/download/pubinfo/Regulations-dual-form-higher-education-ONUT.pdf> (дата звернення: 02.11.2024).
6. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої освіти у Фаховому коледжі промислової автоматики ОНТУ, Прийнято педагогічною радою ФКПАІТ ОНТУ від 05.09.2023 протокол № 1. Введено в дію наказом директора від 05.09.2023 № 58-01 «Про введення в дію положень фахового коледжу». URL : <https://promavt.od.ua/storage/uploads/9IcrVrPWArM0T1QNbosbMG4FgbbHdUFjkAy7Z3Le.pdf> (дата звернення: 11.11.2024).
7. Зенченко Т., Непомняща Г. Практична реалізація дуальної освіти в педагогічних вишах: гнучкість і результативність. *Дуальна форма здобуття освіти: підсумки запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2023. С. 13–16 (дата звернення: 11.11.2024).
8. Кулалаєва Н. В. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка* : зб. наук. пр. Київ : Вид-во ІІТО НАПН України, 2018. Вип. 15. С. 51–59.
9. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reformaprofesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita>

ГЛУЩЕНКО Олена, канд. техн. наук, доцент,
ХМЕЛЮК Альона, канд. екон. наук, доцент,
КОСУХІНА Олена, канд. техн. наук, доцент
Дніпровський державний технічний університет
dstukhmelyuk@gmail.com

ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ДДТУ

В Україні дуальну освіту впроваджують через пілотні проекти та співпрацю між закладами освіти та підприємствами. Міністерство освіти і науки України активно підтримує розвиток дуальної форми навчання, підкреслюючи її важливість для економіки країни.

Попри очевидні переваги, впровадження дуальної освіти стикається з певними викликами, як-от потреба адаптації навчальних програм, підготовка викладачів та забезпечення належної координації між закладом освіти та бізнесом. Проте, з огляду на позитивний досвід інших країн та підтримку з боку держави, дуальна освіта має значний потенціал для розвитку в Україні.

Дуальна форма освіти в Дніпровському державному технічному університеті (ДДТУ) забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною підготовкою через співпрацю з підприємствами. Основою цього процесу є нормативна база університету, зокрема Положення про дуальну форму здобуття освіти [1].

Головними цілями дуальної освіти є підвищення конкурентоспроможності випускників, скорочення періоду їх адаптації на ринку праці, а також у формуванні здобувачів практичних компетентностей, що забезпечують потреби роботодавців [2].

Слід відзначити, що дуальне навчання організовано в такий спосіб, щоб практичне навчання становило не менше 30 % від загального обсягу навчальної програми. Оцінювання результатів навчання – створення спільного університету і підприємства.

Прикладом упровадження дуальної освіти в університеті є Договір та програма для здобувача Маліка Олександра, який навчається за спеціальністю 071 Облік і оподаткування ОПП Облік і оподаткування. На практиці дуальну освіту реалізують через тристоронні договори між університетом, підприємством і здобувачем освіти. Зокрема, в договорі здобувача Олександра Маліка передбачено:

- забезпечення робочого місця та доступу до ресурсів підприємства;
- призначення наставника дуального навчання від підприємства;
- виконання індивідуального навчального плану, який охоплює ключові дисципліни, як-от економічний аналіз, фінанси підприємств та управлінський облік (рис. 1).

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор підприємства
Юлія ОСТАШЕВА
«   »   2024 рік

До даток 1.
ЗАТВЕРДЖУЮ:
Ректор ДДТУ
Віталій ГУЛЯЄВ
«   »   2024 рік

**ПРОГРАМА
ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ**

здобувача Маліка Олександра Сергійовича
(прізвище, ім'я та по-батькові здобувача вищої освіти)

який навчається за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування

3 курсу спеціальності 071 Облік і оподаткування
на 5 семестр 2024 - 2025 н.р.

№ з/п	Дисципліна	Які теми (питання) вивчатиме здобувач освіти (години)	Компетентності, які будуть сформовані в результаті вивчення програми	Програмні результати навчання, які буде в змозі продемонструвати здобувач вищої освіти після завершення навчання за даною дисципліною
1	Фінансовий облік II	Облік поточних зобов'язань Облік розрахунків з оплати праці Облік розрахунків з бюджетом Облік довгострокових зобов'язань Облік доходів, витрат і фінансових результатів діяльності Фінансова звітність	СК 02. Використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування. СК 03. Здатність до відображення інформації про господарські операції суб'єктів господарювання в фінансовому та управлінському обліку, їх систематизації, узагальненні у звітності та інтерпретації для задоволення інформаційних потреб осіб, що приймають рішення. СК 08. Ідентифікувати та оцінювати ризики недосягнення управлінських цілей суб'єкта господарювання, неотримання ним законодавства та регулювання діяльності, недостовірності звітності, збереження й використання його ресурсів.	ПР 02. Розуміти місце і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств. ПР 03. Визначити сутність об'єктів обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та розуміти їх роль і місце в господарській діяльності. ПР 05. Володіти методичним інструментарієм обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування господарської діяльності підприємств. ПР 06. Розуміти особливості практики здійснення обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування діяльності підприємств різних форм власності, організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності.

Рис. 1. Фрагмент програми дуальної форми здобуття освіти

Отже, Олександр Малік, студент третього курсу спеціальності «Облік і оподаткування» ДДТУ, працює бухгалтером на підприємстві ТОВ «ТВК Єкатеринославська дверна артіль». Завдяки дуальній формі навчання він отримує здобуття теоретичних знань з практичною діяльністю за фахом.

ТОВ «ТВК Єкатеринославська дверна артіль» – це сучасне підприємство, що спеціалізується на виробництві дверей високої якості, використовуючи інноваційні технології. Підприємство активно підтримує розвиток дуальної освіти, забезпечуючи студентів:

- робочим місцем, яке відповідає вимогам професії;
- наставництвом досвідчених фахівців;
- доступом до виробничих і фінансових даних для виконання навчальних завдань, як-от складання фінансової звітності чи проведення аналізу фінансової діяльності.

Отже, здобувач Олександр не лише отримує практичний досвід, але й заробітну плату, що мотивує до професійного зростання. Завдяки співпраці з підприємством він має змогу отримати кваліфікаційну роботу на основі реальних даних.

Вважаємо, що співпраця між університетом і підприємствами, як у випадку Олександра Маліка, є прикладом успішної реалізації дуальної освіти.

Це висока якість підготовки фахівців, адаптованих до сучасного ринку праці, та стимулює підприємство до залучення молодих, перспективних кадрів.

Дуальна освіта, інтегруючи теорію і практику, формує висококваліфікованих фахівців, яких потребують роботодавців. Приклад Олександра Маліка демонструє, як поєднання навчання та роботи сприяє професійному зростанню та розвитку ключових компетентностей [3].

Отже, впровадження дуальної форми освіти має низку переваг:

- можливість адаптації освітніх програм до вимог ринку праці;
- студенти підтримують реальний професійний досвід;
- зростання рівня зайнятості з-поміж випускників;
- скорочення витрат підприємств на адаптацію нових кадрів.

Досвід упровадження дуальної форми освіти в ДДТУ демонструє її ефективність як для студентів, так і для підприємств-партнерів. Це сприяє розвитку співпраці між освітнім і виробничим секторами, підвищуючи якість професійної підготовки кадрів. Студенти мають можливість відмовитися від теоретичних знань на практиці, що сприяє глибшому розумінню фаху. Крім того, випускники, які пройшли дуальне навчання, мають вищі можливості на працевлаштування, оскільки вже знайомі з робочими процесами та вимогами роботодавців.

Дуальна освіта дозволяє швидко реагувати на зміни в економіці та потребах, забезпечуючи підготовку фахівців, залучених у конкретних галузях [4].

Отже, дуальна освіта є перспективним напрямом розвитку освітньої системи України, що сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців та задоволенню потреб сучасного ринку праці.

Список використаних джерел

1. Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти у Дніпровському державному технічному університеті. 2022. URL : https://www.dstu.dp.ua/uni/downloads/polog_z_dual.pdf

2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 № 426. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text>

3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальну форму здобуття освіти : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

4. Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти. URL : https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/DualEdu_Metodychni-rekomendatsii.pdf.

КОНОНЕНКО Наталія, викладач
ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж ПДАУ»;
КОНОНЕНКО Володимир, канд. іст. наук, доцент
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
teacher.sg.04@agrokoledg.poltava.ua

ПРОГРАМИ З ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ У НІМЕЧЧИНІ

Теорія – в університеті, практика – в компанії. Дуальний курс навчання є ідеальним першим кроком у кар'єрі для багатьох громадян Німеччини. Програма дуального навчання існує тут з 1972 року і набуває все більшої популярності з-поміж молоді. Не дивно, адже цей курс навчання пропонує чудовий старт у професійний світ. Як і під час навчання в компанії, здобувач освіти отримує переваги від дуальної системи навчання: поєднання теорії та практики. І компанія, і університет мають надати найважливішу інформацію та знання, підготувати до отримання диплома. Рамковий навчальний план регулює часову та фактичну структуру дуального курсу навчання, згідно з яким здобувачі освіти можуть відвідувати університет і водночас отримати практичний досвід роботи в компанії. Це особливо корисно і практично, якщо після закінчення школи людина не може вирішити, хоче вона навчатися у вищі чи отримувати практичний досвід і знання на виробництві. За дуальним курсом навчання можна водночас навчатися і працювати. Існують різні моделі дуального навчання в Німеччині, деякі з яких навіть дають змогу не тільки отримати університетський диплом, але й здобути професійну кваліфікацію до нього. Ця спеціальна модель навчання поєднує найкращі аспекти: з одного боку, – отримати широкі базові знання в університеті, з іншого боку, – заробітну плату на навчання та знайомство з професійним світом у компанії – зі своїм, так званим, практичним партнером.

Зауважимо, що дуальне навчання відрізняється від дуальної програми навчання. Метою дуального курсу навчання є тісний зв'язок практики та теорії – подібно до дуального навчання – і у такий спосіб здобувачі освіти мають можливість отримати цінний практичний досвід у професійному світі під час навчання в університеті. Це означає, що те, що здобувачі освіти дізналися теоретично, можна застосувати та впровадити безпосередньо на виробництві чи в компанії.

Відмінність дуальної програми навчання від класичного дуального навчання полягає в тому, що слухачі відвідують теоретичні уроки не в ПТУ чи технікумі, а в університеті чи академії. Там вони потім прагнуть отримати університетський диплом. Це означає, що врешті-решт здобувачі освіти матимуть ступінь бакалавра, але необов'язково ступінь у визнаній професії навчання. Однак існують також моделі, в яких можливо і те, і інше, і здобувачі

освіти можуть отримати як ступінь бакалавра, так і закінчену професійну підготовку наприкінці дуальної програми навчання.

На відміну від дуального професійного навчання, не весь навчальний зміст дуального курсу навчання регулює закон однаково. Винятком є інтегрований дуальний курс навчання. Це означає, що, на відміну від професійно-технічної школи, у Німеччині немає національно стандартизованої рамкової навчальної програми для теоретичної частини.

Зараз у Німеччині існує понад 1500 програм дуального навчання. Однак це також означає, що багато курсів майже ідентичні з погляду навчальної програми, але мають різні назви. Деякі інші можуть мати таку саму назву дослідження, але значно відрізнятися за змістом. Це також означає, що вимоги до вступу у Німеччині можуть відрізнятися залежно від університету. Тож якщо вступники зацікавлені в дуальному курсі навчання, то варто дізнатися про відповідний курс навчання безпосередньо в університеті, зокрема про те, як структурований дуальний курс навчання, зміст навчання та чіткі вимоги до вступу.

У Німеччині існує чотири типи дуального навчання, кожен з них має свої переваги: навчально-інтегрований дуальний курс навчання; практично-інтегрована дуальна програма навчання; кар'єрна інтегрована програма дуального навчання; заочна дуальна програма навчання.

Перші два варіанти особливо підходять для випускників шкіл, які мають невеликий або зовсім не мають практичного досвіду. Дві останні моделі дуального навчання, однак, більш цікаві для людей з професійним досвідом, які охочі продовжити свою освіту.

З чотирьох типів дуального навчання майбутні студенти найчастіше віддають перевагу навчально-інтегрованій дуальній програмі навчання, яка також є найвідомішою моделлю. За цією програмою, крім навчання, здобувач освіти також проходить навчання в компанії-партнері університету. Особливістю, а також найбільшою перевагою, тут є те, що здобувач освіти отримує подвійний диплом, як академічний ступінь університету, так і професійну кваліфікацію. Оскільки з цією моделлю, окрім роботи на підприємстві та відвідування лекцій в університеті, здобувач освіти має відвідувати професійно-технічне училище, навантаження відповідно велике. Розробляючи дуальний курс навчання, який інтегрує навчання, університети та компанії-партнери досягли тісної домовленості: уроки в професійно-технічному училищі, зазвичай, проходять у блочній формі або за тижневою моделлю.

Інтегрований у підготовку дуальний курс навчання особливо підходить для випускників шкіл без великого практичного досвіду, які хочуть отримати два дипломи і дуже витривалі. На додаток до часу в університеті – за блочною або тижневою моделлю – здобувач освіти, навчаючись за інтегрованою з практикою програмою дуального навчання, отримує практичний досвід у

компанії, але без проходження додаткового навчання. Як правило, він обирає компанію, де може проходити практику. Також можливе кількामісячне стажування в різних компаніях. Перевага цієї моделі дуального навчання полягає в тому, що здобувач освіти не працює виключно з одним партнером по практиці. Він може проходити майбутні стажування в різних компаніях – це дає досвід у різних сферах, а також створює мережу контактів під час навчання.

Практична інтегрована дуальна програма навчання передбачає таке: здобувач освіти не відвідує додаткову професійну школу на додаток до лекцій та семінарів в університеті, і тому, на відміну від моделі інтегрованого навчання, має трохи більше вільного часу. Крім того, у студента є більше вибору під час пошуку відповідної компанії для стажування, оскільки це не обов'язково має бути компанія-партнер університету. Практично-інтегрований дуальний курс навчання особливо підходить для випускників шкіл, які ще не мають великого досвіду роботи та які цінують великий вибір практичних партнерів.

Кар'єрний інтегрований дуальний курс навчання підходить для людей, які вже працюють, але тепер вирішили продовжити свою освіту за дуальним курсом навчання. За погодженням з компанією, здобувач освіти скорочує свій робочий час, щоб відвідувати університет у вихідні дні. Тому підтримка роботодавця є необхідною умовою для цієї моделі дуального навчання. Інтегрований у роботу курс дуального навчання – це саме те, що підходить людям, якщо вони охочі продовжити свою освіту, але робота на повний робочий день і навчання для них занадто важкі. Оскільки здобувач освіти скорочує свій робочий час для цієї моделі навчання, він, звичайно, також отримуватиме меншу зарплату протягом цього періоду.

Заочна програма дуального навчання – навчання на неповний робочий день (також відома як комбінована програма навчання) працює подібно до програми дуального навчання, інтегрованої з роботою, з тією різницею, що здобувач освіти не скорочує робочих годин. Це означає, що він має звичайний робочий тиждень на своїй роботі, а також завершує вечірне або дистанційне навчання. Здобувач освіти має враховувати дуже високий рівень стресу, адже буде дуже мало вільного часу під час цієї дуальної програми навчання. Та тут є і перевага: людині не потрібно нічого змінювати у своїй професійній ситуації, і вона продовжує отримувати повну зарплату. Але роботодавець також бере участь у цій моделі навчання, надаючи здобувачеві освіти відгули на роботі, наприклад, для іспитів.

Під час дуального навчання здобувачі освіти стикаються з багатьма новими викликами, які зміцнюють особистість і створюють добре підґрунтя для професійної кар'єри.

ОСАДЧА Л. К., в. о. директора, Заслужений працівник освіти України,
ТКАЧУК Л. Л., завідувач відділення, викладач-методист
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ У ВСП «РІВНЕНСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»

У сучасному світі, де динамічний розвиток технологій і зміни в усіх сферах суспільного життя потребують від фахівців широкого спектра компетенцій, питання якісної та орієнтованої на практику освіти стає особливо актуальним. Сьогодні роботодавці все частіше говорять про кваліфікаційний розрив між навичками, які потрібні на робочому місці, і тими, які випускник отримав після завершення навчання у закладі освіти.

Одним із перспективних підходів до формування професійних навичок та забезпечення високої конкурентоспроможності випускників є впровадження міжнародного досвіду дуальної освіти в системі вищої, фахової передвищої та професійної освіти України.

За допомогою вивчення міжнародного досвіду функціонування моделей дуальної освіти можна визначити найбільш перспективні шляхи інтеграції вітчизняної системи освіти, ринку праці та виробництва. Упровадження дуальної форми здобуття освіти сприяє імплементації міжнародних стандартів і практик та обміну кращими методиками і підходами до підготовки кваліфікованих кадрів. Такий обмін знань та досвіду забезпечує вдосконалення педагогічних практик і відповідає сучасним соціально-економічним вимогам. Міжнародна співпраця також розвиває міжкультурне розуміння та формує готовність фахівців працювати в різноманітних та міжнародних командних середовищах.

Дуальна форма здобуття фахової передвищої та вищої освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання в закладах освіти та в інших суб'єктах освітньої діяльності (далі – заклади освіти) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях (далі – роботодавці) для оволодіння програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації [1]. У вітчизняній освіті дуальна форма є одним зі способів навчання денної форми здобуття освіти.

Уперше форму дуального навчання запровадили минулого століття в Німеччині. За інформацією німецького офісу міжнародного співробітництва в галузі професійної освіти та навчання GOVET, щороку майже половина всіх німецьких випускників (500 000 осіб) здобувають професійну освіту за

дуальною системою. Понад 400 000 німецьких підприємств навчають фахівців, а близько двох третин беруть на роботу своїх вихованців [2].

Наразі дуальна професійна освіта в Німеччині забезпечує учням навчання з-поміж приблизно 330 професій у сфері промисловості, торгівлі, комунальних послуг, сільського господарства, домогосподарства, фрілансу тощо.

З 2013 року, завдяки впровадженню проєкту Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта, в Україні розпочалася популяризація німецького досвіду підготовки затребуваних на ринку праці випускників закладів освіти. Завдяки злагодженій роботі багатьох партнерів проєкту в 2017 році дуальну форму здобуття освіти запровадили унаслідок змін у Законі України «Про освіту», а у 2018 році ухвалено Концепцію підготовки фахівців за цією формою. Наступного року Міністерством освіти і науки України розпочато національний експеримент з адаптації німецького досвіду до національного контексту.

Наразі Стратегія розвитку професійної освіти Німеччини до 2025 року наголошує на важливості формування політики підготовки кадрів для сучасного ринку праці, модернізації змісту освіти з огляду на цифровізацію та автоматизацію виробництва, підвищення ефективності організаційно-методичного забезпечення дуального навчання, максимальної інтеграції здобувача освіти в робочі процеси, ліквідацію асиметрії участі великого і малого бізнесу в навчанні молоді як партнерів закладів освіти, що також є актуальним для реалізації дуальної форми навчання і в Україні.

Окрему увагу Федеральний інститут професійної освіти Німеччини приділяє критеріям якості освітніх програм, виокремлюючи чотири типи:

1. Організаційна узгодженість: організація ефективної співпраці між місцями навчання; призначення відповідальних осіб у закладі освіти (далі – ЗО) і на підприємстві та забезпечення регулярного обміну інформацією між ними; відповідність кадрового та матеріального забезпечення в усіх місцях навчання, а також профілю підприємства – спеціальності; забезпечення фахового супроводу здобувачів у ЗО та на підприємстві.

2. Узгодженість теоретичної та практичної компоненти навчання: узгоджені ЗО та компаніями дуальні освітні програми та навчальні плани із чітко визначеними й змістовопов'язаними періодами теоретичної та практичної підготовки; кредити ЄКТС нараховують за теоретичні та практичні компоненти.

3. Договірна основа співпраці: права та обов'язки ЗО та роботодавця-партнера закріплено в договорі про співпрацю; права та обов'язки роботодавця-партнера та здобувача також закріплено в договорі, тип якого залежить від моделі навчання (договір про навчання, трудова угода); можуть укладати тристоронні договори між ЗО, компанією та здобувачем.

4. Забезпечення якості: акредитація дуальних освітніх програм; отримання регулярного зворотного зв'язку від здобувачів; компанії проводять оцінку знань та компетентностей здобувачів, а також якості роботи наставників та кураторів. Відповідальність за якість дуальних освітніх програм та досягнення результатів навчання покладається саме на заклад освіти [3].

З метою реалізації засад державної політики щодо підвищення якості професійної підготовки фахівців на основі дуальної форми здобуття освіти, розширення міжнародної співпраці адміністрація, педагогічні працівники та здобувачі освіти ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП», починаючи з 2020 року взяли участь у німецько-українському проєкті «Партнерство у сфері професійної освіти між Ремісничою палатою Дрездена і закладами професійної освіти у Західній Україні». 2 лютого 2022 року було підписано Угоду про партнерство між коледжем та Ремісничою палатою Дрездена.

У процесі співпраці було домовлено про поліпшення матеріально-технічної бази навчальних кабінетів, санітарно-технічної майстерні для підготовки фахівців за спеціальністю «Будівництво та цивільна інженерія», кваліфікованих робітників за професією «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування», а саме: встановлення макетів систем водопостачання, водовідведення та опалення, закупівля інструментів для монтажу трубопроводів, а також профорієнтаційних матеріалів.

За період функціонування проєкту відбулося п'ять поїздок педагогічних працівників, студентів та учнів у м. Дрезден, де учасники мали змогу ознайомитися з дуальною освітою Німеччини, підприємствами-виробниками санітарно-технічної продукції, а також пройшли підвищення кваліфікації з отриманням відповідних сертифікатів. Зокрема, прослухано лекції про принципи дуального навчання в Німеччині, відвідано навчальні майстерні Дрезденської ремісничої палати, виставки теплових насосів, міжнародні виставки для фахівців у сфері опалення, санітарії та кондиціонування повітря, побували на другій за величиною у Німеччині очисній каналізаційній станції, водоканалі міста Дрезден. Відбулися екскурсії у відділ санітарно-технічних систем, опалення та кондиціонування з демонстрацією технологій монтажу фірми REMS, на інноваційну електростанцію Дрездена, на фірму опалювального обладнання VAILLANT.

У процесі дії проєкту періодично відбувалися онлайн-зустрічі з німецькими партнерами, проводили навчальні семінари для викладачів, майстрів виробничого навчання та роботодавців, які беруть на виробничу практику та працевлаштовують студентів і учнів коледжу.

З метою активізації профорієнтаційної роботи були передані комп'ютерна та мультимедійна техніка (ноутбуки, проектор, інтерактивна панель), комплекти одягу з логотипом коледжу. Крім того, з викладачами був

проведений онлайн-курс: Ефективне використання соціальних мереж Instagram та TikTok для якісної організації професійної орієнтації в закладах освіти.

Партнерський проєкт фінансує Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку через організацію Sequa (Німеччина).

Як результат успішних перемовин 18 вересня 2024 року відбулося підписання Договору на постачання обладнання між Ремісничою палатою Дрездена в особі генерального директора, доктора Андреаса БРЖЕЗІНСЬКИ, ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» в особі в. о. директора Лариси ОСАДЧОЇ та ТЗОВ «ТІВА УКРАЇНА» в особі директора Тараса ІВАНУХА.

Враховуючи досвід міжнародних партнерів, вітчизняну законодавчу базу та внутрішні нормативні документи, у 2023-2024 навчальному році в коледжі реалізовано дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти. На підставі договорів про співпрацю відбулося підписання 29 тристоронніх договорів про дуальну форму навчання між здобувачем освіти, суб'єктом господарювання й коледжем.

Упровадження міжнародного досвіду дуальної освіти є актуальним кроком для адаптації освітніх програм до вимог сучасного ринку праці. Це сприяє зменшенню розриву між теоретичними знаннями та практичним досвідом, надаючи студентам можливість набувати професійних компетентностей у реальних умовах; сприяє партнерству з підприємствами, залучає бізнес-спільноту та підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці, збільшує експорт освітніх послуг.

Крім того, цей підхід підтримує інновації, оскільки студенти працюють над реальними завданнями, сприяючи розвитку креативного мислення та новаторських ідей, скоротити період адаптації випускників до професійної діяльності, забезпечити змогу стейкхолдерам навчати своїх працівників на вищих освітніх рівнях; суб'єктам господарювання брати участь у фінансуванні підготовки фахівців у закладах фахової передвищої та вищої освіти [4].

Список використаних джерел

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/kr180660?an=10&ed=2018_09_19 (дата звернення 08.11.2024).

2. Матеріали щодо німецького професійної освіти та навчання для українців. URL : <https://www.govet.international/en/160040.php> (дата звернення: 08.11.2024).

3. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України / В. Бугайчук, О. Давліканова, І. Лилик [та ін.]. Київ : ТОВ «Вістка», 2022. 18 с.

4. Яцков М. В., Осадча Л. К., Ткачук Л. Л. Впровадження дуальної освіти у ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП». *Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика* : матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 жовт. 2023 р.). Київ, 2023.

МАНДРИКА Тетяна, магістр, викладач спецдисциплін
Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж ракетно-космічного машинобудування
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара»
tmandrikakrkm1203304@gmail.com

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ КОЛЕДЖІ

Дуальна освіта (від лат. Dualis – подвійний) – вид освіти, за якої поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації [1].

У воєнний час до кожного студента потрібно шукати індивідуальний підхід в напрямі дуальної освіти де є можливість свідомо реально проходити стажування в ІТ-компанії та опановувати освітній процес за обраним фахом у коледжі.

Зустрічі для студентів з фахівцями ІТ-галузі – інструмент управління студентським життям, сприяння досягненню цілей освітнього процесу, підвищення мотивації у навчанні.

Саме новий навчальний рік для студентів коледжу 121 спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» розпочався з мітапу «WELCOME TO STUDENTS LIFE WITH SIGMA SOFTWARE UNIVERSITY», який відбувся 5 вересня 2024 року. Фахівці Sigma Software University зібрали все найцікавіше, корисні поради, як поєднати навчання і роботу.

На вебінарі 12 вересня від GlobalLogic Education «Освіта майбутнього: ключові тренди в навчанні на наступний рік». Творча молодь мала змогу почути про освітні тренди, цифрову трансформацію, роль GenAI та вплив штучного інтелекту на навчання. Окрім того спікер заходу Євген Сакало, EMEA L&D Manager, GlobalLogic розглянув поточну ситуацію на ринку праці й основні навички майбутнього.

Sigma Software University презентувала відкриття набору на інтернатуру UI/UX Design, де кожному учаснику пропонується отримати не тільки теоретичні знання, але й безліч практики від Sigma Software University топових дизайнерів.

Кожен студент, який успішно завершить навчання, матиме шанс доєднатися до Sigma Software University крутої команди, як-от Junior UI/UX Designer або індивідуальний інтерн.

Цієї осені фахівці EPAM Campus запросили студентів на черговий Марафон ІТ-технологій, який проходив з 23 вересня до 11 жовтня 2024. Учасники відвідували численні воркшопи від практикуючих експертів та розробляли свій власний ІТ-проект з нуля до готового продукту. З-поміж учасників марафону були і студенти коледжу першого курсу, які виконали вимоги для отримання диплома завершення навчання. Тож, теперішні і майбутні джуніори скористалися змогою отримати цінний досвід від EPAM Campus.

EPAM Campus провів 8 листопада 2024 року конференцію «Junior Online Conference». Кожен учасник заходу мав змогу почути та отримати найсучаснішу інформацію ІТ-технологій від досвідчених експертів, як себе реалізувати за допомогою відкритих навчальних програм, self-paced курсів та корисних матеріалів для різних напрямів від EPAM Campus.

SoftServe Academy запросила студентів партнерських закладів освіти на безплатний курс мов програмування Go, Ruby, Kotlin Crash Course, який стартував 29 жовтня 2024 року. Учасники заходу мають змогу розв'язувати задачі на реальних прикладах, підтримку менторів, розвиток технічних та м'яких навичок, можливість додати досвід у CV.

SoftServe Academy запросила студентів на нове стажування, яке стартувало 11 листопада.

На стажуванні студент матиме змогу:

- розробляти застосунки, використовуючи React/Node.JS;
- попрацювати за методологією Agile (SCRUM);
- взаємодіяти з QC та DevOps-інженерами.

EPAM Campus пропонує сьогодні студентам Data Quality Engineering навчальну програму з цього ІТ-напряму. Кращі випускники програми отримають запрошення до Data Quality Лабораторії та продовжать свій шлях на позицію Junior Data Quality Engineer в EPAM – тобто це реальний шанс опанувати ІТ-професію та отримати першу роботу в ІТ.

Листопад місяць розпочато зі стажувань для тих студентів 121 спеціальності, хто охочий з головою зануритися в автоматизоване тестування та Frontend-розробку від SoftServe Education.

На стажуванні з Test Automation студенти розроблятимуть проекти на Java, Python або JavaScript для автоматизації тестів і перевірки якості програмного забезпечення, працюватимуть з інструментами автоматизації, а ще освоють бібліотеки, системи керування дефектами, бази даних й інші компоненти.

Після стажування з Angular кожен матиме досвід розробки вебзастосунків з використанням Angular, взаємодії у команді з QC, DevOps та DB-інженерами, а також роботи за методологією Agile.

Кожного студента на стажування чекає 3 етапи відбору: технічне тестування, перевірка англійської та фінальне інтерв'ю.

Сьогодні IT-індустрія шукає талановитих студентів через стажування.

Навчаючись у сучасному коледжі за 121 спеціальністю «Інженерія програмного забезпечення», використовуючи елементи дуальної освіти, творча молодь опановує нові навички та отримує змогу стати частиною команди IT-компанії.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0wikipedia.org (дата звернення: 12.11.2024).

СУХІН Вячеслав, канд. вет. наук, доцент,
ПРИХОДЬКО Олег, завідувач відділення
ВСП «Новомосковський фаховий коледж
Дніпровського державного аграрно-економічного університету»
ddtsv1962@gmail.com
vetdok@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ВЕТЕРИНАРНИХ ДИСЦИПЛІН ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ НОВОМОСКОВСЬКОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ДДАЕУ

Актуальність проблеми. Події останніх років, пов'язані з війною, виснажили емоційні резерви багатьох людей через загрозу безпеці й стабільності, постійний страх за своє життя та життя близьких. Така ситуація призвела до депресії велику кількість людей. Не є виключенням і педагогічні працівники. Оскільки робота педагога надзвичайно емоційна, то і часто супроводжується стресами. Ступінь глибини стресів, зазвичай, пов'язані з психологічними навантаженнями, постійною відповідальністю, великою кількістю обов'язків, дисципліною і поведінкою здобувачів освіти, напруженим графіком роботи, надмірними вимогами системи освіти, авторитарністю керівництва, складною ситуацією в суспільстві тощо. Постійні стреси у повсякденній роботі педагогів, сприяють низці негативних

наслідків у роботі, впливаючи на добробут, задоволеність роботою та відданість справі, а, отже, і на якість виконуваної ними роботи й часто до професійного вигорання [1].

Дуальна форма освіти під час вивчення ветеринарних дисциплін поєднує теоретичне навчання в закладах освіти з практичним застосуванням знань і навичок на базі ветеринарних клінік, лабораторій, аграрних господарств або інших підприємств, де працюють ветеринарні фахівці [2]. Ця форма дозволяє передавати набуті навички здобувачам, оскільки сучасний ринок праці швидко змінюється й роботодавці прагнуть отримати фахівців з очікуваними компетентностями та навичками [3].

Результати. Починаючи з жовтня 2019 року в нашому коледжі на відділенні ветеринарної медицини, за рішенням директора коледжу, починаємо застосовувати дуальну форму освіти, яка поєднує в собі побажання стейкхолдерів та здобувачів освіти до збільшення годин практичного навчання на аграрних підприємствах області. Заступник директора з практичного навчання брав безпосередню участь, особливо уважно знайомився з господарствами, ветеринарними фахівцями та специфічним матеріальним забезпеченням ветеринарних фахівців господарств. Співпраця починалася з одного господарства, далі до участі у програмі доєдналися чотири аграрних господарства та п'ять ветеринарних клінік у різних містах області. За три довоєнних роки до програми дуальної освіти було залучено 20 здобувачів освіти.

До програми дуальної освіти, в першу чергу, залучали здобувачів за бажанням, які мали дозвіл та згоду батьків.

Аналізуючи переваги дуальної освіти, можна виокремити деякі аспекти під час вивчення ветеринарної медицини.

1. Поєднання теорії та практики: Здобувачі отримують теоретичні знання в коледжі. Отримують практичний досвід роботи під керівництвом досвідчених фахівців ветеринарної медицини, а саме можливість працювати з реальними пацієнтами-тваринами, вивчають виконання різних ветеринарних процедур, діагностування, набувають навичок спілкування з власниками тварин, ознайомлюються зі сучасними технологіями і методами лікування та профілактики хвороб.

2. Розвиток професійних навичок: Здобувачі розвивають не тільки професійні, практичні, але й соціальні навички, як-от комунікація, робота в команді і управлінські здібності.

3. Адаптація до потреб ринку праці: Дуальна освіта дозволяє здобувачам краще адаптуватися до вимог сучасного ринку праці, розуміти потреби підприємств і специфіку роботи в сфері ветеринарної медицини.

4. Підвищення мотивації у здобувачів до навчання, покращення вивчення теоретичного матеріалу, зменшення пропусків занять без поважних причин.

Висновки

У подальшому необхідно враховувати таке:

- необхідність будувати ефективну комунікацію між закладом освіти та підприємствами;
- забезпечувати належні якості практичного навчання та достатню кількість місць для практичного навчання;
- дуальна форма освіти є важливим кроком до підвищення якості підготовки ветеринарних фахівців і їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В. Розвиток емоційного інтелекту педагога у воєнний та повоєнний час : матеріали ХІІ міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 19-20 жовтня 2023 р.). Хмельницький, 2023. С. 96–97.

2. Нові тенденції дуальної освіти у підготовці фахівців ветеринарної медицини / О. Л. Нечипоренко, Л. Г. Улько, Л. М. Коваленко, Ф. Г. Рошка. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої освіти України* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 жовтня 2020 р.) ; Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2020. С. 69–74.

3. Шершенюк О. М. Міжнародний досвід підготовки фахівців за дуальною формою. *Вища освіта за новими стандартами: виклики у контексті діджиталізації та інтеграції в міжнародний освітній простір* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 10 травня 2022 р.) ; Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків, 2022. С. 88–90.

ЧАПЛІНСЬКИЙ Юрій, канд. екон. наук, доцент

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ;

ЧАПЛІНСЬКА Катерина, здобувачка вищої освіти

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

Uran802007@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану ринок праці в Україні продовжує розвиватися, і вимоги до фахівців змінюються відповідно до нових викликів. Застарілі методи підготовки фахівців, що базуються лише на теоретичних знаннях, вже не можуть цілком задовольнити потреби роботодавців. У сучасних умовах роботодавці все частіше віддають перевагу фахівцям, які мають практичні

навички та досвід роботи в реальних умовах виробництва. Саме тому впровадження дуальної освіти стає пріоритетом розвитку системи освіти в Україні.

Дуальна форма здобуття фахової передвищої та вищої освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання в закладах освіти та в інших суб'єктах освітньої діяльності з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для оволодіння програмними результатами, практичними умінями і навичками та набуття певної кваліфікації. У вищій освіті дуальна форма є одним зі способів здобуття освіти здобувачами денної форми здобуття освіти [1].

Батьківщиною дуальної освіти є Німеччина. Саме там уперше запровадили принцип навчання 70/30. Він передбачає 30 % навчання в професійних школах із вивченням теорії й 70 % практики на підприємствах. Так, у Німеччині та Швейцарії в закладах професійно-технічної освіти учні можуть навчатися та працювати, водночас, уже після 9 класу. А під час роботи на підприємстві підлітки отримують заробітну плату. Такий підхід допомагає адаптувати навчальні програми до умов ринку праці, зменшити безробіття та стимулювати економічний розвиток країни [2].

Основні принципи дуальної освіти охоплюють спільну розробку навчальних програм (заклади освіти та підприємства разом визначають необхідний зміст навчальних програм, виходячи з потреб ринку праці та специфіки роботи підприємств), розподіл навчального часу (зазвичай студенти проводять 60-70 % навчального часу на підприємстві, де отримують практичний досвід, а решту – у закладі освіти, де опановують теоретичні знання), наставництво та супровід (на підприємствах студенти працюють під керівництвом досвідчених наставників, які допомагають їм набувати необхідних навичок та супроводжують їх протягом всього періоду практики).

В Україні дуальна освіта почала активно розвиватися у 2018-2019 роках з ініціативи Міністерства освіти і науки. Було реалізовано кілька пілотних проєктів, які охопили понад 40 закладів освіти та близько 100 підприємств у різних регіонах [3]. Упровадження цієї системи було підтримано міжнародними організаціями, як-от GIZ та USAID, які надали консультаційну та фінансову підтримку.

Позитивні результати пілотних проєктів свідчать про ефективність дуальної освіти. За даними Міністерства освіти і науки України, понад 80 % випускників дуальних програм отримали пропозиції на роботу від підприємств, де проходили практику. Це підкреслює важливість інтеграції теоретичних знань з практичними навичками та співпраці між закладами вищої освіти та роботодавцями.

Основними перевагами впровадження дуальної освіти є:

- працевлаштування студентів – студенти, які проходять дуальне навчання, мають значні переваги під час працевлаштування: вони не тільки

володіють теоретичними знаннями, але й мають досвід роботи, що є вагомим аргументом для роботодавців;

- підвищення якості підготовки фахівців – співпраця з підприємствами дає змогу адаптувати навчальні програми під актуальні вимоги ринку, що підвищує якість підготовки фахівців;

- скорочення адаптаційного періоду – завдяки практиці на підприємствах студенти краще адаптуються до умов роботи та швидше долучаються до професійної діяльності після завершення навчання.

Основними недоліками впровадження дуальної освіти є:

- недостатність законодавчої бази – в Україні на сьогодні відсутні чіткі нормативно-правові акти, що регулюють дуальну освіту. Це ускладнює її впровадження та розвиток, особливо у випадках, коли потрібно узгодити співпрацю між закладами вищої освіти та роботодавцями;

- фінансові обмеження – реалізація дуальної освіти потребує значних фінансових витрат як з боку закладів освіти, так і з боку підприємств. Це містить витрати на організацію практичних занять, оплату наставників, оновлення матеріально-технічної бази;

- низький рівень обізнаності та підготовки – багато закладів вищої освіти та підприємств ще не мають достатнього досвіду впровадження дуальної освіти, що стримує її розвиток.

Дуальна освіта в Україні має великий потенціал для розвитку. Вона сприяє підвищенню якості підготовки фахівців та зменшенню безробіття з-поміж молоді. Проте, для повноцінного впровадження цієї системи необхідно вирішити низку питань, зокрема розробити відповідну нормативно-правову базу, забезпечити фінансову підтримку та провести широку інформаційну кампанію.

Запровадження дуальної освіти є важливим кроком у напрямку модернізації системи освіти в Україні, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність випускників на ринку праці та забезпечить економічне зростання країни.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : Наказ МОН від 13.04.2023 № 426. URL : https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89459/

2. Вчитися та заробляти: що таке дуальна освіта та як вона працює за кордоном і в Україні. URL : <https://nus.org.ua/articles/vchytysya-ta-zaroblyaty-shho-take-dualna-osvita-ta-yak-vona-pratsyuje-za-kordonom-i-v-ukrayini/>

3. У 44 закладах стартував пілотний проєкт із впровадження дуальної освіти – він триватиме до 2023 року. URL : <https://mon.gov.ua/news/u-44-zakladakh-startuvav-pilotniy-proekt-iz-vprovadzhennya-dualnoi-osviti-vin-trivatime-do-2023-roku>

КУЗНЄЦОВА Тетяна, заступник директора з навчальної роботи
ВСП «Мигійський фаховий коледж
Миколаївського національного аграрного університету»

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДНА З УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ

Ринок праці в наші дні диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі професійної освіти. Під час прийому на роботу роботодавців цікавить не стільки формат «знань» випускників закладів освіти, скільки їх готовність до здійснення професійної діяльності. Однак установи освіти поки ще не в змозі переорієнтуватися на нові цілі підготовки фахівців. Упровадження таких освітніх заходів, як-от використання зарубіжного досвіду організації освітнього процесу, впровадження інноваційних технологій, комп'ютеризація освітніх процесів, мають підвищити кваліфікаційний рівень випускників закладів освіти.

Система дуальної освіти – це практика, коли в підготовці фахівців беруть участь одразу два заклади – освітній і підприємство. Освітній процес потрібно організувати в такий спосіб, що у коледжі здобувач освіти спочатку отримує базові теоретичні знання, а потім він практикується на підприємстві, яке заздалегідь уклало із коледжем угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. Такою є дуальна форма навчання.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному закладі освіти. Дуальність означає «двоєдність, подвійність»,

«єдине організаційне ціле». Дуальна форма професійної освіти нині розглядають як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання. Також сумлінна праця може забезпечити майбутньому фахівцю як додаткові доходи, так і стаж роботи, що є дуже важливим під час подальшого працевлаштування. В сучасних умовах ці переваги є суттєвими. Дуальна система дозволяє поєднати в освітньому процесі і теоретичну, і практичну підготовку.

ВСП «Мигійський фаховий коледж Миколаївського НАУ готує фахівців для аграрного сектору за 4-ма освітньо-професійними програмами:

- Ветеринарна медицина;
- Агрономія;
- Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва;
- Менеджмент.

У ВСП «Мигійський фаховий коледж Миколаївського НАУ» дуальну форму навчання введено з 01 вересня 2019 року.

Коледж брав участь у пілотному проєкті щодо впровадження дуальної форми навчання.

У коледжі розроблено Положення про порядок організації та проведення дуального навчання, оформлено належним чином тристоронні договори між здобувачами освіти, підприємством та коледжем.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання у ВСП «Мигійський фаховий коледж Миколаївського НАУ» – це підвищити якість підготовки здобувачів освіти з урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційних форм навчання.

Завідувачі відділень контролюють здобувачів освіти через наставника, який закріплений на виробництві.

У коледжі відповідальний за впровадження дуального навчання призначено заступника директора з навчальної роботи.

Під час навчання за дуальною формою студент отримує індивідуальний графік занять, який передбачає вивчення всіх тем дисциплін навчального плану не лише в умовах коледжу, а і на підприємстві або в організації. Тому частина лабораторних і практичних тем студент вивчає в умовах виробництва – в лабораторіях та відділах підприємства чи організації під наглядом представників роботодавця.

Технологічні та переддипломні практики здобувачі освіти проходять на виробництві. Керівники практик розробляють щоденники-звіти, з врахуванням усіх вимог, які дозволяють здобувачам освіти отримати відповідні навички та практичні вміння, пройшовши весь виробничий процес, вивчивши діяльність усіх структурних підрозділів.

Свої знання, уміння здобувачі освіти демонструють на конференції захисту звітів – щоденників переддипломної практики.

Як результат співпраці на захист звітів – щоденників переддипломної практики запрошуємо роботодавців, керівників господарств, на базі яких відбувалося дуальне навчання, а також керівників господарств, на базі яких здобувачі освіти проходили переддипломну практику.

Після закінчення коледжу здобувачі освіти, які навчалися за дуальною формою, вміють працювати з технікою, розуміють усі технологічні процеси та мають досвід взаємодії з досвідченими фахівцями підприємств. Часто їм потім пропонують відкриті вакансії на цьому самому підприємстві, тож їхнє працевлаштування є більш високим.

Переваги для коледжу в разі застосування дуальної форми навчання:

- здійснення цільової підготовки підготовлених кадрів для підприємств;
- використання матеріально-технічної бази підприємств для навчання здобувачів освіти на сучасному виробничому обладнанні з урахуванням інноваційних змін у виробничих технологіях;
- відкривати можливості підвищення кваліфікації та стажування викладачів;
- сприяння швидкому професійному зростанню здобувачів освіти.

Але є і недоліки:

- перешкода дуального навчання через військовий стан у державі;
- більшість роботодавців із застереженням ставляться до підписання тристоронніх договорів про дуальне навчання;
- неготовність підприємств приділяти достатньо уваги практиканту;
- вікова незрілість (18 років – це, переважно, здобувачі освіти 4-х курсів).

Як показує практика, для молодих людей дуальне навчання – оптимальний шанс придбати самостійність і легше адаптуватися до дорослого життя. Вже під час навчання вони отримують за свою працю кошти, а після його закінчення – роботу, до якої добре підготовлені.

Дійсно, така організація підготовки фахівців необхідна в нашому суспільстві для підвищення рівня практичної підготовки, формування і розвитку ключових компетентностей та сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної діяльності.

КОРДІЙ Олена, заступник директора з навчальної роботи
Відокремлений структурний підрозділ
«Бердянський фаховий коледж
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного»

ПРОБЛЕМАТИКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Упровадження дуальної форми здобуття освіти (далі – ДФЗО) в Україні було викликано усвідомленням необхідності забезпечення достатнього рівня практичної підготовки молодих фахівців до виконання професійної роботи після закінчення навчання.

Чи не першим відчутним кроком в апробації ДФЗО стала реалізація проекту «Упровадження елементів системи дуальної освіти у вищу освіту України задля підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці», що відбулося у 2013 році на базі Сумського державного університету (СумДУ) під егідою Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) за участю іноземних партнерів [1, с. 11].

У подальші роки проекти щодо розвитку ДФЗО поширювалися на території всієї України, особливо у сферах виробничих професій, що викликало гостру потребу як у нормативному врегулюванні цієї форми освіти на державному рівні (щонайменше з боку профільного міністерства), а не лише на рівні окремих закладів освіти у формі внутрішнього регулювання, так і формування навчально-методичної бази для ефективного розвитку і впровадження ДФЗО в організований і системний спосіб як окрему модель професійної та вищої освіти.

Саме відсутність достатнього навчально-методичного забезпечення ДФЗО є серйозним викликом для подальшого поширення такої форми освіти, оскільки відсутні регламентація та чітке розуміння способів і напрямів у навчанні студентів, які обрали ДФЗО, відсутнє регулювання організації освітнього процесу та взаємодії закладу освіти зі студентами й їх батьками щодо особливостей реалізації проектів ДФЗО.

Оскільки реалізацію ДФЗО досі здійснюють у рамках пілотного проекту, то база навчального матеріалу не є уніфікованою і наразі розробляють переважно в межах конкретного закладу освіти. З цього феномена слідує як позитивний ефект, так і проблемні аспекти практичної реалізації.

Щодо позитивної сторони, то формування навчальної бази для реалізації ДФЗО в межах окремого закладу освіти дозволяє «пристосувати» матеріали теоретичної підготовки для вимог та інтересів підприємства чи установи, з яким співпрацює заклад освіти та до якого спрямовують студентів.

Відповідно, відбувається більш тісна взаємодія між складовими організаційної системи ДФЗО «заклад освіти – підприємство» і підвищення відсотка задоволення виробничого інтересу підприємства, однак за таких умов діяльності існує ризик однобокої підготовки здобувача освіти, пристосованої під конкретне підприємство, що, наприклад, за умови його зміни молодим фахівцем може знижувати конкурентоспроможність особи у зв'язку з пристосованістю до специфіки одного окремого підприємства.

Натомість запровадження єдиної уніфікованої системи знань не вирішить проблеми навчального забезпечення ДФЗО, оскільки не буде враховано специфіки взаємодії закладу освіти і конкретного підприємства, що також може послабити зацікавленість підприємства в участі в реалізації проєктів ДФЗО.

Отже, у питанні розробки навчального забезпечення не можна ігнорувати специфіку ДФЗО та пов'язаність, навіть певну залежність, від підприємств, які беруть участь в реалізації цієї форми освіти.

Щодо методичного забезпечення ДФЗО можна спостерігати аналогічний ефект.

При цьому у розрізі формування методичної бази для реалізації ДФЗО варто врахувати наявність окремих питань та напрямків, які, на мою думку, мають бути врегульовані на підзаконному рівні з боку МОН (дозволить ефективно реагувати на зміни у розвитку ДФЗО та не залежати від тривалості законодавчого процесу) та звужувати дискрецію закладів освіти. Такими напрямами є: методики підбору підприємства (роботодавця) для реалізації ДФЗО; методики відбору здобувачів освіти; методики для підготовки та критерії відповідності наставників з метою забезпечення необхідного рівня педагогічної підготовки [1, с. 22-23].

Висновки

Навчально-методичні матеріали ДФЗО наразі характеризуються пов'язаністю зі специфікою підприємств (роботодавців) і є логічним наслідком взаємодії закладу освіти й такого підприємства, однак контроль профільного міністерства у загальних аспектах під час формування навчально-методичної бази ДФЗО є необхідним задля забезпечення прав та інтересів здобувачів освіти та визначеності у взаєминах організаційної системи ДФЗО «заклад освіти – підприємство».

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти / В. Бугайчук, О. Бучинська, О. Давліканова [та ін.] ; за заг. ред. М. Романова. Київ : ТОВ «Вістка», 2023. 281 с.

ЛЕМІШ Наталія, канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
ВП Національного університету біоресурсів
і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»
natalem@ukr.net

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Дуальна освіта та академічна доброчесність є важливими аспектами сучасної вищої освіти. Дуальна освіта забезпечує інтеграцію різних дисциплін для розширення знань студентів, тоді як академічна доброчесність застосовує етичні стандарти і поведінку студентів в освітньому процесі. Дуальна освіта, яка об'єднує навчання в університеті з практичним досвідом на робочому місці, стає все більш популярною в сучасному освітньому середовищі. Одним із важливих аспектів, який потребує уваги в контексті дуальної освіти, є академічна доброчесність студентів.

Академічна доброчесність є настільки актуальною темою, що на сьогодні в науковому світовому співтоваристві існує велика кількість інтерпретацій та концепцій цього поняття. Як результат аналітичного та порівняльного (і частково критичного) огляду поняття академічної доброчесності виникли певні рекомендації щодо узгодження дефініцій та обсягу поняття академічної доброчесності [2].

Широкий огляд генезису академічної доброчесності як концепції освіти в США, знаходимо у посібнику Терези (Тедді) Фішман, яка порівнює історію вищої освіти в США з іншими країнами, демонструючи низку унікальних чинників, що сприяли високій частоті списування студентів. Як пояснює Фішман, вища освіта в США – це «відносно молода система вищої освіти, створена за зразком набагато старіших середньовічних університетів, заснована на інтеграції вищої освіти і, зокрема, іудейо-християнської етики та моралі» [5].

Треїсі Бретаг ділиться нещодавньою історією, так званого, руху за «освітню чесність» в Австралії. Борючись під тягарем недостатньо фінансованого та все більш інтернаціоналізованого сектору вищої освіти, рух за освітню доброчесність скористався результатами десятирічного дослідження шахрайства студентів у США, а також практики викладання та навчання, розробленої у Великій Британії. Отриманий підхід характеризується розумінням того, що академічна доброчесність є багатогранною проблемою. Джон Скотт і Джейн Томас обговорюють академічну доброчесність як «зростаючу турботу» в інтернаціоналізованому,

різноманітному та складному секторі вищої освіти Великої Британії. Це занепокоєння спочатку призвело до майже загального визнання в усьому секторі програмного забезпечення зіставлення тексту [1].

Дуальна освіта має приділяти увагу свідомості та поведінці студентів, щоб покращувати їх загальну академічну успішність. Дуальний режим викладання отримав широку увагу з боку великих університетів, що сприяє розширенню світогляду студентів й підвищенню їх навичок. Ландшафт академічної доброчесності продовжує розвиватися, а університети застосовують різноманітні методи забезпечення доброчесності. Із зростанням дистанційної освіти зростає потреба в забезпеченні ідентичності студента та академічної доброчесності. Університет штату Огайо використав подвійний підхід для забезпечення академічної доброчесності у своїх пропозиціях дистанційної освіти, використовуючи рішення віртуального прокторингу та навчання викладачів на основі автентичних оцінок [4].

Викладачі в Новій Зеландії та Фінляндії визнають важливість академічної доброчесності, але в її методах навчання, відповідальності та розгляді випадків неналежної поведінки: не мають єдиної думки щодо того, що це таке, як цьому слід навчати. Результати свідчать про те, що викладачі плутаються щодо політики доброчесності, яка існує у вищій освіті, і щодо своєї ролі в ній [3].

Дуальна освіта та академічна доброчесність тісно пов'язані між собою. Розвиток дуальної освіти проти всебічного розвитку студентів, але вимагає інтеграції питань доброчесності в освітній процес. Використання різних методів для забезпечення академічної доброчесності є місцем для підтримки високих стандартів освіти, особливо в умовах дистанційного навчання.

Ці дослідження свідчать, що дуальна освіта сприяє розвитку академічної доброчесності, вимагає від студентів дотримання принципів чесності та інтеграції знань і дій.

Список використаних джерел

1. Bretag, T. (2016). Defining Academic Integrity: International Perspectives – Introduction. In: Bretag, T. (eds) Handbook of Academic Integrity. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-287-098-8_76
2. Coric, D. (2023). Academic integrity: Concept, content and ways of violating it. Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad. <https://doi.org/10.5937/zrpfns57-42343>.
3. Sarah Shi Hui Wong, Stephen Wee Hun Lim, Quinlan Kathleen M. Integrity in and Beyond Contemporary Higher Education: What Does it Mean to University Students? Front. Psychol., 03 August 2016 Sec. Educational Psychology. Volume 7. 2016. 69, 435–448. | <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016>

4. Бейн, Дж. (2019). Academic Integrity in the Online Classroom. *eLearn Mag.*, 2019, 1. <https://doi.org/10.1145/3343412.3343233>

5. Фішман Тереза. Тедді. Історія Міжнародного центру академічної доброчесності (ICAI): необхідність, походження та вплив. Другий довідник з академічної доброчесності. Cham: Springer Nature Switzerland, 2024. С. 1827–1845.

НЕЗЛІНА Олена, канд. іст. наук, доцент,
ТВЕРДОМЕД Володимир, канд. техн. наук, доцент
Київський інститут залізничного транспорту
Державного університету інфраструктури та технологій
nezlina_oa@gsuite.duit.edu.ua
tverdomed@gsuite.duit.edu.ua

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Значення та актуальність дуальної форми навчання. Дуальна форма навчання, що поєднує академічні знання із практичним досвідом роботи на робочих місцях, стає важливою моделлю для підготовки кваліфікованих фахівців. У разі стрімких змін ринку праці, коли вимоги до компетентності пред'являються постійно, дуальна система навчання дедалі більше стає актуальною. Вона дозволяє готувати випускників, які можуть швидко адаптуватися до вимірювання робочого середовища та застосовувати отримані знання на практиці.

Дослідження міжнародного досвіду дуальної системи навчання є важливим для вдосконалення методів та підходів, що застосовують в Україні. Успішні приклади Німеччини, Швейцарії та Австрії показують, що систематизоване поєднання теорії та практики призводить до переваг: зниження безробіття, підвищення кваліфікації випускників, а також забезпечення взаємодії закладів освіти із роботодавцями. Вивчення досвіду цих країн може слугувати сучасній освітній системі, орієнтованій на формування потреб світової економіки.

Сучасна Німеччина є лідером із підготовки кваліфікованих фахівців. Дуальна система освіти в цій країні базується на соціальному партнерстві навчального та виробничого середовища, які взаємодіють між собою для досягнення спільної мети – підготовки відмінних фахівців.

Дуальною системою навчання в Німеччині скористатися може випускник спеціальної чи сучасної середньої школи і це може стати одним із етапів здобуття вищої освіти у багатоступеневій системі. Вибір спеціальностей, із різних напрямів народного господарства, досить великий.

Близько 40 % дуальних програм спрямовані на підготовку інженерних спеціальностей та більш ніж 30 % – економічних.

Перед початком навчання учень укладає договір, яким регламентується його посадова інструкція, розмір окладу, кількість днів відпустки та тривалість випробувального терміну. Підприємство надає наставника, до якого на законодавчому рівні висунуто конкретні вимоги: має пройти навчання за фахом або мати багаторічний досвід роботи; має самотужки планувати, проводити та перевіряти навчальний матеріал; підтвердити свої навички, склавши письмові та усні іспити. Також підприємство несе витрати на сучасне обладнання, зарплату наставникам, оплату роботи учням тощо. Частково ці витрати компенсуються роботою учнів упродовж трьох-чотирьох днів на тиждень на конкретних робочих місцях.

Велику роль у дуальній системі освіти Німеччини грає держава, насамперед, забезпечивши законодавчу базу, а саме: закон про професійну підготовку, регламент навчання та типові навчальні плани за спеціальностями. По-друге – фінансування. На дуальну систему освіти виділено 5 % загальнодержавного бюджету.

У системі вищої освіти Німеччини останніми роками також намагаються запровадити дуальну форму навчання: теорію вивчають студенти в університеті, а практику осягають на підприємствах у канікулярний період у вигляді оплачуваного стажування.

Швейцарія є одним із лідерів у підготовці фахівців з дуальної форми навчання. Система освіти високоякісна та визнана у всьому світі. Дуальна система пропонує широкий спектр освітніх програм у різних видах діяльності: економіка, менеджмент, право, банківська та готельна справа тощо. Усі навчальні плани орієнтовані на ринок праці і, завдяки цьому, в країні низький рівень безробіття з-поміж молоді.

Після закінчення середньої школи, учень приймає рішення здобути робочу професію, знаходить підприємство, яке готове запропонувати йому навчання на базі наданого навчального робочого місця. Навчання триває три роки, протягом яких учень чотири дні на тиждень працює на підприємстві під керівництвом наставника та один день на тиждень вивчає теорію в аудиторії училища. Весь цей час учень отримує заробітну плату. Після закінчення трьох років учень складає випускний іспит і може працювати за фахом, періодично підвищуючи свою кваліфікацію різними курсами, або він може продовжити навчання, отримати ступінь «професійної зрілості» (Berufsmaturität), який відкриває для нього шлях до навчання у вищих школах.

Австрійська дуальна система освіти перебуває під управлінням таких Федеральних міністерств, як-от освіти, мистецтв та культури, Міністерства справ сім'ї, а також Палати економіки. Найважливішу роль відіграють підприємства, які забезпечують заклади освіти сучасним обладнанням та технологіями, а також контролюють процес підготовки майбутніх фахівців.

Дуальну систему освіти реалізують на базах дуальних закладів освіти, які контролюють зміст освітнього процесу, його якість та потреби ринку праці. Ці заклади освіти фінансує держава.

Одним із таких центрів з підготовки фахівців є професійна школа. Почати навчання у ній можна відразу після закінчення обов'язкового шкільного курсу, підписавши договір про професійну освіту.

Залежно від спеціальності, що освоюється, навчання триває від двох до чотирьох років. Весь час навчання вважається робочим часом і студент отримує стипендію.

Після закінчення навчання студент складає іспит на здобуття кваліфікації, який складається з двох частин: практичної та теоретичної.

Висновки. Міжнародний досвід підготовки фахівців із дуальної форми навчання показує її переваги у розвитку висококваліфікованих кадрів, готових до вимог сучасного ринку праці. Впроваджена система дозволяє знизити рівень молодіжного безробіття, підвищити якість професійної підготовки та зміцнити партнерські відносини між установами освіти та бізнесом.

Аналіз моделей дуального навчання у Німеччині, Швейцарії та Австрії показує, що ключовими чинниками успіху є тісна взаємодія закладів освіти та роботодавців, державна підтримка, фінансові стимули для компаній, а також гнучкі програми, орієнтовані на ринок компаній. Ці елементи створюють міцну основу для ефективного навчання студентів, здатних одразу застосувати свої знання та навички. Проте впровадження цих моделей дуальної освіти в Україні утруднене недосконалістю законодавчої бази та станом економіки.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. 2018. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicnaosvita/dualna-osvita>.

2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р.

3. Освітні шляхи в Австрії. URL : file:///C:/Users/nezli/Desktop/bildungswege_sa_ukr_ukr.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

4. Кравченко О. Л. Огляд світового досвіду з проблем дуальної форми здобуття освіти. *Молодий вчений*. 2020, жовтень. № 10 (86). С. 132–136. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/285/275> (дата звернення: 08.11.2024).

5. Кучер О. А. Міжнародний досвід упровадження дуальної освіти. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*. 2023. № 2 (26). С. 70–82. URL : <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2023/2/9.pdf> (дата звернення: 02.11.2024).

6. Ріндфляйш Е., Меннінг-Фортман Ф. Дуальна освіта в Німеччині від теорії і практики до кваліфікованого працівника. URL : https://mediafra.admiralcloud.com/customer_609/4608545a-4011-4906-bb65 (дата звернення: 07.11.2024).

САСІМОВА Інна, канд. техн. наук, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист, завідувач відділення,
БУРЦЕВА Ольга, викладач, спеціаліст першої категорії,
ФЕСИК Артем, студент IV-го курсу
ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ»
inna.sasimova@gmail.com

ВПЛИВ ПРАКТИКИ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ І ЗДОБУТТЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ

Мета статті – розкрити вплив практики на формування ціннісно-професійних орієнтацій студентів і перехід на дуальну форму здобуття освіти.

Питання формування ціннісно-професійних орієнтацій особистості – поза часом, якому приділяють увагу на всіх етапах становлення, розвитку та професійного самовдосконалення людини. Цією проблемою опікуються заклади освіти, центри зайнятості населення, суб'єкти господарювання. Вона важлива та актуальна. Ціннісно-професійні орієнтації – це смислові установки суб'єкта, усвідомлені ним у процесі соціалізації, це інтегративна особистісна якість, що визначає індивідуальну, соціальну та професійну життєдіяльність, засновану на духовно-моральних цінностях і фахових компетентностях [1]. Саме у закладах освіти формується ставлення молодої людини до навчання, до майбутньої професійної діяльності, продовжується активний пошук свого місця у суспільстві, формуються професійні компетентності.

Серед різноманітних чинників, що впливають на ціннісно-професійні орієнтації молоді ключовими є здобуття освіти, зокрема, за дуальною формою, студентське самоврядування, студентський, а потім трудовий колектив, соціальні мережі, місце проживання, батьки та друзі, професійна зацікавленість, психологічні характеристики особистості [1]. Також – спілкування в інтернеті, вивчення фахових дисциплін, самоосвіта, інформація про кар'єрне зростання випускників закладу освіти.

Важлива роль у формуванні ціннісно-професійних орієнтацій студентів як майбутніх фахівців належить практиці. Для багатьох студентів нашого коледжу саме навчальна практика на робочому місці та виробнича практика є вирішальним кроком до переходу на дуальну форму здобуття освіти.

Поділимося досвідом організації, проведення та контролю за практикою студентів у ВСП «Харківський фаховий коледж харчової промисловості ДБТУ» на прикладі спеціальності 133 Галузеве машинобудування освітньо-професійної програми Експлуатація та ремонт обладнання харчових виробництв.

Практичній підготовці студентів упродовж усього циклу навчання приділяють велику увагу. На першому курсі, це – ознайомлювальна практика під час вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності». На другому курсі – навчальна практика, а саме слюсарна, механічна, електрозварювальна, яка у доковідний та довоєнний час проходила на базі слюсарної, механічної майстерень коледжу і на зварювальному посту, а під час війни – здебільшого в онлайн-форматі. Після закінчення теоретичного навчання на третьому курсі, не зважаючи на війну, багато студентів коледжу проходять виробничу практику на підприємствах Харкова, області, в інших регіонах України, тобто на діючих підприємствах, в організаціях торгівлі, сервісних центрах і установах тощо.

Наведемо конкретний приклад щодо цієї практики А. Фесика, студента 4-го курсу – співавтора статті, який мешкає в Богодухівському районі, тому вирішив потурбуватися про себе і звернувся до адміністрації ТОВ «Богодухівський молзавод» з питанням щодо проходження виробничої практики на цьому підприємстві. Студент успішно пройшов співбесіду, після якої було укладено договір між коледжем і підприємством, за яким він проходив практику саме на цьому заводі.

Перед практикою у коледжі був проведений онлайн-інструктаж з охорони праці та техніки безпеки, закріплені керівники-консультанти з практики з числа досвідчених викладачів спеціальних дисциплін. У перший день практики за наказом по підприємству призначили наставника-керівника, у цьому випадку – це був головний механік заводу. Практика почалася з інструктажів з охорони праці, техніки безпеки, ознайомленням з розпорядком роботи підприємства, які проводив інженер з охорони праці. Практикант працював у режимі роботи підприємства, 8-годинний робочий день, оскільки є повнолітнім. Спочатку дізнався про історію підприємства, ознайомився з обладнанням і технологічними процесами. Навчальна практика у виробничих умовах передбачала знайомство зі слюсарними операціями, як-от розмітка, рубання, правлення, згинання, різання, обпилювання металу, нарізання внутрішньої та зовнішньої різьби тощо. Практикант успішно опанував ці операції.

Індивідуальним завданням студента-практиканта було ознайомлення з будовою та принципом дії пластинчастого теплообмінного апарата. Студенту дещо пощастило, оскільки він не просто спостерігав за роботою цього теплообмінника, а так трапилося, що він потік, і практиканту доручили його

розібрати, знайти ушкодження, усунути його та знову зібрати. Тобто він практично розібрався з будовою та роботою апарата.

Працівники підприємства зустріли студента-практиканта доброзичливо, колектив та робоча атмосфера йому сподобалися. Тому він зрадів, коли після завершення практики отримав пропозицію працювати на цьому підприємстві. Він погодився і працював на Богодухівському молзаводі під час літніх канікул. Наприкінці серпня керівництво заводу звернулося до директора коледжу із запитом дозволити А. Фесику продовжити працювати. Він пройшов відбір і з вересня перейшов на дуальну форму здобуття освіти, суміщуючи теоретичне навчання у коледжі з подальшим набуттям практичних професійних навичок під час роботи на заводі. Було укладено тристоронню угоду між коледжем, підприємством і студентом, призначені координатори, куратори і наставники від коледжу та підприємства, узгоджено графіки навчання та роботи на заводі за інтегрованою моделлю.

Особиста думка студента-дуальщика: «Скажу, що це нелегко – вчитися і працювати, але я впораюся, оскільки моя спеціальність дуже важлива, високо оплачувана, потрібна, я це зрозумів під час практики та роботи, тому в подальшому будуватиму свою кар'єру саме як механік, а дуальне навчання – це гарний старт у майбутнє».

Висновки

Підсумовуючи підсумки, зазначимо, що дуальна форма освіти відіграє важливу роль у формуванні ціннісно-професійних орієнтацій студентів, оскільки сприяє підвищенню якості професійної підготовки та водночас допомагає у вирішенні низки задач, а саме:

- зміцнює та удосконалює практичну складову освітньо-професійного процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;
- підвищує якість підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями;
- посилює роль роботодавців у системі підготовки кадрів від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;
- осучаснює зміст освіти;
- підвищує рівень конкурентоздатності випускників коледжу в умовах глобалізації та сприяє росту рівня зайнятості молоді;
- скорочує період адаптації випускників до професійної діяльності;
- підвищує мотивацію здобувачів освіти до навчання [2].

Список використаних джерел

1. Турчик І. Х., Мацола Н. П. Особливості формування ціннісних орієнтацій студентів – майбутніх учителів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11 (3). С. 12–15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_11%283%29

2. Положення про дуальну форму здобуття освіти. Затв. 31.08.2023 ; Відокремлений структурний підрозділ «Харківський фаховий коледж харчової промисловості Державного біотехнологічного університету». URL : <https://vspkhp.com.ua/files/25%D0%9F%D1%80%D0%BE%20%D0%B4%D1%> (дата звернення 30.10.2024).

ХАРЧЕНКО Наталія, д-р екон. наук, доцент,

БОЛЬШАЯ Оксана, канд. екон. наук, доцент,

ЩЕНКО Інна, канд. екон. наук

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

nvkharchenko1963@gmail.com

ДОСВІД ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ

Термін «дуальна система» було введено в педагогічну термінологію в середині 1960-х років у Німеччині як нова, гнучкіша форма організації професійного навчання. Дуальна освіта у Німеччині має чітку правову основу та здійснюється за допомогою торгово-промислових палат. Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни перейняли цю систему з Німеччини. Дуальну освіту активно практикують у багатьох європейських країнах, де за цією системою навчається 50 % здобувачів освіти. Дуальна освіта дала новий імпульс таким країнам Східної Азії, як Південна Корея та Китай, де за цим напрямом охоплено 33 % студентів. У Німеччині до цього процесу залучено понад 640 тис. німецьких підприємств, щороку вони укладають близько півмільйона договорів про надання професійної освіти та інвестують у цю галузь близько 28 млрд євро.

У 2018 році польське освітнє законодавство створило умови для розвитку дуальної освіти. Це дало студентам можливість поєднувати навчання в університеті з роботою. Під час дуальної освіти студент протягом трьох років отримує ступінь «бакалавр» та паралельно практикується у роботодавця, з яким співпрацює університет. Тобто зазвичай три дні на тиждень студенти навчаються в університеті, а два – працюють в одній із фірм-партнерів закладу освіти. Для підвищення популярності дуальної освіти проводять конкурси, які дозволяють університетам здобути гранти на розробку таких освітніх програм. Для проведення планового розподілу коштів для конкурсу з-поміж закладів освіти, які запроваджують систему дуальної освіти, виділяють кошти. Виявилася висока зацікавленість претендентів та високий рівень поданих заявок «Національний центр досліджень та розробок» вирішили збільшити бюджет конкурсу. З-поміж університетів-партнерів два заклади освіти дають змогу студентам здобувати знання завдяки дуальній системі освіти.

Університет економіки та інновацій у Любліні (WSEI) – найбільший приватний університет у східній Польщі, постійно набуває престижних освітніх нагород. Дуальну систему навчання у WSEI впроваджено нещодавно. У рамках цієї програми завдяки дофінансуванню від Європейського Союзу студент навчається в університеті безкоштовно. Також він має можливість заробити додаткові кошти, працюючи із роботодавцем – партнером закладу освіти. Вступити на дуальне навчання студенти можуть із першого року навчання.

Університет економіки та інновацій пропонує своїм студентам дуальне навчання за такими напрямками:

Бакалаврат: Фінанси та бухгалтерський облік, Адміністрація.

Магістратура: Управління.

За оплачуване стажування в рамках дуального навчання кожен студент має відпрацювати певну кількість годин.

Міжнародний університет логістики та транспорту у Вроцлаві – це приватний заклад освіти Польщі, який є одним із найкращих логістичних університетів країни.

Дуальна система освіти в цьому виші також дає студентам змогу поєднувати теоретичні знання з оплачуваним стажуванням у компаніях-партнерах. Проте, заробітну плату студенти отримують не від програми дофінансування ЄС, а безпосередньо від роботодавців.

Долучитися до дуальної освіти студенти можуть після року навчання в університеті. Для цього заклад освіти виділив 60 вакантних місць. Традиційно протягом трьох днів на тиждень студенти навчатимуться, а два – стажуватимуться в компаніях. Щомісяця вони отримуватимуть заробітну плату від роботодавців, яка не буде меншою за еквівалент плати щомісяця за навчання в університеті. Після закінчення дуальної освіти студенти також матимуть два роки досвіду, який можна записати у резюме.

Міжнародний університет логістики та транспорту пропонує своїм студентам дуальну систему освіти за такими напрямками:

Бакалаврат: Логістика, Транспорт.

Бакалавр-інженер: Логістика

Система дуальної освіти у Польщі – явище досить нове та прогресивне. З кожним роком все більше молодих людей обирають саме її.

Дуальна освіта користується популярністю не лише з-поміж польських студентів, а й іноземців.

Список використаних джерел

1. Вчитися та заробляти: Що таке дуальна освіта у Польщі. URL : <https://univerpl.com.ua/ru/blog/uchitsya-i-zarabatyvat-cho-takoe-dualnoe-obrazovanie-v-polshe/>

ВЕЛИЧКО Тамара, викладач,
НАГАЧЕВСЬКА Світлана, викладач,
ВЕЛИЧКО Олександр, викладач
ВСП «Ладизинський фаховий коледж ВНАУ»
Velictam1@gmail.com

ДУАЛЬНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ З ЕЛЕКТРИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

***Анотація.** У статті розглянуто концепцію впровадження дуальної освіти у фахових коледжах на прикладі підготовки фахових молодших бакалаврів та молодших бакалаврів за спеціальністю 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка».*

Дуальна освіта – це система навчання, що поєднує теоретичне навчання у закладі освіти з практичною підготовкою на підприємстві. Такий підхід поширений у багатьох європейських країнах, зокрема в Німеччині, Австрії, Швейцарії, і поступово здобуває популярність в Україні. Цей метод дозволяє студентам здобувати професійні навички в реальних умовах, що сприяє їх кращій підготовці до ринку праці. Розглянемо досягнення та проблеми, пов'язані з упровадженням дуальної освіти в Україні.

У ВСП «Ладизинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету» на відділенні електрифікації та автоматизації сільського господарства у 2021 році розпочався пілотний проєкт освіти за дуальною формою. Частина студентів четвертого курсу спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» у другому семестрі проходили практичне навчання у Філії «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика», вони були оформлені дублерами чергових електриків з оплатою праці.

Навчання було розподілене змінно по різних бригадах, щоб за час перебування на підприємстві студенти освоїли всі технологічні процеси господарства. Як результат були оформлені щоденники-звіти, які студенти по закінченні практичного навчання захищали. Захист відбувався в присутності представників Філії «Птахокомплекс» ТОВ «Вінницька птахофабрика».

За чотири роки існування в закладі освіти за дуальною формою здобуття освіти навчалися 56 студентів. На сьогодні, навчаються 19 осіб.

Співпраця з роботодавцями-партнерами відбувається на основі підписаних тристоронніх договорів: Вінницький національний аграрний університет», ВСП «Ладизинський фаховий коледж ВНАУ» та ТОВ «Вінницька птахофабрика».

Перед відбором здобувачів освіти на ДФЗО в закладі освіти складається їх рейтинг, який враховує навчання, пропуски занять, науково-пошукову, соціальну активність тощо. Далі студентів чекає співбесіда на

виробництві: Філія «Птахокомплекс», Філія «Переробний», Філія «ВКВК» ТОВ «Вінницька птахофабрика».

Здобувачі освіти на наступному етапі підписують тристоронні договори «Студент–коледж–підприємство» та отримують індивідуальний план навчання за дуальною формою. Окремо на підприємстві студенти укладають трудовий договір, яким передбачено виплату грошової винагороди за виконання трудових обов'язків та інших соціальних послуг.

У закладі освіти призначено куратора дуальної освіти за спеціальністю «Електронергетика, електротехніка та електромеханіка», також призначають куратора дуальної освіти від виробництва.

Протягом навчання в коледжі студенти виконують певні підсумкові роботи: курсові роботи та проекти, дипломні проекти. Варто зазначити, що студенти, які навчаються за дуальною формою, теми курсових та дипломних проектів отримують від своїх наставників від виробництва. Звичайно, попередньо тематика курсових і дипломних проектів, запропонована роботодавцями-партнерами, розглядають і затверджують на засіданнях циклової комісії електротехнічних дисциплін. Представники підприємства супроводжують виконання дипломних проектів та є членами Державної кваліфікаційної комісії із захисту дипломних проектів.

Традицією, яка заслуговує на увагу, стало виготовлення студентами-дуальщиками з наставниками діючих моделей установок з тем дипломних проектів: до прикладу з останніх, діючі моделі кормороздавача, водонасосної установки з частотним перетворювачем тощо.

Навчання за дуальною формою отримало схвальні відгуки як у студентів, викладачів, так і у стейкхолдерів-роботодавців. Як результат всім студентам-випускникам було запропоновано посади в цьому господарстві. Частина з них скористалася пропозиціями, а частина продовжили навчання у Вінницькому національному аграрному університеті, у якого також укладено договори про дуальну освіту з ТОВ «Вінницька птахофабрика».

Робочі програми з дисциплін «Автоматизація технологічних процесів і систем автоматичного керування», «Електропостачання сільського господарства», «Електротехнології» за визначеними темами приведені до відповідності обладнанню господарств і отримали конкретну теоретичну і практичну складову.

Потрібно зазначити, що співпраця із стейкхолдерами-роботодавцями на відділенні електрифікації та автоматизації сільського господарства ВСП «Ладжинський фаховий коледж ВНАУ відбувається постійно.

Регулярно відбуваються спільні засідання циклової комісії електротехнічних дисциплін з виробничниками.

Тісна співпраця із стейкхолдерами-роботодавцями дає змогу закладу освіти йти в ногу з часом. Викладачі мають змогу навчати студентів сучасних електроустановок, технологічних процесів. Для цього ТОВ «Вінницька

птахофабрика» надає закладу освіти пристрої та агрегати, облаштувала в коледжі сучасну лабораторію, в якій поряд із діючими лабораторними стендами є мініпашник із реальними установками виконання технологічних процесів: системи годування та напування, вентиляції, обігріву тощо.

Проходячи практичне навчання на виробництві, студенти закріплюють отримані в закладі освіти теоретичні знання та практичні навички в конкретних виробничих ситуаціях.

Підсумовуючи, можна відзначити переваги дуальної освіти:

1. Практична підготовка студентів

Основною перевагою дуальної освіти є змога для студентів здобувати практичний досвід у реальних умовах, працюючи на підприємствах. Це допомагає молоді краще засвоювати професійні навички, отримувати розуміння реальних виробничих процесів та сучасних технологій, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

2. Підвищення рівня працевлаштування випускників

У багатьох випадках випускники дуальних програм мають високі шанси на працевлаштування, оскільки підприємства нерідко залишають студентів працювати після проходження практики. Це знижує рівень безробіття з-поміж молоді та сприяє розвитку економіки країни.

3. Партнерство між закладами освіти та бізнесом

Дуальна система освіти сприяє тіснішій співпраці між закладами освіти та підприємствами. Це дає можливість роботодавцям брати участь в освітньому процесі, пропонуючи свої знання та досвід для вдосконалення навчальних програм.

4. Адаптація до потреб ринку праці

Завдяки співпраці з бізнесом, заклади освіти мають змогу адаптувати програми навчання під актуальні потреби ринку праці. Це дає змогу готувати фахівців із сучасними навичками, що відповідають вимогам роботодавців.

Висновок

Дуальна освіта є перспективною формою навчання, що дозволяє адаптувати студентів до ринку праці та підвищувати їхню професійну компетентність. Однак для її ефективного впровадження в Україні необхідно подолати низку бар'єрів, зокрема вдосконалити нормативну базу, забезпечити фінансування та підготувати викладацький склад. Залучення держави, бізнесу та міжнародних партнерів до розвитку дуальної освіти забезпечить її сталий розвиток і підвищить конкурентоспроможність українських випускників.

Список використаних джерел

1. URL : <http://surl.li/blanb>

КАРЕБА Марина, канд. екон. наук, доцент
Відокремлений структурний підрозділ
«Технологічно-економічний фаховий коледж
Миколаївського національного аграрного університету»
karebamarina7@gmail.com

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сьогодні провідний тренд у світовому освітньому просторі – розвиток інноваційної освіти, яка спрямована на формування професійних знань та вмінь, а також актуальних компетентностей. Найбільш важливою якісною характеристикою сучасного етапу розвитку системи фахової передвищої освіти є інтеграційні процеси, що відображають, з одного боку, суттєві структурні зміни в межах актуальної системи освіти, а з іншого – процеси взаємодії фахової передвищої освіти та виробничого сектору.

За останні десятиріччя у країнах Європейського Союзу спостерігається швидка переорієнтація більшості національних освітніх систем від соціалізації в національній культурі до розробки спільної освітньої політики щодо підготовки кваліфікованих фахівців для життя і роботи в умовах ринково-орієнтованої конкурентної глобальної економіки. Одним із основних орієнтирів сучасної європейської політики щодо розвитку освітнього процесу вважають створення можливостей для впровадження інноваційних моделей навчання, а саме, запровадження дуальної системи в закладах освіти.

В Україні підготовку до запровадження дуальної освіти розпочали зі схвалення Кабміном 19 вересня 2018 року відповідної Концепції підготовки фахівців, яка визначає поняття дуальної освіти, етапи її впровадження в Україні, основні права та обов'язки закладів освіти і підприємств. 3 квітня 2019 року КМУ затвердив План заходів з її реалізації, який передбачає конкретні завдання щодо розробки нормативних актів, проведення аналітичних та організаційних заходів на шляху впровадження дуальної освіти.

Так, наприкінці 2019 року, було внесено зміни до законів України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», які встановили нову інституційну форму освіти – дуальну, яка передбачає навчання осіб у закладах освіти з паралельним навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації в обсязі від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми. Переваги такої системи підготовки кадрів полягають у тому, що теоретичні знання, отримані в аудиторії, здобувач має змогу майже відразу застосовувати на практиці. Дуальна форма навчання дозволяє дотриматися цього правила. Адже як результат такого навчання молодий фахівець має знати та вміти

виконувати на своєму робочому місці саме те, що від нього вимагає роботодавець.

Система професійної освіти переживає черговий період реформування. Полягає це, насамперед, у підвищенні якості підготовки фахівців відповідно до сучасних вимог та очікувань роботодавців. Слід відзначити, що зі зростанням сучасного виробництва зростають і вимоги до рівня кваліфікації фахівця, який має бути готовим до роботи в динамічних економічних умовах і адаптуватися до різних соціально-економічних процесів у суспільстві. Україна нині, як ніколи, зацікавлена у створенні якісної моделі підготовки ефективних кадрів та команд для базових галузей власної економіки. Тому, все більш актуальною стає саме дуальна, або, так би мовити, «подвійна» форма навчання.

Останнім часом, зокрема протягом 3-х років запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України, проблема дуальності освіти набуває все більшої популяризації. До основних завдань її впровадження можна визначити: підвищення якості підготовки кадрів із урахуванням вимог потенційних роботодавців, оновлення професійних програм, форм та методів навчання, подолання відриву між теоретичною і практичною складовою освітнього процесу. Дуальна освіта сприяє професійному становленню особистості, її розвитку та самовизначенню, формуванню готовності до виконання виробничих дій. За такої форми навчання набуття професійних компетентностей відбувається під час виконання виробничих дій, а розвиток особистості – в умовах диференційованого навчання. Перспективи дуальної форми навчання пояснюються взаємною зацікавленістю держави, закладу освіти та підприємства у підготовці висококваліфікованих фахівців.

Студентоцентрована орієнтація освітнього процесу передбачає врахування індивідуальних можливостей і потреб здобувачів, свободу вибору компонентів навчальних програм, стимулювання визначення індивідуального сенсу освітньої діяльності, свідомого й відповідального вибору індивідуальної освітньої траєкторії. Реалізація дуального навчання в системі підготовки галузевих кадрів доводить, що експеримент проходить цілком успішно, незважаючи на складну ситуацію в країні і загалом сприяє переходу на якісно новий рівень підготовки висококваліфікованих конкурентоздатних фахівців.

Сьогодні сучасні потужні підприємства з інноваційними технологіями та оснащенням, особливо критичної інфраструктури, потребують та зацікавлені в залученні нових молодих фахівців. Відокремлений структурний підрозділ «Технологічно-економічний фаховий коледж Миколаївського національного аграрного університету» є прикладом активної співпраці та використання дуальної освіти. Адміністрація та педагогічний колектив Коледжу глибоко усвідомлюють, що дуальна освіта дає змогу навчати,

виховувати та залучати до певних робіт на виробництві здобувачів освіти без відриву від навчання, а в перспективі отримання професійного фахівця та випускника, який вже готовий до подальшої співпраці та працевлаштування на підприємстві.

Висновок

Підсумовуючи, можна із впевненістю сказати, що розвиток дуальної освіти в Україні стрімко зростає разом із бажанням стейкхолдерів тісно співпрацювати зі студентами та має низку переваг, а саме: сприяє поліпшенню набутих теоретичних знань, зможі використання отриманих умінь у такий практичний спосіб, що допоможе здобувачам фахової передвищої освіти досягти поставлених цілей і отримати впевненість в успіху, який призведе до конкурентоспроможності на ринку праці в Україні та за кордоном.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. МОН України. URL : <https://mon.gov.ua>
2. Кравченко О. Дуальна освіта в Україні: від концепції до практики. *Молодий вчений*. 2021. № 2 (90). С. 64–69.
3. Кримчак Л. Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. С. 83–86.
4. Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296.

ЄВСЄЄВ Юрій, здобувач ОС Магістр

СУЛЯТИЦЬКА Тетяна, канд. філол. наук, ст. викладач, наук. керівник
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Istp2b20.yevseiev@kpnpu.edu.ua

ДУАЛЬНА ОСВІТА: ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Одним із ключових завдань сучасної освіти є посилення практичної складової освітнього процесу з метою підвищення якості освітніх послуг та забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями. Важливу роль у досягненні цієї мети відіграє дуальна форма здобуття вищої освіти, яка дозволяє студентам денної форми навчання поєднувати теоретичні знання, отримані у закладах освіти, із практичними навичками, здобутими безпосередньо на робочих місцях в установах, організаціях та на підприємствах. Практичне навчання на робочому місці означає виконання

професійних обов'язків відповідно до умов трудового договору. Законом України «Про вищу освіту» передбачено, що від 25 до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми має бути відведено на практичну підготовку на підприємствах, в установах або організаціях, яких закріплено тристоронньою угодою [3].

Ідеї дуального підходу до освіти мають коріння в педагогічних концепціях учених ще античної доби [2]. Сьогодні дуальна форма навчання набуває значної популярності у багатьох європейських країнах, зокрема в Німеччині, яку вважають лідером у запровадженні дуальної освіти на європейському рівні. У 60-х роках ХХ століття в Німеччині виникла і була закріплена на законодавчому рівні концепція «дуальної системи освіти».

Сучасна політика Німеччини у сфері дуальної освіти спрямована на надання кожному громадянину можливості отримати професію та зберегти високий рівень кваліфікації протягом усього професійного життя [6]. Понад 50 відсотків німецьких громадян обирають дуальні програми професійної підготовки (VET) як шлях до працевлаштування. Студентам пропонується 326 професійних напрямів, серед яких переважають технічні, інженерні спеціальності, а також галузі соціального обслуговування та охорони здоров'я. У програмах беруть участь як великі корпорації з міжнародними іменами, так і представники малого бізнесу. На думку Ральфа Германа, керівника Німецького офісу міжнародного співробітництва в галузі професійної освіти (GOVET), основна мета дуальної форми навчання полягає в інтеграції теоретичної освіти із практичним навчанням на виробництві. Він підкреслює, що «професійна підготовка розвиває ширший спектр навичок, ніж навчання для конкретної посади», що потребує від закладів освіти розширення програм для формування у студентів гнучких навичок, актуальних у цифровій економіці [6]. Отже, поєднання теорії з практикою допомагає випускникам швидше і легше адаптуватися до умов та вимог конкретного підприємства.

За останні десятиліття дуальну форму здобуття освіти почали широко впроваджувати в більшості європейських країн. Європейська комісія звернулася до держав-членів ЄС із пропозицією зосередити свої зусилля на адаптації системи освіти до потреб ринку праці, зокрема на формуванні необхідних для працевлаштування навичок; застосуванні новітніх технологій і методів навчання, а також запровадженні нових підходів до фінансування та партнерства [5].

Відповідно до рекомендацій Європейської комісії, європейські країни почали реалізовувати важливі реформи для підтримки практичного навчання на робочому місці. Зокрема, у Республіці Сербія з 2013 року увага освіти була зосереджена на впровадженні дуальної системи та профілів ремісничо-технічних спеціальностей. У межах проєкту «Реформа професійної освіти та навчання в Сербії» була розроблена кооперативна модель як специфічна

форма навчання, що містить елементи дуальної освіти. Співпраця між закладами освіти та компаніями за цією інноваційною моделлю вийшла на новий рівень, оскільки представники економічного сектору брали активну участь на всіх етапах освітнього процесу. Традиційне навчання зазнало значних змін, завдяки активній участі студентів у виробничому процесі із використанням сучасного обладнання та під керівництвом підготовлених інструкторів. Компанії, які підтримали модель кооперативного навчання, забезпечили студентам фінансові виплати у вигляді винагород або стипендій, а також покрили витрати на проїзд, харчування та засоби захисту, що свідчить про їхню зацікавленість у довгостроковій співпраці.

Після трирічного тестування були обрані спеціальності з високим потенціалом працевлаштування, а освітні програми для них модернізовані та спрямовані на розвиток комплексних професійних компетентностей. Цей досвід став основою для розробки національної моделі дуальної освіти в Сербії, законодавчі основи якої викладені в Законі України «Про дуальну освіту» (2017) [1] та відповідних підзаконних актах, що детально регулюють реалізацію цієї моделі [4].

У країнах Альпійського регіону з квітня 2018 р. до вересня 2021 р. тривав проєкт «The DuALPlus», підтриманий і співфінансований Європейським Союзом у рамках Програми Альпійського простору. У рамках цього проєкту проводили дослідження, збір інформації та налагодження контактів, що сприяло суттєвому розвитку дуальної освіти в Альпійському просторі. У цих країнах дуальна освіта виконує важливу роль у забезпеченні успішного працевлаштування, стимулюванні підприємництва та підтримці інновацій [5].

Отже, дуальна форма навчання надає студентам досвід роботи, полегшує процес працевлаштування, підвищує мотивацію до навчання та сприяє розвитку професійних навичок, що є важливими для подальшого працевлаштування та скорочують період адаптації на новій роботі. Студенти здобувають навички професійного спілкування, вміння працювати з дедлайнами та сучасним обладнанням, у яке заклади освіти не завжди можуть інвестувати. Дуальна форма освіти створює місток між освітою та бізнесом, адже роботодавці мають змогу оцінити потенціал майбутніх працівників ще в процесі їхнього навчання.

Список використаних джерел

1. Закон о дуальном образовании. URL : <https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/02/zakon-o-dualnom.pdf>
2. Кравченко О. Л. Деякі аспекти історичного розвитку дуальної освіти у Європі. *Молодий вчений*. 2020, серпень. Вип. 8 (84).
3. Про вищу освіту : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

4. Dual Education. URL : <https://decideprojekat.org/en/what-we-do/dual-education>

5. Dual Education Finder. URL : <https://www.dualeducationfinder.eu>

6. Fürstenau B, Pilz M, Gonon Ph. The Dual System of Vocational Education and Training in Germany – What Can Be Learnt About Education for (Other) Professions. URL : https://www.researchgate.net/publication/280702844_The_Dual_System_of_Vocational_Education_and_Training_in_Germany_-_What_Can_Be_Learnt_About_Education_for_Other_Professions

КЛИМЕНКО Анна, канд. екон. наук, доцент

ВСП «Фаховий коледж бізнесу та харчових технологій ЗНУ»

annaklimenko81@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Сьогодні все більш очевидним стає розрив між теоретичними знаннями, які студенти здобувають у закладах освіти, та практичними навичками, яких очікують від них роботодавці. Ці практичні уміння є важливим чинником для забезпечення конкурентоспроможності кандидата на ринку праці. Подолати ці недоліки може допомогти система дуальної освіти, яка поєднує теоретичне навчання з практичною підготовкою. Однією з ключових переваг дуальної освіти є значне підвищення рівня працевлаштування випускників, оскільки вони відповідають реальним потребам виробництва. Професійні заклади освіти прагнуть, щоб їхні випускники були конкурентоспроможними не тільки з-поміж інших новачків, а й порівняно з фахівцями, які вже працюють, але мають менший досвід. Це підвищує репутацію закладу освіти і сприяє залученню нових абітурієнтів.

Проблему впровадження та розвитку дуальної освіти дослідили багато науковців, однак, для того щоб широко застосовувати цю форму навчання у закладах вищої та професійної освіти, потрібно продовжити дослідження та розв'язати практичні питання її впровадження.

Економічне зростання держави значною мірою залежить від якісної підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Це створює потребу у впровадженні нових підходів до організації освітнього процесу, що базуються на соціальному партнерстві між підприємствами та закладами освіти. Одним із таких підходів є запровадження дуальної форми навчання, яка сприяє підвищенню ефективності підготовки фахівців.

Впровадження дуальної форми навчання у закладах вищої освіти створює додаткові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу. Досвід багатьох європейських і азійських країн, зокрема Німеччини,

свідчить про важливість інтеграції освітнього процесу з практичною підготовкою, що є основою для високоякісної підготовки кваліфікованих фахівців. Особливо важливо вивчати досвід Німеччини, оскільки дуальна система освіти успішно функціонує там уже понад 15 років. Саме Німеччина була першою країною, що впровадила дуальний підхід у підготовку кадрів, ефективно поєднуючи теорію і практику [1].

Дуальна система освіти залучає до освітнього процесу як заклади вищої освіти, так і підприємства, компанії та інші організації. Ці програми поєднують теоретичну підготовку з практичним упровадженням нововведень. Основна ідея переходу від традиційної системи освіти до дуальної полягає в тому, що студенти отримують освіту в двох середовищах: у коледжах, інститутах та університетах вони засвоюють теорію, а практичних навичок набувають безпосередньо на виробництві.

На відміну від традиційної системи, дуальна освіта передбачає чергування навчальних модулів з роботою на підприємствах протягом усього періоду навчання. Це забезпечує ефективніше засвоєння знань і формування навичок, що сприяє високим результатам навчання та підвищує конкурентоспроможність випускників [2].

Найбільша ефективність дуальної системи освіти досягається за умови, що групи студентів невеликі. Що менша група, то результативніше проходить навчання, особливо під час практичних занять на підприємствах. Зазвичай студентів переводять на дуальну форму навчання з третього курсу. Це пов'язано з тим, що на той час вони вже опанували загальноосвітні дисципліни, здобули базові професійні знання та починають вивчати профільні предмети, що формують основні професійні вміння та навички.

За цих умов дуальна система освіти стає своєрідним полігоном для перевірки якості отриманих знань, закріплення теорії та розвитку практичних умінь, що є ключовим у підготовці фахівців за компетентнісною моделлю [3].

Однак реалізацію дуальної системи освіти стримують певні проблеми. Основною з них є недостатня обізнаність підприємств про цю форму навчання і відсутність належного інформаційного забезпечення.

Отже, основна концепція дуальної системи освіти полягає в посиленні практичної спрямованості підготовки фахівців завдяки поєднанню освітнього та виробничого процесів. Це значно підвищує шанси випускників на професійну мобільність.

Під час упровадження дуальної системи потрібно враховувати важливі зміни в організації навчання, забезпечувати правильне чергування та інтеграцію теоретичних і практичних блоків упродовж усього періоду підготовки. Дуальна система є ефективним і адаптивним інструментом, що сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, які здатні конкурувати на ринку праці в різних галузях економіки.

Список використаних джерел

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. 2018. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichnaosvita/dualna-osvita>.
2. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою, прийнята 19.09.2018. Кабінет Міністрів України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/konceptsiya-pidgotovkifahivciv-za-dualnoyuformoyu-zdobuttya-osviti>
3. Бойчевська І. Б. Особливості професійного навчання в межах дуальної системи освіти в Німеччині. *Репозиторій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. URL : <http://dspace.udpu.org.ua>

ГЕНЗЕРА Ольга, викладач-методист
ВСП «Індустріальний фаховий коледж КНУ»
Henzeraolha@gmail.com

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»

Дуальна освіта – це такий формат навчання, коли студент проходить підготовку і в закладі освіти, і в компанії, де працює за спеціальністю, закріплюючи отримані знання та опановуючи практичні навички. Дуальна форма здобуття вищої освіти – це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочих місцях на підприємствах / в установах / в організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору. Метою провадження дуальної форми здобуття освіти є підвищення якості підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності.

Перший недержавний гірничо-металургійний університет Технічний університет «Метінвест Політехніка» (надалі Університет) був заснований у 2020 році. Оскільки засновником освітнього закладу є Товариство з обмеженою відповідальністю «МЕТІНВЕСТ ХОЛДІНГ», напрям освітньої роботи та розвитку відбувається в контексті бізнес-стратегії Групи МЕТІНВЕСТ, національного та регіональних ринків праці.

Мета освітньої діяльності Університету – відтворення інтелектуального потенціалу держави через підготовку висококваліфікованих і конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринку праці фахівців для підприємств усіх форм власності, наукових та освітніх установ, органів державної влади і управління за освітньо-професійним ступенем

фахового молодшого бакалавра, ступенями вищої освіти молодший бакалавр, бакалавр, магістр, післядипломної освіти та забезпечення реалізації права громадян на здобуття повної загальної середньої освіти. Реалізація зазначеної мети передбачає запровадження освітньої діяльності зі спеціальностей, які є важливими для функціонування активів у старопромислових регіонах, зокрема: 136 Металургія, 132 Матеріалознавство, 184 Гірництво, 183 Технології захисту навколишнього середовища, 073 Менеджмент, 051 Економіка, 136 Металургія, 122 Комп'ютерні науки, 133 Галузеве машинобудування, 174 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка й інші.

Університет здійснює підготовку й перепідготовку фахівців за такими видами освіти:

- вища освіта;
- підготовка в докторантурі;
- післядипломна освіта;
- інші послуги в сфері освіти.

Формами здобуття вищої освіти в Університеті є:

- інституційна: очна (денна, вечірня, змішана), дистанційна;
- дуальна.

Основними завданнями навчання за дуальною формою здобуття освіти є:

- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із забезпеченням досягнення результатів навчання, визначених відповідним стандартом освіти та освітньою програмою;

- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями;

- модернізація змісту освіти з метою його приведення до відповідності вимогам ринку праці;

- підвищення конкурентоздатності випускників закладів освіти в умовах глобалізації та сприяння росту рівня зайнятості молоді;

- скорочення періоду адаптації випускників до професійної діяльності;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання.

Навчання за дуальною формою здобуття освіти передбачає реалізацію освітнього процесу у двох місцях – в Університеті та на підприємстві / в установі / в організації.

Особливості освітньої діяльності:

- інтерактивне навчання з практичною та академічною складовою, зокрема навчання за матеріалами та із залученням фахівців-практиків від Групи МЕТІНВЕСТ і участь у виконанні досліджень для активів Групи МЕТІНВЕСТ;

- комбінування онлайн-навчання через Центр командної роботи Microsoft Teams та офлайн-навчання на тижневих лабораторно-тренінгових сесіях на активах Групи МЕТІНВЕСТ;

- викладання окремих курсів англійською мовою та використання англійських джерел літератури та статистичних даних;

- поглиблено та від початку програми працювати над дипломним (бізнес) проектом, практики та безпосередньо під час виконання кваліфікаційної роботи з отриманням постійного зворотного зв'язку від академічного керівника та наставника від бізнесу;

- формування індивідуальної траєкторії здійснюють із запропонованого переліку освітніх компонентів, однак не виключає вибір здобувачем освіти дисциплін з широкого переліку;

- відбір на навчання (оцінювання мотиваційних листів) відбувається за участю представника бізнесу;

- програма та зміст підготовки узгоджує Академічна рада освітнього напрямку під головуванням представника бізнесу.

Університет має право організовувати дуальну форму здобуття освіти для здобувачів, які виявили особисте бажання та пройшли відбір у роботодавця. Процедура відбору здобувачів дуальної форми здобуття освіти погоджує роботодавець та Університет. Навчальне навантаження здобувача освіти розподіляють між навчанням у закладі освіти та на робочому місці на підприємстві / в установі / в організації залежно від особливостей освітньої програми.

Для організації здобуття освіти за дуальною формою використовують такі варіанти моделі за ознакою розподілу денного часу:

- модель поділеного дня: кілька годин упродовж дня навчання відбувається в закладі освіти, кілька годин – на робочому місці на підприємстві / в установі / в організації;

- блочна модель: навчання у закладі освіти та на робочому місці відбувається за блоками (1 блок – це один чи декілька тижнів, місяців, семестр).

Моделі за ознакою розподілу освітніх компонентів:

- модель дуалізації вибіркового освітніх компонентів та виконання проектів: всі або частина освітніх компонентів вільного вибору трансформують у формат тренінгів з окремих областей знань та навичок, узгоджених у рамках профілю фахівця, або представлених у офіційно затверджених професійних стандартах; виконання курсових робіт (проектів), проходження освітніх компонентів-практик, виконання кваліфікаційної роботи здійснюють на підприємстві;

- модель поділу всіх компонентів на теоретичну та практичну частини: всі освітні компоненти ОП, зокрема компоненти вільного вибору вивчають частину семестру в Університеті», а іншу частину – на підприємстві.

Дуальне навчання охоплює такі технології реалізації освітнього процесу:

- виокремлення в робочій програмі навчальної дисципліни тем та питань, які здобувач освіти засвоює в процесі роботи на підприємстві під час виокремленого часу, зокрема під час очних лабораторно-тренінгових сесій на підприємстві;

- проходження здобувачем освіти практикуму-тренінгу з дисципліни на підприємстві, як окремої дисципліни вільного вибору, узгодженої індивідуально з наставником відповідно до вимог посадової інструкції для посади за професією відповідного класу, професійного стандарту відповідного рівня, узгодженого профілю фахівця;

- практичні та лабораторні роботи в умовах та на устаткуванні під час очних лабораторно-тренінгових сесій;

- проходження практики на підприємстві-роботодавці з обов'язковим працевлаштуванням;

- виконання курсової роботи (проєкту), кваліфікаційної роботи з тематики підприємства з обов'язковим підтвердженням від підприємства-роботодавця актуальності теми, перспектив упровадження результатів;

Здобуття освіти за дуальною формою може передбачати навчання на робочому місці у кількох роботодавців у рамках однієї програми. Роботодавець може вносити пропозиції щодо зміни змісту освітніх програм та оновлення навчальних планів, ініціювати створення нових освітніх програм. Результати навчання та/або здобуті компетентності оцінюють на робочих місцях, атестованих у встановленому порядку за умовами праці відповідно до законодавства, навчально-виробничих ділянках, навчальних тренажерах або у приміщеннях, інших місцях, що забезпечують умови для проведення процедури оцінювання відповідно до вимог процедури присвоєння/підтвердження, технічних регламентів, вимог щодо охорони праці.

Висновок

Основна перевага дуальної освіти полягає в тому, що можна здобувати саме ті знання, які потрібні безпосередньо для роботи. Теоретичні знання, не підкріплені практикою, швидко забуваються. Найкращий спосіб чогось навчитися – поєднувати навчання з іншими типами діяльності.

Список використаних джерел

1. Дrajниця С. А. Дуальне навчання як інтерактивна форма організації навчального процесу. Зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна» / Хмельниц. ін-т соц. технологій Ун-ту «Україна». Хмельницький, 2016. № 12. С. 17–20.

2. Дуальна освіта: інституціональні особливості реалізації в Україні : кол. моногр. / В. М. Новіков, Ю. О. Каряїн, В. В. Черніченко [та ін.] ; за наук. ред. д.е.н., проф. В. Новікова, д.е.н., проф. З. Сіройча, д.е.н., проф. Г. Собчука. Київ-Варшава, 2020. 79 с.

3. Дуальна Освіта. Методичні рекомендації. URL : <https://era-ukraine.org.ua/dualna-osvita-metodychni-rekomendatsii/>

4. Сайт Університету «Метінвест Політехніка». URL : <https://metinvest.university/>

СКІЦЬКО Олексій, канд. техн. наук, ст. наук. співробітник
Національна академія СБ України
oiskitsko@gmail.com

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Швидкий розвиток технологій та зміни до фахових компетентностей фахівців на ринку праці виявляє, що традиційні підходи підготовки фахівців не забезпечують конкурентоспроможності випускників на міжнародному рівні.

Система освіти зіштовхнулася з викликом, пов'язаним з розривом між теоретичною підготовкою здобувача освіти та практичними вимогами роботодавця. Випускники закладів вищої освіти не мають практичного досвіду, що ускладнює їх інтеграцію та призводить до тривалої адаптації на робочих місцях.

В Україні впровадження моделі дуальної освіти залишається обмеженою через недостатню правову базу, відсутність чіткої координації між закладами освіти та роботодавцями, а також низький рівень поінформованості про дуальну освіту як з-поміж підприємств, так і з-поміж студентів.

Необхідність дослідження дуальної освіти як ефективного інструменту підготовки фахівців є актуальною проблемою, вирішення якої сприятиме підвищенню конкурентоспроможності випускників та інтеграції навчання і практичного досвіду.

Сутність дуальної освіти – поєднання теоретичного навчання у закладах вищої освіти із практичною підготовкою на підприємствах. Вивчення міжнародного досвіду впровадження дуальної освіти, шляхи його адаптації в український освітній простір виявлять основні проблеми та бар'єри, що ускладнюють упровадження дуальної освіти в Україні, а саме відсутність нормативно-правової бази, недостатня зацікавленість підприємств, відсутність взаємодії між закладами освіти та роботодавцями.

З переваг дуальної освіти слід виокремити: підвищення професійної компетентності здобувачів вищої освіти, розвиток їхніх практичних навичок, полегшення адаптації до умов реальної виробничої діяльності та збільшення шансів на працевлаштування. Особливу увагу слід приділити необхідності залучення роботодавців до активної співпраці із закладом освіти, розробці індивідуальних навчальних планів і впровадженню системи оцінювання ефективності дуальної освіти. Запропоновані заходи сприятимуть вдосконаленню механізмів підготовки фахівців і підвищенню їх конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Аналіз механізмів реалізації дуальної освіти дозволить виявити її вплив на рівень професійної підготовки здобувачів вищої освіти, а також на визначення проблем та перспектив упровадження цієї системи в Україні.

Основними характеристиками дуальної освіти є:

1. Поєднання теорії та практики.
2. Взаємодія між закладами освіти та підприємствами.
3. Розвиток професійних навичок.
4. Індивідуальний підхід до навчання.

Дуальна освіта є ефективною моделлю підготовки фахівців, яка сприяє їхній готовності до професійної діяльності, підвищуючи шанси на працевлаштування та конкурентоспроможність на ринку праці.

Аналіз впливу дуальної освіти на підвищення професійної компетентності здобувачів вищої освіти базується на таких ключових аспектах:

1. Поєднання теорії та практики.
2. Розвиток професійних навичок.
3. Полегшення працевлаштування.
4. Розвиток м'яких навичок.
5. Адаптація до вимог ринку праці.

Дуальна освіта дозволяє студентам краще розуміти актуальні вимоги ринку праці та відповідати їм уже під час навчання. Завдяки постійному контакту з роботодавцями здобувачі освіти отримують актуальну інформацію про зміни та тенденції у професійній галузі, що дозволяє їм бути підготовленими до сучасних викликів. Це значно знижує ризик професійної некомпетентності після закінчення навчання.

Для удосконалення механізмів взаємодії між закладами освіти та підприємствами у контексті реалізації дуальної освіти потрібно впровадити такі рекомендації:

1. Розробка правової бази для дуальної освіти.
2. Створення координаційних центрів дуальної освіти.
3. Адаптація навчальних програм до потреб ринку праці.
4. Фінансова підтримка підприємств і студентів.
5. Інформаційна підтримка та популяризація дуальної освіти.

6. Створення індивідуальних навчальних планів.
7. Моніторинг та оцінювання ефективності програм дуальної освіти.
8. Підвищення кваліфікації викладачів.

Висновки

Дуальна освіта є ефективним інструментом для підвищення якості професійної підготовки фахівців, що забезпечує поєднання теоретичного навчання з практичною діяльністю. Впровадження моделі дуальної освіти в Україні надасть змогу зменшити розрив між вимогами ринку праці та компетенціями випускників закладів вищої освіти. На основі аналізу міжнародного досвіду зазначимо, що для успішної реалізації дуальної освіти необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу, розвивати співпрацю між закладами освіти та підприємствами, модернізувати матеріально-технічну базу закладів освіти й активно стимулювати роботодавців до участі в освітньому процесі. Ефективність дуальної освіти вимагає впровадження індивідуальних навчальних планів, які будуть адаптовані до потреб підприємств, а також створення системи моніторингу якості підготовки фахівців. Активна співпраця між закладами вищої освіти та підприємствами сформує конкурентоспроможних випускників, які володіють теоретичними знаннями й практичними навичками, що забезпечить швидку інтеграцію на ринку праці та успішну кар'єру.

Отже, дуальна освіта може стати важливим інструментом для підвищення якості вищої освіти та задоволення потреб сучасного ринку праці, якщо буде впроваджено системно та за підтримки держави, закладів освіти і підприємств.

КОВШАР Олена, д-р пед. наук, професор
Криворізький державний педагогічний університет
elenadivakovshar@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ ЗАСОБОМ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ЗВО

Умови сьогодення в Україні потребують нових інноваційних шляхів в організації вищої освіти. Сучасна освіта пропонує таку форму організації освітнього процесу, як-от дуальна освіта. Організацію дуальної форми освіти формують через активну співпрацю закладу вищої освіти з роботодавцем. Такі країни, як Швейцарія, Австрія, Канада, Польща мають свій цікавий досвід організації та впровадження дуальної системи освіти [3].

Сам термін «дуальна система» (від лат. dualis – подвійний) введено в освітній простір у середині 60-х років минулого століття у ФРН, як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Так, було визначено,

що дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки фахівців певного профілю в рамках організаційно відмінних форм навчання (Hebert Baumann) [2, с. 48].

Тому, пошук творчих освітніх підходів у реалізації освітніх програм закладів вищої освіти спрямовує Український освітній простір до впровадження дуальної освіти, де можливість за межами теоретичного навчання сформуванню професійні компетентності здобувача в практичній професійній діяльності, виконання спільних програм, проєктів, заходів для реалізації партнерської взаємодії ЗВО та роботодавців. Дуальна форма здобуття фахової передвищої та вищої освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання в закладах освіти та в інших суб'єктах освітньої діяльності з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для оволодіння програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації [1].

У вищій освіті дуальна форма є одним зі способів здобуття освіти здобувачами денної форми здобуття освіти. Мета впровадження дуальної системи освіти в Україні – усунути основний недолік традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників – розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках організаційно-відмінних форм навчання [2, с. 51].

В Україні в 2023 році було затверджено Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. Метою Положення є реалізація студентоцентрованого підходу через орієнтацію на задоволення очікувань здобувачів освіти щодо успішної роботи за фахом, формування в них сучасних знань практичного характеру, умінь і навичок професійної діяльності та командної роботи на реальних робочих місцях і у виробничому середовищі, підвищення готовності, полегшення та пришвидшення переходу випускників зі сфери освіти до трудової сфери, а також підвищення загалом їхньої конкурентоспроможності на ринку праці [1].

Зрозуміло, що пріоритетне значення в організації дуальної освіти мають роботодавці, стейкхолдери – важлива зацікавлена сторона. Якщо ЗВО не орієнтований у своїй діяльності на інтереси зацікавлених сторін, він не може розраховувати на розвиток. Саме постійна, систематична співпраця надає можливості не лише удосконалювати якість освітнього процесу зі здобувачами, реагувати вчасно на нові тенденції в професійній діяльності педагогів і, в такий спосіб, вносити зміни в освітній процес. Отже, освітня програма стає гнучкою і може відповідати потребам здобувача. Шляхи організації тісної партнерської співпраці зі стейкхолдерами різні за рівнями та видами.

Кафедра дошкільної і спеціальної освіти Криворізького державного педагогічного університету напрацювала досвід зі співпраці з Департаментом освіти і науки міста, укладені відповідні угоди для роботи над спільними прикладними міськими проєктами. Така діяльність, науково-практична взаємодія була реалізована в міських та регіональних проєктах: «Упровадження технології тьюторського супроводу формування готовності до нової соціальної позиції «школяр» дітей передшкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти» (2019-2021 рр.); «Формування національно-мовленнєвої особистості дитини передшкільного віку» (2022-2024 рр.). Кожен проєкт охоплював низку наукових, методичних семінарів, співпрацю з опорними закладами освіти, що розширило простір взаємодії з роботодавцями на рівні управління, менеджменту (методисти закладів освіти), на рівні безпосередньо педагогів-практиків.

Отже, було вирішено питання партнерської взаємодії, мотивації, співпраці, введення кращих практик педагогів в освітній процес, вмотивоване працевлаштування здобувачів. У проєктах задіяні не лише науково-педагогічні працівники, а й аспіранти, студенти. Вони були учасниками методичних семінарів, тренінгів. За результатами проєктів в освітні програми підготовки здобувачів як бакалаврського, так і магістерського рівнів внесені нові сучасні освітні компоненти в професійну та варіативну складові: «Організація управлінської діяльності в ЗДО», «Методична робота в ЗДО», «Організація партнерської взаємодії з батьками в ЗДО», «Національно-патріотичне виховання на заняттях філологічного циклу», «Формування основ демократичних цінностей у дітей дошкільного віку», «Організація STREAM освіти в ЗДО», «Організація тьюторської підтримки дітей передшкільного віку в сучасному ЗДО».

Така форма співпраці допомогла студентам ще під час навчання знайти робочі місця в закладах дошкільної освіти, а Університет створив для здобувачів індивідуальну освітню траєкторію, якісно здобути їм професійні та спеціальні компетентності. Впровадження на сьогоднішньому першому етапі елементів дуальної форми здобуття освіти у тісній співпраці з роботодавцями підвищує мотивацію здобувачів, удосконалює освітній процес, допомагає працевлаштувати здобувачів під час навчання, вимагає відповідальності як викладачів, так і роботодавців щодо підготовки майбутніх педагогів-вихователів.

Список використаних джерел

1. Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti> zareyestrovano-v-minyusti

2. Савицька Н. Л. Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті. *Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації*: зб. наук. ст. учасників Шостої Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : Скайтек, 2015. С. 48–52.

3. Freeman R. E. *Strategic management: A stakeholder approach*. Boston : Pitman, 1984.

НАГОРНА Л. В., д-р вет. наук, професор
Сумський національний аграрний університет
lvn_10@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВИТИ ЗА ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Сучасний стан ринку праці в Україні, вимагає від його учасників надзвичайно швидких темпів пристосування до постійно змінюваних, почасти екстремальних, умов. Навіть на першому місці працевлаштування роботодавці віддають перевагу працівникам, які вже володіють практичними компетентностями і підготовка яких до виконання їх безпосередніх обов'язків, не потребує значних витрат часу. Якщо врахувати ризики, пов'язані з війною, потреба у кваліфікованих фахівцях суттєво зросла. Ціла низка галузей народного господарства відчуває гострий дефіцит кадрового забезпечення, і залучення на виробництво здобувачів фахової вищої освіти, як ніколи, є актуальним питанням.

Досвід запровадження дуальної освіти вітчизняні заклади фахової вищої освіти запозичили в Німеччини, де такі підходи до організації освітнього процесу набули поширення ще зі середини минулого століття [1].

У сучасних українських реаліях підготовка висококваліфікованого фахівця, який буде конкурентним на ринку праці, вимагає набуття від студента впродовж навчання низки фахових компетентностей, які можливо отримати не в умовах навчальних лабораторій, а безпосередньо в умовах виробництва. Дуальність є позитивною практикою та важливим доповненням для удосконалення набутих здобувачами теоретичних знань безпосередньо на виробництві. Для її повноцінного запровадження обов'язковою умовою є тісна співпраця закладів вищої освіти та підприємств, де здобувачі освіти можуть відпрацювати та удосконалити практичні навички [2].

Підготовка фахівців для аграрного сектору передбачає наявність досить потужної практичної підготовки здобувачів упродовж всього освітнього процесу. Не виключенням є підготовка конкурентоспроможних на вітчизняному ринку праці лікарів ветеринарної медицини.

Сумський національний аграрний університет є одним із передових закладів аграрної освіти, який має тісну й багаторічну співпрацю з провідними агропідприємствами в Україні. Елементи дуальної форми здобуття освіти в ЗВО почали запроваджувати з 2017 року, зокрема й на факультеті ветеринарної медицини. Процедуру реалізації дуальної освіти, зокрема на ОП «Ветеринарна медицина», висвітлено в Рекомендаціях щодо реалізації дуальної освіти у Сумському національному аграрному університеті [3].

Дуальну форму здобуття освіти організують для здобувачів, які виявили особисте бажання та пройшли фаховий відбір у роботодавця. Наступний етап – складання та затвердження індивідуального навчального плану здобувача. Дуальна форма навчання на факультеті ветеринарної медицини передбачає відпрацювання практичних навичок здобувачем на кількох підприємствах, що суттєво розширює спектр отримуваних студентом фахових компетентностей у різних галузях тваринництва. Якщо врахувати, що останнє десятиліття значна частка лікарів ветеринарної медицини свою професійну діяльність пов'язують з ветеринарним обслуговуванням дрібних домашніх та екзотичних тварин, уміння здобувача працювати з продуктивними тваринами підвищує його конкурентоспроможність на ринку праці, адже сучасний промисловий сектор тваринництва гостро потребує висококваліфікованих фахівців – лікарів ветеринарної медицини.

За період упровадження навчання з елементами дуальної освіти за підготовки лікарів ветеринарної медицини ми визначили низку позитивних моментів, зокрема: підвищення конкурентоздатності випускників факультету на вітчизняному та міжнародному ринках праці, скорочення адаптаційного періоду випускників, відповідність випускників сучасним галузевим потребам, набуття здобувачами соціальних та комунікативних компетентностей, активізацію участі зовнішніх стейкхолдерів в організації освітнього процесу, що дозволяє постійно удосконалювати якість освіти на факультеті.

За підготовки лікарів ветеринарної медицини перехід на дуальну форму здобуття освіти можливий лише за високого ступеня самоорганізації та дисципліни з боку здобувача. Якщо ці складові відсутні – здобувач не здатен оволодіти всіма необхідними загальними та фаховими компетентностями.

Тривалість перебування здобувача в умовах виробництва варіює та залежить від особливостей технологічних процесів на підприємстві. На період перебування здобувача в умовах виробництва, спілкування з викладачем відбувається в зручній для студента формі: on-line чи off-line режимах: чатах, форумах, за використання електронної пошти, відео-конференцій, проведення тестування за використання різноманітного програмного забезпечення. Для підвищення якості освітнього процесу науково-педагогічні працівники факультету ветеринарної медицини широко використовують викладання дисциплін в on-line режимі у форматі відеоконференцій з використанням

програм, які забезпечують візуальний зв'язок (Zoom, Skype, Webex тощо). Для гармонізації освітнього процесу в університеті створено програму *Moodle*, яка містить в собі повне навчально-методичне забезпечення дисциплін, що вивчають здобувачі, доступ до *Moodle* є необмеженим з урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії здобувача.

Зазначена організація освітнього процесу за використання елементів дуальної освіти забезпечує якість підготовки та результати навчання відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту».

Список використаних джерел

1. Бугайчук В., Давліканова О., Лилик І. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України : практичний посіб. Київ : ТОВ «Вістка», 2022. 240 с.

2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Київ, 2018. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-koncepciyi-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>

3. Рекомендації щодо реалізації дуальної освіти у Сумському національному аграрному університеті. Суми, 2021. URL : <https://snau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/>

ІВАНЧАК Тетяна, завідувач навчально-виробничої практики,
ШАРІНА Вікторія, голова циклової комісії з гірництва
Відокремлений структурний підрозділ
«Павлоградський фаховий коледж
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
viktoriya16061969@ukr.net

ОСВІТА ТА БІЗНЕС: НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ДЛЯ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

В усьому розвиненому світі дійшли висновку, що інтелектуальний капітал – люди – є одним із найважливіших капіталів, а також чинників, що впливають на результативність функціонування підприємств та їх конкурентоспроможність. Рушійною силою промислового розвитку гірничої галузі був і залишається кадровий потенціал. Саме його втрати в умовах повномасштабної агресії рф стали головним показником небезпечного існування українського суспільства та його майбутнього розвитку. Для будь-якої країни запорука конкурентоспроможності, економічної безпеки, інклюзивності, ділової та виробничої культури – це якість і кількість робочої

сили. Стан забезпечення промисловості України висококваліфікованою робочою силою наразі є критичним.

Сучасне суспільство вимагає від закладу фахової передвищої освіти підготовки фахівців, які мають низку спеціальних компетентностей: професійні знання, уміння, навички, прийняття відповідальних рішень, власний досвід у нестандартних ситуаціях, розв'язання важливих проблем. Поряд з цим молоді фахівці здатні легко адаптуватися, вирізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, вмінням реалізувати свої творчі проекти.

Випускник коледжу має бути здатний та готовий до конструктивного досягнення успішної життєдіяльності в мінливих суспільно-економічних умовах, самостійного і свідомого розв'язання складних життєвих завдань, породжених інформаційними, економічними, соціальними, політичними, культурно-релігійними процесами третього тисячоліття.

Компетентнісна освіта випускника передбачає використання на практиці знань, набутих за спеціальністю 184 «Гірництво» освітньо-професійними програмами підготовки «Підземна розробка корисних копалин», «Експлуатація та ремонт гірничого електромеханічного обладнання та автоматичних пристроїв» і розумінням, як користуватися цими знаннями, щоб бути успішним надалі. Для подальшої успішної діяльності здобувача освіти у сфері своєї спеціальності, він має мати достатню теоретичну, практичну та психофізіологічну підготовку.

Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» можна зробити акцент на практичну підготовку здобувача освіти коледжу, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження. Одна із задач, яка стоїть перед викладачем коледжу навчити студента виконувати типові спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності, що пов'язані з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та здійсненням обмежених управлінських функцій.

Метою практичної підготовки здобувачів освіти спеціальності «Гірництво» у майбутніх фахових молодших бакалаврів з гірництва є формування і розвиток програмних компетентностей, які дозволяють оволодіти системою професійних знань і практичних навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності в гірничодобувних та гірничопереробних галузях, на виробничих підприємствах або в процесі навчання.

Відповідно до навчального плану практична підготовка здобувачів освіти III-IV курсів проводиться на гірничих підприємствах міста та регіону підприємства ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля». Під час практики на здобуття робочої професії студенти працюють на робочих місцях на вищевказаному підприємстві.

На базі навчально-курсowego комбінату ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» студенти випускного курсу отримують робочі професії відповідно до освітньо-професійних програм підготовки:

- «Підземна розробка корисних копалин» – гірник підземний (I-II розряд);

- «Експлуатація та ремонт гірничого електромеханічного обладнання та автоматичних пристроїв» – електрослюсар підземний (I-III розряд).

Існує думка, що випускникам гірничих спеціальностей коледжу не вистачає практичних навичок – таких умінь, як наприклад, здатність застосовувати комплекс знань та навичок із планування раціональних гірничодобувних та гірничопереробних технологій виробництва, або самотужки виконати ремонт сучасних електричних механізмів та машин. Все це відбувається не тому, що заклади освіти мають низькокваліфікованих фахівців, а тому, що студентам недостатньо трьох періодів практик, які заплановані за традиційною формою навчання. Також на якість практичної підготовки впливає застаріла і морально, і фізично матеріально-технічна база закладу освіти. Усе це призводить до того, що студенти поступово втрачають бажання вчитися, бо вони новітнє обладнання бачили тільки на картинці або на відеопроєкторі, тому не можуть себе уявити робітниками сучасних підприємств.

Вирішенням цієї проблеми є впровадження, *окрім традиційних* інших форм навчання, проведення екскурсій на підприємства, тематичних конференцій та круглих столів зі залученням висококваліфікованих фахівців гірничої галузі, зустрічі з випускниками спеціальності та керівниками шахт та дільниць і проведення навчальних практик на гірничих підприємствах міста та регіону, навчально-курсowego комбінаті і впровадження елементів дуальної форми навчання. Це дає змогу випускнику гірничої спеціальності мати достатній рівень теоретичних знань та досвід роботи на підприємстві і стати конкурентоспроможним на ринку праці.

Одним з основних напрямів освітнього процесу для здобувачів III-IV курсів є упровадження елементів дуальної форми навчання, що дасть змогу усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахових молодших бакалаврів з гірництва, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки майбутніх фахівців із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Основними завданнями навчання за дуальною формою здобуття освіти є:

- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із забезпеченням досягнення результатів навчання, визначених відповідним стандартом освіти та освітньо-професійною програмою;

- забезпечення взаємозв'язку, взаємопроникнення та взаємовпливу різних систем (освіта і виробництво) для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти;
- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями;
- посилення ролі роботодавців у системі підготовки фахівців від участі у формуванні змісту освітньо-професійних програм до оцінювання результатів навчання;
- модернізація змісту освіти з метою його приведення до відповідності вимогам ринку праці;
- підвищення конкурентоздатності випускників коледжу в умовах глобалізації та сприяння росту рівня зайнятості молоді;
- скорочення періоду адаптації випускників коледжу до професійної діяльності;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання;
- реалізація студентоцентрованого підходу з орієнтацією на інноваційність викладання та можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії навчання.

Така форма освіти є безумовно необхідна для нашого суспільства для набуття висококваліфікованих кадрів для роботи на гірничих підприємствах міста та регіону.

У коледжі в 2023-2024 навчальному році було впроваджено елементи дуальної форми навчання для здобувачів освіти I-го курсу навчання на базі повної загальної освіти, III-го курсу на базі базової загальної освіти з ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля».

Відповідно до «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти», затвердженого наказом від 13.04.2023 № 426 Міністерства освіти і науки України та «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої освіти Відокремленого структурного підрозділу «Павлоградський фаховий коледж Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» між закладом освіти в особі директора коледжу, керівником гірничого підприємства та здобувачем освіти укладено тристоронні угоди про дуальну форму навчання, навчальний план за дуальною формою здобуття фахової передвищої освіти, графік освітнього процесу, відповідне методичне забезпечення.

Дуальна система відповідає інтересам усіх сторін, що беруть участь у ній, – закладу освіти, підприємств, працівників, держави.

Для підприємства – це можливість підготувати для себе кадри, економія на витратах по пошуку та підбору працівників, їх перенавчання та адаптації; урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості фахової освіти.

Для молоді – відмінний шанс раніше стати самостійними, отримати перше робоче місце та легше адаптуватися до дорослого життя. Для закладу освіти – змога мати тісний зв'язок з великим колом підприємств, а через це покращити матеріально-технічну базу; залучити висококваліфікований персонал (практиків) з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); постійне підвищення кваліфікації викладацького складу та як результат високий престиж серед абітурієнтів та випускників (високу рейтингову оцінку серед закладів освіти фахової передвищої освіти).

У 2024/2025 навчальному році на базі повної загальної освіти на спеціальність «Гірництво» вступила 51 особа, з них 30 осіб (59 %) планують у II семестрі перейти на дуальну форму навчання, це дасть змогу студентам поєднати теоретичне і практичне навчання, внаслідок чого вони стануть вмотивованішими щодо підвищення своєї освіти і конкурентоспроможнішими на ринку праці.

Модель дуальної освіти є ефективною формою підвищення якості кадрового потенціалу. Освіту постійно вдосконалюють, реалізуючи нові концепції, підходи та прийоми навчання. Традиційні методики стають менш ефективними, тому що не можуть бути застосовані до навчання нового покоління. У сучасному світі студенти більш мобільні, енергійні і допитливі, але, водночас, їх сприйняття в чомусь стає поверхневим. Мало у кого зі студентів з'являється бажання проводити весь вільний час за підручниками в бібліотеках, заглиблюючись в нудну теорію. Жвавість розуму сучасної молоді прагне відразу ж спробувати застосувати отримані знання на практиці. І в цьому немає нічого поганого. Традиційна форма навчання студентів гірничих спеціальностей у коледжах передбачає практику на третьому та четвертому курсах, яка в багатьох закладах освіти проходить на підприємствах міста та регіону, а на другому курсі безпосередньо в навчально-виробничій майстерні.

Висновок

Важливими партнерами для коледжу зі спеціальності 184 «Гірництво» на сьогодні є роботодавці ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», тому одним із завдань закладу освіти є задоволення потреб роботодавців у кваліфікованих фахівцях задля розбудови гірничої галузі.

Запроваджена в коледжі дуальна форма навчання дає змогу випускникам отримати величезний досвід практичної підготовки та підвищить зацікавленість в обраній спеціальності, але впроваджувати її можна тільки з третього курсу для здобувачів на базі базової загальної освіти. Для підприємств гірничої галузі рівень практичної підготовки – дуже актуальне питання.

Отже, впровадження елементів дуальної форми навчання у коледжі дає змогу вирішити основну проблему фахової передвищої освіти – розрив між теорією і практикою, закладом освіти та підприємством чи організацією.

Результатом співпраці з роботодавцями та впровадження елементів дуальної форми здобуття освіти є:

- підвищення мотивації до навчання;
- підвищення якості підготовки фахівців;
- посилення ролі роботодавців;
- підвищення конкурентоспроможності випускників.

ПРАЦЮЄМО ЗАДЛЯ УКРАЇНИ!

**ДЯКУЄМО ЗАХИСНИКАМ І ЗАХИСНИЦЯМ УКРАЇНИ ЗА
МОЖЛИВІСТЬ НАВЧАТИ І НАВЧАТИСЯ!!!**

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

До вашої уваги презентація «Освіта та бізнес: напрями співпраці для кадрового потенціалу видобувної галузі».

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
**ПАВЛОГРАДСЬКИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ**
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
1955

ОСВІТА ТА БІЗНЕС: НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ДЛЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

Листопад 2024

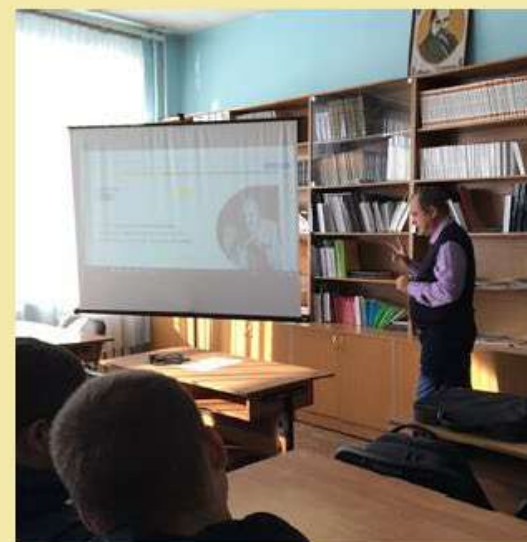

Сучасне суспільство вимагає від закладу фахової передвищої освіти підготовки фахівців, які мають низку професійних компетентностей: професійні знання, уміння, навички, прийняття відповідальних рішень, власний досвід у нестандартних ситуаціях, розв'язання важливих проблем. Водночас вони здатні легко адаптуватися, вирізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, вмінням реалізувати свої творчі проєкти.

Випусник закладу фахової передвищої освіти має бути здатний і готовий до конструктивного досягнення успішної життєдіяльності в мінливих суспільно-економічних умовах, самостійного і свідомого виконання складних життєвих завдань, породжених інформаційними, економічними, соціальними, політичними, культурно-релігійними процесами третього тисячоліття.

Компетентність випусника коледжів – це знання, які є містком з'єднання освітнього простору з полем професійної діяльності (закладу освіти з підприємством).

Зустріч з роботодавцями

Практична готовність – це сформовані на потрібному рівні професійні уміння та навички, які надалі забезпечуватимуть якісне виконання професійних завдань.

Психофізіологічна підготовка – це передумови, для оволодіння професійної діяльності, сформованість особистісних якостей (відповідальність, вимогливість, ініціативність, працездатність, комунікабельність, спостережливість, творче ставлення до справи, витримка, вміння переконувати тощо). Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» можна зробити акцент на практичну підготовку здобувача освіти коледжу. Одне із завдань, яка стоїть перед викладачем, - навчити його виконувати типові спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності, що пов'язані з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та здійсненням обмежених управлінських функцій.

Компетентнісна освіта випускника передбачає використання на практиці знань, набутих за спеціальністю 184 Гірництво та освітньо-професійними програмами підготовки «Підземна розробка корисних копалин», «Експлуатація та ремонт гірничого електромеханічного обладнання та автоматичних пристроїв» і розумінням, як користуватися цими знаннями, щоб бути успішним надалі

Екскурсія на гірничє підприємство

Практична підготовка майбутніх фахівців гірничої промисловості ВСП «Павлоградський фаховий коледж НТУ «Дніпровська політехніка» складається з ланцюга різновидів практик, як-от: слюсарно-механічна в майстернях коледжу, ознайомлювальна, полігонна (по вивченню гірничого обладнання), на здобуття робочої професії, технологічна та переддипломна на підприємствах ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля".

Метою практичної підготовки здобувачів освіти спеціальності «Гірництво» є формування у майбутніх фахових молодших бакалаврів формування і розвиток програмних компетентностей, які дозволяють оволодіти системою професійних знань і практичних навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності в гірничодобувних та гірничопереробних галузях, на виробничих підприємствах або в процесі навчання.

Експерсії на гірниче підприємство

Практична підготовка здобувачів освіти II -IV курсів проводиться на гірничих підприємствах міста та регіону підприємства ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля». Під час практики на здобуття робочої професії студенти працюють на робочих місцях на вищевказаному підприємстві. На базі навчально-курсного комбінату ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» здобувачі освіти отримують робочі професії відповідно до освітньо-професійних програм підготовки:

- «Підземна розробка корисних копалин» - гірник підземний, (I-II розряд);
- «Експлуатація та ремонт гірничого електромеханічного обладнання та автоматичних пристроїв» - електрослюсарь підземний (I-III розряд).

Підсумком становлення та розвитку професійної компетентності є: готовність випускників до відповідно спрямованої професійної діяльності; здатність до самостійного опанування знаннями, які є її основою; сформованість особистісних професійно важливих якостей.

Професійне самовизначення є одним із найважливіших кроків у житті випускника коледжу, що за сприятливих обставин направляє його подальший шлях до самореалізації, кар'єрного успіху, матеріального благополуччя, досягнення зрілості, вищих рівнів професіоналізму і майстерності.

Зустріч з провідними фахівцями

ДТЕК

Роботодавці скаржаться, що випускникам гірничих спеціальностей коледжу не вистачає практичних навичок - таких вмінь, як наприклад, здатність самостійно застосовувати комплекс знань та навичок із планування раціональних гірничодобувних та гірничопереробних технологій виробництва, або самостійно виконати ремонт сучасних електричних механізмів та машин.

Виставка гірничого обладнання

Екскурсія на гірничє підприємство

Для забезпечення якісної підготовки є впровадження різних форм навчання: проведення екскурсій на гірничі підприємства, тематичних конференцій та круглих столів з залученням висококваліфікованих фахівців гірничої галузі, зустрічі з випускниками спеціальності та керівниками шахт та дільниць і проведення навчальних практик на гірничих підприємствах ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» міста та регіону, навчально-курсівому комбінаті, Тернівському професійному ліцеї та шляхом впровадження елементів дуальної форми навчання. Це дає змогу випускнику гірничої спеціальності мати достатній рівень теоретичних знань та досвід роботи на підприємстві і стати конкурентоспроможним на ринку праці.

Лабораторія гірничої електротехніки
Тернівський професійний ліцей

Зустріч з
роботодавцями

Позитивні показники дуальної освіти:

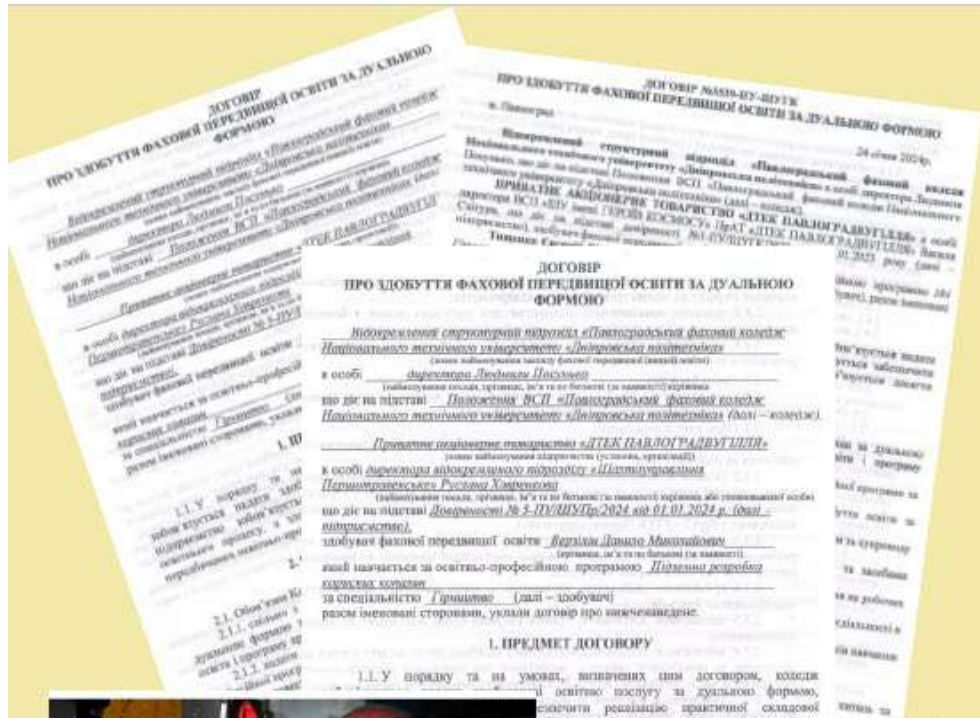
- 1) навчання здобувачів освіти під час трудової діяльності;
- 2) залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі);
- 3) здійснення інституційних досліджень і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері фахової передвищої освіти, оновлення освітньо-професійних програм з залученням провідних фахівців ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» (стейхолдерів);
- 4) врахування конкретних запитів гірничих підприємств до змісту та якості підготовки фахівців.

У коледжі в 2023 – 2024 навчальному році були впроваджені елементи дуальної форми навчання для здобувачів освіти I курсу навчання на базі повної загальної освіти (4 особи), III курсу (1 особа), IV курсу (4 особи) з ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля».

Між закладом освіти в особі директора коледжу і керівником гірничого підприємства та здобувачем освіти укладені угоди про дуальну форму навчання, які дозволяють спільно організувати і впроваджувати елементи дуальної форми навчання у практичну підготовку здобувача освіти за спеціальністю 184 «Гірництво», що передбачає: зобов'язання закладу освіти надавати здобувачеві освітню послугу за дуальною формою, підприємству забезпечити реалізацію практичної складової освітнього процесу, а здобувач зобов'язується досягти результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою.

Зустріч з головним механіком шахти

Екскурсія на гірниче підприємство

			СЕМЕСТР		СЕМЕСТР		СЕМЕСТР		СЕМЕСТР		СЕМЕСТР		СЕМЕСТР		СЕМЕСТР	
			I		II		III		IV		V		VI		VII	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68
69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102
103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119
120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136
137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153
154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170
171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187
188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204
205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221
222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238
239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255
256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272
273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289
290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306
307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323
324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340
341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357
358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374
375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391
392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408
409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425
426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442
443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459
460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476
477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493
494	495	496	497	498	499	500	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510
511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527
528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544
545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561
562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578
579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595
596	597	598	599	600	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612
613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629
630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646
647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663
664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680
681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697
698	699	700	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714
715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731
732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748
749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765
766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782
783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799
800	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816
817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833
834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850
851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867
868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884
885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900	901
902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918
919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935
936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952
953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969
970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986
987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000	1001	1002	1003

Навчальний план
за дуальною формою навчання

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ЗДОБУВАЧА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯКИЙ НАВЧАЄТЬСЯ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Студент: Міша Максим Володимирович

Спеціальність: 184 Гірництво

Освітньо-професійна програма: Програма розробки мармурних каменів

Курс: I Група: ГР(11)-2-33

Навчальний рік: 2023-2024 Семестр: II

Графік освітнього процесу на II семестр 2023-2024-го р. для дуальної форми здобуття освіти

Курс	Семестр	Група	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430

Розроблений навчальний план за дуальною формою здобуття освіти та погоджений двома сторонами (коледж і підприємство) , індивідуальний навчальний план здобувача освіти і програму практичного навчання здобувача освіти на робочому місці.

Навантаження розраховується так, що близько 40 % припадає на лекційні заняття, а приблизно 60% на практичні. Таким чином, основний навчальний час витрачається на формування компетенції студентів за фахом. Така форма навчання співпраці, врегульована законодавством, повністю себе виправдовує.

Завдяки цій формі освіти студенти мають можливість ознайомитись з особливістю гірничого підприємства, прослухати курси з охорони праці, пожежної безпеки, дії електричного струму на організм людини, знати і аналізувати враження організму електричним струмом, пройти димний штрек, ознайомитись з дільницями (спуски в шахту), які проходять у навчальних пунктах гірничого підприємства міста та регіону. На практиці вміти безпечно виконувати технологічні процеси на гірничому підприємстві, експлуатувати: електроустановки, силові трансформатори, розподільні пристрої, комутаційні апарати, вимірювальні трансформатори, вакуумні вимикачі, силові кабельні і повітряні лінії. Така форма освіти є безумовно необхідна для нашого суспільства для набуття висококваліфікованих кадрів для роботи на гірничих підприємствах міста та регіону.

У 2024/2025 навчальному році на базі повної загальної освіти на спеціальність «Гірництво» вступило 51 осіб, з них 30 осіб (59 %) планують у II семестрі перейти на дуальну форму навчання, це дасть можливість студентам поєднати теоретичне і практичне навчання, внаслідок чого, вони стануть вмотивованішими щодо підвищення своєї освіти і конкурентоспроможнішими на ринку праці.

Модель дуальної освіти, є ефективною формою підвищення якості кадрового потенціалу. Освіта постійно вдосконалюється, реалізуючи нові концепції, підходи та прийоми навчання. Традиційні методики стають менш ефективними, тому що не можуть бути застосовані до навчання нового покоління. У сучасному світі студенти більш мобільні, енергійні і допитливі, але, в той же час, їх сприйняття в чомусь стає поверхневим. Мало у кого зі студентів з'являється бажання проводити весь вільний час за підручниками в бібліотеках, заглиблюючись в нудну теорію. Жвавість розуму сучасної молоді хоче відразу ж спробувати застосувати отримані знання на практиці. І в цьому немає нічого поганого. Традиційна форма навчання студентів гірничих спеціальностей у коледжах передбачає практику на третьому та четвертому курсах, яка в багатьох закладах освіти проходить на підприємствах міста та регіону, а на другому курсі безпосередньо в навчально-виробничий майстерні.

Переваги дуальної форми навчання:

можливість придбати під час навчання, професійний досвід, професійні знання і практичні навички під керівництвом фахівців підприємств міста та регіону;

по завершенню дуального навчання студент має диплом і стаж роботи, отримані вміння під час навчання і роботи відповідають потребам сучасного ринку праці; по закінченню навчання студент має роботу.

Недоліки:

коледжі не за всіма спеціальностями мають можливість готувати студентів за дуальною формою навчання; складність суміщення роботи та навчання, що може зіграти не на користь студенту.

Переваги дуальної форми навчання:

можливість придбати під час навчання, професійний досвід, професійні знання і практичні навички під керівництвом фахівців підприємств міста та регіону;

по завершенню дуального навчання студент має диплом і стаж роботи, отримані вміння під час навчання і роботи відповідають потребам сучасного ринку праці; по закінченню навчання студент має роботу.

Недоліки:

коледжі не за всіма спеціальностями мають можливість готувати студентів за дуальною формою навчання; складність суміщення роботи та навчання, що може зіграти не на користь студенту.

Зустрічі з представниками ПрАТ ДТЕК "Павлоградвугілля"

ВИСНОВОК

Важливими партнерами для коледжу зі спеціальності 184 «Гірництво» на сьогодні є роботодавці ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», тому одним із завдань закладу освіти є задоволення потреб роботодавців у кваліфікованих фахівцях задля розбудови гірничої галузі.

Співпраця з роботодавцями щодо корегування змісту освітньо-професійних програм, навчальних планів спеціальностей, надання пропозицій з удосконалення змін та доповнення до їх змісту, осучаснення практичної складової в програмах фахових дисциплін; участь у спільних заходах у коледжі: круглих столах, майстер-класах, тренінгах, дискусійних майданчиках; організація виробничих практик студентів; спільна профорієнтаційна робота скерована на удосконалення та покращення якості підготовки майбутніх фахівців, позитивну динаміку зростання показників якості фахової передвищої освіти в Коледжі.

Запроваджена в коледжі дуальна форма навчання дає можливість випускникам отримати величезний досвід практичної підготовки та підвищить зацікавленість в обраній спеціальності, але впроваджувати її можна тільки з третього курсу для здобувачів на базі базової загальної освіти. Для підприємств гірничої галузі рівень практичної підготовки – дуже актуальне питання.

Отже, впровадження елементів дуальної форми навчання у коледжі дозволяє вирішити основну проблему фахової передвищої освіти - розрив між теорією і практикою, закладом освіти та підприємством чи організацією.

Результатом співпраці з роботодавцями та впровадження елементів дуальної форми здобуття освіти є:

- підвищення мотивації до навчання;
- підвищення якості підготовки фахівців;
- посилення ролі роботодавців;
- підвищення конкурентоспроможності випускників.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

pkntudp@ukr.net

*Освіта має бути істинною, повною, ясною
і міцною. Унсур Аль-Маалі (Кей Кабус)*

ПІДГОТОВКА ОСВІТЯН З ПЛОДООВОЧІВНИЦТВА В УКРАЇНІ, ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ

Структура

Ключові поняття

1. Дуальна система в Німеччині

1.1. Історична довідка

1.2. Елементи дуальної системи: місця навчання, учасники, ролі, обов'язки

1.3. Основна ідея внутрішньофірмового навчання: «Орієнтація на робочий процес та дії»

1.4. Поточна ситуація з освітянами в Німеччині

2. Кваліфікація інструктора в Німеччині – професійно-трудова педагогічні навички та тест на придатність інструктора

2.1. AEVO як кваліфікація та доказ

2.2. Внесення змін до рамкового плану AEVO у 2023 році

3. Важливість тренерів компанії у забезпеченні кваліфікованої робочої сили

4. Типові види діяльності тренера

5. Профіль вимог до внутрішньокорпоративного тренера

6. Рекомендації щодо дій у сфері освіти та навчання як частини регіональної стратегії в Україні

6.1. Зміст та процедура можливої кваліфікаційної програми для корпоративних тренерів у плодоовочівництві в Україні

6.2. Іспит як підтвердження кваліфікації професійної та трудової освіти

6.3. Вимоги до тренерів для кваліфікаційної програми підготовки тренерів

7. Інші можливі ролі та інтерфейси внутрішнього тренера компанії в контексті тестування, подальшого навчання та забезпечення якості

Висновок

Література

Ключові поняття

1. Навчання з дуальною структурою з акцентом на дії та процеси забезпечує, що майбутні кваліфіковані працівники здатні діяти професійно та ефективно.

2. Освітняни компанії мають володіти педагогічними навичками, щоб успішно організувати навчання в рамках дуальних структур.

3. У дуальних структурах освітняни та стажери компанії беруть активну і структуровану участь у робочому процесі, що забезпечує ефективність навчання.

4. Дуальні структури та їхня структурована участь у трудових і бізнес-процесах в «Світі праці» відкривають великий потенціал для поліпшення професійної підготовки, зниження рівня безробіття серед молоді та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки.

1. Дуальна система в Німеччині

Дуальна система професійного навчання в Німеччині є перевіреною часом моделлю підготовки кваліфікованих працівників. Навчання відбувається у двох місцях: в професійно-технічному закладі освіти та на навчальному підприємстві. Учні проводять значну частину навчального часу на підприємстві, а решту – у професійно-технічному закладі. Професійно-технічне училище забезпечує теоретичну підготовку та загальну освіту, тоді як підприємство відповідає за спеціалізовану практичну частину.

Під час навчання на підприємстві, яке займає приблизно 70 % навчального періоду, учні здобувають практичні навички під керівництвом досвідчених фахівців, зазвичай, освітян на підприємстві. Стажери безпосередньо інтегровані в робочі процеси, що дає їм змогу отримати цінний практичний досвід від самого початку.

Освітнянські компанії мають відповідати законодавчим вимогам, організаційним критеріям, тобто тип і структура компанії мають відповідати вимогам для проведення навчання за конкретною професією. Крім організаційних критеріїв, мають бути дотримані кадрові вимоги, наприклад, наявність достатньої кількості підготовлених кваліфікованих працівників та відповідального викладача, який підходить за професійними та особистими якостями.

У деяких навчальних професіях існує підтримка з боку так званих внутрішньофірмових навчальних центрів, які проводять частину підготовки на підприємстві. Вони можуть передавати частину практичних навичок учням як зовнішнє, централізоване місце навчання. Особливо в сільськогосподарських професіях ці центри є юридично незалежними

навчальними установами під егідою федерального об'єднання DEULA e.V. Ці навчальні центри також пропонують кваліфікацію для освітян.

Учні відвідують професійно-технічне училище один або два дні на тиждень паралельно з навчанням на підприємстві. Професійно-технічні заклади є державними і працюють відповідно до законів про освіту.

Ключовою особливістю дуальної системи є державне визнання професійних кваліфікацій. Мінімальні вимоги до навичок, які мають бути здобуті під час навчання, стандартизовано по всій Німеччині через єдині правила навчання та рамкові плани (навчальні програми). Ініціатива щодо створення нових професій або перегляду наявних часто надходить від самої промисловості. У процесі розвитку беруть участь федеральний і земельні уряди та соціальні партнери, зокрема представники роботодавців (наприклад, Німецька промислово-торговельна палата, Німецька конфедерація кваліфікованих ремесел) і працівників (профспілки). Освітняни також залучаються до цього процесу як експерти з боку роботодавців і працівників. Процес координує Федеральний інститут професійної освіти і навчання (BIBB). BIBB є установою, створеною згідно з німецьким Законом про професійну освіту для дослідження та розвитку початкової і безперервної професійної освіти та навчання. Нормативне розпорядження, розроблене у встановленому порядку, видає відповідальний федеральний міністр за погодженням із Федеральним міністерством освіти та досліджень (для сільського господарства – з Федеральним міністром сільського господарства). Окрім професійних компетенцій, нормативна процедура визначає стандартизований національний випускний іспит. Паралельно експерти з окремих федеральних земель розробляють зміст навчальних дисциплін для уроків у професійно-технічних закладах освіти. Це забезпечує відповідність нових або переглянутих професій потребам економіки на національному рівні та гарантує мінімальні стандарти навчання на підприємстві й у школі.

Освітняни на підприємствах – це кваліфіковані працівники у відповідній професії та водночас педагогічно підготовлені фахівці, які забезпечують якісну підтримку учнів і передають зміст навчання в процесі роботи. Вони мають відповідати законодавчим вимогам щодо професійної, особистісної та педагогічної придатності.

Для компаній дуальна система навчання має ту перевагу, що вони можуть готувати кваліфікованих працівників відповідно до власних вимог, використовуючи оригінальні виробничі процеси компанії, дотримуючись водночас єдиних стандартів.

Учні так само користуються перевагами високого рівня працевлаштування після успішного завершення навчання та мають чудові кар'єрні перспективи й можливості для подальшого навчання. Коефіцієнт утримання показує, скільки випускників працевлаштовуються в компанії, де вони проходили навчання, після його завершення. У 2022 році цей показник

становив 77 %. Завершення дуальної програми навчання, яка зазвичай триває три роки, надає кваліфікацію рівня 4 за Європейською рамкою кваліфікацій (ЄРК). Після цього можливе подальше навчання для здобуття вищої кваліфікації, що також стандартизоване з погляду навчальних програм та іспитів і може призвести до кваліфікації рівня 7 ЄРК.

У 2023 році середній рівень безробіття серед молоді в Німеччині (цільова група: 15-24 роки) становив 4,9 %. Однією з причин такого низького показника є відповідальність економіки за професійну підготовку.

1.1. Історична довідка

Починаючи з XII ст., в майстернях ремісників у Німеччині розпочалося навчання учнів. Елементи структурованого навчання були помітні вже тоді, і це традиційне навчання заклало основи сучасної дуальної системи.

З індустріалізацією в XIX ст. компанії усвідомили потребу в спеціально підготовлених кваліфікованих працівниках для задоволення зростаючих технічних і економічних вимог. Для доповнення практичної підготовки теоретичним навчанням було створено правові норми та професійно-технічні заклади освіти. Система була інституціолізована, і навчальні професії стали стандартизованими. У 1969 році було прийнято Закон про професійну освіту (BBiG), який офіційно врегулював дуальне навчання і покращив якість і структуру професійної освіти. В рамках цього закону було введено обов'язкове підтвердження професійної та освітньої придатності персоналу, який навчає, у формі іспиту.

Дуальна система постійно розвивається, щоб відповідати мінливим технологічним, економічним і соціальним умовам. Запровадження нових навчальних професій та модернізація існуючих профілів роботи, а також адаптація підготовки освітян є регулярними заходами для підтримки актуальності та привабливості дуального навчання.

Сьогодні дуальна система стикається з різними викликами, як-от нестача кваліфікованих працівників, демографічні зміни, стійкість, зростаюча гетерогенність учнів і диджиталізація світу праці.

Дуальна система глибоко вкорінена в німецькій культурі та економіці і робить значний внесок у забезпечення кваліфікованою робочою силою та низький рівень безробіття серед молоді в Німеччині. Нині в дуальній системі є 327 різних визнаних державою професій навчання. Понад 50% випускників шкіл щороку розпочинають навчання в дуальній системі. Близько 90 000 осіб щороку складають іспит на профпридатність освітян.

Однак не тільки традиційні випускники шкіл перебувають у хороших руках у дуальній системі, а й люди з іншим досвідом та вимогами, наприклад, з інвалідністю, труднощами у навчанні або історією міграції та втечі. В принципі, навчання в дуальній системі відкрите для всіх, оскільки немає

законодавчо регламентованих мінімальних вимог для вступу на навчання за дуальною системою.

Постає питання про можливість перенесення німецької дуальної системи в інші країни. Дослідження Фонду Бертельсманна дійшло висновку, що немає сенсу переносити дуальну систему загалом. Однак її елементи можуть слугувати моделлю, і їх можна запозичити для реформування навчання в інших країнах від орієнтації на теорію до орієнтації на практику. Принципи двох місць навчання, що співпрацюють, та основні ідеї «орієнтації на робочий процес та дії» також можуть бути перенесені в інші країни, і це вже успішно практикується. Однак експорт чистої системи неможливий і не має сенсу, оскільки рамкові умови відрізняються в кожному конкретному випадку. Саме поєднання теорії (професійна школа) і практики (підприємство) призводить до того, що учень набуває здатності діяти професійно. У цьому процесі особливо важлива роль освітян на підприємствах, які мають бути добре підготовлені до своїх завдань. Це має особливе значення, якщо до цього часу в країні домінувала суто шкільна модель професійного навчання.

1.2. Елементи дуальної системи: місця навчання, учасники, ролі, обов'язки

Дуальна система професійного навчання в Німеччині містить два основних елементи: компанії та професійно-технічні заклади освіти. Навчання на підприємстві регулюється законодавством (Закон про професійну освіту, Закон про захист зайнятості молоді та інші нормативні акти), а конкретні навчальні професії визначаються стандартизованими навчальними програмами. Основну відповідальність за навчання покладено на компанію, яка має забезпечити належну підготовку і, зокрема, виплачувати учневі допомогу на навчання. Компанії укладають з учнями договір про професійне навчання. Учні проводять приблизно 70% періоду навчання на підприємстві.

Компанії повинні мати професійно та особистісно придатний навчальний персонал, який здійснює нагляд за учнями. Викладачі мають підтверджувати свою професійну кваліфікацію (наприклад, відповідну професійну освіту), мати достатній професійний досвід та підтвердження професійної та освітньої кваліфікації відповідно до Постанови про придатність викладачів. Це контролюють компетентні органи, як-от Сільськогосподарська палата, Реміснична палата або Торгово-промислова палата. Навчання на підприємстві здійснюється безпосередньо на робочому місці, з орієнтацією на робочий процес і практичну діяльність.

Друга частина дуальної системи складається з професійно-технічних училищ, що фінансуються окремими федеральними землями Німеччини і

підпорядковуюються шкільному законодавству відповідних земель. Учні зобов'язані відвідувати школу згідно із законом. 30% від загального періоду навчання може викладатися за блоковою моделлю (кілька тижнів протягом навчального року) або за моделлю неповного робочого дня (один-два дні на тиждень). В училищах основна увага приділяється загальній спеціалізованій теорії.

Ще одним важливим учасником дуальної системи є організація, відповідальна за організацію та моніторинг навчання. Це різні організації залежно від сектору економіки. Найбільшими гравцями є промислово-торговельні палати та ремісничі палати. В аграрному секторі це сільськогосподарські палати або сільськогосподарські управління. Ці організації контролюють проведення навчання компаніями та організують і затверджують екзаменаційні комісії, в яких беруть участь також освітяни. Іспити з початкового та подальшого навчання стандартизовано на національному рівні.

Дуальна система професійного навчання в Німеччині

1.3. Основна ідея внутрішньофірмового навчання: «Орієнтація на робочий процес та дії»

Основна ідея внутрішньофірмового навчання полягає в інтеграції теорії та практики через безпосереднє залучення слухачів до реальних робочих процесів у компанії. Головна увага приділяється практичному досвіду на

робочому місці під наглядом кваліфікованого освітянина, відповідального за дотримання вимог. Зміст навчання для кожної професії стандартизований відповідно до навчальних програм. Мета навчання – набуття професійних навичок та досвіду роботи.

Європейська рамка кваліфікацій (ЄРК) є інструментом ЄС для забезпечення порівнянності та прозорості кваліфікацій у різних європейських країнах. Зазвичай трирічна програма професійного навчання в дуальній системі відповідає рівню 4 за ЄРК. Цей рівень описується як спеціалізовані знання в конкретній галузі, самостійне виконання складних завдань та розв'язання проблем. Завдання освітянина полягає у викладанні навчального матеріалу в повному обсязі відповідно до навчальних правил, а також у забезпеченні відповідності вимогам компетентності рівнів ЄРК.

Учні мають бути підготовлені до кваліфікованої професійної діяльності, що охоплює самостійне планування, реалізацію та моніторинг. Це означає, що освітяни не лише передають спеціальні знання, але й відіграють важливу педагогічну роль у внутрішньофірмовому навчанні. Вони є експертами у своїй професії і мають педагогічну підготовку, що підкреслює необхідність «підготовки освітян».

Компетентне поведження в робочих ситуаціях як для освітян, так і для майбутніх кваліфікованих працівників вимагає високого рівня професійної компетентності.

Професійна компетентність/здатність

= Здатність і готовність людей діяти належним чином і професійно в певних ситуаціях, з особистими міркуваннями і соціальною відповідальністю, а також постійно розвивати свої можливі варіанти дій.

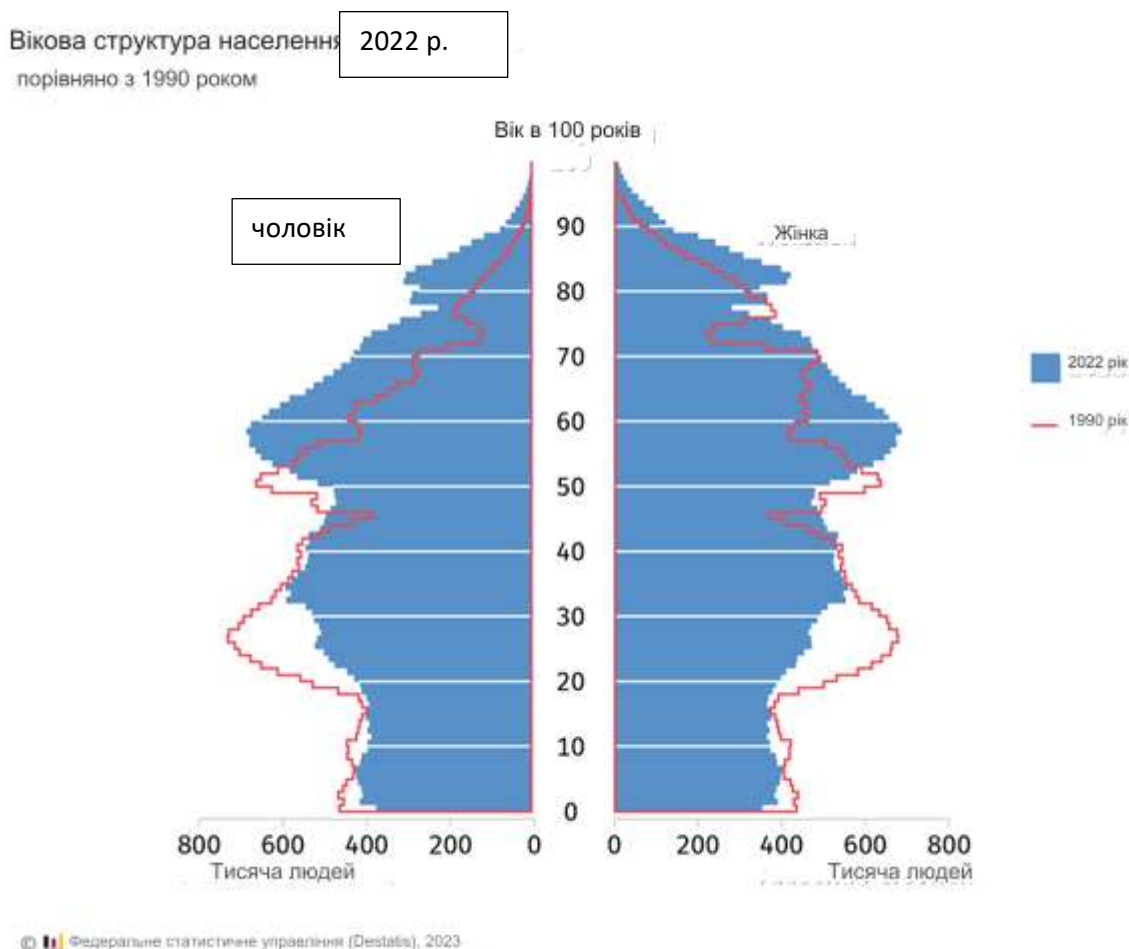

Поняття компетентності визначено в Європейській рамці кваліфікацій (ЄРК), зокрема для різних рівнів. Ключові компетентності мають міждисциплінарний характер і англійською мовою часто перекладаються як «м'які навички».

Учні мають бути підготовлені так, щоб досягати цієї здатності діяти професійно. Здебільшого освітяни, які навчають, самі пройшли відповідну підготовку і мають глибоке розуміння вимог своєї професії. Це підкреслює важливість наявності чітких критеріїв придатності для освітян як передумови забезпечення якості внутрішньофірмового навчання.

1.4. Поточна ситуація з освітянами в Німеччині

Нині освітяни опинилися у складній, але водночас цікавій ситуації. Окрім викладання навчального контенту та професійних компетенцій, важливими є також додаткові теми. Розвиток цифровізації докорінно змінює багато секторів. Освітяни мають постійно підвищувати кваліфікацію, щоб не лише йти в ногу зі змінами, але й бути здатними передати ці навички слухачам.

Представники нинішнього покоління, які виходять на ринок праці, мають інші очікування та потреби щодо навчання, ніж попередні покоління. Як цифрові аборигени, вони звикли до нових медіа та очікують на гнучке навчальне середовище. Освітняни мають знайти сучасні способи підтримки та мотивації молодих людей у навчанні.

Через демографічні тенденції у більшості галузей відчувається нестача кваліфікованої робочої сили. На графіку показано порівняння вікової структури населення Німеччини на основі даних за 2022 рік. Кожна друга людина в Німеччині старша за 45 років, а кожна п'ята – старша за 66 років.

Зменшення кількості працездатного населення та чисельний розвиток наступного покоління має значний вплив на кількість майбутніх кваліфікованих працівників. Це збільшує навантаження на освітян, оскільки вони не лише наставляють молодший персонал, але й розвивають існуючих працівників у багатьох компаніях.

Інтеграція людей з міграційним минулим і сприяння різноманітності та інклюзивності на робочому місці є важливими темами початкової професійної підготовки. Ці теми тісно пов'язані з вимогою індивідуального підходу до навчання, щоб забезпечити якісну підготовку, незважаючи на гетерогенність учнів. Водночас освітяни мають регулярно інформувати себе про зміни в законодавстві та забезпечувати відповідність внутрішньофірмових тренінгів чинним законодавчим вимогам.

Загалом сьогодні освітяни мають володіти широким спектром навичок, щоб відповідати різноманітним вимогам та успішно навчати наступне покоління кваліфікованих робітників.

Дуальна система в Німеччині базується на п'яти стовпах:

- 1) співпраця між державою, бізнесом та соціальними партнерами;
- 2) навчання в процесі роботи;
- 3) загальновизнані національні стандарти;
- 4) кваліфікований персонал професійно-технічної освіти;
- 5) інституціолізовані дослідження та консалтинг

2. Кваліфікація інструктора в Німеччині – професійно-трудова педагогічні навички та тест на придатність інструктора

У Німеччині тренери мають відповідати кільком законодавчо встановленим критеріям, щоб працювати відповідальним тренером. Насамперед це професійна придатність. Це означає, що викладачі мають самі володіти професійними компетенціями в тій професії, якої вони навчають. Існування цієї придатності має бути підтверджено або відповідною професійною кваліфікацією, або науковим ступенем за відповідною спеціалізацією. Крім того, необхідно продемонструвати відповідний професійний досвід.

Ще одним критерієм є придатність до професійної та трудової освіти. У цьому випадку необхідно скласти відповідний іспит, щоб продемонструвати компетентність у навчанні згідно з Постановою про придатність викладача. Компетенції у сфері професійної та трудової педагогіки визначено в Постанові про придатність тренера. Вони охоплюють здатність планувати, проводити та контролювати навчання на підприємстві, а також м'які навички у спілкуванні та навчанні стажерів.

Профіль вимог до тренерів на підприємстві описано у п. 5.

2.1. AEVO як кваліфікація та доказ

«Тренінг для тренерів» є кваліфікаційною програмою, заснованою на стандартизованому рамковому плані. Цей план доповнює необхідні компетенції визначеними навичками, вміннями та знаннями, а також зразковим змістом. Рамковий план рекомендує 115 навчальних годин для курсу. Курси організують різні заклади освіти у різних форматах (наприклад, очне, змішане навчання, онлайн-навчання).

Компетенції, які необхідно набути, поділені на чотири сфери діяльності, відповідні типовому курсу навчальної програми:

1. Підготувати тренінг.
2. Спланувати навчання.
3. Проводити навчання.
4. Повне навчання.

Кожна з чотирьох сфер діяльності поділяється на кілька цілей компетентності. Зміст, що підлягає засвоєнню, інтегрований у ці цілі компетентностей. Зміст курсу слід викладати в орієнтованій на дії манері.

Успішне складання тесту на придатність до тренерської діяльності є доказом професійної та освітньої придатності відповідно до Закону про професійну освіту. Отже, він є частиною законодавчої вимоги до підготовки персоналу.

Іспит складається з письмової та практичної частини. У письмовій частині кандидат має протягом трьох годин відповісти на запитання, що стосуються типових ситуацій. У практичній частині іспиту кандидат виконує навчальну ситуацію, заздалегідь узгоджену з екзаменаційною комісією. Після цього відбувається технічна дискусія, під час якої кандидат має пояснити та обґрунтувати вибір і організацію своєї навчальної ситуації. Практичний іспит триває максимум 60 хвилин.

У Німеччині тест на придатність до тренерської діяльності не перевіряє безпосередньо професійну компетентність, а радше професійні та пов'язані з роботою компетенції. Професійна компетентність підтверджується відповідною професійною кваліфікацією та професійним досвідом.

Представники німецького бізнесу за кордоном, зовнішньоторговельні палати також сприяють дуальному навчанню на міжнародному рівні. Багато АНК пропонують формальну сертифікацію як тренера на основі німецької постанови про кваліфікацію тренерів з адаптацією до специфічних умов відповідних країн. Ця сертифікація також нині адаптується до нових рамок (див. п. 2.2).

2.2. Внесення змін до рамкового плану AEVO у 2023 році

Положення про кваліфікацію тренерів існує в Німеччині з 1972 року і двічі (у 1998 та 2009 роках) зазнавало кардинальних змін щодо цілей та екзаменаційних інструментів, які було адаптовано до сучасних вимог. Рамковий план був модернізований у 2023 році. Причинами цього була необхідність адаптувати підготовку тренерів до сучасних викликів та врахувати поточні зміни, а також модернізувати методи та практики навчання. Зокрема, в останні роки все більшого значення набувають теми диджиталізація, сталого розвитку, гетерогенності слухачів, демографічних змін та потреби у кваліфікованих працівниках. Фундаментальний принцип орієнтації на робочий процес і дії було збережено, а аспект індивідуальної підтримки процесу навчання було посилено.

Майбутні тренери тепер ще краще підготовлені до викликів, з якими вони стикаються на навчальних курсах. Провайдери тренінгів мають відповідно адаптувати зміст семінарів.

3. Важливість тренерів компанії у забезпеченні кваліфікованої робочої сили

Корпоративні тренери відіграють ключову роль у забезпеченні компаній кваліфікованою робочою силою. Конкретні функції окремих тренерів у різних компаніях (наприклад, фруктових, овочевих, електронних, медичних), безумовно, відрізняються. Але в невеликих компаніях, зазвичай, саме тренер здійснює добір з усіма пов'язаними з ним заходами, як-от агітація кандидатів, перевірка документів, проведення співбесід та прийняття рішення про найм.

Викладачі відповідають за навчання стажерів необхідних професійних навичок. Вони підтримують слухачів у визнанні та розвитку їхніх індивідуальних сильних сторін і потенціалу, а також забезпечують успіх навчання у разі виникнення труднощів у навчанні. Саме тому тренери мають завжди підтримувати свої професійні навички на належному рівні та проходити подальше навчання як у професійному, так і в педагогічному плані.

Професійні та віддані своїй справі викладачі роблять дуальне професійне навчання привабливим для молоді. Це особливо важливо для того, щоб набрати достатню кількість молодих людей для навчання. Викладачі часто також відповідають за подальше навчання кваліфікованих працівників у межах розвитку персоналу.

Загалом тренери в компаніях є ключовими гравцями у забезпеченні наступного покоління кваліфікованої робочої сили. Їхня робота має безпосередній вплив на якість і доступність кваліфікованої робочої сили, що має вирішальне значення для економічного успіху та конкурентоспроможності компаній і цілих секторів економіки. Залежно від розміру компанії, вони є активними працівниками компанії на додаток до своєї ролі тренерів.

У великих компаніях тренерів іноді звільняють від їх обов'язків, вони займаються навчанням на постійній основі.

У професійно-технічному училищі викладачі викладають теоретичні основи професії. Зазвичай це викладачі, а не підготовлені фахівці з відповідної професії.

4. Типові види діяльності тренера

Роль тренера має велике значення для успіху навчальної програми. Тренери відповідають за професійну кваліфікацію учасників, а також їхній особистий розвиток. Іншим ключовим аспектом є планування та організація навчання в компанії.

Планування та організація починається зі створення плану навчання компанії, щоб забезпечити можливість проведення навчання в компанії. Далі відбувається конкретне планування для одного або декількох слухачів (індивідуальний навчальний план), щоб забезпечити викладання всього матеріалу у визначений час.

Якщо в компанії є кілька стажерів і не всі вони можуть бути направлені на навчання в одне місце водночас, необхідно скласти план переведення, щоб забезпечити впорядковане проходження всіма стажерами навчальної програми.

Координаційні зустрічі з професійно-технічним закладом освіти та з колегами по навчанню на місці також необхідні в процесі планування, якщо в ньому беруть участь інші працівники компанії.

Приклад плану навчання компанії:

8/10

Навички та знання	рік навчання			Примітки (вміст, місце навчання, інше)
	1.	2.	3.	
e) Вибирайте добрива та методи, а також удобрийте відповідно до вимог та екологічно чистим способом	☐	☐	☐	
f) Визначте характер ліщадження рослин	☐	☐	☐	
g) Виконуйте заходи захисту рослин відповідним та екологічно чистим способом	☐	☐	☐	
z) Правильно зберігати добрива та засоби захисту рослин	☐	☐	☐	
i) Захищайте рослини від шкідливих погодних впливів	☐	☐	☐	
5.3 Використання рослинних продуктів				
GB a) брати участь у збиранні чи використанні рослин	☐	☐	☐	
b) брати участь у сортуванні та маркуванні рослин і рослинної продукції за якістю	☐	☐	☐	
v) допомога в транспортуванні та зберіганні продукції садівництва	☐	☐	☐	
FB a) Визначити час збирання або використання рослин і рослинних продуктів	☐	☐	☐	
b) Обирати та використовувати машини та обладнання для збору врожаю або використання рослин і рослинних продуктів	☐	☐	☐	
c) Транспортувати, зафіксувати та зберігати продукти	☐	☐	☐	

У цьому уривку ліва колонка показує мінімальні навички та знання, які мають бути викладені (на основі навчальної програми), далі йде розподіл на роки навчання, а в правій колонці – призначення місця навчання на підприємстві. Це планування здійснює тренер. Воно також слугує для того, щоб згодом перевірити, чи весь зміст було викладено.

Цей уривок взято з публікації Сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії.

Іншим важливим компонентом є безпосереднє передавання знань, навичок і вмінь. Для цього тренер повинен мати досвід, щоб цілеспрямовано обирати та застосовувати методи навчання.

Учасники отримують індивідуальну підтримку та заохочення. Тренери є контактними особами для учасників. Вони надають підтримку в разі виникнення проблем, мотивують їх і допомагають розпізнати сильні та слабкі сторони.

Регулярний зворотний зв'язок є дуже важливим для того, щоб відстежувати прогрес у навчанні та, за необхідності, вносити корективи у зміст і методи. Адміністративна діяльність, як-от документування прогресу навчання, комунікація з усіма учасниками навчання та організація навчальних заходів і проєктів, також є частиною цього процесу.

Однак насамперед тренери є експертами у своїй професії та мають педагогічну підготовку, щоб вони могли передавати свій досвід слухачам під час навчання та контролювати їхні успіхи.

5. Профіль вимог до внутрішньокорпоративного тренера

Профіль вимог до тренера охоплює різноманітні професійні, педагогічні та соціальні компетенції.

Експертиза

- Професійна кваліфікація: відповідна закінчена професійна освіта та професійний досвід.
- Експертиза: сучасні та обґрунтовані знання конкретних технічних, економічних або ремісничих вимог до професії, за якою проводиться навчання.
- Подальше навчання: готовність до постійного професійного розвитку, щоб йти в ногу з технологічним та професійним розвитком.

Педагогічний досвід

- Дидактика та методика: знання дидактичних принципів і методів професійного навчання. Здатність доносити навчальний матеріал у зрозумілій та структурованій формі.
- Індивідуальна підтримка: здатність реагувати на різні навчальні потреби та швидкість навчання слухачів та надавати їм індивідуальну підтримку.
- Екзаменаційна компетентність: знання вимог та методів проведення іспитів, а також вміння готувати та проводити іспити.

Соціальна компетентність

- Комунікативні навички: вміння чітко і зрозуміло спілкуватися як усно, так і письмово. Вміння активно слухати та надавати конструктивний зворотний зв'язок.
- Здатність працювати в команді: здатність працювати в команді та сприяти співпраці між стажерами та колегами.
- Емпатія: емпатія та чутливість у розв'язанні особистих та професійних проблем учнів.
- Розв'язання конфліктів: навички роботи з конфліктами та їх конструктивного розв'язання.

Особистий досвід

- Почуття відповідальності: надійність і почуття відповідальності у роботі з учнями та їхньому розвитку.
- Терпіння та наполегливість: терпіння у процесі навчання та здатність проявляти наполегливість, коли навчання просувається повільніше.
- Рольова модель: бути позитивною рольовою моделлю для слухачів, особливо з позиції трудової етики, поведінки та професійної компетентності.

Організаційна компетентність

- Планування та організаційні навички: вміння складати та реалізовувати навчальні плани. Організація освітнього процесу та оперативних завдань слухачів.
- Тайм-менеджмент: ефективне управління часом для того, щоб донести навчальний матеріал у заплановані терміни.

Юридична експертиза

- Знання правил навчання: знання правової бази для навчання, включаючи відповідні правила навчання.
- Охорона праці: знання з охорони праці та техніки безпеки для забезпечення безпечного робочого середовища.

Міжкультурна компетентність

- Чутливість до культурних відмінностей: розуміння та повага до культурного розмаїття та здатність враховувати міжкультурні відмінності під час навчання.
- Сприяти інтеграції: здатність інтегрувати слухачів з різним культурним походженням та створювати інклюзивне навчальне середовище.

Ці вимоги гарантують, що тренери зможуть підтримувати слухачів не лише професійно, але й особисто та соціально, а також роблять значний внесок у якість та привабливість дуального навчання.

6. Рекомендації щодо дій у сфері освіти та навчання як частини регіональної стратегії в Україні

Завдання тренера різноманітні та складні. Тому внутрішні тренери повинні мати відповідні компетенції, що складаються з індивідуальних компетенцій, описаних у п. 5. Зокрема, технічні знання в поєднанні з педагогічними компетенціями мають велике значення.

Це необхідна передумова для успіху навчання всередині компанії. Необхідно терміново переосмислити ті сфери, де початкова підготовка все ще переважно складається з фронтального викладання та теорії з невеликою кількістю практичних елементів. Слід надати докази існування необхідних компетенцій. Про це йдеться в п. 6.2.

У Німеччині курс підготовки тренерів складається з 115 навчальних годин.

6.1. Зміст та процедура можливої кваліфікаційної програми для корпоративних тренерів у плодоовочівництві в Україні

Кваліфікація «підготовка тренерів» має охоплювати всі необхідні компетенції, перелічені в п. 5. На основі німецького прикладу можна виокремити зміст, необхідний для навчання в Україні, і доповнити його відповідно до української правової бази та особливостей.

«Підготовка тренерів» має приділяти особливу увагу новій, зокрема, педагогічній ролі тренера, на відміну від попередньої форми навчання і на додаток до неї.

Зміст тренінгів для тренерів також має бути орієнтований на практичну діяльність, щоб розвивати навички. Педагогічний зміст, як-от розвиток молодих людей та їхніх життєвих ситуацій, ситуативне лідерство слухачів, методи навчання для процесу навчання на роботі, мотиваційні стратегії та техніки діалогу і зворотного зв'язку має бути інтегрований у курс.

Наприклад, фазова модель психосоціального розвитку, розроблена Еріком Еріксоном, може слугувати основою для змісту, присвяченого розвитку молоді. Вона може бути використана в курсі для розвитку потреби в діях і стратегіях для тренерів у складних ситуаціях.

Мета підготовки тренерів:

- набуття навичок професійної та трудової педагогіки для майбутніх тренерів компаній у плодоовочівництві;
- набуття компетенцій для планування, впровадження та моніторингу внутрішньофірмового навчання у плодоовочівництві;
- створення надійного підґрунтя для впровадження дуальної системи навчання в Україні.

Тривалість і формат: щонайменше 115 навчальних годин (за аналогією з німецькою моделлю, кількість годин, можливо, доведеться скоригувати в бік збільшення через відсутність сьогодні моделей), розділених на синхронні формати навчання (очне та онлайн-навчання у віртуальному класі) та асинхронні формати навчання (вправи за підтримки тьютора в індивідуальній та груповій роботі з використанням навчальної платформи).

Можливий зміст кваліфікаційної програми:

1. *Вступ до системи дуального навчання*

- Основи дуальної системи в Німеччині
- Важливість та переваги дуальної системи
- Можливість перенесення в Україну
- Співпраця між компанією та професійно-технічним навчальним

закладом

- Роль тренера у внутрішньофірмовому навчанні – фахівець і педагог

2. *Педагогічні, соціальні та особистісні компетенції*

- Важливість та комунікація компетентності дій
- Дидактика та методика професійного навчання в процесі праці
- Тренінгові методи для навчання на робочому місці
- Ситуативне керівництво учасниками тренінгу
- Визначення навчальних потреб та навчальної підтримки для слухачів
- Виклики в підлітковому віці
- Розробка та впровадження навчальних планів
- Створення індивідуальних планів навчання та планів навчання

компанії

- Розвиток навчальних підрозділів
- Ведення діалогу
- Подолання труднощів у навчанні
- Розв'язання конфліктів у навчанні
- Зворотний зв'язок
- Мотивація та просування стажерів
- Міжкультурна компетентність та інклюзія
- Оцінювання стажерів
- Підготовка до іспитів та участь в них
- Як боротися з тривогою перед іспитами

3. *Умови правового поля*

- Українські стандарти та нормативні документи
- Важливість охорони праці та безпеки на робочому місці
- Регламент навчання та його реалізація

4. *Підготовка до іспиту*

- Письмові та практичні іспити
- Технічні дискусії та рольові ігри для імітації реальних навчальних

ситуацій

5. Вимоги до учасників заходу

- Закінчив професійну підготовку у сфері вирощування фруктів та овочів
- Кілька років професійного досвіду в сільському господарстві
- Готовність до постійного підвищення кваліфікації
- Мотивація до педагогічної роботи зі слухачами

Навчальний захід має на меті забезпечити належну підготовку майбутніх тренерів в Україні до виконання своєї ролі як у професійному плані, так і з погляду професійної та трудової педагогіки, щоб гарантувати якісну підготовку в дуальній системі.

Якщо потрібно перевірити додаткові професійні компетенції, курс має бути доповнений цим змістом, але кількість годин також має бути збільшена.

6.2. Іспит як підтвердження кваліфікації професійної та трудової освіти

У Німеччині здібності до професійної та трудової освіти підтверджуються іспитом (див. п. 2.1). Програми, що пропонуються торговельно-промисловими палатами за кордоном, які також згадуються в п. 2.1, передбачають іспит, заснований на німецькій моделі.

Корисним є тест на компетентність. Це може гарантувати, що майбутні тренери набули необхідних навичок, знань і вмінь для проведення тренінгів у сільському господарстві. Особлива увага тут приділяється аспекту забезпечення якості навчання на підприємстві, а також тому, що іспити мотивують учнів до постійної взаємодії зі змістом і роботи над досягненням поставленої мети. Можливим екзаменаційним інструментом тут може бути письмовий іспит, який описує різні ситуації і дає змогу майбутнім тренерам описати педагогічні підходи, а також практичний іспит з поданням письмової розробки навчального блоку та реалізацією цього навчального блоку в рольовій грі з подальшим технічним обговоренням. Точна процедура та вимоги до цього іспиту мають бути визначені більш чітко.

Під час інтегрованої перевірки професійного, професійно-педагогічного та педагогічного змісту є ризик того, що кандидати та екзаменатори зосереджуватимуться на професійній експертизі та нехтуватимуть педагогічними цілями.

Крім того, необхідна установа для організації та проведення іспитів і відбору відповідних екзаменаторів. Окрім професійної компетентності щодо змісту кваліфікаційного заходу, описаного вище, екзаменатори також повинні мати додаткову екзаменаційну компетентність, наприклад, здатність оцінювати або спілкуватися в процесі іспиту. В ідеалі, ця установа вже відповідає за навчальні курси.

6.3. Вимоги до тренерів для кваліфікаційної програми підготовки тренерів

Для проведення кваліфікаційної програми для тренерів також мають бути доступні відповідні тренери. На додаток до своїх знань щодо змісту кваліфікаційних заходів, ці тренери повинні також мати методологічні та соціальні навички для проведення семінарів, орієнтованих на конкретні дії. Тренери також можуть бути залучені до процесу екзаменування.

Із запровадженням кваліфікації тренера в інших країнах у вищезгаданих програмах зовнішньоторговельних палат, зазвичай, передбачалася також кваліфікація «тренера-тренера» та кваліфікація «екзаменатора».

7. Інші можливі ролі та інтерфейси внутрішнього тренера компанії в контексті тестування, подальшого навчання та забезпечення якості

Після отримання кваліфікації тренери компанії також можуть брати участь у програмі підвищення кваліфікації тренерів як екзаменатори або тренери. Зазвичай, тренери беруть участь у процесі іспиту слухачів як екзаменатори. Внутрішньофірмові тренери можуть використовувати свій досвід і педагогічні навички у внутрішньофірмовому навчанні для організації курсів професійної кваліфікації для працівників. Це позитивно вплине на підвищення рівня кваліфікації всіх працівників. Викладачі можуть також відігравати певну роль у забезпеченні якості навчальних програм і розвитку навчальних професій завдяки своїй діяльності між робочим процесом і впровадженням освітніх стандартів, наприклад, постійно перевіряючи доцільність і актуальність вимог і повідомляючи про це відповідальним органам.

Висновок

Дуальна система або, принаймні, дуальні структури можуть бути перенесені в інші системи професійного навчання. Роль викладача на підприємстві тут особливо важлива. Є виклики, пов'язані із запровадженням професійного навчання з дуальною структурою та кваліфікацією викладачів на підприємствах.

Компанії та працівники мають прийняти систему та кваліфікацію. Необхідно організувати співпрацю між закладами освіти та компаніями. Потрібні тренери для кваліфікації тренерів, а також екзаменатори та установа для організації іспитів.

Підсумовуючи, можна сказати, що запровадження обов'язкової кваліфікації для тренерів є значним кроком до забезпечення та підвищення якості навчання. Викладачі компаній відіграють центральну роль у дуальному

навчанні та роблять значний внесок у професійний та особистий розвиток слухачів. Структурована та стандартизована кваліфікація дає змогу їм не лише розширювати свої професійні та педагогічні навички, але й відповідати сучасним вимогам ринку праці та готувати до них слухачів.

Навчання на робочому місці під керівництвом кваліфікованих тренерів сприяє підвищенню професійної компетентності слухачів. Кваліфіковане навчання сприяє підвищенню мотивації слухачів, поліпшенню результатів їхнього навчання та роботи і насамкінець сприяє підвищенню конкурентоспроможності та інноваційності компаній. Підтримувати і реалізовувати цю кваліфікацію – в інтересах усіх учасників: слухачів, тренерів, компаній і суспільства.

Література

Інтернет-джерела:

Постанова про кваліфікацію тренерів:

https://www.gesetze-im-internet.de/ausbeignv_2009/BJNR008800009.html

Приклад плану навчання компанії від Сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії:

[https://www.lwk-](https://www.lwk-niedersachsen.de/lwk/news/37373_Ausbildungsplan_Rahmenplan_GartenbauDeutsche)

[niedersachsen.de/lwk/news/37373_Ausbildungsplan_Rahmenplan_GartenbauDeutsche](https://www.lwk-niedersachsen.de/lwk/news/37373_Ausbildungsplan_Rahmenplan_GartenbauDeutsche)

Торгово-промислова палата

[https://www.dihk.de/de/themen-und-positionen/fachkraefte/aus-und-](https://www.dihk.de/de/themen-und-positionen/fachkraefte/aus-und-weiterbildung/ausbildung/das-beste-aus-zwei-welten-berufsausbildung-im-dualen-system-51920)

[weiterbildung/ausbildung/das-beste-aus-zwei-welten-berufsausbildung-im-dualen-system-51920](https://www.dihk.de/de/themen-und-positionen/fachkraefte/aus-und-weiterbildung/ausbildung/das-beste-aus-zwei-welten-berufsausbildung-im-dualen-system-51920)

Німецька рамка кваліфікацій:

[https://www.dqr.de/dqr/de/der-dqr/wie-ist-der-dqr-aufgebaut/wie-ist-der-](https://www.dqr.de/dqr/de/der-dqr/wie-ist-der-dqr-aufgebaut/wie-ist-der-dqr-aufgebaut_node.html)

[dqr-aufgebaut_node.html](https://www.dqr.de/dqr/de/der-dqr/wie-ist-der-dqr-aufgebaut/wie-ist-der-dqr-aufgebaut_node.html)

Рекомендація щодо рамкового плану для Постанови про кваліфікацію тренерів від Федерального інституту професійної освіти і навчання (BIBB):

<https://www.bibb.de/dokumente/pdf/HA135.pdf>

Рейнсько-Неккарська промислово-торговельна палата:

[https://www.ihk.de/rhein-neckar/ausbildung-](https://www.ihk.de/rhein-neckar/ausbildung-weiterbildung/ausbildung/ausbildungsplatzsuchende/was-beruflich-machen/duale-ausbildung-937690)

[weiterbildung/ausbildung/ausbildungsplatzsuchende/was-beruflich-machen/duale-ausbildung-937690](https://www.ihk.de/rhein-neckar/ausbildung-weiterbildung/ausbildung/ausbildungsplatzsuchende/was-beruflich-machen/duale-ausbildung-937690)

Інформація про дуальне навчання від BIBB (Федеральний інститут професійної освіти та навчання):

<https://www.govet.international/de/54880.php>

Інформація про створення навчальних регламентів від BIBB:

<https://www.bibb.de/dienst/publikationen/de/19200>

Звіт про професійно-технічну освіту 2024 - звіт даних:

<https://www.bibb.de/datenreport/de/189191.php>

Матеріали з методології проведення тренінгів:

[https://qualitaet-berufsbildung-agrar.de/wp-](https://qualitaet-berufsbildung-agrar.de/wp-content/uploads/2022/05/02_Handlungsorientiert-ausbilden.pdf)

[content/uploads/2022/05/02_Handlungsorientiert-ausbilden.pdf](https://qualitaet-berufsbildung-agrar.de/wp-content/uploads/2022/05/02_Handlungsorientiert-ausbilden.pdf)

[https://www.bildungsserveragrar.de/lehrmaterialien/leittexte/arbeiten-mit-](https://www.bildungsserveragrar.de/lehrmaterialien/leittexte/arbeiten-mit-leittexten/)

[leittexten/](https://www.bildungsserveragrar.de/lehrmaterialien/leittexte/arbeiten-mit-leittexten/)

Матеріали українською мовою:

[https://www.govet.international/dokumente/pdf/20240513_GOVET_Duale](https://www.govet.international/dokumente/pdf/20240513_GOVET_Duale_Berufsbildung_UKR.pdf)

[Berufsbildung_UKR.pdf](https://www.govet.international/dokumente/pdf/20240513_GOVET_Duale_Berufsbildung_UKR.pdf)

[https://www.youtube.com/watch?v=UwhPeFrZJPQ&list=PLcpWMAcDE_J](https://www.youtube.com/watch?v=UwhPeFrZJPQ&list=PLcpWMAcDE_Jdx_qzGrnl2b6gNYm2MG96u)

[dx_qzGrnl2b6gNYm2MG96u](https://www.youtube.com/watch?v=UwhPeFrZJPQ&list=PLcpWMAcDE_Jdx_qzGrnl2b6gNYm2MG96u)

ЗМІСТ

ГРАНОВСЬКА Олена, СИДОРЕНКО Валерія Роль дуальної освіти в сучасному освітньому просторі	5
ТІХОВА Єлизавета, ТІХОВА Тетяна Організація науково-дослідної роботи в педагогічному фаховому коледжі за дуальною формою здобуття передвищої освіти	7
ГУЦУЛЯК Мирослава, ГУЦУЛЯК І. Т. Впровадження дуальної форми здобуття освіти у ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського університету природокористування» під час підготовки фахівців з автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехніки	10
ЮНАК Остап, КУРОВСЬКА Любов Виклики та переваги дуальної освіти	13
СЕРЬОГІНА Ірина Основні завдання дуальної освіти у ЗВО	20
ГЕРАСИМИК-ЧЕРНОВА Тетяна Перспективи здобуття освіти за дуальною формою	22
TESLYUK Yu. V. Prospects for the development of dual education in Ukraine	24
КАРЛІНСЬКА Яніна Дуальна освіта як одна з форм поліпшення якості підготовки фахівців сценічного мистецтва	26
ГОПАНЧУК Л. М., ВИСОЦЬКА К. О. Сучасна система впровадження дуальної форми освіти	30
СТУПНІК Микола, ОЛІЙНИК Тетяна, ЧУБАРОВ Владислав, КУШНІРУК Наталія Досвід і рекомендації впровадження дуальної освіти як інструменту підготовки фахівців у Криворізькому національному університеті	33
ТОХТАМИШ Тетяна Роль роботодавців у процедурі оцінювання результатів навчання здобувачів освіти за дуальною формою	36
СКИДАН Олег, БУГАЙЧУК Віта, ГРАБЧУК Інна Виклики та можливості розвитку дуальної освіти в умовах військового часу	39
СИРЯТСЬКА Тетяна Принципи роботи над поліфонічними циклами М. Скорика	44

ФІЛАТОВА Валентина Дуальна аграрна освіта: формула взаємодії	47
КУЗЬМЕНКО Л. М. Досвід впровадження дульної освіти за спеціальностями технологічного спрямування	49
ГРАНОВСЬКА Олена, ЦМИКОВА Валерія Роль дуальної освіти для сучасного студента	53
БІЛЧЕНКО Олександр, ПІСТРУЙ Антоніна Підготовка фахівців за дуальною формою у Миколаївському НАУ	55
ЦАРЮК Ніна Принципи дуальної освіти і можливість їх реалізації в Україні	58
ЛИШЕНКО Маргарита, ТОДЕРЮК Ірина, ГЛУХОДІД Ганна Дуальна освіта: практика впровадження в Сумському НАУ та виклики сьогодення	61
СУХОМЛИН Андрій, ВЕСНІНА Людмила, ЗАПОРОЖЕЦЬ Тетяна, СУХОМЛИН Тетяна, КОКОВСЬКА Оксана, МІЩЕНКО Сергій Місце фізіології у дуальній освіті студентів-медиків	64
ГУБЕНКО Інна, СТЕПАНОВА Галина, ШЕВЧЕНКО Олександра, ЧЕРНЯК Валерій, ШЕВЧЕНКО Василь Міжнародний досвід підготовки фахівців з фізичної терапії та перспективи впровадження дуальної освіти в Україні	67
БОГДАН Жанна, САВІНА Марія, ВОВК Ганна Дуальна освіта як засіб підвищення якості підготовки фахівців: досвід співпраці благодійної організації «Благодійний фонд "ФОРТ ДОБРОВІЛЬ"» та Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця	70
ПЕРЕВОЗОВА Ірина, НАЗАРЕНКО Ольга, КОСТИРКО Христина Моніторинг і контроль за дуальною формою здобуття освіти: організаційні аспекти	72
СУРОВИЦЬКИЙ Микола, СУРОВИЦЬКА Олена Упровадження дуальної освіти за спеціальністю «Комп'ютерна інженерія» у закладах фахової передвищої освіти	75

МАМЧИЧ Тетяна, ФЕКЕТА Ірина Особливості впровадження дуальної освіти (на прикладі Відокремленого структурного підрозділу «Закарпатський лісотехнічний фаховий коледж Національного лісотехнічного університету України»)	79
ЯКУБОВСЬКА Марія, ДАНЬШОВА Валентина Гуманітарна складова у системі дуальної освіти як основа формування ментального здоров'я студентів	82
РЕРЕТUN Alona Transformation of dual education for medical students in the context of distance learning	85
ЛИХМАН Віктор Упровадження дуальної освіти на молодших курсах медичних університетів як засіб підвищення професійної підготовки майбутніх медиків	88
ЗАДОРЖНА Валентина, КОЗУБ Катерина Зарубіжний досвід підготовки фахівців за дуальною формою освіти	90
ЛИПЧЕЙ М. С. Дуальна освіта як форма підвищення якості навчання майбутніх фахівців лісового господарства в закладах передвищої освіти	92
ЛИСЕНКО Алла Вплив дуальної освіти на підвищення працевлаштування випускників фахової передвищої освіти	95
АФНАСЬЄВА Наталя, НЕМАШКАЛО Каріна Особливості застосування дуальної освіти для підготовки психологів	97
ДЕСЯТНЮК Лілія Основні виклики та проблеми впровадження дуальної освіти в Україні	100
АНДРІЯШ Тетяна, БАЮШ Оксана Етапи впровадження дуальної форми навчання у закладі фахової передвищої освіти для здобувачів спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» у ФКПАІТ ОНТУ	103
ГЛУЩЕНКО Олена, ХМЕЛЮК Альона, КОСУХІНА Олена Практика впровадження дуальної освіти у ДДТУ	107
КОНОНЕНКО Наталія, КОНОНЕНКО Володимир Програми з дуальною формою навчання у Німеччині	110

ОСАДЧА Л. К., ТКАЧУК Л. Л. Міжнародний досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти у ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж Національного університету водного господарства та природокористування»	113
МАНДРИКА Тетяна Досвід упровадження елементів дуальної освіти в сучасному коледжі	117
СУХІН Вячеслав, ПРИХОДЬКО Олег Застосування елементів дуальної форми освіти під час вивчення ветеринарних дисциплін здобувачами освіти Новомосковського фахового коледжу ДДАЕУ	119
ЧАПЛІНСЬКИЙ Юрій, ЧАПЛІНСЬКА Катерина Перспективи впровадження дуальної освіти в Україні	121
КУЗНЄЦОВА Тетяна Дуальна освіта як одна з умов формування професійної компетентності фахових молодших бакалаврів	124
КОРДІЙ Олена Проблематика навчально-методичного забезпечення дуальної форми здобуття освіти	128
ЛЕМІШ Наталія Дотримання принципів академічної доброчесності під час дуальної форми здобуття освіти: міжнародний досвід	130
НЕЗЛІНА Олена, ТВЕРДОМЕД Володимир Міжнародний досвід підготовки фахівців з дуальної форми навчання	132
САСІМОВА Інна, БУРЦЕВА Ольга, ФЕСИК Артем Вплив практики на формування ціннісно-професійних орієнтацій студентів і здобуття дуальної форми освіти	135
БОЛЬШАЯ Оксана, ІЩЕНКО Інна Досвід дуальної освіти у Польщі	138
ВЕЛИЧКО Тамара, НАГАЧЕВСЬКА Світлана, ВЕЛИЧКО Олександр Дуальна освіта в контексті підготовки фахових молодших бакалаврів з електричної інженерії	140
КАРЕБА Марина Сучасні тенденції та перспективи розвитку дуальної освіти в Україні	143
ЄВСЄЄВ Юрій, СУЛЯТИЦЬКА Тетяна Дуальна освіта: західноєвропейський досвід	145

КЛИМЕНКО Анна	
Перспективи запровадження дуальної системи навчання у професійній освіті	148
ГЕНЗЕРА Ольга	
Досвід застосування дуальної форми освіти у Технічному університеті «Метінвест Політехніка»	150
СКІЦЬКО Олексій	
Дуальна освіта як ефективний інструмент підготовки фахівців	154
КОВШАР Олена	
Підготовка майбутніх педагогів-вихователів засобом дуальної освіти в сучасному ЗВО	156
НАГОРНА Л. В.	
Особливості запровадження елементів дуальної освіти за підготовки лікарів ветеринарної медицини	159
ІВАНЧАК Тетяна, ШАРІНА Вікторія	
Освіта та бізнес: напрями співпраці для розвитку кадрового потенціалу видобувної галузі	161
Презентація «Освіта та бізнес: напрями співпраці для кадрового потенціалу видобувної галузі»	167
Підготовка освітян з плодоовочівництва в Україні, Вінницька область	183